

30431

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Mehmet YILMAZ

KIRGIZ HALK MASALLARI
(MOTİF İNDEKS VE TERCÜME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

İ.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON BÖLÜMÜ

ERZURUM-1994

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
GİRİŞ	V

BÖLÜM -I

MASALLARIN EPİZOTLARINA GÖRE ÖZETLERİ	1
MOTİF İNDEX	15

BÖLÜM-II

MASALLARIN LİSTESİ	38
--------------------	----

METİNLER

A) KIRGIZCA MASAL METİNLERİ	40
B) MASALLARIN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLERİ	134

BÖLÜM-III

BELLİ BAŞLI KIRGIZ AKINLARININ BİYOGRAFİLERİ	225
A) KIRGIZCA METİNLER	226
B) METİNLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLERİ	237
NOTLAR	250
TUŞÜNÜK	251
AÇIKLAMA	253
SONUÇ	255
BİBLİYOGRAFYA	257

ÖZET

Bu çalışmanın konusu Kırgız Halk Masallarının Sitith Thompson'un -Motif Index Of Folk Literature'da kullandığı metod esas alınarak motiflerinin çıkartılmasıdır. Ayrıca masallar Kırgızca'dan Türkiye Türkçesi'ne çevrilmiş ve gerekli açıklamalarda bulunulmuştur.

Çalışma giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir.

Birinci bölümde Motif Index ve masalların epizotlarına göre özetleri

İkinci bölümde metinlerin Kırgızcadan Türkiye Türkçesine çevirileri

Üçüncü bölümde ise, Kırgız akınlarının biyografileri notlar, açıklamalar ve bibliyografya verilmiştir.

Bunun dışında giriş kısmında masallar tasnif edilmiş konularına iç kurgularına ve sosyo-kültürel önemlerine göre incelenmiştir.

Sonuç kısmında ise, masallar kısa bir değerlendirmeye tabi tutulmuş bazı motiflerin dünyadaki paralelleri gösterilmiştir.

Ayrıca, Kırgız masallarıyla ilgili Türkiye 'deki ve Kırgızistan'daki kaynaklar gözden geçirilmiş ve bir bibliyografya oluşturulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

The subject of this study is the motive analysis of Kirgzhiz Folk Tales basin on the method of Stith Tompson which he used in his work called "Motifve Index of folk literature" The tales were tarns taranslated into Türkish from Kirgizh and necessary explanations were done

The study includes an introduction and three other parts:

Motive index and summaries of the tales in accordance with episods are in the first part and the translations of texts into Turkish from Kirgizhiz are in the second part and the biographies of Kirghiz poets explanations and bibliography are in the third part.

The tales were classified according to their subject, fictions and studied regarding their socio cultural importance

And in the final part the tales were shorty made profitable and the other variants of some motives in the world were given

At a last step the sources about Kirghiz tales in Kirghiz and Turkey were searched an a bibliography was prepared.

ÖNSÖZ

Son yıllarda dünyada -özellikle orta Asya'da- meydana gelen sosyal, kültürel ve siyasal değişimler öncelikli olarak kültürel planda Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Bugün sayıları yarım düzineyi bulan devlet, bir o kadar da özerk cumhuriyetle yüzyıllardır kopuk olan kültürel bağların yeniden kurulması, geliştirilmesi ve Onlarla bir duygu, bir düşünce birliğine gidilmesinin zamanı gelmiş hatta geçmektedir. Kurulan siyasi bağların kültür faaliyetleri ile de zenginleştirilip güçlendirilmeleri gerekir.

Biz bu düşünceden hareketle Kırgız Halk Masalları üzerinde çalışmayı denedik. Çalışmadaki gayemiz; yeni yeni tanımaya çalıştığımız Kırgız kültürünün çok az bir kısmını da olsa Türkiye'ye taşımak, sonraları yapılabilecek mukayeseli çalışmalara material hazırlamaktır.

Kırgız kültürüne yabancı olmamız beraberinde bir çok güçlüğü de getirmektedir. Hele Kırgız masalları üzerinde Türkiye'de bir çalışmanın olmayışı çalışmamızı daha da zorlaştırdı. Kendi imkanlarımızla edindikimiz kaynakları kullanıp zorlukları aşmaya çalıştık.

Bu çalışma, giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde; Stith Thompson'un Motif Index of Folk Literature 'da kullandığı metod esas alınarak masalların motifleri çıkartılmış, ayrıca masallar epizotlarına göre özetlenmiştir.

İkinci bölümde; tezin konusunu teşkil eden masalların Kırgızca metinleri ve bu metinlerin Türkiye Türkçesine çevirileri ile masalların listesi verilmiştir.

Üçüncü bölüm ise; Kırgızistan'ın tanınmış akınlarının ve masal anlatıcılarının hayat hikâyeleri, notlar, açıklamalar ve bibliyografya dan meydana gelmiştir.

Elimizden geldiği kadar metinleri doğru okuma ve tercüme etmeye çalıştık. Ancak gerek kaynak yetersizliğinden gerekse kiril alfabesiyle yazılı el yazısı metinlerini okuma ve tercüme de hatalarımız bulunabilir. Bu hatalarımızın mazur görülmesini dileriz .

Her ilk çalışmada görülen kaynak temini sıkıntısını ben de çektim. Bu sebeple kendi imkanlarımla ve çeşitli zorluklardan sonra 1993 Ağustosunu tezimde kullanacağım kaynakları araştırmak için Bışkek'te geçirdim. Bana gerek Almatı'da gerekse Bışkek'te kapılarını açan, bütün imkânlarını seferber eden dostlara minnettarım. Ancak; beni Almatı'da evinde dört gün misafir ederek büyük bir dostluk örneği gösteren Malik Gusmanov'a, Gülmira Akurbekova'ya; Bışkek'te kitap temininde bana unutulmaz yardımlarda bulunan İnstitut Yazıkov rektörü Prof.Dr.Kadirali Konkabayev'e, Kırgız Filoloji Fakültesi dekanı Doç Dr. Süleyman Turduyev'iç'e, Adina Boron'a, Bışkek ilimler Akademisi Kütüphanesi'nde bana kitap veren Prof. Dr. Taşpolat Sadıkoğlu'na ve görevli Şirin Hanım'a teşekkürü bir borç bilirim.

Eğer Kambarali Botayarov özel kütüphanesinden Kırgızca masal metinlerini ve diğer kaynak kitapları vermeseydi bu çalışma başarıya ulaşamazdı. Ona sonsuz şükran borçluyum.

Fakat herşeyden evvel, beni bu sahaya yönlendiren, bilgisinden ve zamanından büyük fedakârlıklarda bulunarak bana yadım eden hocam, sayın Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'na teşekkür ederim.

Mehmet YILMAZ

Nisan/Erzurum /1994

GİRİŞ

Kırgızistan'da masallar üzerinde yapılan bilimsel araştırma kitapları çok az bulunmaktadır. Olanların çoğu ise Rusçadır. Bizde ise A. Kadir İnan'ın yıllar evvel yapmış olduğu Kırgız kültürünü ve mitolojisini genel hatlarıyla tanıtan makalelerinin dışında herhangi bir tanıtıcı çalışma bulunmamaktadır. Biz, bir antoloji niteliğinde olan (Kırgız Elinin Oozeki Çıgarmaçılık Tarihinin Oçerki İlim Basması, Frunze 1973) isimli eserden faydalandık. Gerçi bu eserde de doyurucu bilgiler fazla değildir.

Kırgızistan'da Halk Edebiyatı Araştırmaları ve bu arada masalların derlenmesi işi Ekim Devrimi'nden sonra başlar. Kırgızistan'ın sovyet sistemine katılmasıyla da bu iş hızlanır. O zamana kadar halk arasında sözlü olarak yaşayan münahsüllür. Özellikle 1920 den sonra Kırgız Halk Değerleri Komiserliği'nin kurulmasıyla sistemli olarak derlenirler. Masalların derlenmesi işi de 1922 yılından başlayarak devam eder. K. Miftakov I. Abdır Rahmanov C. Camgırçiev, A. Kıştabayev isimleri folkloristler Kırgızistan'ın her tarafına derleme seyahatleri yaparak masal derleme işini başlatırlar. Toplanan bu malzemelerin düzenlenmesi daha çok II Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştur. 1930 ve 1940 lı yıllarda gündelik hayat sahneleriyle süslü, halka Sovyet sistemini benimsetecek masallar gazetelerde yayınlanır. Fakat bu masalların adedi fazla bir yükün tutmaz.

Kırgız halk masalları ilk defa 1944 yılında Müçnit tarafından Rusça yayınlanır. Bundan sonra D. Srudniydin 1956 ve 1962 yıllarında Kırgız masallarını gene rusça yayınlar.

Masal metinleri Kırgızca ilk defa ancak 1957 yılında yayınlanırsa bile.

Kırgız halk masallarını üç bölüm halinde incelemek mümkün

I- Hayvanlarla ilgili masallar

II- Olağanüstü özellikler Gösteren Masallar

III- Sosyal Hayatla ilgili masallar

Bu çalışma otuz masal üzerinde yapılmıştır. Bunlardan beşi hayvan, yedisi gerçek hayatla ilgili, geriye kalanlar ise olağanüstü özellikler gösteren masallardır.

Kırgız hayvan masallarında çok değişik evcil ve vahşi hayvanlar görülür. Bunlar Kırgızların gündelik hayatını işgal eden hayvanlardır. Bu hayvanların içinde köpek ve atın özel bir yeri vardı. Köpek gerçek hayattaki rolüyle görülür; efendisine hizmet eder, onun dileğine kavuşmasına yardımcı olur ya da bir evin talihi kutu onda bulunur.

At-bizim incelemeye aldığımız metinlerde fazla olmazsa bile- masalların içinde Manas Destanı'ndan gelen anlayışla kahramanın yanında ikinci bir karakter konumundadır.

İncelemeye dahil ettiğimiz hayvan masallarının yapısı diğer masallara nazaran daha basittir. Kahramanlar genellikle; kurt, deve, fare, kedi ya da ayıdır.

Masallar daha çok efsane karakterlidir. Ya bir kurtun veya bir tilkinin hilebazlığı; yahut da bu hayvanların birbirleriyle olan ilişkileri tutum ve davranışları sergilenir. Hayvan kahramanlar daha çok "fabl"lardaki kahramanlar gibidir; insanları taklit ederler. Mükafatlandırılmaları veya cezalandırılmaları ise yapmış oldukları hareketler yüzündendir. Tilki her zaman kurnaz ve hilekârdır. Kurt aç gözlüdür. Diğer hayvanların rolleri ise masaldan masala değişiklik gösterir. Saksagan v.b. kuşları bu yırtıcı ve evcil hayvanların yanında küçük rollerle görmek mümkün.

Olağanüstü masallarla realist masalları birbirinden kesin çizgilerle ayırmak zor. Çünkü masal metninde ne kadar realist unsur varsa bir o kadar da olağanüstü unsuru gözlemek mümkün olabiliyor. Bu sebeple, masalları işledikleri konular çerçevesinde tasnif ettik.

Bu özellikleri içinde barındıran Kırgız masallarında gerek giriş ve bitirme formelleri gerekse iç kurgu tekdüzelik gösterir. Giriş formeli olarak; ilgeri bir zamanda, ilgeri ötkön bir zamanda, "ötkön bir zamanda, bir zamanda.....," vb. ifadeler sıkça kullanılır Bitirme formelleri de benzer bir mantıkla; "kan boluptur, kan bolgon eken, adilettü han boluptur" cümleleri ile son bulmaktadır

Masal derleyicisinin ya da anlatıcısının sistemden dolayı taşıdığı endişeler yer yer masal metinlerine yansımış, metinler muhteva açısından sistemle barışık hale getirilmiş; kahramanlar toplumda idealize olunan insanların karakterlerine büründürülmüşlerdir. Masaldan eskiye ait, "kan han padişaya veya olaganüstü unsurları ihtiva eden ifadeleri kaldırdığımız vakit günümüzde yazılmış bir metindin farkı kalmamaktadır. Kahraman ve diğer maddi durumları daha alt seviyede olan insanların tavırları zenginlere karşı birlik ve beraberlik gösterir.

Bunlar çiftçi, çoban ya da hilekar kadınlardır Tüccarlara, zenginlere adaletsiz hanlara karşı savaşır sonunda toplumun daha alt seviyesini temsil eden bu insanların iyilikseverlikleri, doğrulukları kazanır. Komünist sistemin paylaşımcı (komünal) rolünü üstlenen kahramanlar böylece toplumda sosyal dengeyi sağlamış olurlar.

Masallarda genellikle zenginler açgözlü padişahlar veya hanlar akılsız, hocalar ferasetsizdir. Masalda kahraman vasıtasıyla bunlarla alay edilir. (Kedey Baktı) Bu da yukarıda bahsettiğimiz, "dışarıdan müdahale" düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Böylece masalın düşünce sistemi değişmekte, masal daha çok modern bir metin halini almaktadır. Daha bir olay halkası bitmeden bir başka olaya geçilmekte böylece temada bir dengesizlik meydana gelmektedir. Masaldaki bu kurgu dengesizliği onun zaman zaman vermek istediği mesajın anlaşılabilirliğini zorlaştırmaktadır.

Hemen hemen bütün masallarda Kırgızların gündelik yaşantılarını düşüncelerini dünya görüşlerini, inaçlarını, ailevi ilişkilerini, beşeri münasebetlerin, hayat karşısındaki tutumlarını gözlemek mümkün.

Masallarda sosyal hayatla ilgili sahneler çok farklı ve zengin olmalarına rağmen bunların içinde en dikkate değer olanı pazar yeridir. Doğunun eski geleneksel yaşantısının gereği pazar yeri denilebilirki, fonksiyonu itibarıyla saraydan daha önemlidir sarayın canlılığına, yaşantısına ait sahneler pek fazla değildir. Sadece padişah, han veya fazladan kızı görülür. Bu insanların birbiriyle münasebetleri yok denecek kadar azdır, oysa pazar yeri böyle değildir canlıdır renklidir, her türlü malın alım-satımı, olağanüstü nesnelerin satışa çıkarılması (Üç bir tuğan), farklı olarak da masal kahramanlarına yardımcı olabilecek arkadaşlar pazar yerinde bulunurlar (Sokur Soodager)

Bazı örf-adetler ve inanışlar masallarda sıkça geçer. Nasihat etme yada büyüklerin daha evvel yapmış olduklarını aynen tekrarlama kahramanı başarıya ulaştırır Kahramanın babası ölüm vaktini hissettiğinde oğlunu yanına çağırır. Bir anlamda masal kahramanının hayat felsefesini babasından dinlediği bu nasihatler çizer. (Amanat)

Bugün de bütün canlılığıyla Kırgızlar arasında yaşayan çay içme geleneği masallarda da sıkça geçer bunun dışında gene günümüz Kırgızlarının bürdürmüş oldukları avcılık at veya diğer hayvanların bakımıyla ilgili gelenekler fazla bir değişikliğe uğramadan masallar da muhafaza edilmektedir. Bu da bize masalın Kırgız toplumunda temel bir vazifesini göstermektedir, Masal insanlara hoşça vakit geçirten bir anlatı türü olmaktan çok, insanları eğiten, onlara toplum içinde çeşitli roller dağıtan, bilinçlendiren bir türdür.

Olağanüstü özellikler gösteren Kırgız masallarında birçok unsur içiçe, beraber yaşar. Bu masallarda islâmi motiflerle şamanist ya da animistik motifleri çoğu zaman yan yana görebiliriz. Kahraman işini yapmaya başlamadan önce "Allahın izniyle" ifadesini kullanmakla beraber "Bugün cetem go kuday aman koyso" demekten de kendini alamaz. Burada şamanizmdeki ataların ruhlarından yardım isteme düşüncesiyle İslâmi düşünce birarada bulunmaktadır. (Amanat)

Ayrıca dev, ejderha, kayberender, mastan-kempir, hızır gibi olağanüstü özellikleri olan varlıkların izleri masallarda görülür. Bunların içinde şüphesiz en önemli olanı mastan-kempirdir.

Mitolojik bir yaratık olan mastan-kempirin insanların topuğundan kanını emdiğine inanılır. Fakat bu yaratık aynı zamanda iyi yönleriyle de masallarda görülür. (Cılamış Han). Padişaha akıl hocalığı yapar. Aynı masalın sonlarına doğru bu sefer de kötülük yapmaya kalkışır. Bu yaratığın incelediğimiz masallar içinde önemli görevler yüklenmesine rağmen kesin çizgilerle bir tasviri yapılmamıştır.

Hızır veya bazı yerlerde Bilerman yahut da geyik gibi vahşi hayvanların koruyucuları olan "Kayberender" fazla önemli bir göreve sahip olmayan tali varlıklardır. Kahramanı ya ölümden kurtarırlar ya da ona dualarıyla yardımda bulunurlar.

Zaman zaman olay halkalarının içiçe girmesiyle metinlerde anlam bozulmaları görülse de Kırgız masallarının gerek mitolojik gerekse halk kültürü açısından önemli unsurları taşıyor olmaları bu kusuru hafifletmektedir.

Türkiye de masalları genelde kadınlar anlatır. Denilebilirki bu edebi tür sadece kadınlara mahsustur. "Karıkoca Masalı" denmesinin nedrenlerinden biri de budur. Fakat Kırgızistan'da durum tam tersinedir Biyografilerini verdiğimiz akınlardan da anlaşılacağı üzere masalların anlatılması işini erkekler yapar. Kadın anlatıcılar yok denecek kadar azdır. Masallarda sosyal hayatla ilgili unsurların fazla olması, romantik öğelerin azlığı, giriş ve bitirme formellerinin çok basit olmalarının sebeplerinden birisi bu olsa gerek

BÖLÜM -I-

MASALLARIN EPİZOTLARINA GÖRE ÖZETLERİ

AYI İLE YAŞLI ADAM

Epizotlar:

1. Yaşlı bir adamla ayı dost olurlar.
2. İlk yıl patates ekip, kaldırırılar. Sonra buğday ekerler. Her defasında da ihtiyar ayıyı kandırır.
3. Sonunda ayı buna dayanamıyarak ayrılır.

KURT, DEVE, TİLKİ

Epizotlar:

1. Kurt ve tilki kurnazlıkla deveyi yerler.
2. Daha sonra kurt hileyle bir kuzuyu yakalayıp, yer. Fakat tilkiye pay vermez.
3. Avcılar tilki ve kurtu görerek takip etmişler. Tilki bir delige girerek canını kurtarmış. Kurt ise avcılar tarafından öldürülmüş.

HİLEKAR TİLKİ

Epizotları:

1. Çobandan kuzu alan tilkiyi saksağan gidip, kurda haber verir.
2. Kuzusu kurt ve saksağan tarafından alınan tilki bu işe kızar ve hile ile ikisini de öldürür.

KURT, KEDİ VE FARE

Epizotlar:

1. Hayvanların insanlarla dost oldukları bir zamanda kurt, kedi ve fare insanlara yardımcı olmaya karar verirler.
2. Üçü de genç bir adamın yanında çalışmaya başlamış.
3. Sonra kurt ve fare hainlik ederler. Sadece kedi iyi niyetle çalışmış.
4. Bundan dolayı sadece kedi insanlar arasında yaşamış.

PADİŞAHIN YENİLİŞİ

Epizotlar:

- 1.Karısının her dediğini yapan padişah Budayık'ın emriyle bütün kuşları toplar.
- 2.Toplanan kuşların tüylerinden bir ev yapmaya karar verirler.
- 3.Her kuş evin yapımında görev alır, sadece bu çağrıya Hüdühüd gelmez.
- 4.Hüdühüd çağrıldığında çok mühim bir işle dünyadaki kadın ve erkek sayısıyla meşgul olduğunu anlatmış.
- 5.Aslında erkek sayısının kadınlardan daha fazla olduğunu ancak, karısının sözünü dinleyen erkekleri de kadın sayısına dahil ettiğini, böylece kadınların fazla olduğunu padişaha anlatmış.
- 6.Padişah yaptığından utanmış ve karısını sözünü bir daha dinlememiş.

İKİ ÇOCUK

Epizotlar:

- 1.İki çocuk iki zenginin yanında çalışır.
- 2.Keldibek koyunun ipini tüccarlara verir.
- 3.Tüccarlar yünü kedi ile değiştirirler.
- 4.Bir şehirde fareler şehri istila ederler.
- 5.Tüccarlar Keldibek'in kendisini şehrin baş tüccarına verirler. Karşılığında yirmi yük altın alırlar.
- 6.Şehirden dönerken yirmi yük altın alırlar.
- 7.Sihirli bbir şekilde tüccarlar korunuyormuş.
- 8.Tüccarlar çocuğun altınlarını verirler.
- 9.Keldibek ile Berdibek beraber yaşarlar.

CAMŞİT

Epizotlar:

- 1.Camşit ölmeden evvel sakladığı hazineyi oğullarına söyler.
- 2.Çalınan hazineden çocuklar Turusbek'ten şüphelenirler.
- 3.Kadı onlara bir hikaye anlatır.
- 4.Zenginin kızı fakirin oğluna aşık olur.

- 5.Kızı başkasına verirler.
- 6.Kız eski nişanlısını görmek için izin ister.
- 7.Yolda hırsızlar kızı durdururlar.
- 8.Kızdan hem nişanlısı hem de eski nişanlısı şüphelenir.
- 9.Turusbek kadının huzurunda hırsızları haklı gördüğü için suçlu sayılır.

EMANET

Epizotlar:

- 1.Zengin bir adam ölmeden evvel çocuklarına iyi bakmasını, onun iyi insanlarla dost olmasını ve iyi bir kadınla evlenmesini karısına öğütler.
- 2.Kadın servetini tüketir.
- 3.Kız istediğinde fakirsiniz diye kimse kız vermek istemez.
- 4.Gelecekte haber veren adamın yanına gitmeye karar verir.
- 5.Çocuk yolda misafir olduğu insanların ve bir balığın sıkıntılarını da bilge kişiye anlatır.
- 6.Bilge kişi, balığın günah işlediğini, boğazında bir cevherin olduğunu söyler.
- 7.Bahçe sahipleri ve diğer da günahkarlıkları yüzünden o duruma düştüklerini anlatır.
- 8.Diğer kız ise ancak, evlenirse gözü açılır.
- 9.Çocuk kızla evlenip, yanında da balığın verdiği altınla memleketine döner.

CANİBEK HAN'LA KIZIL SAKALLI BİLGİN

Epizotlar:

- 1.Padişah ve bilgin birlikte gezerler.
- 2.Bilgin yağmur yağmadığı için kamışlığın kuruyacağını söyler.
- 3.Padişah banan inanmaz, bilgine kızar.
- 4.Atının ayaklarını sadece suya değdiren bilgin atının ağızıyla değilde ayaklarıyla su içmesini ister.
- 5.Padişaha böylece onun değil, kendisinin düşüncesinin doğru olduğunu ispatlar.

HİLEKAR ÇOCUK

Epizotlar:

- 1.Yetim bir çocuğu bir adam evlatlık alar.
- 2.Çocuğun elinden her iş geliyormuş.
- 3.En az işleri dahi zorlanmadan yapar.
- 4.Babası, onu, köyün en zengini ama en cimrisinin yağını çalmaya gönderir.
- 5.Çocuk çeşitli hilelerle yağı çalar.

AKILSIZ HAN İLE FERASETLİ KADIN

Epizotlar:

- 1.Padişah işlerini yapmak için akıllı bir kadına danışır.
- 2.Akıllı kadında halka karşı iyi davranmasını çünkü, halkı arasında aç ve susuzların çok olduğunu söyleriz.
- 3.Bunu duyan padişah kadını kovar.
- 4.Yolda avlanan padişahın oğluna rastlayan kadın ekmek parçasını verir.
- 5.Ekmeği yiyen padişahın oğlu zehirlenir.

HANGİSİ AKILLI

Epizotlar:

- 1.Bir koca-karının oğlu ticarete çıkar.
- 2.Onun bir benzeri gelip, onlara oğlu olduğunu söylemiş.
- 3.Bu zor durumu padişahana iletmişler ancak, o da çözmemiş.
- 4.Sonunda küçük bir çocuk bunları tulumlara koyarak yarıştırmış.
- 5.Sahte çocuk, göz bağlayan şeytan yüzünden tulumun içinde kaybolmuş. Diğer kurtulmuş.

İYİLİĞE İYİLİKLE KARŞILIK VERİLİR

Epizotlar:

- 1.Okumak istemeyen bir çocuk okuldan ayrılıp, yakınlarında bulunan bir uçurumun dibinde yaşayan bir kurbağaya kalçasından ot koparıp, verir.

- 2.Çocuk evinden ayrılır. Yolu bir çöle rastlar.
- 3.Zor durumda kalan çocuğa ejderha olan kurbağa sihirli bir taş verir.
- 4.Çocuk bu sihirli taş ile bir çocuğu, yılanı, arıları ve karıncaları diriltir.
- 5.Yolda arkadaşları tarafından kuyuya atılır.
- 6.Çocuk kuyudan Han'ın sarayına gider. Han'ın kızı bunu sever, fakat bazı zor işleri yapması gerekir.
- 7.Bu işleri daha evvel dirilttiği dostları sayesinde başarır ve kızla evlenir.

ÇINAR BEYLE PERİ KIZI

Epizotlar:

- 1.Çınarbey ağacın altından bakar ki, çınar ağacına kırk kanatlı bir atla bir kız konar.
- 2.Çınarbey kızı izlemek için arkadaşlarıyla yola çıkar.
- 3.Yolda karşılaştıkları ihtiyar onlara alacakları önceden bildirir.
- 4.Çınarbey nişanlısı peri kızıyla gelirken bir yerde dururlar. Kızın saçından bir tel padişahın su değirmenine dolanır.
- 5.Padişah mastan ihtiyarı göndererek peri kızını hile ile sarayına getirtir.
- 6.Çınarbey ve arkadaşı peri kızını kötü padişahın elinden kurtararak mutlu bir hayat yaşarlar.

FAKİRİN TALİHİ

Epizotlar:

- 1.Fakir bir adam baltasını suya düşürür.
- 2.Olağan üstü güçleri olan bir ihtiyar iyi niyetli olduğu için hem onun baltasını hem de gümüş ve altından birer balta daha verir fakire.
- 3.Fakir bunları satarak zengin olur.
- 4.Bunu duyan bir aç gözlü de aynı oyunu oynamak ister.
- 5.Fakat aç gözlü olduğu için hiçbir şey elde edemez.

EMEKÇİ KIZA SİHİRLİ KADININ HEDİYESİ

Epizotlar:

1. İyi niyetli bir kız pınarda, su verdiği yaşlı kadının duasını alır.
2. Konuştukça ağzından güller, gümüş, altın akıyormuş.
3. Bunu duyan kötü niyetli annesi büyük kızını da pınara gönderir.
4. Kızı da kötü niyetli olduğu için yaşlı kadının bedduasını alır.
5. Her konuştuğunda ağzından yılan, kurbağa, kaplumbağa yere düşer.
6. İyi niyetli kız sonra padişahın oğluyla evlenir.

TALİHSİZDİ TALİHLİ OLDU

Epizotlar:

1. Anne-babası olmayan yetim bir çocuk canlı, cansız herşeye iyi davranırmış.
2. Bir ev yapıp, gelip-geçene ailesiyle birlikte yardımda bulunurmuş.
3. Bir gece Hızır ve diğer arkadaşları buna misafir olurlar.
4. Misafire iyi davrandığı için onların hayır duasını alırlar.
5. Bunun kutlu bir kuzusunu üveybabası tamahkarlık edip, yemek ister.
6. Fakat kuzuda bulunan kut parçasını adamın büyük oğlu yer.
7. Çocuk babasının yurduna gelip, mutlu bir hayat sürer.

İYİLİKSEVER ÇOCUK VE ONUN DOSTLARI

Epizotlar:

1. Ormana, odun toplamaya giden iyiliksever kopan bir dal parçasını alır.
2. Bu dal parçası sihirli imiş.
3. Ormanda çocuk önce, karıncaları sel felaketinden kurtarır.
4. Bu dal parçasıyla evlerini aydınlatırlar.

AVCI CANİBEK VE ONUN OĞLU

Epizotlar:

- 1.Halk arasında ünlü bir avcı olan Canibek geyik avlarken rüyasında sihirli bir kadın görür.
- 2.Bir kayanın yanında bir ev görür.
- 3.Evin içinde geyik kılığında vurduğu bir peri kızını görür.
- 4.Canibek kızı sever. Kız onu sihirli bir seccadeyle perilerin ülkesine gönderir.
- 5.Düğün gecesi uyuyan Canibek peri kızını kaybeder ve kendini hayvanlarla dolu bir yerde bulur.
- 6.Gece yattığında bir acuze bunu öldürmek ister.
- 7.Silahıyla onu öldürür.
- 8.Bir yıl sonra peri kızı ona bir erkek çocuğu getirir.
- 9.Çocuk da babası gibi ünlü bir avcı olur.

AKLİM VAR, PARAM YOK

Epizotlar:

- 1.Begmat isimli birisi, "aklım var, param yok" der.
- 2.Padişah bunu duyar ve ona çok mal vererek ticaret için tüccarlarla başka memlekete gönderin.
- 3.Begmat arkadaşlarını dinlemeyip, bildiği gibi mallarını satar.
- 4.Yüklü üzümelerini sudaki balıklara ve güvercinlere taş ve tezek karşılığı verir.
- 5.Arkadaşları bunu delilikle suçlarlar.
- 6.Şehire, padişahın yanına geldiğinde taş ve tezekler altına dönüşür.

SIRLI PINARIN HİKAYESİ

Epizotlar:

- 1.Şeyhin birisi çok gezer.
- 2.Devin sihirli pınarından su içen şeyh aniden bir kız olur.
- 3.Buna inanamayan padişahta içince o da kız olur.
- 4.Bunları görüp, oradan geçen bir kocakarı suyu içince o da genç bir erkek olur.
- 5.Üçü birlikte padişahın sarayında yaşarlar.

6.Yıllar sonra devin yanına gidip bir daha kötülük yapmayacaklarına dair yemin ettikten sonra tekrar eski hallerine dönerler.

HEKİM DANIYAR

Epizotlar:

- 1.Daniyar bengi suyunun yerini kitaptan öğrenir.
- 2.Allah, Cebrail'i göndererek elindeki kitabı suya düşürür.
- 3.Daniyar'ın oğlu Cansap odun taşırken bir bal kuyusu görür.
- 4.Bal bitince arkadaşları onu kuyuda bırakırlar.
- 5.Cansap bir yolunu bulup, Şahmeran'ın yanına gider.
- 6.Yıllarca Şahmeran'ın yanında kaldıktan sonra yerini kimseye söylememek şartıyla Şahmeran Cansap'ı serbest bırakır.
- 7.Cansap'ın yaşadığı şehrin hakimi Şahmeran'ın etkisiyle pişecek bir suyu içtiği vakit iyileşebilecek bir hastalığa yakalanır.
- 8.Cansap'ı zorla konuşturarak Şahmeran'ın yerini söyler.
- 9.Yakalanan Şahmeran yolda Cansap'a akıl verir.
- 10.Yapılan çorbanın ilk suyu zehirli olduğu için tabibe, ikincisini kendisine, üçüncüsünü padişaha verir.
- 11.Tabip ölür, kendisi de onsekiz bin alemin dilini öğrenir.

SÖYLEMEZ KIZ

Epizotlar:

- 1.Üç erkek kardeşte aynı kızla evlenmek ister.
- 2.Biri sihirli ayna, biri kilim, biride sihirli bir elma alır.
- 3.Aynadan kızın öldüğünü görürler. Her miri aldığı nesnenin yardımıyla kızı diriltirler.
- 4.Kızı paylaşamazlar.
- 5.Padişahın üç oğlu ava çıkarlar. Av günü küçük kardeşinmiş.
- 6.Geyik bana vurmasa kendisine Süleyman Peygamberin yüzüğünü verir.
- 7.Padişahın kızı hiç konuşmaz.
- 8.Bir genç marangoz, kuyumcu ve hocanın ağaçtan bir kızı nasıl canlandırdıkları ve sonuça nasıl anlaşıp anlaşılmadıklarını kızı teker teker anlatır.

- 9.Kız her seferinde konuşur. Hoca ağaç kıza can verdiği için onun hakkıdır, der.
10.Genç, kızı konuşturduğu için kızla evlenir.

BALKIYA

Epizotlar

- 1.Balkiya Şahmeran'la dost olur.
- 2.Akop Şahmeran'dan Süleyman Peygamberin yüzüğünü almak için yardım ister.
- 3.Akop dua ile Şahmeran'ın söylediği yenre gider.
- 4.Süleyman Peygamberin türbesini ejderhalar korur.
- 5.Şahmeran Balkiyaya tahta yaklaşmamasını söyler.
- 6.Yüzüğü almak için tahta yaklaşan Akop Cebrail'in seslenmesinden korkarak duayı unuttur.
- 7.Duayı unutmasıyla ejderhaların saçtığı ateşle kül olur.

ASAN - ÜSÖN

Epizotlar:

- 1.Padişah rüyasında Nurkazar kuşuna aşık olur
- 2.Üç oğlunu kuşu bulmaya gönderir. Üç yol ağzına gelirler. Kısan git-gelmez yoluna girer.
- 3.Kısan türbede yaşlı kadının bedduasıyla geyik olur.
- 4.Bir başka türbede bulunan bir kızın üflemesiyle Kısan eski haline döner.
- 5.Peri kızının kuşunu Aycamal alır
- 6.Kısan yolda Alpkarakuşun yavrularını ejderhadan kurtarır.
- 7.Alpkarukuş Kısan'ı Nurkazar kuşuna götürür.
- 8.Nurkazar Kuşu gülünce ağzından altın gümüş dökülür.
- 9.Kısan kuşu peri kızı Gülbaaram'ı beraberinde getirir.
- 10.Kısan kardeşlerini bir şehirde hizmetçilik yapmaktan kurtarır. Yolda hepsi bir kuyunun başında toplanırlar.
- 11.Kardeşleri Kısan'ı kuyuda bırakıp babalarına Nurkazar'ı biz getirdik diye yalan söylerler.
- 12.Nurkazar kuşu bütün olanları doğruca anlatır.

ÜÇ KARDEŞ

Epizotlar:

- 1.Üç kardeş de padişahın kızına aşık olur.
- 2.Padişah kim en iyi eşyayı getirirse kızını o alır der.
- 3.Biri sihirli bir deve biri ayna biride sihirli bir fincan alır.
- 4.Aynadan baktıklarında kızı ölü görürler
- 5.Deveye binip giderler fincanlada kızı diriltirler.
- 6- Kızı paylaşamazlar. Durumu Han'a bildiriler.
- 7- Han kızını diriltten kardeşe verir.

YAKMAS AKİM

Epizotlar:

1. Yakması Allah'ın adını anmadığı halde yola çıkar.
- 2.Azrail onun kitabını ve pusulasını denize düşürür.
- 3.Yakmas her şeyini satıp sırdıbay'ın yanında çalışıp kırk kişinin yapacağı işi görür.
- 4.Yakmas bir tepeyi düzeltirken bir küp altın görür. Vezir altınları almak için Yakmas'ı öldürür.
- 5.Yakmas'ın oğlu daanışman pazara gider.
- 6.Daanışman İnamcan tarafından öldürmek istenir.
- 7.İnamcan bir kuzuzun kanını gömleğe sürerek daanışmanın kanı diye vezire verir.
- 8.Birkaç yıl sonra padişah bir rüya görür.
- 9.Kimse padişahın rüyasını tabir edemez.
- 10.Bu rüyayı ancak Daanışmanın tabir edeceğini söylerler.
- 11.Daanışman ancak vezirin sırtına binsem gelirim der.
- 12.Daanışman vezirin sırtına binip gelir her şeyi Han'a anlatır.
- 13.Han vezire cezasını verir.
- 14.Daanışman Han'ın yanında kalır onun yerine sonra padişah olur.

KÖR TÛCCAR

Epizotlar:

1. Tüccar oğluna para vererek onu çarşıya gönderir.
2. Oğlu bir it satın alır.
3. Tekrara pazara giden oğlu bu sefer ölü birisinin borcunu öder.
4. Tüccarın oğlu surap iki arkadaşı ve Bilermanla birlikte bin tayı alarak yola çıkarlar.
5. Bilerman'ın dediği yerde konaklarlar.
6. Bir acuze bunlarla konuşup Surap'ı soymak isetr
7. Bir ihtiyarın çocukları sihirli kızı alacağız diye giderler Ancak taş olurlar.
8. Sihirli kızın yanına giden Surap ancak diğerlerini eski haline getirirse onu kabul eder.
9. Surap Gülbaara kızı yendiği için onunla evlenmeye vaad verir.
10. Bilarman yedi hırsız öldürüp kulaklarını yanına alır.
11. Padişah hırsızları kimin öldürdüğünü bilmek için tellal çağırır.
12. Sonunda Bilerman cebindeki delilleri çıkartıp hırsızları öldürdüğünde padişahı inandırmış.
13. Bilerman Uzur padişahının kızını evlenmesi için Surap'a verir.
14. Surap başka bir şehirde bir bahçede padişahın yasakladığı yerde padişahın kızını görür.
15. Bilerman ve Surap padişah kızının hiç kimsede bulunmayan paltosunun bir örneğini padişaha getirirler.
16. Surap padişahın kız ve birçok köleyle yurduna döner.
17. Tüccarın gözlerini satın alınan itin etiyile açılır baba -oğul mutlu yaşamışlardır.
18. Bilerman kible tarafına uçarak kaybolur.

CILAMIŞ HAN

Epizotlar:

1. Han vezirleri ile avdayken bir kızı görür ve aşık olur.
2. Kız rüyasında biri erkek biri kız iki çocuğu doğuracağını görür.
3. Han kızı babasından ister.
4. Kızın babasının verdiği kese sihirli olduğu için bir türlü dolmaz.

- 5.Mastan acuze keseye toprak koyan kese dolar.
- 6.Dokuz ay sonra kız bir erkek biri kız iki çocuk doğurur.
- 7.Han'ın diğer kırk karısı bunları mastan vasıtasıyla kaçırap suya atarlar, yerine iki köpek yavrusu koyarlar
- 8.Çocuklar dağda büyürler.
- 9.Çocukların annesi de bir adaya atarlar.
- 10.Yıllar sonra mastan kızı kandırmak ister.
- 11.Çocuğun kız kardeşi külbös han'ın kızı Gülayımı yanında görmek ister
- 12.Çocuk Külbös han'ı görür ve onu devden kurtarmaya kara verir.
- 13.Kara Dev le kavga eden çocuk onu yener.
- 14.Dev çocuğu kandırıp tekrar canlanır.
- 15.Çocuk kayberenlerin yardımıyla devi öldürür Gülayım'ı alır gelir.
- 16.Han çocuğu dağda görür. Ve ondan her şeyi öğrenir.
- 17.Kırk kadın ve mastan cezalandırılır.
- 18.Çocukların annesi adadan getirilir herkez mutlu bir şekilde yaşar.

ULUKMAN

Epizotlar:

1. Ebu Ali Sina kim iki başlı yılanı öldürüp, suyunu içerse yer yüzündeki bütün otların dilini öğrenir, demiş.
2. İki adam bunu duyup, yıllarca aramadan sonra yılanı bulmuşlar.
3. Yılanı yaşlı bir kadını evinde kaynatırken kadının küçük oğlu yılanın suyunu içer.
4. Kadının küçük oğlu ünlü bir hekim olmuş.
5. İki adam çocuğu öldürüp ciğerini kaynatıp onun suyunu içmek isterler.
6. Yolda bundan vazgeçip kadının oğlu Ulukman'a yıllarca hizmet etmişler.
7. Oradaki padişahın kızı hasta olur.
8. Ulukmanın yerine Abletun gider.
9. Abletun dört kazık dikerek küçük bir çadır yapar.
10. Sihirli çadıra padişah kendisini koyup, kavun almak isterken çıplak bir kadını görür.
11. Çıplak kadını karısı yeni bir adama verirler.
12. Abletun padişahı bu şekilde rezil ederek günahlarını itiraf ettirir.
13. Abletun kavundan dilimler kesip padişahın kızına verir.

14. Kız yakalandığı hastalıktan kurtulur.
15. Abletun uçarak Ulukman'ın yanına gelir.
16. Ulukman dua ederek, onun adının kıyamete kadar silinmemesini diler.

MOTIF INDEX

A - MİTOLOJİK UNSURLAR

1- Mitolojik yaratıklar

1-MİTOLOJİK YARATIKLAR

B - HAYVANLAR

1- Mitolojik hayvanlar

2- Mitolojik objeler

1- MİTOLOJİK HAYVANLAR

14- Çınarbeyle peri kızı: Peri kızı kırk kanatlı ata biner

22- Hekim daniyar: Şahmeranın etinin suyu hem şifa hem zehir dağıtır.

Tl. Sa. 351 Cilt B. 11 2,13, 1, Ejderhanını kanı zehirler

29- Cılamış Han: Kayberenler çocukları geyik sütü ile beslerler.

29- Cılamış Han: Kara bir dev boğazı tutar.

Th. Sa. 353 Cilt 1 Bll 7,1 Bir ejder suyu tutar.

2- MİTOLOJİK OBJELER

17- Talihsizdi talihli oldu kut (talih) koyuna düşer

B- HAYVANLAR

1- Mücevher doğuran hayvanlar

2- İnsan gibi davranan hayvanlar

3- Müteşekkik yardımcı hayvanlar

4- Yardımcı hayvanlar

5- İnsan olan hayvanlarla evlenme

6- Konuşan hayvanlar

1- MÜCEVHER DOĞURAN HAYVANLAR

17- Talihsizdi talihli oldu. Balığın çıkardığı köpükler altın olur.

25- Asan-Üsön Nurkazaz kuşu konuşunca ağzından altın dökülür.

Th. 54 376 Cilt B. 103 1.5 Altın yapan kuş

2- İNSAN GİBİ DAVRANAN HAYVANLAR

1- Ayı ile yaşlı adam; Çiftçilik yapan ayı

4- Kurt kedi ve fare: Kurt kedi ve fare insanlara hizmet ederler.

5- Padişahın yenilişi: Hüdhüd kuşu padişahla konuşur

- Th. Sa. 398 Cilt 1 B.211. 6.1 Konuşan yılan
 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir; Çocukla konuşan arılar.
 Th. Sa. 399 Cilt 1 B. 211 4.2 Konuşan arı
 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir; Çocukla konuşan karıncalar
 Th. Sa. 399 Cilt 1 B. 211 4.1 Konuşan karınca
 25 Asan Üsön Konuşan Nurkazar kuşu

3- MÜTEŞEKKİR YAPDIMCI HAYVANLAR

- 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir; Kahramana yardımcı olan yılan
 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir; Yardımcı olan arılar
 Th. Sa. 399 Cilt 1 B. 211 4.2. Konuşan arı
 17- Talihsizdi talihli oldu; Suya atılan balık kahramana altın verir.
 Th. Sa. 429 Cilt 1 B. 375 1 Suya dönen müteşekkir balık
 25- Asan-Üsön; Yavrularını ejderhadan kurtaran kahramana alpkarakuş yardım eder.
 Th. Sa. 429 Cilt B. 3644. Yılandan kurtardığı için kuş teşekkür eder.
 Th. Sa 429 Cilt B365 01 Çocuktan kurtardığı için müteşekkir kalan kuş

4- YARDIMCI HAYVANLAR

- 8- Emanet Nehrin kenarına gelen kahramanı balık karşı kıyıya taşır.
 Th. Sa. 438 Cilt 1 B. 470 Yardımcı balık
 18- İyiliksever çocuk ve onun dostları: Dana çocuğa odun toplar
 Th. Sa. 433 Cilt 1 B. 411 2 Yardımcı öküz
 25- Asan-Üsön Alpkarakuş kahramanı perinin şehrine götürür.
 Th. Sa. 367 Cilt 1 B.35 Dev gibi büyük kuş
 26- Üç kardeş: Deve kardeşleri şehirlerine getirir
 Th. Sa. 432 Cilt 1 B 405 Yardımcı deve

6-KONUŞAN HAYVANLAR

- 5- Padışahın yenilişi: Padişahla konuşan Budayık ve Hüdhüd
 Th. Sa. 398 Cilt 1 B. 211 3 Konuşan kuş
 8- Emanet: Konuşan balık
 Th. Sa. 399 Cilt 1 B. 211 5 Konuşan balık
 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Konuşan yılan arı ve karıncalar
 18- İyilik sever çocuk ve onun dostları: Konuşan karınca
 22- Hekim Daniyar: Konuşan yılanlar

Th. Sa. 399 Cilt 1 B. 211 6.1 Konuşan yılan

25- Asan-Üsön: Konuşan kuş

C- TABU

1- Yasaklanan bölge

2- Kırk gün mühlet verme

1- YASAKLANAN BÖLGE

28- Kör tüccar; Pınarın bulunduğu yer ile padişah kızının hapsediğı bahçe yasaklanmıştır.

Th. Sa. 527 Cilt 1 c. 627 Yasaklanan bölge

2- KIRK GÜN MÜHLET VERME

27- Yakmas akim; Sırdıbay vezirlerinden kırk gün içinde rüyasını tabir edecek birisini bulmalarını ister.

D- BÜYÜ

1- Sekil değıştiren insanlar

2- Taş kesilme

3- İnsan olan hayvanlar

4- Büyünün bozulması

5- Sihirli objeler

6- Sihirli ilaçlar ve sular

8- Kuvvet saklayan saçlar

9- Rüya tabircisi

1- ŞEKİL DEĞİŞTİREN İNSANLAR

21-Sırlı pınarın hikayesi: Şeyh ve padişah suyu içince kız olurlar

Th. Sa. 9 Cilt 2 D. 12 Kadın olan adam.

2-TAŞ KESİLME

28- Kör tüccar; Şehrin hakimi kız bilmecesini bilmeyeni taş eder.

3- İNSAN OLAN HAYVANLAR

25- Asan-Üsön; Dua ile geyikler insan şekline dönüşür.

Th. Sa. 32 Cilt 2 D. 314 1.1 İnsan olan geyik

4- BÜYÜNÜN BOZULMASI

- 21- Sırlı pınarın hikayesi: Şeyh ve padişah tekrar erkek olurlar.
 28- Kör tüccar: Taş kesilen insanlar tekrar eski hallerine dönerler.

5- SİHİRLİ OBJELER

- 13- İyiliğe iyilikle karşılık veriler: Ejderha kahramana dört köşe sihirli bir taş verir.
 Th. Sa. 108 Cilt. D, 931 Sihirli taş
 14- Çınarbayle peri kızı: Çınarbeyi sihirli bir kanat uçurur.
 18- İyiliksever çocuk ve onun dostları: Ağaç cocuga sihirli bir dal parçası verir.
 Th. Sa. 113 Cilt 2 D. 954 Sihirli dal
 19- Avcı canıbek: Sihirli kabın içindeki ayran tükenmez
 23- Söylemez kız: Kahramanlar sihirli kilim elma ayna alırlar
 Th. Sa. 117 Cilt 2 D. 981 1 Sihirli elma
 26- Üç kardeş: Kardeşler şehirden sihirli ayna ve fincan alırlar

6- SİHİRLİ MEYVELER

- 23- Söylemez kız: Sihirli elma ile kız dirilir.
 Th. Sa. 117 Cilt 2 D. 981 Sihirli elma sağlığa kavuşturur

7- SİHİRLİ İLAÇLAR VE SULAR

- 1- Sırlı pınarın hikayesi: Sihirli suyu içen şeyh ve padişah kız olurlar
 22- Hekim Daniyar: Şahmeranın etinden yapılan ilaç zehirlidir.
 Th. Sa. 124 Cilt 2 D. 1015 1,3 Sihirli ejderin kalbi
 24- Balkıya Şahmeranın elinin değdiği ot sihir etkisi gösterir.
 30- Ulukman: İki başlı yılanın suyunu içen her hastalığın çaresini bulur.
 Th. Sa. 123 Cilt 2 D 1561 1.1.3 Yılanın kafasını yiyen kral olur.

8- KUVVET SAKLAYAN SAÇLAR

- 14-Çınarbayle Peri Kızı: Peri kızının saçından bir tel padişahın değirmenini durdurur.
 Th. Sa. 120 Cilt 2 D. 991 Sihirli saç

9- RÜYA TABİRCİSİ

- 27- Yakmas Akim: Daanışman padişahın unuttuğu rüyayı tabir eder.

E- ÖLÜM

- 1- Önceden ölüm gününü söyleme
- 2- Verilen ekmekle ölme
- 3- Beddua ile ölüm
- 4- Zehirli ölme
- 5- Sihirli meyva ile dirilme
- 6- Ejderhaların saçtığı ateşle ölme
- 7- Peri kızının öldürmesi
- 8- Sihirli obje ile dirilme
- 9- Vahşi atlarla öldürme

1- ÖNCEDEDEN ÖLÜM GÜNÜNÜ SÖYLEME

- 7- Camşit: Camşit çocuklarına önceden öleceği günü söyler
- 9- Emanet: Adam karısına kışın öleceğini söyler

2- VERİLEN EKMEKLE ÖLME

- 11- Akılsız Han ve Ferasatlı Kadın: Kadın padişahın kendisine verdiği ekmeği padişahın oğluna verince çocuk ölür.

3- BEDDUA İLE ÖLÜM

- 14- Çınarbeyle Peri Kızı: Peri kızı beddua edince hepsi taş kesilirler.

4- ZEHİRLE ÖLME

- 22- Hekim Daniyar: Şahmeranın etinin suyunu içen hekim ölür.

5- SİHİRLİ MEYVA İLE DİRİLME

- 23- Söylelez Kız: Sihirli elma kıza koklatılınca kız dirilir
- Th Sa. 117 Cilt 2 D. 981 1 Sihirli elma sağla kavuşturur.

6- EJDERHALARIN SAÇTIĞI ATEŞLE ÖLME

- 24- Balkıya: Akop duayı unutunca ejderlerin saçtığı ateşle ölür.

7- PERİ KIZININ ÖLDÜRMESİ

- 25- Asan-Üsön: Aycamal kılıçla iki çocuğun başını keser

8- SİHİRLİ OBJE DİRİLME

13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Ejderha çocuğa ölüyü diriltten dört köşö bir taş verir.

26- Üç kardeş: Sihirli fincan ile kız dirilir.

9- VAHŞİ ATLARLA ÖLDÜRME

29- Cılamış Han: Han kırk kadını da vahşi atlarla bağlayarak öldürür.

F- HARİKULADELİKLER

- 1- Harikulade yerler
- 2- İyilik perileri
- 3- Kötülük perileri
- 4- Olağanüstü çocuklar
- 5- Olağanüstü yardımcılar
- 6- Devleri yenen kuvvetli adam
- 7- Kuvvetli kız
- 8- Rüya

1- HARİKULADE YERLER

14- Çınarbeyle Peri kızı: Çınharbey ve dostu güneş ışıklarının gün batımında değdiği yerden perilerin dünyasına girerler.

Th. Sa. 16 Cilt 3 F 91 Gizli aleme açılan kapı

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Canıbek sihirli seccadeye binerek periler diyarına gider.

22- Hekim Daniyar Cansap kuyudan Şahmeranın dünyasına açılan delik

Th. Sa. Cilt 3 F 92 7 Şahmeranın dünyasına açılan delik

24- Balkaya: Balkıya Şahmeranın alemine girer.

25- Asan-Üsön: Alpkarakuş Kısan'ı perilerin dünyasına götürür.

Th. Sa. 16 Cilt 3 F 156 Öte dünyaya açılan kapı

2- İYİLİK PERİLERİNİN FAKİR KIZA VE FAKİR ÇOCUĞA YARDIMLARI

15- Fakirin Talihi: İhtiyar suya dalarak fakire gümüş ve altın baltalar verir.

16- Emekçi Kıza Sihirli Kadının Hediyesi: Sihirli Kadın kıza duada bulunup ağzından inci elma ve güllerin dökülmesini ister.

Th. Sa. 234 Cilt 2 D. 1454 2.1 Dudaklardan çiçeklerin dökülmesi

3- KÖTÜLÜK PERİLERİ

19- Avcı Canıbek ve onun Oğlu: Kan içen kocakarı Canıbek'in kanını içmek ister.

4- OLAGANÜSTÜ ÇOCUKLARI

29- Cılamış Han; Hanın karısı belden yukarısı altın belden aşağısı gümüş bir erkek birde kız çocuğu doğurur.

5- OLAGANÜSTÜ YARDIMCILAR

14- Çınarbeyle Peri Kızı; Çınarbey ve arkadaşına bir derviş yl gösterir

15- Fakirin Talihi; ihtiyar oduncuya yardımcı olur

16- Emekçi Kıza Sihirli Kadının Hediyesi; Sihirli kadın kıza duada bulunur

22- Hekim Daniyar; Şahmeran Cansap'a yardım eder.

24- Balkıya; Şahmeran Balkiyaya akıl öğretir

25- Asan-Üsön; Alpkarakuş Kısan'ı perilerin diyarına götürür.

28- Kör Tüccar; Bilerman ZSurap'a her işinde yardım eder.

Th. Sa. 132 Cilt 5 N. 810 Tabiatüstü yardımcıları

6- DEVLERİ YENEN KUVVETLİ ADAM

29- Cılamış Han: Çocuk bağazı tutan devi öldürür.

Th. Sa. 185 Cilt F. 628 2,3 Devi yenen güçl adam

7- KUVVETLİ KIZ

28- Kör tüccar: Gülbara kendisiyle evlenecek olan onı yenmesini ister.

Th. Sa. 170 Cilt 3 F 564 2 Kuvvetli kadın

8- RÜYA

25- Asan-Üsön: Şaydat Han rüyasında kuşa aşık olur,

Tnh. Sa. 333 Cilt 5 F II 3 Rüya aşık olma

27- Yakmas Akim: Sırdıbay tabir edilmesi güç bir rüya görür.

G- CANAVARLAR

1- Ölü yeme kan içme

2- Devler

3- Cadılar kocakarılar

1- ÖLÜ YEME KAN İÇME

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Kocakarı Canıbek'in kanını içmek ister.

Th. Sa ;77 G. 11 6 Erkek yiyen kadı

2- DEVLER

21- Sırlı Pınarın Hikayesi: Sırlı pınarın sahibi bir devdir.

29- Cılamış Han: Bir boğazın içinde kara bir dev vardır.

Th. Sa. 277 Cilt 3 G ll 4 siyah dev

3- CADILAR KOCAKARILAR

14- Çınarbeyle Peri kız: Mastan Kempir kayıklarla peri kızını aramaya başlar

Th. Sa. Cilt 3 G. 200- G. 299 Cadılar.

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Tırnaklarıyla kocakarı Canıbek'i öldürmek ister

28- Kör Tüccar: Mastan acuzsesi hileyle tüccarın gözünü kör eder.

29- Cılamış Han: Mastan acuzesi kadının çocuklarını alıp yerine köpek yavrularını koyar.

Th. Sa. 277 Cilt 3 G ll. 6

H- İMTİHANLAR

1- Evlenme imtihanları

2- Uykusuz kalma

3- Sihirli objelerle yapılan imtihan

4- Babalarının aşık olduğu kuşu getirme

5- Tanıma işaretleri

6- Konuşmayan kızı konuşturma

7- Kuvvet imtihanı

8- Sabır imtihanı

9- Bilmece

1- EVLENME İMTİHANLARI

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Peri kızı Canıbek'e kendisine sahip olabilmesi için sabaha kadar onu elinde tutmasını ister

Th. Sa. 398 Cilt 3 H 310 Aşıklık testi

23- Söylemez Kız: Padişahın konuşmayan kızını kim üç defa konuştursa onunla evlenecektir.

Th. Sa. 407 Cilt 3 H 343 Dilsiz kızı konuşturma imtihanı

25- Asan-Üsön: Nurkazar kuşunu getiren Kısan ve Gülbaaram evlenirler

26- Üç kardeş: Sihirli fincanla kızı diriltten kızla evlenir.

28- Kör Tüccar: Prensesin paltosunun aynısını getiren Surap kızla evlenir

Th. Sa. 456 Cilt 3 H. 1021 6 İek gömlek dokuma

13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Padişah kızıyla evlenibilmesi için çocuğa

1) Arpa bugday, dar ve yulaf bir gece içinde birbirinden ayıracaktır.

2) Birbirine benzeyen altmış arabanın birisinde kızı vardır onu bulacaktır.

Th. Sa. 469 Cilt 3 H 109 I Karınca yardımı ile tahılları birbirinden ayırma

2- UYKUSUZ KALMA

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Peri kızı Canıbek'e sabaha kadar uyumamasını söyler

3- SİHİRLİ OBJELERLE YAPILAN İMTİHAN

23- Söylemez Kız: Çocuklar çarşıdan aldıkları sihirli nesnelerle imtihan olunurlarx

26- Üç Kardeş: Üç kardeş de çarşıdan aldıkları deve ayna ve fincan imtihan edilirler.

Th. Sa. Cilt 3 H. 1010 Yapılması zor imtihanlar

4- BABALARININ AŞIK OLDUĞU KUŞU GETİRME

25- Asan-Üsön: Kısan ve kardeşleri babaların aşık olduğu Nurkazar kuşunu getirmeye giderler.

5- TANIMA İŞARETLERİ

25- Asan-Üsön: Sevgililer birbirlerini yüzük vasıtasıyla tanırlar

Th. Sa. 3838 Cilt 3 H 94 Yüzükle tanıma

6- KONUŞMAYAN KIZI KONUŞTURMA

23- Söylemez Kız: Kız kendisine anlatılan olay sonunda konuşur

Th. Sa. 407 Cilt H. e343 Dilsiz prensesi konuşurma

7- KUVVET İMTİHANI

28- Kör Taccar: Gülbara kendisini yenecek olanla evlenmek ister

29- Cılamış Han: Çocuk devi yenerse kızı da atı da alacaktır.

8- SABIR İMTİHANI

28- Kör Tüccar: Sabaha kadar padişahın kızının bahçesinde bekler

Th. Sa. 509 Cilt 3 Sabır testi

9- BİLMECE

13- İyiliğe iyilikle Karşılık verilir

1) Arpa bugday darı ve yulaf bir gece içinde birbirinden ayrılacaktır.

2) Birbirine benzeyen altmış arabanın içinde padişahın kızı vardır o bulunacaktır

Th. Sa. 428 Cilt H. 583 Zeki çocuk padişahın bilmecelerini cevaplandırır

J- AKILLILAR VE APTALLAR

1- Başkasını aldatma açgözlülük

2- Hikane anlatarak olayı çözme

3- Temsil yoluyla padişahı aşağılama

4- Çocuğun verdiği ders

5- Maddi imkansızlık ve yetenek

6- Kendi gölgesiyle konuşan şeyh

7- Fazla bilginin yolactığı ihtiras

8- Açıkgozlülük

9- Sahtekar hayvanlar

1- BAŞKASINI ALDATMA AÇGÖZLÜLÜK

6- İki Çocuk: Berdibek çalıştığı kişileri aldatarak onların hayvanlarını çalar

2- HİKAYE ANLATARAK OLAYI ÇÖZME

7- Camşit: Kadı hırsızı bulmak için hikaye anlatır.

3- TEMSİL YOLUYLA PADİŞAHI AŞAĞILAMA

5- Padişahın Yenilişi: Hüdhd küşü örnek hikaye anlatarak padişahı küçük düşünür.

Th. Sa. 20 Cilt 4 J 130 Hayvanlardan akıl öğrenme

9- Canıbek Hanla Kızıl Sakallı Bilgin Bilgin sözüyle padişahı mat eder .

11- Akılsız Han ile Ferasetli Kadın: Kadın sürekli padişaha akıl verir.

4- ÇOCUĞUN VERDİĞİ DERS

12- Hangisi Akıllı: Küçük bir çocuk birbirinin eşi iki adamı imtihan ederek adamın gerçek oğlunu bulur

Th. Sa. 19 Cilt J 120 Çocuktan öğrenilen akıl

5- MADDİ İMKANSIZLIK VE YETENEK

20- Aklım Var Param yok Akıllı yoksul çocuk padişihani verdiği paralarla iyi ticaret yapar

Th. Sa. 72 Cilt 4 J 1113 Akıllı Çocuk

6- KENDİ GÖLGESİYLE KONUŞAN ŞEYH

21- Sırlı Pınarın Hikayesi: Derin pınarından sihirli suyu içen Şeyh kız olur ve sudaki gölgesiyle konuşur

7- FAZLA BİLGİNİN YOLAÇTIĞI İHTİRAS

22- Hekim Daniyar: Daniyar elindeki kitaptan bengi suyunu yerin bulur

24-Balkiya:Akop hoca bilgisinin verdiği ihtirasla Süleyman peygamberin yüzüğünü almak ister

30- Ulukman; İki adam bilgisi yüzünden Ulukman'ı öldürmek isterler.

8- AÇIK GÖZLÜLÜK

1- Ayı ile Yaşlı Adam: Yaşlı açık gözlülük yapıp ayıyı kandırır

2- Kurt Deve Tilki Tilki ve kurt açıkgözlü davranıp deveyi yerler

9- SAHTEKAR HAYVANLAR

4- Kurt kedi ve Fare: Kurt ve Fare verdikleri sözde durmayıp hilekarlık yaparlar.

K- ALDATMA-HİLE

1- İftira

2- Tuzak kuran acuze

3- Gülünç durumda bırakma

4- Başkasının kızına göz koyma

5- Hile ile kaçakçıları öldürme

6- Hain ihtiyar kadir

7- Yalan sözle aldatmak

8- Gömleğe kuzu kanı sürerek çocuk kanı göstermek

9- Hile ile çocukları değiştirmek

10- Tuzak kuran vezir

1- İFTİRA

7- Camşit: Hazineyi bulmak için kardeşler birbirine iftira eder,

25- Asan-Üsön: Kardeşleri Kısan'a iftirada bulunurlar.

29- Cılamış Han: Mastan-Kempir ve diğer kadınlar sonradan çocuğu olan kadınla iftira ederler

Th. Sa. 473 Cilt 4 K 2 110, 1 İftira edilen kadın

2- TUZAK KURAN ACUZE

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Bir acuze Canıbek'e tuzak kurar

28- Kör Tücaar: Acuze tuzak kurarak gelin giden tüccarlardan mal almış

Th. Sa. 489 Cilt 4 2293 Hain ihtiyar kadın

29- Cılamış Han: Acuze erkek çocuğun öldürülmesi için onu Külbös Han'ın diyarına gönderir.

Th. Sa. 489 Cilt 4 2293 Hain ihtiyar kadın

3- GÜLÜNÇ DURUMDA BIRAKMA

30- Ulukman: Abletun gösterdiği kerametle padişahı kadın yaparak gülünç duruma sokar

4- BAŞKASININ KIZINA GÖZ KOYMA

29- Cılamış Han: Han av sırasında gördüğü fakirin kızıyla evlenmek ister.

5- HİLE İLE KAÇAKÇILARI ÖLDÜRME

28- Kör Tüccar: Bilerman hazine hırsızların aldatarak kulaklarını keser.

Th. Sa. 292 Cilt 4 K 437 5 Asilerin yakalanması

6- HAIN İHTİYAR KADIN

14- Çınarbeyle Peri Kızı: Mastan peri kızını padişaha almak için tuzak turar.

25- Asan-Üsön: Yaşlı kadın üfleyerek Kısan'ı geyik haline getirir

28- Kör Tüccar: Acuze iki kızıyla birlikte tüccarı kör eder.

29- Cılamış Han: Mastan padişahın diğer kadınlarının sözüne uyup kızın iki çocuğunu alıp yerine köpek yavrularını koyar.

Th. Sa. 489 ilt 4 K 2293 Hani ihtiyar kadın.

7- YALAN SÖZLE ALDATMAK

6- İki Çocuk: Berdibek hırsızlık ve yalanla iş görür

8- GÖMLEĞE KUZU KANI SÜREREK ÇOCUK KANI GÖSTERMEK

27- Yakmas Akim: İnamcan kuzunun kanını gömleğe sürerek vezire çocuk kanı olduğunu söyler.

9- HİLE İLE ÇOCUKLARI DEĞİŞTİRMEK

29- Cılamış Han: Mastan hileyle kadının çocuklarını köpek yavrularıyla değiştirir.

10- TUZAK KURAN VEZİR

27- Yakmas Akimk: Vezir tuzak kurarak Yakmas Akimi öldürür.

Th. Sa. 486 Cilt 4 K 2248 Hain vezir

N- ŞANS VE KADER

- 1- Bilinmeyen bir hayvanını şans getirmesi
- 2- Geleceğin öğrenmek isterken evlenme
- 3- Sihirli nesnelerle talihin değişmesi
- 4- Kendisini konuşturacak olanla evlenme
- 5- Perilerin hediyeleri
- 6- Yardımcılar
- 7- Seçilen Yol
- 8- Kuşun konduğu çadırdan çıkan kızla evlenen padişah.

1- BİLİNMEYEN BİR HAYVANIN ŞANS GETİRMESİ

6- İki Çocuk: Keldibek'in verdiği hayvan şahrin bütün farelerin bitirir karşılığında ise çuvallarla altın verilir.

Th. Sa. 132 Cilt 5 N. 800 Yardımcı hayvanlar

1- BİLİNMEYEN BİR HAYVANIN ŞANS GETİRMESİ

6- İki Çocuk: Kedi satılır karşılığında sahibine çokça altın verilir.

2- GELECEĞİNİ ÖĞRENMEK İSTERKEN EVLENME

8- Emanat: Kahraman gelecektek haber veren bilginin yanından dönerken yolda bir kızla evlenir.

3- SİHİRLİ NESNELERLE TALİHİN DEĞİŞMESİ

13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Ejder kahramana dört köşe sihirli bir taş vererek talihini değiştirir.

Th. Sa. aa133 Cilt 5 N 812 5 Yardımcı canavar

15- Talihsizdi Talih: Oldu kut ceylana düşerek çocukda talihli olur.

Th. Sa. 132 Cilt 5 N 810 Tabiatüstü yardımcılar

18- İyiliksever Çocuk ve Onun Dostları: Ağaç çocuğa bir dal parçası vererek onun talinini değiştirir.

20- Aklım var param yok: Güvercinlerin verdikleri tezekler altın our

Th. Sa. 132 Cilt 5 N 880 Yardımcı hayvan

23- Söylemez Kız: Çocuk sihirli elmeyi kıza koklatarak onu diriltir ve evlenir.

26- Üç kardeş: Kahraman sihirli fincanı kıza değdirerek onu diriltir ve evlenir

4- KENDİSİNİ KONUŞTURACAK OLANLA EVLENME

23- Söylemez Kız: Söylemez kız kendisini konuşturacak erkekle evlenmek ister.

5- PERİLERİN HEDİYELERİ

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Peri kızı Canıbek e bir oğlan çocuğu verir

Th. Sa. 138 Cilt 5 N 884 Yardıma periler

6- YARDIMCILAR

8- Emanet; Balık çocuğu karşı kıyyıya taşır.

Th. Sa. 132 Cilt 5 N 800 Yardımcı hayvanlar

13- İyiliğe iyilikle Karşılık verilir: Çocuk yılanı arılara karıncalara yardımcı olur.

Th. Sa. 136 Cilt 5 N. 8272 Yardımcı çocuk

14- Çınarbeyle Peri Kızı: İhtiyar bir derviş çocuklara yol gösterir

Th. Sa. 135 Cilt 5 N 825 2 Yardımcı ihtiyar adam

15- Fakirin Talihi: ihtiyar fakir: oduncuya yardımcı olur

19- Avcı Canıbek ve onun oğlu: Canıbek e sihirli bir kadın yardımcı olurx

21- Sırlı Pınarın hikayesi: Dev iki kızı tekrar erkek yapar

22- Hekim daniyar: Şahmeran Cansap'a yardım eder

24-Balkıya: Şahmeran Balkıya'ya öğüt vererek onu ölümden kurtarır.

28- Kör Tüccar: Bilerman surap a her işinde yardım eder.

30- Ulukman: Abletun padişahın kızını iyileştirir.

Th. Sa. 133 Cilt 5 N 812 Yardımcı olan dev

Th. Sa. 132 Cilt 5 N 810 Tabiatüstü yardımcılar

7- SEÇİLEN YOL

25- Asan-Üsön: Kısan ve kardeşleri üç yol agzında birbirinden ayrılırlar

Th. Sa. 83 Cilt 5 N 122 0 1 Seçilen yol

8- KUŞUN KONDUĞU ÇADIRDAN ÇIKAN KIZLA EVLENEN PADİŞAH

29- Cılamış Han: Cılamış Han'ın bıraktığı şahini bir çadıra konar han çadırdan çıkan kızla evlenir.

Th. Sa. 126 Cilt 5. N 711 l Kral agaçta buldugu kızla evlenir

L- KADERİN DEĞİŞMESİ

- 1-Padişahla evlenen fakirin kızı
- 2- Sihirli kadının duası
- 3- Şahmeran'ın çorbasını içerek kaderin değişmesi

1-PADİŞAHLA EVLENEN FAKİRİN KIZI

16 -Emekçi Kıza Sihirli Kadının hediyesi: Sihirli kadının duasını alan işçi kızın kaderi değişir.

Th. Sa. 67 Cilt 5 M 411 5 İhtiyar kadının bedduası

ŞAHMERAN 'IN ÇORBASINI İÇEREK KADERİN DEĞİŞMESİ

22- Hekim Daniyar; Çorbayı içen Cansab daha evvel cahilken sonra on sekizbin alemin dilini öğrenir

M- KADERİ DEĞİŞTİRME

- 1- Kuşun konuşması
- 2- Kaderin önceden tayini

1- KUŞUN KONUŞMASI

25- Asan-Üsön: Nurkazar kuşu rüyasında padişaha aşık olacağını söyler.

2- KADERİN ÖNCEDEN TAYİNİ

29- Cılamış Han: Fakirin kızı önceden padişahla evleneceğini ve olağan üstü çocukları olacağını rüyasında görür

O- MÜKAFATLANDIRMA VE CEZALANDIRMA

MÜKAFATLANDIRMA

- 1- Evlendirilerek mükafatlandırma
- 2- Altınla mükafatlandırılan kız 3- Oğlan çocuğu vererek mükafatlandırma

- 4- Oğluna kavuşturulan baba
- 5- Mükafat olara verilen padişahlık/vezirlik

1- EVLENDİRİLEREK MÜKAFATLANDIRMA

- 8- Emanet: Çocuk kör kızın gözlerini açarak onunla evlenir.
- 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Padişahın sorduğu bilmeceleri cevaplandıran çocuk padişih kıızıyla evlenir
- 14- Çınarbeyle Peri Kızı: Çınarbey peri kıızıyla evlenir
- 23- Söylemez Kız: Söylemez kıızı monuşturan kahraman kıızla evlenir.
- 25-Asan-Üsön: Aycamal ve Kısan evlenirler
- 26-Üç Kardeş: Sihirli fincanıyla kıızı diriltten kardeş kıızla evlenir.
- 28- Kör Tüccar: Surap padişahın kıızıyla evlenir
- 29- Cılamış Han: Külbös Hani devden kurtaran kahrman onun kıızını alır.
- Th. Sa. 191 Cilt 5 O 64 Sabrın mükafatı.

2- ALTINLA MÜKAFATLANDIRILAN KIZ

- 16- Emekçi Kıza sihirli kadının hediyesi sihirli kadın işçi kıza hayır duada bulunup altın müşü verir.

3- OĞLAN ÇOCUĞU VEREREK MÜKAFATLANDIRMA

- 19- Avcı Canıbek ve onun oğlu: Peri kıızı Canıbek bir oğlan çocuğu vererek onu mükafatlandırır.

4- OĞLUNA KAVUŞTURULAN BABA

- 28- Kör Tüccar: Bilerman surapla babasını birbirine kavuşturur.

5- MÜKFAT OLARAK VERİLEN PADİŞAHLIK VEZİRLİK

- 25- Asanh-Üsön: Aycamal Kısan'a padişahlık verir.
- 26- Üç kardeş han: Han kıızını dililtten çocuğa vezirlik verir
- 27- Yakmas Akim Danışman han'ın ölümünden sonra padişah olur
- 29- Cılamış Han; Cılamış han hanlığı oğlu samagan'a verir.

Q- CEZALANDIRMA

- 1- Uzak bir adaya bırakılarak cezalandırma
- 2- Kuyuda cezalandırma
- 3- Hayvan şekline sokularak cezalandırma

- 4- Taşa çevirerek cezalandırma
- 5- Zehirli suyu içirerek cezalandırma
- 6-Ateşle yakarak cezalandırılma

1- UZAK BİR ADAYA BIRAKILARAK CEZALANDIRILAN KADIN

- 29- Cılamış Han: Enik doğuran kadın ceza olarak bir adaya bırakılır.

2- KUYUDA CEZALANDIRMA

- 13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Çocuk kendisini diriltten adamı kuyuda bırakır.
- 22- Hekim Daniyar: Arkadaşları ölsün diye Cansapq kuyuda bırakırlar
- Th. Sa. 235 Cilt 5 Q 465 3 Kuyuya atarak cezalandırma

3- HAYVAN ŞEKLİNE SOKULARAK CEZALANDIRMA

- 25- Asan-Üsön: Türbediki yaşlı kadın üfleyerek Kısan'ı geyik şekline sokarx
- Th Sa. 248 Cilt 5 Q 541 3.2 Hayvan şekline sokarak cezalandırma

4- TAŞA ÇEVİRİREK CEZALANDIRMA

- 28-Kör Tüccar: Kendisini yenemiyen erkeği kız taşa çevirir.
- Th .Sa. 248 Cilt 5 Q 551 3.4 Taş keserek cezalandırma

5- ZEHİRLİ SUYU İÇEREK CEZALANDIRMA

- 22- Hekim Daniyar: Cansap Şahmeran'ın suyunu tabibe vererek onu öldürür.

6- ATEŞLE YAKARAK CEZALANDIRMA

- 24- Balkıya Ejderhalar ateş saçarak Akop'u öldürürler
- Th. Sa. 250 Cilt 5 Q 551 9.1 Ateşle yakarak cezalandırma

P- CEMİYET

- 1- Cimri adam
- 2- Akılsız padişah
- 3- Hırsızlık
- 4- Açgözlü zengin

2- AKILSIZ PADİŞAH

11- Akılsız Han ile Ferasetli Kadın: Akılsız padişah her işini kadına sorar

3- HIRSIZLIK

28- Kör Tüccar: Bilerman hazine hırsızlarını teker teker öldürür

4- AÇGÖZLÜ ZENGİN

15- Fakirin Talihi: Açgözlü bir zengin fakir gibi altın ve gümüş baltaları alma ister

T- SEKS

- 1- Kız istemek (Dünür gitme)
- 2- Doğmadan evlenmeleri kararlaştırılan çocuklar
- 3- Ormanda evlenme
- 4- Evlenme merasimi
- 5- Bir kıza aşık olan üç kardeş
- 6- Rüyada aşık olma
- 7- Aşk hastalığı
- 8- Kızını almak isteyen üç kardeş arasında hakemlik eden padişah
- 9- Sadakatsiz kadınlar
- 10- Kırk kadınla evlenme
- 11- Şart koşarak evlenen kız
- 12- Çocuğa isim koyma.

1- KIZ İSTEMEK

8- Emanet: Fakir kadın oğluna zengin almak için dünür gider

Th. Sa. 382 Cilt 5 T 376 evlilik hazırlığı

2- DOĞMADAN EVLENMELERİ KARARLAŞTIRILAN ÇOCUKLAR

14- Çınarbeyle Peri Kız: Çınar ağacının altında doğan insanoğlu ile peri kızının kaderi birleştirilmiştir.

25- Asan-Üsön: Kısan ile Aycamal doğmadan daha kaderleri birleştirilir

Th. Sa. 343 Cilt 5 T 61 5.3 Doğmadan evlenmeleri kararlaştırılan çocuklar

3- ORMANDA EVLENME

16- Emekçi Kıza Sihirli Kadının Hediyesi: Ormanda işçi kıza rastlayan şehzade kızla evlenir

4- EVLENME MERASİMİ

19- Avcı Canıbek ve onun oğlu: Canıbek periler ülkesinde dikilen birçok obayı görür büyük bir törenle evlenir.

25- Asan-Üsön: Büyük bir düğün yapılır

26- Üç kardeş: Çocuğu padişahlık verilerek büyük bir düğün yapılır

28- Kör Tüccar: Hayvan köle ve cariye verilerek büyük bir düğün yapılır

Th. Sa. 357 Cilt 5 T 136 3 Düğünde eğlenme

5- BİR KIZA AŞIK OLAN ÜÇ KARDEŞ

23- Söylemez Kız: Üç kardeş de Asan'ın kızına aşık olur

26- Üç kardeş: Üç kardeş de padişahın kızını almak isterler

Th. Sa.336 Cilt 5 T 27. 3 Yüz race bir kadına aşık olur.

6- RÜYADA AŞIK OLMA

25- Asan-Üsön: Padişah rüyasında Nurkazar kuşuna aşık olar

Th. Sa. 333 Cilt 5 T 11,23 Rüyada aşık olma

7- AŞK HASTALIĞI

25- Asan-Üsön: Padişah kuşun askı yüzünden yataklara düşer.

8- KIZINI ALMAK İSTEYEN ÜÇ KARDEŞ ARASINDA HAKEMLİK EDEN PADIŞAH

28- Üç kardeş padişah kızına talip olan üç kardeş arasında hakemlik eder.

9- SADAKATSİZ KADINLAR

27- Yakmas Akim Padişahın karısı sevgilisini sandıkta saklar

29- Cılamış Han: Cılamış hanın eski kadınları yeni karısını saraydan uzaklaştırırlar.

10- KIRK KADINLA EVLENME

29- Cılamış Han: Çocuğu olmayan Cılamış han kırk kadınla evlenir

11- ŞART KOŞARAK EVLENEN KIZ

28- Kör Tüccar: Padişahın kızı kendisiyle evlenecek olanın onu yenmesini ister.

12- ÇOCUĞA İSİM KOYMA

19- Avcı Canıbek ve Onun oğlu: Canıbek perinin kendisine verdiği çocuğa Canadil adını koyar.

29- Cılamış Han: Han çocuklara samagan ve sarıgaltın adını verir.

Th. Sa. 411 Cilt 5 T 596 Çocuğa isim koyma

S- OLAGANÜSTÜ ZULÜM

1- Zalim insanlar

2- Hain kadınlar

3- Zalim anne

4- Diri diri kuyuda bırakma

5- Hain kardeşler

6- Zalim vezir.

1- ZALİM İNSANLAR

19- Avcı Canıbek ve Onun Oğlu: Zalim kadın kahramanı öldürmek ister

22- Hekim Daniyar: Zalim arkadaşları Cansap'ı kuyuya atarlar

Th. Sa. 273 Cilt 5 R 41. 3.4 Kuyuda hapsedme

25- Asan-Üsön: Kardeşler Kisan'ı kuyuda bırakırlar

27- Yakmas Akim Zalim vezir Yakmas Akim'in kafasını keser

Th. Sa. 487 Cilt 4 2248 Hain vezir

28- Kör Tüccar: Kız ellerini birbirine vurunca insanları taş eder.

2- HAIN KADINLAR

29- Cılamış Han: Hanın kırk karısı öbür kadına zulüm yaparlar

3- ZALİM ANNE

16- Emekçi Kıza Sihirli Kadının Hediyesi: Zalim anne kızına daima eziyet eder.

Th. Sa. 298 Cilt 5 S. 11 Zalim anne

4- DİRİ DİRİ KUYUDA BIRAKMA

13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Küçük çocuk arkadaşını kuyuda bırakır.

22- Hekim Daniyar: Cansap diri diri kuyuda bırakılır

Th. Sa. 273 Cilt 5 R. 411. 3.4 Kuyuda hapsedme

5- HAIN KARDEŞLER

25- Asan-Üsön: Kısın kardeşleri tarafından kuyuda bırakılır.

6- ZALİM VEZİR

27- Yakmas Akim: Yakmas Akim zalim vezir tarafından öldürülür.

Th. Sa. 487 Cilt 4 2248 Hain vezir

Z- SINIFLANDIRILMASI GÜÇ OLAN ÇEŞİTLİ MOTİFLER

1- Bitirme formülü

2- Formolistik sayılar

1- BİTİRME FORMÜLÜ

1- Ayı ile Yaşlı Adam: Ayı ihtiyara darılarak dağa gitmiş

2- Kurt Deve Tilki deliğe girerek kurtulmuş kurt ise avcılar tarafından öldürülmüş

3- Hilekar Tilki: Tilki intikamını alır

4- Kurt kedi ve Fare: Sadece sözünü tutan kedi insanlar arasında yaşayabilmiş

5- Padişahın Yenilişi: Padişah yaptıklarından utanır ve karısının sözünü bir daha dinlemez.

6-İki Çocuk sonunda iki çocuk da kardeş gibi yaşarlar.

7- Camşit: Kadı hırsızın kim olduğunu bilir

8- Emanet: Çocukla kızla evlenip balığın kendisine verdiği altınla eve döner.

9- Canıbek Hanla Kızıl Sakallı Bilgin: Bilgin söz ustalığıyla padişahı mat eder.

10- Hilekar Çocuk; Çocuk cimrinin yağın çeşitli hilelerle çalar

11- Akılsız Han ile Ferasatlı Kadın: Erkmeği yiyen padişahın oğlu zehirlenir.

12- Hangisi akıllı: İhtiyar çocuğuyla eve döner.

1- BİTİRME FORMÜLÜ

13- İyiliğe iyilikle karşılık verilir: Çocuk nişanlıyla ata yurdunu dönüp padişah olur

14- Çınarbeyle Peri Kızı: Çınarbey ve arkadaşı peri kızını kötü padişahın elinden kurtararak mutlu bir hayat yaşarlar

15- Fakirin Talihi: Zengin adam açgözlülüğünün cezasını çeker

16- Emekçi Kıza: Sihirli kadının hediyesi iyi niyetli kız padişahın oğluyla evlenir

17- Talihsizdi Talihli oldu; Çocuk babasının yurdunu gelip mutlu bir hayat sürer.

18- İyiliksever Çocuk ve Onun Dostları, Çocuk sihirli dal parçasıyla evlerini aydınlatır.

- 19- Avcı Canıbek ve Onun oğlu Canadil de babası gibi ünlü bir avcı olur.
- 20- Aklım Var param yok padişahın yanında taş ve tezekler altın olur
- 21- Sırlı Pınarın Hikayesi: Dev her iki kızı da tekrar erkek yapar
- 22- Hekim daniya: Cansap on sekizbin alemin dilini öğrenir
- 23- Söylemez Kız: Genç kızı konuşturur ve onunla evlenir
- 24- Balkıya akop duayı unuttur ve ejderhaların ateşiyle yanar

1- BİTİRME FORMÜLÜ

- 25- Asan-Üsön: Kısan ve Gülbaaram getirilir diğer yalancı kardeşler öldürülür.
 - 26- Üç kardeş: Han kızını diriltten çocuğa verir
 - 27- Yakmas Akim: Daanışman Han'ain yanında kalır ve onun yerine padişah olur.
 - 28- Kör Tüccar: Bilerman kible tarafına uçarak kaybolur
 - 29- Cılamış han: Çocukların annesi adadan getirilir herkes mutluca yaşar.
 - 30- Ulukman: Ulukman dua eder böylece Abletun'un adı unutulmaz olur.
- Th. Sa. 540 Cilt 5 Z. 10.1 Bitirme Formülü

2- FORMULİSTİK SAYI

- 14- Çınarbeyle Peri kızı: Peri kızı kırk kanatlı bir ata biner
 - 29- Cılamış Han: han kırk kadınla evlenir
- Th. Sa 556 Cilt 5 Z 71 12 Formülüstik sayı 40

BÖLÜM-II-

MASALLARIN LİSTESİ

MASALLAR

- 1- Ayı ile Yaşlı Adam
- 2- Kurt, Deve Tilki
- 3- Hilekar Tilki
- 4- Kurt, Kedi ve Fare
- 5-Padişahın Yenilişi
- 6-İki Çocuk
- 7- Camşit
- 8- Emanet
- 9- Canıbek Hanla Kızıl Sakallı Bilgin
- 10-Hilekar Çocuk
- 11- Akılsız Han ile Ferasetli Kadın
- 12- Hangisi Akıllı
- 13- İyiliğe iyilikle Karşılık Verilir
- 14- Çınarbeyle Peri Kızı
- 15- Fakirin Talihi
- 16- Emekçi Kıza Sihirli Kadının Hediyesi
- 17-Talihsizdi Talihli Oldu
- 18- İyiliksever Çocuk Ve Onun Dostları
- 19- Avcı Canıbek Ve Onun Oğlu
- 20- Aklım Var Param Yok
- 21- Sırlı Pınarın Hikayesi
- 22- Hekim Daniyar
- 23- Söylemez Kız
- 24- Balkıya
- 25- Asan Üsön
- 26-Üç Kardeş
- 27- Yakmas Akim
- 28-Kör Tüccar
- 29- Cılamış Han
- 30-Ulukman

METİNLER

A

KIRGIZCA MASAL METİNLERİ

AYUU MENEN ABIŞKA

Bir ayuu gelip abışka menen dostuşup, abışkanıkında can saktap, tamak-aşın içip cüröt. Kışkısın abışka cakşılup ayuunu cıluu üydö bagat.

Caz bolat abışka ayuuga

-Cer sugaralı, kartoşka aydaylı, dedi

Cer sugarıp, kartoşka aydap, kömüşöt kartoşka üstünö çıkkandan kiyyin, sugarıp, tüptöp, kötürüşöt. Kartoşka cakşı cıgat.

Küz bolup, kartoşka bışat. Abışka ayuga aylat

-Kana, ayuu, sen kartoşkanın üstün alasınbı, ce astın alasınbı deyt. Ayuu üstün alamın deyt.

Abışka ayuuga kartoşkanın sabagın orup beret, túbün özü kazıp alat.

Oşentip ayuu kartoşkanın sabagın cep cıgat. Oşunu menen kelerki cılı cagında dagı ayuuga:

-Cer sugarışıp, koş aydaylı, dep surayt.

Eköö buuday aydap cakşı cıgat. Küz bolup, buuday bışat.

-Kana ayuu kaysının alasın deyt.

Ayuu: Astın alamın, deyt

Abışka buudaydı öcü orup alıp, mayası menen famırı ayuuga kalat

-Cılda ele cakşısın özünü alıp, camanın maga beresin. Seni menen birigip cürö albayt ekemin. Toogo barıp çaşaymın dep ayuu abışkaga taarınıp bölünüp ketken eken.

KARIŞKIR, TÖÖ, TÜLKÜ

İlgeri bir ubakta bör karışkır, töö, tülkü üçöö dos bolup birge çaşap cüröt. Töö bolso çöp-çardap cep açka bolboyt. Karışkır menen tülkünün ceeri cok, açka bolup kalat. Tülkü karışkırga:

-Aldap töönü ceyli, deyt.

Tülkü, karışkır eköo töögö kelet

-Töö, sen çöp-çar cep toyup cürösün, ceer neme cok biz aç bolup kaldık.

-Seni biz ceylik, kelerkide özünön artık töö bereli, dedi.

Töö makul boldu. Karışğır cara tartıp töönü cep, bir top kün karışkır menen tülkü toyunup kaldı.

Töönün eti tügöngöndön kiyin karışkır menen tülkü tamak izdep bir cerge barsa, bir kozu kaçtı.

Karışkır:

-Tokto kaçpa dep kıykırdı.

Kozu esi cıgıp turup kaldı.

Sen emne kaçasın, bılıtır da meni söğüp kaçıp ketken bolçusun, dedi.

Kozu

-Ey baatır karışkır. Bıyıl tuulup, altı ay bolso elekimin anan bılıtır seni kaydan tildeymin, dedi.

-Özün bolboson, da senin tuugandarın aga inilerin meni tildegen. Köp süylöbö dep karışkır kozunu basa kalıp tülkügo berbey büt cep aldı.

Tülkü

-Ee karışkır emne üçün maga bergenin cok?

Karışkır

-Kiçine eken, dedi. Eköobüz toyguaday emerspiz. Emi çonuraak neme kabılsa oşondon toyusun, dedi. Tülkünün açunusu keldi. Arı caktan bir top kişi köründü. Karışkır tülkü izdep kele catkan mergençiler eken.

Tülkü taanıy koyup iyinge kire kaçtı. Karışkır kire albay turup kaldı. Mergençiler kelip, karışkırdı atıp alıp, tersin sıyrıp kete beriştı. Kuu tülkü eki dosu töö menen karışkırdı öltürüp özü aman kaldı.

AYLAKER TÜLKÜ

Murunku ötkön zamanda kızıl tülkü bolgon eken. Tamak izdep tapgay argası tüpönüp kalatsa bir bışırılğan nan catat. Anı alıp içinen kımın dey tüşöt. Munu baydın koyçusuna bersem. Kolkosuna koy koşu belek kılar dep oyloyt. Oşentip tülkü caloorup koycuga cayın aytıp nandı alıp barıp beret.

Bay uruşsa köp uruştı bir deyt dagı, tülkügö bir kozu berip ciberet. Tülkü abdan kubanıt kozunu özünün ünkürünö alıp barıp çöp taap bağın cünöt.

Ünkürgö cakın cerdegi bir sagızgan şakılıktap kozunu bağıp cürgönün karışkırga cetkkiret. Tülkü çöpkü ketkende karışkır menin sagızgan kozunu alıp ketişet.

Tülkü daroo bul iş sagızgandanı kolunan kelgenin bilet. alardı öltürüşün amal menen tülkü emi alardı İzdep cönüyt kışka bir içik casap bergin dep karışkırga colugun aytat. Karışkır aga mokul bolot. Anda akırın menin artımdan bargın men tamak belendep turayın dep ceney beret.

Tülkü murda barıp cok salgan oroonu köldölön menen caap koyot. Karışkır (koşo) küyün ölüt sagızgan keleş ubağın bilip, tülkü ölümüş bolup catıp kalat. Sagızgan şakılıktap canı-manı kalbay kelet. Tülkügö konup közün çukuyun degende sagızgandı şap karmayt.

Oşentip kızıl tülkü amal menen özünü camandık izdegendi. Karmap aldar öltürgön eken.

**KARIŞKIR MENEN MIŞIK CANA
ÇIÇKAN**

Uy, koy, cılkı, töö, ečki ilgeri bir zamanda adamdarga üyür bolo baştayt. Mina oşol kezde aybandardın arasında mınday degen söz tarkaptır: "Adam balası eki butu menen cügürüp bütkül canıbardardı bağındırıptır " deyt. Bul söz bat ele köpçülökkö tarkay baştayt. Akırı al kabar karışkır, mışık, çıçkanga da ugulat. Üçöö öz ara süylöşüp turup adamga kızmat ötögöngö makul boluşat. Karışkır köynündönüp: "Men koy, ečki, cılkıların kaytarıp bat ele til taap ketermin, siler kanday bolor ekensiner? deyt, Mışık üy tiriçiligine cardandaşarın. Çıçkan un talkanın kaytarıp berermin aytat. Oşentip, süylöşüp alıp üçöö teng adamzat kelse öto meyrimdüü kabıl alat. "Silerdin öz kaalanor menen kelpeninerge çon ırahmat maga çakşılup kızım at kösütsönör ele boldu men silerdi eç kaçan naarazı kılbayım andan körü kim kanday mildet atrakat oşonu çakşılup aytkala deyt.

Karışkır "Men koy, cılkı, uy, töölöründün biröön dep zıyanga uçurat pay çakşılup kaytarıp benem" Mışık " men üy içindegi kızmattın barın bütüröm kolundan emne kelsel oşunun baarın casaym deyt çıçkan kanpada kaçça ekinin bolso çıpçırpasın konotpoy kaytarıp benemin deyt Adam balası buların barısının aytkan sözünö işenet.

Üç dos ubada boyunca çakşılup işke kirişet. Adegende ele karışkırdın kaytargan malının sanı azayganı baykalat çıçkan cön cürböy egin salgan kaptandın kaşattarı teşe baştayt. Mışık mildetin ak niettuluk menen atkarat.

Bir künü ečki töönü eerçitip adamga keldi da. "Karışkır bardıgıbizdı bir çetinen kıra baştağı. Töönü anın kanduu çengelinen ölgöndö acıratıp kaldım" deyt. Adam budardın caloorup aytkan sözünö işendi da, karışkırdı ketkin dep too-tokoygo aydap ciberdi. Karışkır uşul küngö çeyin köyüp kalgan adatın taştagan ceri çok, dayıma tört tülük malga kol salat. Bir azdan kiyin çıçkanın da şoykonu karımalda. Üç dostun içinen ubadaga bek turganı calgız mışık eken bügön da adam üyündö

KANDIN CENİLİŞİ

Murdağı ötgön zamanda bir aylada çok, akılsız kan boluptur. Elin caksı başkarganı menen ayalı emne dese tilin alıp köpçülökkö abdan lakap bolup ketiptir. Bir künü ayalı erkelep, kanga ötö kıyın suroo menen kayrılar.

-Padişam men emne aytsam atkarasınbı? dedi.

-Ölsöm dağı aytkanında atkarganga arakkettenem, azır tört tarabım kıbıla, dep saltanattu ubada berdi kan.

-Maga kök menen cerdin ortosuna kuştardın cünü menen kanatınan üy saldırıp, caksılap casalgalap ber. Abdan ısıp kettim. anan bir sanat bolsun. Padişa uşunu atkarsan bul düynödö eç nersepe arman kılbaymın dep, casıp dağı ketti.

Kan bul cönöndö özünün vazirleri menen akıldara kup bolot taksır, baarın atkarabız" dep makul boluştu. Anan özünün can dosu kuştardın törösü buudayık menen keneşkende al dağı carayt, atkara biz dep makuldugun bildirdirdi. Baarısı kandin sözün eki debeyi makul bolgondan kıyın kanattuulardın baarına kabar taradı. Tuştap-uçup turumtay, candap uçup cagalımay baarınar kandin ordosuna kelgile dep kabar berip çakırıştı. Tuş tuşkan kele baştadı. Kandin ordosuna çogulup buyruktu kütüp çatıştı. Suuk kabardı uguşup: "Kanat kuyruk, cündön acırayt ekenbiz go" deyip kabaktarı bürkölgökdörü da bar.

Vazirler, kuş törösü budayık menen birgelelip kelgen kanattuulardın kırıgool çok. Tokoy cakın bolgunduktan kırıgoolgo dağı kabar kıl dep çabarmandı cönöttü al bat ele közü kılgrıp oyluu keldi.

Süylöşüü bütsö, kandin sözün eki kılbay kök menen cendir ortosuna kanattulardın kanattı menen cününön kelişken üy salmak vezirge çabalekey "men arhitertoru bolom" dep özü suranıptır.

Baasırı üpüptün kelişin kütüp oturuşat. Üçüncü colu cabarman bargandan son üpüp keldi. Kan menen bundayık abdan açuulanıp üpüptün keçikkeni üçün cerge kirgizip cibire cazdadı. Kancaga çeyin kütöbüz tartıpsızdık carabayt dep koldurun kezedi cer sabaştı.

Üpüp:

-Men beker keçikkenim çok paydaluu cumuş atkardım.

Anın natıycasın baarına aytamın dedi.

Kan

-Sozboy, cantalaşbay çınındı ayt, bolboso üpüp başındı ırgıta çabamın, dedi.

Üpüp:

-Men ölüü menen tirüünün cana ayal menen erkektin esebin aldım. Tirüü köppü ayal köppü erkek köppü baarisın taktadım. Keçikkenime keçinim suraymın dep taymanbay coop kaydardı.

Ölgön adam tirüülördön köp eken kün çıkkanga çeyin uhtagandardı ölgöndördün esebine kirgizdim.

Buudayık:

-Anın cakşı, ayal köp beken, ce erkek köp beken? degen suroo berdi.

Üpüp:

-Töröm ayalga karaganda erkektin sanı köp dep ukamın. El katosonda dağı oşol çın birok menin sanatım boyunca erkekke karaganda ayaldar köp bolup çıktı.

Kan:

-Şen ünküyüp baştı oorutpa toktot cıynalış baştybız dedi.

Üpüp:

-Sizge kulduk kanım ayaldın tilin algan erkekti ayaldın esebine kirgizdim. Ayalı asmandagı cıldızdı alıp ber dese makul dep baarına bülük dağı erkekgi dedi.

Anan turgan buudayık.

-Kanım munuku tuura dedi.

Kan sanın çaap

-Men dağı erkek bolboy kayıpmın, dalaydın ubalına kala cazdapmın. Mindan arı cüynöösö çok cerden ayalımdın tilin albaska ant beremin. Emi baarı nar caycaynarga taragıla, dep akılsız öz künöösün moynuna alıptır.

EKİ BALA

İlgeri bir zamanda eki bala şok beybaş boluptur. El arasında işenişten ketip, elge batpay, suuk tumsuk körünüp ketet.

Birinin atı Keldibek birinin atı Berdibek eken. Bir küni Keldibek Berdibekke akıl salat.

-Biz bolso, eldin arasında işenişten kettik. Biz bul cakşı coruktu baştaganıbız menen el işenbeyt. Andan körö biz başka cakka ketip cakşı cürüp cakşı işteyli, dedi.

Berdibek makul bolup eköo başka elge ketiştı. Coldo baratıp Keldibek Berdibekten suradı.

-Senin atan saga emne akıl aytçı ele.

Berdibek ayttı:

-Balam bışık bol, koldon kelse, biröönü aldasan anda, birok aldatpa. Balam, algandın işi altan deçi ele.

Keldibek ayttı.

-Menim atam ak cür, aman iştep cür. Az alsan da berekesi bolot deçi ele. Men atamıdın akılın amal kılam dedi.

Eköo eki bayga calçı boldu. Berdibek cıl maalına tört koydon almak boldu. Keldibek bir koydon almak boldu.

Cıl maalında eköo keziğiştı. Berdibek ayttı:

-Tört koy aldık ele töldöp segiz boldu. Şartı kelgen cördön tört koy uurdap aldım ele al da segiz boldu. On altı koyлуу boldum. Keldibek bir koy alğan anı karışkır cep ketti, tarpının cünün kırkıp alıp beline kurçanıp cüröm, dedi.

Berdibek şıldındap:

-Cakşı atan bar eken cürö ber, cipti kurçanıp, dedi.

Keldibek ötüp baratkan soodagarge calınıp:

-Uşul cipti ala barıp, kelişince birdeme ala kelip berer bekensizder dedi.

-Meyli töönün üstünö baylap koy, dedi.

Soodargerler soodasın bütüp, kayra cünöy turgan bolgonda, bir bala mışık karmap turuptur. Soodagerler.

-Ey bala mına bul cipti alıp kolundagını beresinbi, dedi.

Makul bolup mışığın berip cipti alıp, kaldı. Soodagerler mışıktı bilbeyt eken. Coldo kelatkanda ookat ceşe mıyoloy. Nan berip özünün cegeninen berip alıp kelet. Cipti eesi koy çayıp cürüp aldınan cıgıp.

-Akeler emne boldu? deşe mınabu töönün üstündögü kara nemeni alıp kal uşul keldi deyt.

-Akeler bul emne? deyt

-Bilbeybiz ookat cep catkanda açka bolgonda mıyolop bakırat eken, emne berse cey beret eken, dedi.

Keldibek mışıktı koynunan tüşürböy alıp cüröp kocoyun bir nan berse carmısın mışığına beref mışığı açka bolso bakırat.

Keldibek coldun boyunda koy cayıp tursa

-Soodagerler candardı ala barıp kelişince bir deme ala kelip beresinerbi? dep calındı.

Soodagerlerdin başçısı:

-Akırın bara bergile, şaarga cakındaganda tosüp alam dep, kete berdi. Soodagerlerdin başçısı şaardın kocoyununa barıp catsa şaar baldarının kulaktarı caraat şaarga kelemiş çıçkan balbay kelip beşikteği baldardın kulaktarın üzüp cep iyışıptir dep kep kılışat.

-Bul kelemiş çıçkandı mışık degen cep çok kılát imiş. Anın mıyolgon ünün ukkanda kirerge cep tappay özü ile cogolot imiş, deşet.

Soodagerlerdin başçısı

-Coldo bir bala kудay amanat dep bir candar bayladı ele. Silerdin kep kılıp catkanınarga okşoyt dedi.

-Sizdin töölür kaçan kelet, dedi.

-Bürsügünü kelip kalar dedi ele. Şaar başçısı:

-Bügün alıp kel dep kişi ciberdi al alıp kelip koyo berse açka mışık çıçkan kelemişti kırıp ciberdi.

Şaardın eli "maga ber maga" dep talaşıp catıştı, şaar başçısı ar bir köçönün öküldörün çakırıp seksen köçö bar eken. Bul mışık biröönün amanatı eken. Ar bir köçö bir tabaktan artındı çoğultup berip alıp ketesiner dedi.

Baldar kulaktarınan acırap catkan ele. Tan bolup altındı çoğultup berip alıp ketip turuştu.

Şaardın başçısı soodağەرlerge ayttı.

-Men altındı çoğuluturup koyom keterde kayrılıp ketkep ubada kıldı.

Şaar elinen seksen tabak dilde çoğultup altındı cıyrıma eşekke cüktöp şaar başçısı soodağәrdin başçısına

-Amanat eesine alıp barıp tapşır-dep cönöttü.

Soodagerler şaardın çıkkanda kırk karakçı koygon cerinen basıp alabız dep artınan cönödü. Soodagerler keç kirgen cerge kondı. Karangı kirgende karaçılar tegerektep basıp talap alalı dese, soodagerlerdi temir kogon kurçap kalıptır. Karakçılar körö albay kaldı. Karakçının başçısı bul soodagerlerde bir sır bar eken. Bulardı eerçip erten körölü dedi.

Soodagerler kakıragan cerge konu. Kırk karakçı tegerektep barsa korgondun bir cok caatı cok

Karakçının başçısı,

-Şaşpagıla bul soodagerlerde bir iş bar eken. Bugün da eerçip körölük, dedi.

Soodagerler cük cüktöp catıp, on beş eşektin cügün albay ele, beş eşektin cügün bersek ele cetişet dep, ubada kıldı.

Soodagerler cürüp oturup keç kirgen cerge cattı.

Kırk karakçı tegerektep barsa korgondun bir dağı ele kalıptır. Karakçının başçısı bugün da eerçip körölü dedi.

Soodagerler bir ele eşektin cüğü çetişpeybi bir eşektin cügün kaltırıp kalğanın ala kelmekke ubada kıldı.

Kırk karakçı barıp tegerektese bir ele altın kazık kalıptır. Emi basıp alalı dep basıp kalat Soodagerlerdin başçısının başın ala turgan bolot.

Karakçılardın başçısı:

-Biz silerdi şaardan çıkkın künü almakpız. Silerdi temir korgon kurçap kaldı. Ertesi korgondun bir cagı cok. Anın ertesi korgondun bir cagı ele kaldı. Silerdi emne sır bar ele, çınındı ayt öltürböybüz dedi. Soodagerlerdin başçısı çındıktı ayttı.

Amanattın kasieti üçün aman kaldınar. Emi anıanatka kıyanat kılbay alıp barıp bergile, dep karakçılar tiybey kaytıttı.

Soodagerler cürüp oturup amanat bergen koycuga kezikti. Soodagerlerdin başçısı:

-Balam senin mışığın çon işke caradı, adal emge eken. Koluna adal tiydi dep çıyırma eşek dildenı berdi.

-Koyçu aylanayın akeler şıldın kılbasanar eken, dep calındı.

Soodagerdin başçısı toluk tüşündürüp amanattı toluk boydon tapşırgan eken.

Koyçu kocoyununun korosuna koyo menen cıyırma eşektin dildesin aydap barıp koşot.

-İrahmat, balam, uşunu körmök bala elen dep. Kızın berip, küyöö bala kılıp alıptır.

Küyöö bala menen kızga üy casap beriptir.

-Balam, eli cerine bar, dep anan eli-cerne cönötmök boldu. Koyçu balanın atı Keldibek eken, colduşunun atı Berdibek. Keldibek colduşu Berdibekten kabar alayın dep izdep bardı.

-Akıbalın kaday? dedi

-Otuz, kırk koyluu boldum ele, bıyıl kar oor caap, cut bolup baardığı ölüp kaldı. Azır kolumda eç nerse cok dedi.

-Emi Bardibek, men bolsom bayıdım, birge keldik ele birge ketelik dep at satıp, berdi Mindan arı ak cür, adal ce, menin tapkanım eköübüzgö cetet dep colduşun koşup alıptır.

Keldibektin kayınatasa köp sep cazap köçürüptür. Berdibekti koşup el-curtuna kelip, elge aralaşıp, el arasında kadir barktuu adamdardan bolup, Keldibek Berdibekke ayal alıp berip, eköö ten kelişken üylüü cayluu boluşup, eki bir tuğan birge çaşap kalgan eken.

CAMŞİT

ilgeri bir zamanda Camşıit degen kazınanı ceti atasınan beri kütökön kazanıştuu bay eken. Camşıit'in üç uulu boluptur. Baldarının attarı Ulanbek, Cookerbek, Turusbek.

Camşıit seksenden aşat "Men bolsom karıdım bir künü caziptayıp ölüp ketsem, kazınanı baldarım bilbey kalat go. Kazına cerde bekitilgen boyunca emesti dep, oylonot.

Kazına mülkü üç balama cetet üç balasın çakırıp alıp.

-Menin ölorüm kaldı, ösörüm kalgan çok, ömürdü bolso, kodayga şügür çaşadım. Toksondomun emi silerge aytap keneşim, ıntımakta bolgula, uluunardın kebin alıp turgula. Mende, menden başka beş altı atanın, meni menen ceti atanın cıygan kazına mülkü bar. Men bolsom kelerki şarsembide ölüm. usul cumadan kaltırbay kömgülö koldogu ookat menen ızaattagıla kömgöndön kiyin cetilik ötköröp turup, çoğuu barıp kazınanı üçöön bölöp algıla. Bölöştürüp alıp üçöön üç kazına karmasanar da cetet.

Kazınanın katılğan cerin murun baldarına aytkan emeş eken, aytıp berdi.

Camşıit özü aytkan künü ölöt. Baldarı aytkandan ızatsıy kılıp kömöt Cetiligin ötkörüp bütököndön kiöin baldarı uluusu Ulanbek eki inisin çakırıp:

-Cürgülö kazınaga baralık.

Üçöö barsa kazına uurdalıp çok.

-Üçööbüzdön başka munu bir dağı can ukkan emes, körgön emes, dep biri birinen şekşinet.

Kiçüü inisi, eki akesi atasın kömgönü alaksıp cürgöndö, Turusbek taap bekitip alıptır. Turusbek:

-Meni çaşıntıp eköön bekitip alğan turbaysınarbı? dep ıylap koyot.

Biri birinen körüp moynuna alışpay kazığa barışat:

Kazı

-Men bir ikaya aytıp beryin, oşondan kiyin oylonup körüp oyunardı aytıp kelesiner, deyt

Bir baydın bir calçısı boluptur. Baydın ayalı kız töröptür. Calçısının ayalı uul töröptür baydın kızı menen calçının balası törölgöndön birge çonoyot. Eköö ten bir korooda oyna eköö ten boygo cetet eköö birin biri abdan cakşı köröt, bala kızdın oynap, külgöndü sunuş kılát.

-Atam kudalag koygon. Menin küyööm kelgende saga colugup turup, anan küyöömdün koynuna catam. Eğer sağa coluga albasam, al küyöögö barbay, saga tübölük colduş bolom dep ubada berip cüröt.

Kündördün birinde kudalap cürgön küyöösö kelip kalat. Ubada kılğan cigittin atası bir çakırım cerge köçüp bargan. Bala kızdın küyöösö kelgenin bilbey kalat. Küyöösö keç kelip kabar barbay kalat.

Küyöö menen kızdı catkır turgan mezigil kelgende.

Kız

-Irahmat, ceneler, töşök salıp berdiner, emi kete bergile. Men özüm ele catam, kapa bolbogula, dep kız cenelerin ketirip ciberet.

Kız küyöönön töşögönö kelip:

-Menin sizden suray turgan suroom bar, makulsuz bu? deyt.

Küyöö

-Makul, suray ber, deyt.

-Menin atamdın bir çalçısı bar ele, çalçının ayalı erkek törödü menin enem kız törödü.

Törögöldön tartıp birge oynop, bisge östük. Ekööbüz ten boygo cettik. Amanga caragandan kinin bala boy koşsok dep suradı. ekööbüz biri birimizdi cakşı köröt elek. Al ciğitten men suradım. Men senden canımda ayabaymın menin köyööm kelgende saga colugup turup, ana küyömdün koynuna catam degen elem. Al kabar toppay kelbe kaldı. Sen menin ömürlük carımsın dep küyöösünün moynunan kucaktap betinen kayta-kayta ööp turup, uşul ubada kılıp cürgön cigitke colugup keleyin dep, uruksat surandı. Küyöö bala:

-Makulmun barıp colugup kelüügö, dep uruksat berdi. Kız balanın üyün karay ketti.

Kız coldo baratkanda üç uuru coluktu. Uurular kızdın altın bilergine altın söykösünö kızıktı. Kızdı zordoону oyloğu. Akırında uurular.

-Kız başın menen emine kılıp cürösün degen suroogo kelişti.

Kız

-Akeler, men sizderdin kolunarga tüştüm. Azır kaday kılсанar silerdin erkiner. Men emne üçün kelatkandıgımdı aytıp bereyin dep, bolgon iştin çının ayttı.

Uurulardın ulusu akılduu kişi eken, coldoştoruna ayttı. Birge öskön bala küyöösünö irahmat aytıp kelem dep kızdı aman koyo berdi. Kız anttaşkan cigitine barsa al uktap atıntır, anı oylottu.

-Siz kabarsız kaldınız, dep küyöösünün azamattıgın uurular boşot onduğun aytıp - Mına ubada boyunca özüm keldim. Kaday kılсан senin erkin, dedi.

Cigit kızga ıraazı bolup kızdı eerçitip kelip:

-Irahmat cezde, sen azamattın biri ekensin. Aman-esen kolukundu alıp keldim, barakelde, uşunday kızdı kaday akmak sözgö söltük kılát, dep cigit küyöönün koynuna salıp berip ketiptir.

Kazı bul ikayanı ayıp berip:

-Kızga ayla çok, bardığın caygaştırgan, koşo oynop külüp cürgön mart pı? Kalın berip koynuna catkanı catkan koluktusun uruksat bergen küyöö martpı? Tün ortosunda kız koluna tiyse altındarı bar kız ekenien kızıkpay koyo bergen uurular martpı?

Üç bir tuugandı cakırıp suroo berdi.

Camşit, uluu balası Ulanbek

-Kızdın küyöösü mart? dedi

-Sen ayalga kızgancı ekensin, dedi.

Ekinci balası

-Şerbet cigit mart eken, dedi.

Kiçüüsü Tururbek

-Uurular mart dedi

-Turusbek çaşabagır uuru ekensin, bar agalarındı alıp barıp bölöştürüp algıla, dedi.

AMANAT

Bir ookattun kişi Calgız erkek balasın mektepde beret. Kündördün birinde ıraktanıp, tamak-aşın içip oturup:

-Emi baybiçe seni menen on beş cıl birge turugmun oşonun arasında cakşını kördük camandı kördük emi kudaa kalasa kışında koştoşubuz deyt. Anda ayalı:

-At emne degen sözdün sekirip ketet.

-Sen anın emnesine sekiresin, tagdır küçtüü, menin aytaarım, ekööbüzdün ortobuzda calgız bala bar. Birinci söz okuusunan kaltırba, ekincisi mal kaldı. Baguuga alın cete berbes balan bolso çaş, kerek desen cakşı adamdardı kolunan çığarba. Oşunun köpçülüğünde bolboso da azıman kayır kelip kalaar.

Kolunan mal-mülk kete elek kezde çeken cılıta turgan ayal alıp ber. Menim aytarım uşul dep ayalı menen koştoşot.

Ayal, ayaldık kılıp ar kaysı cakka malın çaçıp, çok kılıp koyot.

Oşonu menen malın-puyun bergen kişilerdin caraktuu kızdarın körüp:

-Kızındı ber, balam çonoyup kaldı, sööktöşölük, deyt.

-Seni çanbayım, bala da cakşı, bala özünde cakşı adamsın pul-malın barbı? deyt.

-Pul maldı çok kılıp koydum cön ele sööktöşölü.

-Cön ele kantip sööktöşöbüz.

Baarına barıp birok col degen bir ele sözdü ugup:

-Çokçuluktun azabı, dep bir top naarazılammın üyünö kelip oturup kalat.

Kündördön birinde bir top adamlar süylöşüp oltursa:

-Kelecekti bilgen sözü açık bir kişi bar, balanca saydın oozundagı kara zoonun ünürünö üy kılıp alıp catat dep balasına ayıp bolot.

Aralığı üç kündök cer eken, barıp kelgin dep ıraak, cakının ayıp beret.

-Anday bolso apa oşogo barıp keleyin deyt balası.

Al kezdu tamak kimbata eken.

-Barsan barıp kel balam, üç kündük azığın buuday kuurup, tüyün bereyin, dep arı barışı üç kün kelişi üç, altı kündük azığın tüzüp beret.

Emi koş ene, sen ookatın kılıp tura ber deyt da cönöyt bala.

Cürüp oturup körüngön elge bara beret. Eç kimisi kondurbayt.

Bir cardır başında bir alaçık turat. Beri cakta üy kaytargan abışka cüröt

-Soloomayelküm

-Özümdün ele uylarım, deyt al.

Dülöy abışka eken

-Teetigi cardın başında alaçık bizdiki emne sözün bolso ozogo aytkının, deyt abışka. Anan "çü" koyup kempirge barat.

-Eneke, men konup keteyin, öz azıgım özömdö. Eç kim kondurbay koydu, deyt.

-İ balam konson kongun. Tigi cerge catıp tünöp ket. Abışka kelsin abışkaga men aytayın.

Oşonu menen abışkası kelet.

-Oy kaydagı neme eken?

Al dülöy abışkasına tüşündürgöndün kiyyin.

-Catsa catıp ketsin deyt

Ayran-çalabınan bir çöyçöktön beret beçeralar.

Erten menen kempir

-Iya balam, kayda barasın? dep cay surayt.

-"Teetiği üç kündük cerde kelecekti bilgen kıyın kişi bar Oşogo barıp kel" dep enem cumşadı ele deyt.

-İi, aylanayın, oşondoy bar dep biz da uçtuk ele, tigi çüktün bunçunda olturgan özömdün calgız kızım ay dese atı, kün dese körkü çok suluulugu tigi, özü boygo da cetip kaldı. Birok bakırayıp kanap turup közü körböyt oşondoy kor boldu.. kızım. Emne kılsa közü açılats, uşunu suray kelesinbi?

-Makul, makul, suray keleyin Koşkula aman kelsem coobuu ayta ketemy, dep adam kerçiliğin kiçipirildiginin körsötüp cönöp keteyt.

Cürüp olturup, ar kaysı cerge kelse kondurbayt kaysı biri talatap Oşentip baratıp kalın bakka kezdeşet.

Kalın baktın içinde bir kara alacalık kunat.

-Men konup keteyin, öz azıgım özömdö, dep kiret.

-Iya balam azıgın bolso, catsan catıp ket, balam deyt.

Özü içken azık-tamaktan berişıp, balanın münözü aga cıluu uçurayt. Catıp alıp, erten menen:

-Men cönöyün deyt.

-Kayda barasın balam? deyt Tiğil.

-Bugün cetem go, kудay aman koyso kelecekti bilgen bir kişi bar deyt Keleceğim emne bolorun bilip kel dep enem ciberdi ele.

-İ aylanayın biz da imiş-imişten uktuk ele oşonu. Mınabu özün körgön baktı kerapiri eköbüz türdüü cemişten bala kebizde tikkenbiz Güldöp kelip ele gülü tüşüp kalat Uşundan bir tamçı daamın cey albay koydum. Paydası ele uşul, kunduragın kesip otun kılıp caramın. Emi emne kılсам cemisin ceym. Oşonu suray kel men azık-tülügündü kamdap turayın, balam deyt.

-Koşuuzdar dep, sıpaalığın körsötüp cönöt bala.

Cürüp oturup alay-dülöy bolup kirip catkan bir çon suugatuş bolot.

-Emi kayta ketembi? dep ıylap, bala suunun çetinde oltursa bir balık balaga süzüp kelip.

-Oy sen emne ıylap olturasın? deyt

-Tiği cakta bir keleşekti bilgen kişi bar deyt, oşogo barıp, keleşegin emne bolot surap kel dep enem ciberdi ele deyt.

-Oy seni suudan ötközüp koyoyun men bir amanat aytayın, oşonu atkarıp keleşe alasıubı?

-Keleşe atkarıp

Min emese menin üstümö.

Balıktın üstünö mindi ele şır değışip ötkörüp koydu.

Çıgarıp koygondan kişin.

-Emne amanat aytasın? deyt bala

-Oy meni menen ten cana meni menen tukumdaş balık uşul suu kuya denizge kışkın künü bir cazdın künü bir barıp keleş Çepinen cese de tügönböyt. Men ce çonboym ce kişirbeyim ar kaysı suuda ördöp uşintip oynop cüröm sundan buyurganlı azıgımdı terip cep catam mınabu elime paydam çok? Men çonoyombu ce uşu boydon çürüp kete berembi? Uşunu surayt kel-deyt

Bala koktunu ördöp cürüp oturup adam casap koygondoy bir kara zoogo kez keleş. Eşik öndöngön nersenin üstündö "Maga kelgen kişi üç gana ooz söz surayt. Törtönçüsünö coop berbey" degen cazuu turat.

Balanın başı teregenip ketet. Enesinin amanatın koşso surayt turganı törtöo bolup kalıt.

Oylonup oturup: "Enemkin aytpay ele coldagu üç amanattı aytayın" degen bögümtö keleş.

Oşal ubakta bir adam çıgıp

-Oy sen emne kılıp turgun cansın? deyt

-Men sizge colugayın dep keleş catsam, bir cardın başında alacık turgan eken, canında uy kaytarıp abışka cürüptür. Salam aytsam.

-Oy, bul özümdün ele uylarım, dedi. Dağı bir deme dedim ele.

"Oy benim başımdı oorutpaycı, tetigi alacıkta bir kempir bar, sözün balso oşogu aytkın" dedi kempirge bardım.

Emeke dep cüktün burçunda çaş kız olturat.

-Konup keteyin dedim ele.

-Catsan catıp ket. Uruksat kıldı.

-Erten menen kayda baratasın? dedi maksatımdı ayttım.

-İi, aylanayın biz dağı imiş imişten uktuk ele. Aga kaday cetiştin aylasın tappadık. Emi balam bir amanat aytayın ayta kelesinbi? dedi.

-Ayta keleyin, dedim.

-Tetiği cüktün burçunda olturgan, körtünbü, ay dese atı çok, kün dese körkü çok suduu kız. Birok ayı-bakıpayıp turup közü körböyt. Emne kılsak közü köröt suray kelesinbi? dedi.

Makul dep al cerden cönöp kettim.

Ar kaysı üydö barsam kondurbayt. Bir kalın bakka kelsem bir alaçık turat salam aytıp kirip barsam abışka kempir olturgan eken.

-Aleyki salam, kaday cürgön balasın dedi.

-Uşu cerde bir bilgiç kişi bar eken Keleşegil biz emne bolot? Oşunu surap kel dep enebiz ciberdi ele desem.

-İi, aylanayın, biz da ukçu elek, uşunday imiş bar dep emese men bir amanat aytayın.

-Aötünüz!...

-Kepir eköübüz turmuş kurgandan uşul bayı bağıp kelatabız neçen turluu cemiş tiktik. Tilekke karşı cemişin cey albadık, güldöp kelip ele çok bolup kalat. Birok paydası aşuy kuuraganın otun kılıp otunga keniribigz.

-Uşunu suray keleyin dep cönöy ketip, keçke cürüp oturup keçkurun bir çon suuga tüz boldum.

İylap beti-kolumdu cuup, "uşu cerden kayta ketembi?" dep oltursam bir balık süzüp keldi.

-Ey adamzat emne ıylap olturasın?

-Uşu cerde kelecekti bilgen bir kişi bar deyt. Oşogo barıp keleceğiz kaday bolordu surga kel dep enem ciberdi ele oşogo bara catam.

-Oy ötközüp koyonun men bir amanak aytayın suray kelesinbi? dedi.

-Suray keleyin dedim,

Balık tuura tartıp keldi da.

-Min conuma eki kulaktan bek karma! dedi da mingizip şır değizip suudan ötközöp taştadı.

-Kana ayta turgan amanatın desem.

-Menim urukta taştarım cayan bolup denizde Bugündat bir şaardın menen bagat menden elge payda çok.

Emne kılsam çonoyunun Surayt kel. Kügöm dedi. Nıdam cürüp ötürüp sizge keldim dep bolgon sözdörün aytıp berdi

-Al balık beçaraga ubal boldu. Alkımında ayaktay kauhar bar. Oşonu alıp taştasa ele belek balıktardan eki ese çon bolot, dedi.

Andan balıkka keldi.

-Balık, alkımında ayaktay kauhar bar deyt. Oşol kauhardı alıp taştasan, eki ese çon bolot ekensin, dedi.

-Oozumdu açtım, sal kolundu! dedi balam ayaktay kavhardı culup aldı.

-Mınakey! dep balıkka sundu ele balık

-Men emne kılam, öz koynuna salıp koy dedi.

-Baktağı becaralarga ubal boldu. alaçağının astında üdöy bos taş bar. Tübündö at başınday altın catat. Oşonu alıp salsa ele bağı mömö beret dedi.

Al cügürüp kelip ketmen çotu menen kazıp, taş түbünön at başınday altındı suurup ald.

Abışka kempirge

-Alınız! dedi.

-Bul senin akın.

Cok degende anca-mınca sım alınız.

-Cok, kenedey da albaymın.

At başınday altındı kötörüp ayaktay kavhardı koyunga salıp alıp cönödü.

-Közü körböğön kızga da ubal boldu. Kimge nike buyurgan künü, oşonda közü açilat dedi.

Oşo at başınday altında kötörüp kalatsa balaga ıraaktan bayagı alaçıktın karaganı köründü.

Kız tışka cıgıp turuptur:

-Bayagı bizdikine konup ketken bala bolbosun tigi, dedi.

-Kana balam, dep abışka-kempir da eşikke çıktı.

-Tigine, kele catpaybı, kötörgön birdemesi bar.

-İi, kelatat, dep kaıştı abışkakempir

-Oo kудay aylanayın!

Bir top ečkisi bar eken birdi alıp kelip,

Ak sarı başıl casaştı. Öbüşüp körüştü.

Atası soyulgan etti kazanga salıp,

-Alananayın curt, kızımдан közü açıldı dep, ayıl apasın-tülöögö çakırdı.

-El cogulup kelgende.

-Bayagı oluyaga barıp kele catasınbı? dep suraştı

-Barıp kele catam.

-Emne dep ayttı?

- Kimge nıke buyursa oŖo künü kızının közü açılât, dep ayttı.

-İi, aylanayın, sen turbaysınbı, menin balam, dep abıŖka-kempir basıp cıgıldı. UŖul kızdı al senin akın tooday bolup kaldı dep bala al kızın berdi.

Kolunan kelgen mal salın berip kızdı eerçitip cönöttü.

Kızdı cetelep, at başınday altın, ayaktay kavlıardı alıp kelip enesinin aldına taŖdap koydu. OŖondon kiyin oŖol elde ırıstuu, baktıluu kiŖi bolup, catıp kaldı.

**CANİBEK HAN MENEN CEYRENÇE
ÇEÇEN**

Bir zamanda Canıbek degen han, Ceyrence çeçen degen adam bolgon eken. Canıbek han menen Ceyrence çeçen bir künü atçan bir cakka ketip baratsa, kamgaktı şamal uçurup ketet Ceyrançe çeçençe Canıbek han:

-Teetigi kamgaktan barıp surap kel! Kayakka şaşıp barat? degen eken.

Şamal uçurup baratkan kamgaktan:

-Canıbek han ciberdi, sen kayakka şaşıp baratasın deyt,

-Menin celgenimdi bir gana cel catkanımdı bir gana koktu bilet. Menden kep sura degen kanın akımkıpı ce sen akmaksınbı? deytir kamgak.

Kantıp kalıp kanga usul kepti aytıptır.

Kan unçukpay tim bolgon eken.

Eköö kelatıp, kara suuga çakkan kamaşka kez bolot.

Ceyrence çeçen:

-Bıyıl camg-ır bolbay kamaş öspöy kalıptır-dep aytıptır.

-Iya akmak ay, túbündö kara suu agıp catsa, camgırdın emne keregi bar? dep açuusu keliptir kandın.

-Cok, anday emes, Camgır bolboso kamaş öspoy kalat, túbündö suu bolgon menen dep aytkan eken.

Andan beri, at suu içe turgan keçmelikke kelgende Ceyrence Çeçen atının başın tartıp, tört butu suuda tursa atının başın koyo berbey koyuptur.

Kan:

-Atındı koyo berbeysinibi sundan içsin dese,

-Cana, kamaştın túbündö suu catat, oşondon içip önöt debeydin bele. Sözüñüz oozunuzda menin atımdın da tört butu suuda turat go dep mat koygon eken.

AYLAKER BALA

İlgeri bir çon şaarda ata enesinen erte acıragan cetim bala çaşayt. Al ötü ele baançıl, körögöç, aylaker, birok elden lilemçilik kılıp, oşonu menen can-bağat. Bir künü tilemçilik kılıp kele catsa aldınan bir kişi colugat al, kişi balanın cön-cayın apup turup atın kim dep surayt bala atım Aylaker deyt. Ata-enem men üçkö çıkkanda ölüp kalıptır. Emi nirtip tentirep tilemçilik çıkıp cüröp dep al cayın toluk bayan kılat abışka ey balam sen anda maga bala bol, birok emgekçil uymanduu adam boluşun kerek, oşonu esinden çagarba deyt.

Çal balanı kirintip, kiyintip, cakını çöyrödöğü baldar menen taanıştırat. İlberinki, tirikarak balanı körüp karılar; Bul balanın kolunan baarı kelet, azamat ömürü uzun bolsun dep batarın berişet bala künden küngö cetile baştadı. Üykoronun bardık saramcalın aytırbalö, özü casacu boldu. Til alçaak, ilberinki baalanı ata-enesi cakşı körüp bağıp alğanına ökönböy cürüştü. Atası sinap oor-oor cumuştarga cumşayt, "barbaymın dep aytpay orundatıp kelet.

Biri künü eşikte oynap turpan Aylakerdi kelçi dep atası canına cakın çakırıp "baktın başında emne bar" balam deyt. aylaker "aksanı kuştun uyası ata, kuş azır cumurtka basıp uyasında catat emne kılayın? dep atasına kayrılar. Atası emese enesine bilgizbey bir cumurtkasın uurdap maga körsöt anan kayra ayardag öz orduna salıp koyosun deyt. Aylaker bir cumurtkanı uurdap tüşüp atasına anı körsötüp kaydra orduna koyot. Atası keçinde Aylakerge kayrılıp kolun eptüün özün il berinki ekensin men bildim senin kolundan bardık işter kelet. aybandarga kanatuularga tiybe, alar menen çilekey alışıp dos bolgun dep ak batasın beret.

Abışka "Ayıldın anki çetinde konoosunda köp ečkisi bar, birok baldan çok bir karınsarı çaşayt mayın ce özdörü cebeyt ce elge berbeyt. Catkanda da uru alıp ketet dep korkup kayım abışka-kempir ortosuna alıp catat oşonun mayın uurdap kel oorugan kempir-caldarga berip soobuna kalalı deyt.

Aylaker taymanbagarn cüroktü bala közgö saysa körünböğön karıngıda kempir abışkanın üyü çetip barat sarı maydı ortosuna alıp eköo memirep uktap catat. Aylaker şirp aldirbay kirip ortodogu sarı maydı ilbesindey ilip, kötörüp çon col menen cay basıp üyünö kelet.

Abışka çoçup oygonsa may çok aşınan şok öskön Aylaker balanı elestetek. Oşol aldı degen öy menen Aylakerdin atasının üyünö tötö col menen kelet barsa bala kelgen emes Aylakerdi bir azga kütöt.

Anıca Aylaker maydı kötörüp cetip kelet. Abışka maydı koluna alıp, kur cakanı me suu alıp cetip kel dep şaşkalacaktay özömdün atam ekendep suu alıp kelet öz atası colunan

tosup çıgıp balam men seni suuga emes mayga cumşagan elem go tün ortosunda suunun emne keregi bar? deyt. Aylaker abışkaga aldatkanın oşondo bilip, cakın col menen kurkap çaldın üyünö banat al bansa kelgen emes Sapa casabasamdı dep anı kütüp turat. Ak çooluk salınıp çayıldap kokuy kokuy eçilendi karışkır kuup ketti depende al maydı bene kalıp bel gisiz tarapka cönöyt. Aylaker bir kanı sarı maydı kayradan kötörüp üyünö kelet.

Çal üyünö kelce eçkiler turat. Kempiri ayabay cemeleyt, oy kökmek sen karışkır kubalabay ele maga ketpedin bele may kana dep açuun ünün ıgarat. Abışkadan Aylakerdin amalı kıyın ekeyin bilip, atının kılıp karılık dep sanın çapkılap oturup kalıptır.

AKILSIZ HAN NUSKALUU BAYBIÇE

Ötkön bir zamanda baylıpına san cetpepen bir han bolup-ur, Baylığı köp bolgonu menen elge ırayımı çok katuu baş, akılı taykı eken. Emne kılardı bilbey bir colu mınday depen cıyıntıkka kelet. "Balam cakıncı ayılda ötü akılduu ayal bar ekenin uktum oşonu maga çakırıp kelip bersen, cakışı kenesin ugayın men dağı akılduu körögöç bolgum kelet. Birok bul cönöndö ec kimge aytpağın eköübüz gana bilgendey bololo" deyt.

Balası atasının ayıtkanına makul bolup, akılduu ayaldı çakırıp kelüü üçün handın vazirin ciberet anı alıp kelgenden son handın balası özö tosup alat al nuskaluu beybiçe siz handın aldına barasız emne degen söz aytat kayra kele catıp maga tokpoy çaçpay aytaşıp uktunbuzbu? deyt.

Oşentip baybiçe hanga barıp attan tüşüp amandaşıp süylöşöp, kalat. han baybiçenin minip kelgen atın ötü bat keldin basığı cakşı go dep, ayabay maktayt. Akıldım ayal handın kelesoclugun baykap birok söz aytpay dalayga oylonot. Uşuda lanbı dep tan kalat

Baybiçe, hanım siz menden cakşı söz keneş ukkanı çakırtıpsız, menin kep keneşimdi ukkunuz kelse kerek, emese könül koyup cakşılap uyup turunuzçu deyt.

Siz men minip kelgen attı aybay maktınbız cılkı balasın cılkı celedede kezinde cakşılap aşyınasa cakşı cıgıt zayıpkeni caraşa kulun kelişken at bolot sizdin elde da arık açkandarı köp alanga da baylıpınızdın taratıp benzeniz (bolot) deyt

Bul sözgö han niunup baybiçeğe taarıpın ayabay kıykınat Coğıol kozümö körünbö baskan izindi ketmen nıp koyom seni mından arı menin kecigem körböy dep kolun kezap üyünön kubalap çıgat.

Baybiçe cıpıp keten zamat han ayalına ortosuna salıngan handı köz kızat. Ayalı kempirduu arkasınan çurkap kempirge berigen nandı kurcunına salıp beret. Akılduu baybiçe ketip baratsa coldon mergençilik kılıp cürgön handın balası colugat. Kempir balaga bolgon kep kaleçterdi toluk aytat. Balam atan adilet emes akılsız eken" malınan kedeylerge kayrılış cür dedim meni üyünön çıktı deyt. Akılduu ayal kurçındagı nandı kandın balasına toluğu meesi benip salıp. Handın uulu açka eken. Enesi bergen nanda burdap ceýt. Nandın akırkısan caynap cutkandan kiyin cerge kulag tüşöt, oşentip saraş han mal ayam dep balasınan ayrılát.

KİMİSİ AKILDUU?

İlgerki ötkön zamanda bir kempir çal boluptur. Alardın ölüm sarkıtınan kalgan calgız balası, ana-n balasının karageş beesi bar eken cıl sayın kerbencilerge koşulup alıs alıs caktarga col cürüp balağa adat bolup ıptır. Cazında ketse küzündö kiyim-keçek keniri tamak-aş cana koyu tolgon akça menen kelüüçü eken ata-enesi buga ayabay kubınıçu eken.

Bir caş bala kerbender menen cazında ketip caydın tolugunda üyünö kelet mınday erte kelip kalganına ata enesi ayabay tan kalışat atası balam sen emme erte geldin, deyt. bala men özünö tieşelüü. Akçanı istep taap oşonduktan erte keldim deyt, munusu tuura eken.

Kügöndü kempir-çaldın üyünö karaglı bee mingen bir bala kelet eke bala karager beesi kingen kiyimedr okşoş atası menen enesi kaysının özünün balası ekenin taanıy albay baştarı man bolot alaçıkta eki bala birdeme talaşıp uruşa ketişet bara bara kol koyaşat.

Eki bala kempir-cal menin ata-enem sen, cogol sen cogal deşet, ata enenin baştarı man ayabay kapa boluşat argası amaldarı tügörüp hanga arızdanıp burunga argasız boyluşat calınıp cahıbarıp bolgon okuyarı tüşündürüsöt cakşılap çecip börüünü özünüşöt.

Han siler cönündö kam körüp astınarpa aş üstünörgö kiyim tolgon akça alıp kelgen silerdiki deyt kempir çal buga ırız bolboy ünün közdöy bet alışıp zarlanıp ılay berişet mından kantip kutulabız döşet.

Ekee coldo kele catıp, oynop, cürgön baldarga colugat baştarına tüşkön kıyıcılıktardı aytıp alarğa tüşündürüşöt oşol baldardın en kiçinekeyi Ee şuumduk özö han bolup, turup uşunu çeçe albagan emnesi, munun eç kaday kıyıcılığı çok men cecip berem dep tın süylöyt.

Kiçine bala eki okşoş balanı çakırıp turup mınday deyt: Eköön ten tetigi densöögö barıp kayra çurkap kelgeli eköo carışıp barıp carışıp kelişet, eki okşoş karager beeni minip densöögö çeyin çaçıp barıp caarışıp kelişet. Bir ne ubakta kelişet dağı çır çatak köböyöt biri birin ketkin keöin ata enem dep bayagıday uruşu ulanata berişet kiçine bala emi eköön ten cakşılap ılaydan kumura casapıla deyt ayuusu boyonca eköo ten ıldamdık menen kumuranı casap bürüsöt. Eperdeçin ele abışka kempirdin balası bol sonör özünör casağan kumuraga özünör tüşküle deyt kiçinekey bala birinci bala bul sözdü ugar zamat kumuranın içene bat ele tüşüp ketet. Caşda ketip küzdö kelip ata enesin bakkan bala kumuranı cenpe bandık küçü menen kömkörö salat da bul kumurada köz booçu şaytan oturat.

Bolboso oşol kumaraa kantı btmak ele deyt

Uşol sözdördü aytıp turup kiçine bala bayagı cın-şaytan kirgen kumuranı örrttöp ciberet

Kempir-çal kiçin-e balanın akılduuluguna ırızı bolup ak batasın berişet. Oz balası menen kempir-çal üyünö kelişit. Kiçine balanın amal ayla kılğan elge hanga ugulat han cini ayabay kelip kiçinekey balanı körkörü ataylap kelip. Mınday balaga aylansa bolot, dep ıraazı bolup bastırıp ketiptir.

CAKŞILIK CAKŞILIK MENEN KAYTPAYT

İlgeri bay calgız balasın közü açılın dep okutuuga moldonukuna alıp kelip beret bala birici cana ikinci cıldarı abdan cakşı okup cüröt. Üçünçü cılga aylangan közde balanın okuusu badan naçarlap özö arıktap, cüdöyt emne üçündür. baldarga koşulbay calgızdag cürgöndü cakşı köröt. Molda ata-enesine aytır bay ele özüm baykayırçı degen çeçimge kelet.

Moldo baldardı okutgan cerge çon suu, anın bir öyüzü car eken. Bala tışka çıksa ele bayagı car öndüü cerge oturabergen adatga aylanıp kalıptır. Moldo balanın bardık kılıkcoruktarın baykap ayırıkça cardın başına emnege barıp oturat baykagıla dep baldarga tapşıрма beret.

Baldar:

-Moldoke biz baykadık carga oturup, san etinen bakaga kesip bergenin kördük, dep tan kaluu menen aytısat.

Bul sözü ukkandan kiyin moldo özü baykayt. Bala özönün san etine kesip bir kök çaar bakaga bergenin moldo öz köpü menem köröt. Moldo balanı özönü calgız çakırıp alıp surağı barın bilgisi kelet.

Bala tap takır aytpayt.

Okubaymın, eç nerse tüşünbödüm dep, moldogo taamay aytat. Oşentip bala köşörüp okubaymın dep üyünö kelet. Ata enesine dağı eç kaday sın aytpayt balasın önünön aızıyo arıktaganına ata enesinen cürüpü sızdayt.

Bala

-Başka şaarga baramın dep köktüğünö saldı. Ata enesi ıylaganına dağı karapanı çok üyönön bezip ketmek boldu. Alar azık kamdat at kamdap, at berelik degen tiline da könbüdü. Bala dalay coldu arıtat. Tandayı tak katıp sunsayt apa dağı karabayt cürüp cürüp cayılğan maldın köptüğünön adam cürgöngö col çok. Argası ketip bala oyluu karap turup kalat.

Bir kezde cayılğan mal ekipe bölünüp cayılıp, ortasonun con col açilat. Colgo tüşüp bala ıldamday basat. Bir ubakta şamal derdentedip aldığa karay sürögön öndönöt. Basa darga aylanat bala baratsa codon acıdaar oosun acat, San etin bergin bala ekinin bilip oozun caap bala menen amandaşat.

Acıdaar:

-Sen menin dosum ekensin, işenbesen özöndün sanındı körsötçü deyt, karasa sanı oyolğan. Eköo opgo beter cagtaşıp dostugun küçötüt.

Acıdaar:

-Kayda barasın, menden kaday cardam kerek deyt

Bala:

-Maga eç kaday cardamdın keregi cok, dep ırakmak aytat. Acıdaar tört çarçı taştı balga berip mınday deyt:

-Bul sıykırduu taş, çarçasan kubat berip, küç alabın, kursağın açsa oozuna cakındatsan koolagan tamagın dayarbolot ölgöndü tiriltip, öçzkün adamdarga kılğan cakşılığın cakşılık menen kayta deyt. Bal-a dosunun aytkanına makul bolup, colgo çıktı.

Coldo ketip baratsa 10-12 caşar bala közün açıp ölüp catat. Bala ötüp ketip oylonup kayra kelet.

Bala:

-Ötö caş bala eken, munun kolunan emne kelet, andan körö canıma coldoş kılıp alayın deyt.

Taştı balanın cekersine sıypap tiriltip alat.

Bir az arı cürgönden kiyin ölgön cıland-ı körüp taştı tiygizip koyso, al tirilip soylop ketet. Andan arı baratışsa bir kumurskanın uyugun köröşöt. Taştı tiygizip koyso kumurskanın baarısı tirilip padişası ırakmatın aytat.

Eki coldoş colun alanıp baratsa aarılardın ölüp catkanın köröt. Ağa taştı tiygizip koyso baarısı tirip uçup ketet.

Padişası:

-Bir keregin caraybız dep alkış aytat.

Delay col cürgöndön kiyin caş bala carcap caaliktım açka boldum dep, takır baspy koyot argası ketken balağa ayabay booru acıyt.

Acıdaardın dosu bayağı taştı koluna karmatıp emi carcabaysın açzka dağı bolboysun deyt caş bala kasiettu taştı kaday sır bar ekenin bilip alat anan cakşılık kılğanın uutup karasanaganga niyeti buzulat al ubakta küçkö tolgon kezi ele

Bir cerge gelip oturuşat çakın cerdeği kuduktan adegende caş bala suu içet anan acı daardın dosu enkeygen kezde cas bala anar kudukka türtüp ciberekt al kudukkan cıpa albasta bütkön soyo suu bolup oşol sundan içip çıkkanga eki közü tört aylası cok cata bereyt.

Bir ubakta acıdaardın dosunun butunun başın birdeme kırıatat. Kanasa bayagı özü tiritken cılan kim türtüp cibergenin cılan dosuna aytat.

Cılan:

-Dosum seni çıkarış özün bilesin, menin kolumdan kelbeyt Birok seni çıkarış üçün men handın kızın çapamın al suu boylop seyilge çıgat.

Kız ayabay şişip ketet seni alıp barmayınga men uunu tarata beremin. Seni tabıb, tamırcı izdep cürüp vazirleri kunduktan çıkarıp alışat bargandan kini üç kün üç tün kız mene birge bol men nunu tartıp alamın handın kızı ayığıat al sapa koluktu bolot baarısı

cılan aytkanday bolot handın vazirleri cıkarıp balanı hanga körsötöt bala cılan üyröt köndöy şarttı aytat.

Han eköönün biri birin süyüp kalğanın bilip en kıyın tapşırmalardı beret küyöö bala anı atkarganga arakettet birincisi karangı üygö buuday, arpa, suu, taruunu araştıram oşonu sen tört bölök kılıp tünü menen bölüp beresin.

Bala aylasızdan makul bolot ün karangı eşik bekigen bala arga. tappay otursa bayagı kumurska dostoru kelip tört dandı tört bölüp tört burçka üyüp koyot anı han ertesi köröp ayabay tan kalat.

İkincisi 60 okşoş cümböttün arabağa casalgalap turup oşonun biröönö kızdı oturguzam kaysıl arabada ekenin tapsan kızım senin ki tappasan özönö öçün taarın.

Bala başı aylanıp kanday arpa bolot dep ayabay kapalanat.

Ozol kezde bayğı tiriltken aarılan kelipmınday deyt

-Sen kapa bolbogun kız kaysı arabada oturganın bileliz anın menen birge bir uzolpup uça berebig bizdi körüp sen colgo cakında ötü bergen köszde kığdı koldon karma.

Bala kızdı tabat han ubadası boyonca kızın beret küynöö balasın özünü birinçi vazir kılıp alat.

Han uuga barganga kamınat. Kızı atasın kamdaş üçün sandığın açat. Bayagı acıdar bergen taşı körüp küyösün taanıy koyop surayt körsö bayağı tilini kudukka törtüp cibergen uyatsız kelip naga capınıp vazir bolot kız. Atası arkıluu balanı cakırtıp surayt

Caş bala baarisın burday çının aytat.

Ertesi han küyöö balasına

-Kana ölgöndördü tiriltiçi deyt.

Al koktudagı ölüp catkan köp cırtkıçtırdı tiriltet. Alar handı baş kılıp cep salat. Alar ölgöndön kiyn bala koluktusu menen öz ata enesine kelip cakşı han saktap kalat.

ÇINARBAY MENEN PERİNİN KIZI

Ötkön zamanda bir cardının koş boyluu ayalı tokoygo kelip otun alıp cürçü eken. Bir künü tolup catkan çırpıktı köröt aynı tanıp alıp tolgotop en bala töröyt Kindigin kesip balasını orop aldına alıp çırpığın arkasına kötörüp alıp üyünö kelet, atası çınar terektin tübünö törölgöndüktön balasının atın Çınarbay koyot.

Çınarbay boy kotorup çonoyo baştagandan tartıp oyşol terekkitn tübünö oynogöndü cakşı körö turgan. Bala canına oynapon sayın çınar terek kündö uzarıp ösöt. Anın uzarıp öskönün bala baykap közönö abdan cıluu uçurayt ayıldagılar çınar terekke kezek menen küzötçü da koyoştat. Birok sırn eç kim bile alışpayt Çınarbay coldoş balası menen çükö atışap onan talaşı ketip terektin tübünö çalkasınan kep surayt. Balası Ata men tenektin başın karasım kırk kanattu at mingen kız kelip terektin başına kondu Kız (kongandan kiyin terek iyilip oturup bir kuluçtay azarıp ketti Bat ele asmandı karay kötürölüp közrdön kayım boldu. Demek çınar tenek kızdıkı eken dop bala sözün uladı.

Atasının uruksatı menen 3-4 kün aradan ötköndön köyön. Çınarbay dosu Aşım menen kamınıp kızdı izdep tabam dep colgo çıktı. Çınarbay Aşım eköo dalay-dalay col basıştı. Arıp açıp, özdörü da attarıda araktadı coldon bir kıykırluu kariya kezikti. Salamdaşkandan kiyin cön cayı menen taanışıp kariya baldarga col körsöttü. Anan kılıp cürüp üyünö cetpey çınar terektin başına kız töröyt seni da oşol mezgilde enen ookattın ayınan çınar terektin tübündö tolgoo tartıp, carık düynögö keltirgen, bolso kenek Sen adamdın balası bolduğuin üçün kızım eköo birge ömür sürsün dep niet kılıp bata bergen kızı çonoygon kezde dayım çınar terektin başına oynotçu mal kün sayın bir kulaçtay kanat cayıp ösüp turuçı.

Çınarbay kariyanın sözün upup turup anı men kaydan kantıp tabam dedi kariya balam emi az gana col kaldı köbün basıp ötüpsünör. Dalay kınıncılıktı cürüpsünör. Ele kün batış tarapka cönögölö cırtkıçtıardı atınarda cüzdöp etin ırgırkıla alar silerpe tiybeyt. Batıştı közdöy cürüp, oturup, kündün nuru tegiz tarapan cerdi kolunar menen tırmagıla, cer carılıp silerge col acılat. Oşol col menen düş cürüp otursanar kızdın örgöösünö tuş kelsiner dep, közdün kayın boldu.

Çınarbay menen Aşım kızdın örgöösön kiret. Aydese arkı kün dese körkü elek kız uktap catat. Çaçınan anan eki iynen tartıp anan oypotot. Kız asmanga kötörölüp cerge kayra koyup tigilerden cay surada. Baarın Çınarbay aytın bayan kıldı. Munu kızdın enesi da uktu kızdın enesi Çınarbaydı mandayınan taarap ömürlük car bolgula dep cer üstünö batasın berip uzattat.

Çınarbay koluktusu Aşım dosu menen kelip bir ıngayluu cerge turup kalışat. Eki erkek toodan kiyik alıp kelet, can caklaşıtat koluktusu calgıç üyündö kalat.

Bir colu suunun boyona kelip çaçın tarayt. Aşım baykoosuzdan bir tal çaçı suula apıp ketip al kandın tegirmenin parasına orolup kalıp teğirmen cürböyt. Kan tegirmenge cakın kelip paranı oodarta bir tal altın çaç onolgonon közü köröt. Kan büt elin çogultup tegirmenge çaçı orgön perişatatı kim tabat dep, carıya kılatı. Oşondo mastan suurulup çıkıp men tabamın küyün cüpö emne beresin dep suraganda kan ne kaalasan, oşonu berenmin dep, saltanattu ubada bereyt.

Mastan eki kayak casatat. Biri menem ıldıy karay izdep cıgat bırok colu bilbeyt. Bire menen ööde karay izdep cıgat.

Köçkö maal perini kızın taap ıylamsırap üyünö kiret arız armanın aytıp işendiet angıça Çınarbay menen Aşım kelip kalışat perizat erten menen keliniz dep kamgirdi ketiret, Dağı eköo mergen çilep ketet. Mastan kempir erten menen kelgende, üygö ele oturup 'turunuz köyüüm uluksat berdi deyt.

Bir neçe kün ötköndön kiyin mastan-kempir perişazttın çaçın taraytda başınan altın çaçtı bakkayt. Adegende özü kayakka tüşöt. Anan tigini tüşüröt, perizat suunun kusu menen cürüp oturup kandın şaarına kaday kelgenin bilbey kalat kan elin oynap köp mal soyop perinin kızın alpanga ayabay bölünöt.

Çınarbay Aşım eköo üyünö kelse peri kızı cok. Oşonda mastan kempir azgırganın tüşünüp eköo izdey baştaşat perinin dayınan balis üçün Çınarbay uçup baratkan kanattuunu cerge tüşürö atat. Mıltıktın önönön ulam Ayperi köynöösönün izdep kelgenin bilet da kandın kolunan suurulup açıp cıgat. Çınarbay Aşım, Ayperi üçöo asmandap uçkan kezde kanap turpan el ayabay tan kalışat.

Anan Çınarbay perizat Aşım bolup aylına kelişet Ögöy atası alardın kelerin ugup Çınarbaydın közün tazalap ayalın ayayın dep, ayabay araket kılat bırok aşım menen perizat barın cerge salıp anın tileği taş kabat kiyin bayagı karıya colupup üçöönö teng ak batabın beret caştar kubanıp cakşı caşay baştaşat Aşımdı üylöndürüsöt Çınarbay an bolup adilettu biylik kılat

KEDEY BAKTISI

Bir kedey kününö otun alıp, anı bazarga satıp baldarına bazardan ança-mınca tamak aş alıp kelip, cap caktap turuuçu eken. Künü çon suunun boyundagı kuuragan taldarpa közö tüştü.

Anasın cerge koyup balta menen çon tüp taldı kese baştadı orto çerine kelgen kezde baltanın başın bekitken şınası urpıp ketip, balta suunun teren cerine barıp tüşöt Közün camandıktı körbözsün dep, kedeg bayın mıkçıp otura kaldı. "Baldardı kantip bagamın dep kaypapa teren malındı Özünö özü suroo berip munkana berdi şınanı boş kakkanına ayabay ökündü.

Bir ubgakta aksakalı caykalkan karıya payda boldu.

.....Oy emne kapapa malındın dep suradı kedeyge alu Kedey katip kapa bolmun kündölök namından acıradım. Baltam suuga tüşüp ketti, suuga kirsem özüm kana çıga algıtat elerim Emi emne kılamın dep kaygızarın munkanıp ayta berdi. Karıya sen kaygırba kapapa malın bu men suuga tüşüp alıp cıgıp berem dedi kedey bir işenipq bir işenbey caldan közün ön közün ayrbadı muraya karadı.

Çal suupa culp etip tüştü da közdü uyaltan keşken kümüz baltanı tışka alıp çıktı. Seniki uşulbu dep kedeydi karadı. Kedey çok menikü temin ele bul özünözgö buyurmusun dedi cal dağı suuda kirip bir topka çok boldu. Bir azdan son altın balta alıp çıktı Baltanı körsötöp mına bul senikibi dedi kedeyi çok meniki temir balta dep coo kaytardı.

Cal bir az tömön süzüp suunun tenen cerine kirdi. Alıp cıgıp koluna kedeydin baltasın karmattı. Kedey aynalanayın uşul boluçu dep süyüngörünön tolkundayıp ketti ayabay alkadı.

Kedey baltasına şına kagıp alıp calda ırrahat aytup koştosmok boldru. Çal kудay bergen nısapka tarbiyalangan kedey ekensin dep kümüz baltanı da altın baltanı da kedeyge benil özdön kayım boldu. Kedey oylanup közön cuunup ciberdi.

Kedey söyüngönönön mandayı carılıp üyünö keldi. Bүgün olcoluu kaytkanın üy bölösünö koşunalarına ayttı köbü tanırkap altın kümüz baltanı körüp catıştı. Oşol ayılda bir mitayım bay bar ele kabarbul aga da cetti. Bay kedeydin alı canın koyboy baarın surap bldi kedey bolso altın baltasın satıp canı koroo cay kiyim keçek, tamak-aş köp satıp alıp ak empektin üzürün körüp urpap catıp kaldı köbü baktıluu kedey dep sözgö alışat.

Bay kün tınımdan tün uykudan ketip bayagı boşogup kışıldıp, bışıldap, taldı kese baştatı bir ubakta baltanın başı suunun terenine tüşüp ketti. Bay başın mıkçıp keyip oturup kalat bir kezde murdu baştakay sakalı beline cetken çal payda boldu emne boldu dep sunadı bay balfatın suuga tüşürgönüm ayttı ele, sen cönö çok kapalanba men azır suuga tüşüp alıp cıgam dep, kubandırdı. Bay şaşkalaptap oturganpa cer tappadı çal birinci colu

suupa kirdi da k  m    ekinci colu kirip altın baltanı alıp cıkkanda a  kız bay ek    ten
meniki dagı  al tiginin a  k  zd  g  n   k  z   cetip ayabay kıcırlandı, da eki baltanı ten
koluna karmap suupa      p ketip o ol boydan  ıkkanı cok.

Bay bolso eki sözü te ilip karap oturup ayabay  ar adı. K  rs   kalp   ı a  k  zd  
 ıykırduu  al caman k  rg  nd  kt  n suudan  ıkp  y k  zd  n kayım boluptur.

EMGEKÇİL KIZGA SIYKIRÇI AYALDIN
BELEĞİ

İlgeri ötkön zamanda eki kızı bar cesir ayal boluptur. Ulu kızının münözü, kelbeti enesinen ayırıp algıs eken ayıldaştaşı uluu kızı menen enesinen alıs cürgöngö araket kılışıptar. Antkeni ötü ele oray kökönögön kötörgön aramzada eken alar.

Al emi kiçüü kızının kıyal-corugu kadim ele atasına okşoş. Adamdın könölün oorut pagan ötü booruken sululugu körgön candı suktandırın başkaça urgaaçı zatının eken.

Ense uluu kızın özünö tartıp kiçüsün cek körüp anı erteden keçke çeyin iştete beret çon kumura menen bulaktan suu aldırat bulak on oniki çakışım alıs eken birok çarçadım çaçlıktım kabarıp kaşım debesten emgek kılğandan talıkpays kiçi kiçzi.

Empekçil kız bir künü bulaktan suu alıp catsa, bir cüdögön ayal kelip kızdan suu urayt. Kız kumarasın tes çaykap toltura suu sunup içkenge ön toyluu kılıp, içiniz dep kiçiyeildigin körsötöt.

Ayal sundan kiçine cutup turup empekçil kızga mınday deyt. Sen ötü ele kiçiyeil adamkerçiliktuu borukerekensin. Bügündön baştap senin ar bir süylögön sözün ooşundan gül ce asıl taş bolup cıgat Kıoş bol dep koyup sıyakırçı ayal közdön kayım bolot.

Kız kumrudagı suunu kötörüp üyünö kelse, enesi cer ceberince cetip teldip caıağın basmap uruşa baştayt, cogatom citirim dey beret empekçil kızı keçiri koyunuz apake degen sözdör kızdın oozunan çıkkın sayanark türdüü gül bermet almaz, bolum, ıncıp cenge tüşün üy için sanga böyöly kız bulaktın canındağı okuyanı baştan ayak enesine ayıp beret.

"Anday bolso uluu kızım sen dağı bulakka barıp cüdöp suu surapan ayalga cakşı mamile menen su bergen dep keneşin aytat"

Uluu kızı ıncırıp arandan zorgo kıyılıp kumuranı kötörüp, bulaktın carına barat.

Al canı ele bulaktın canına cetken kezde cakşı kiyleneip sıyakırçı ayal kelip suu surayt.

Kızı men suragan adamdarga suu beniz için kelgenim cok kaalasanız içiniz dep keketip mokotup süylöt. Caman közü menen karayt.

Oşondo sıyakırçı aya sen süylögön sözdün kara çaap cıan, taş baka bolsun, dep körünböy kalat.

Erke kız, " Eceke emne bolgonu kurusunu " degende ele oozunan cılan menen taş bakabaka, ıncıp tüşöt. Enesi korkup çalkasın ketet, bir azdan son esin cıynap kiçi kızın tildep uruşat akır ayagında kız tokoygo kire kaçat.

Tokoydun anuulap kele catkan padişanın uulu colugat kızdın süylögön sörünön gül kayhar bermetter tüşkönönö ayabay buktanat. Cürögü apa ayabaya berilet cigit handın

sarayına kelip eköo birge, ömür sürüşöt. Al emi enesi menen ulu kızı cerge batpay cürüp
oroy mamilesi başına cetip talaada elet.

IRISI COK, IRISTUU BOLDU

Murunku ötkön zamanda ata-enesinen erte ayrılğan togolok cetimi bala bolgon eken. Enesinin kiyinki küynöösü bir cılday birge çaşasa da balaga ırayım kılbay koyuaptur. Bala cetimcilik ten celkesi küyüp, karışıcılıktan kardı toyboy turmuşun kıyıcılık kaarın tartat. Kancalık kıylansa dağı keleeceken ümüt ütböy camandık colgo barbay adamdıktan alıs bolot. Antip-mintip turmuş alının bardıgınca cancıp togolot cetim boorun cerden alat.

Köbüncö al too-taştı mekendenep, sogon, ıışkın cörgömüş, kulak, piyaz çetindin aşın tepn cep eç nerseden kokkpoy çaşay beret kez kezinde ata-enesinin körüşönünü barıp taazırı kıl at kolunda cası bolgon menen bir dağı kanattuunu at payt. Alartın basıp catkan amurtkasına tıybeyt bala pandarın körsö şekey alışı dos bolot

Antip-mintip baralına kelet, too taşka calgız cüsö dağı arı ötkön beri ötköngö, salamır cazbayt topolok cetim kançalık kıynalıp kıstalsa dağı vuru kılğını çok kalp süylögöndü caman köröt emgekten baar kayasam mdeph bazza tursa oylonat bir künü erte turup cuunup tamaktanıp alıp kün batıştı közdöy sapas tartat.

Coldo oygo batıp basıp kele catsa, kıyılıp, soluyun dep kalgan tal catat koluna alıp suuga kelip munu oturguzup soobuna kalayın deyt. Bir az cürüp otursa kurgakka çıgıp kalıp solugan balıktı köröt anı da boru açıp cerden kötörüp alat. Suunun boyuna kelip adegende taldı oturguzat anan balıkka kölcük casap salat bak bür baylap bana bara kaldaygan bak bolot kölökösü könül açat balık bolso tukum çaçıp abıragan altındar payda bolot. Bala dalaypa karap, turup kurt alıp, kelip taştayt.

Suuga cuunup otursa bışkan kirpiç cıgat alardı alıp balcaktı aralıştırıp 10 kişi batkanday ün salat zamanga oçak casap kuuragan tardandan köp otun aynap koyot. Arı beri ötköndörgö çay kaynatıp beret kolunan kelgen sıyın ayabayt.

Togolok cetim oşol cerdi mekende deyt. Bak östürüp gül aydayt. Bir künü üyünö cakın töşkö cıgat andan taş piyaz alıp, üyün kizdöy col tartat artının bir töö eercip, kede catkanın köröt ününö kelip aga tuz calatat çöpörüp cünün culup alat anın cünün baştıkkı salıp başına cazdayt bağı köykölüp kölökösü candı kubantat. Balıktardın arasında altın balık nur çaçat.

Kerbençilerge kızmat ötöt alaş balağa kazan ayak cay kant cuurkan töşök taştay. Ketip üyü koyolup cakşı bolup, kalat.

Bala keçindi üyündö oygo batıp oturs bir aksakal üyünö kiret. Bala turakalıp salam aytıp, orun beret. Aksakal minday deyt balam öto kiçireyil meenetkeçekensin sapa kuday beret ne tilesen tile gin kabil bolsun. Keçinde men altı coldoşum menem kelem konok kıla alasınbı" dep balanı karayt bala çok tuk uyaf emes baylık muras emes degen ata konok kıl am kelebengile deyt. Çal zamatta kayda ketkeni bilinbey kalat.

Bala kalama casap meymandı kütköngö dayardanat. Keçinde aksakal baştağan ceti adam kelip, kuday konukpuz dep otuşat. Bala bata kıldırıp töönü özö arıdan beri soeş. Kazanga etin salıp cakşılup bışırat, et bışkanda meymandardın koluna bala suu kuydurat. et tartılıp çık berilet bat ele etti aymap cep ciberişet koldorun cuup bö-ütkön son köp söz cok mapdırıp oturuşat...

Bala bular toyboy kalpan eken depen oy menem töönün carımı etin dağı salıp ezilte bışırat tastorkan salıp et tatılat.

Karasa tan agılıp kalıptır. Bala bata tilep, sarının koluna suu kuyat. Suunu töpöp kayra kelgençe 6 meymandın biröö kalıp başkası közdön kayım cok. Bala ayabay tan kalat köpkö oylonat.

Aksakal kariya kümüş sakalın caykaltıp, bata beret "Aldındı mal arkandı bala bassın erten erte tur, aylanandı karasan koroo tolgon koy, cele tolgon bee, celini karış uyluu bolosun mal bütüp bayıgında kaçı tekerberliçilik kılba, üyünö kut konsun, ceti adamdın biri kıldır, dedi da körönböy kaldı. Ertesi oygonup talaga çıksa aylanası çon mal.

Bala üy cayluu bolot üç uul tabat ayalı da baldarı da emgekçil, ak peyil kiçireyt oozpo kirpen adamdandan bolup el arasına söz tarayt mal bakkandarpa kooruerlik menen mamile kılrat adamdardı kılalattan çıparak uluu balası sorponu çiy köpügü menen cıluu içkendi cakşı köröt, kün sayın sorgo kaynatat ırısı cok cetimdin başına bak kongonu bay çaşa meyrimdüü bolgonu bat ele elge ugulat.

Bayagı ögöy atası uyattı cıynaştırıp cakşılık kabardı ugup uukınun üyünö kölep bir cuma catat ayabay konok bolot. Anan ketip beri kılıp oylonot kantıp, bayıdı kasieti emnede cok degende, kuday carım döölötün maga emne berbedi dep, uzun sanaapa batat. Ayların cıkıların, koylarının karap çıgat al koydun içinde kut tüşkön kozsunu kulagının baykayt Munun kutu maga cuksun dep oyladı, da kozonu soy çip, cırgasın korot poy kaşanga sal dep ötonüt bala cışanaluu koşosu koyup kazanpa salap et un kaynatat çiy köbüğü çıkanda bayagı kut cürgönön körü-öt göp atası kalpıp içeyin depence bolboy. bayagı uluu balası köngön adatınca sorponu ciy korpüğü menen cıluulay içip ciberet ozonda öpöy atası binönön baktısın talaşkanım menik çekilik eken bulanga bata tinip kut kongon eken mından arı aç közdöktü taştayın deptir.

Bata menem er kögönet camgır menen cer köpöröt degen söz beker ayılaptır dep ögöy atası üyünö kaytıptır. Oşentip ak emgek kiçiyeıldüülüktün natıycasında ırısı cok bala ırıtun aylına alımduu azamattardın biri bolup kalıptır.

**KAMKOR BALA CANA ANIN
DOSTORU**

İlgeri ilgeri bir adeptuu öskön bala boluptur. Al akılduu gana bolboston başkalar üçün kam körgön öto booruker. Bala eken biröölörgü kara sanap kastık kılbağan kalıs bala dep inip oozgo kırıptır.

Bir künü oşol bala kün canıdan ıgıp kele catkan ubakta oturalıp kelem dep tokoydu közdöy cönöyt. Al coldon caratılıştın acayıp suluuluguna ayabay suktanat.

Türkün güldördü çaşıl arca kayındardı möltür bulaktardı körüp, dalayga ketkesi kelbey turup kalat.

Col cürüp oturup ayabay carbap caalıgat. Agını katuu suunun ceegine kelip, koçuştap suu içip ceegine oturat. Ulam tuş tapatı karap, kuttanat. Angıca ıylap catkan bir balanı köröt.

-Iylabaganda kantipi bir butagımdı mamalık sındırıp, koydu Özümdü körsötüm dep bugakka çıktı da sındırdı. Ayabay zor eken dep, çöntüögünön bet aarçısın alıp çıgıp çetinen ayrı bugakka bekem tanıp koydu.

-Sen emi ıylaba çaş canındı kıynaba. Bir az kündön kiyin çaşıl tüşkö aylanıp ösüp ıgat meni apam otun alıp kelgin dep cibergen ele emi keteyin dep bala ketüügö kamındı. Singin butaktı emneğe albaydın dedi. Bala balaş canı singan nemeni emne kılam men kuuragan coldu bögön turgandardı alışın kerek dedi.

Balatıga balanın coobu caktı. Emi cakşılıkga cakşılık menen coop bergisi keldi. Bala bugün üyünö ketpey, tüyöp kalışın ıktamat tokoy içi kanagı cana korunuçtuu oşonduktan bul şıykırduu ırpıktı bekem katıp al.Özünö kerek uçurda köy butağım köy desen çatırıp küyüp beret. Eger öczün desen közöndü.

Üç inet cumup, üç colu açıp kayso öcöt dep belegin beret

Bala balatıga ırcalığın bildirip belekke algan ırpığın katıp alıp koştışat,. Anan suunu boyloy cürüp oturat bala ulam coporulay beret kün bürkölüp kara tuman kaptat kün caay baştayt anan al ak caanga aydanat kıyan cünö baştayt bala kalın arçanın túbünö karpoloğ canıdan köşün cumayın değen kezde cardam değen ayarıçtuu bir ün ugulat Olturgan bala bul candan sura pan kim dep ünün ün bardığınca kıykırat.

-Men kumurskamın, uyuktu suu kaptapanın körböysünbü deyt. Küy butağım küy degen zamat carık bolo kalat. Kumurskalardı uyugu menen kötörüp karagaydın túbünö alıp, kelet alar alkışın ırahmatın üskötkö bostok aytıшат tokoy caratılıştın körkö mindan aşkan sululuk cana baylık cok dep, balanın dostorunun baarısı urmattaшат. Mamalakın butuna kirgen tikendi da bala alıp taştayt. Mamalak bala menen dos bolup balaga otun tenişip ayabay cardam beret

Bala otunun kötörüp kelip baştan ayak bolgon okuyalandı enesine berip keçikendigi üçün keçirim surayt anan tün kiret. Birok lampa küyböy kalat küy butagım küy dep bala arçanın butagım suunup çıgat ündün içil turpay koroocay koşunalardıkına öödö carık bolot Buga enesi ayabay kubanat.

**CANIBEK MERGEN CANA ANIN
BALASI**

İlgeri ötkön zamanda, can canıbar amanda körgönün caza ketirbegen közgö atar Canıbek attuu mergen boluptur. Kaysı ubakta bolsoda colu kan cara utartkanday kayberenderdi atıp kelip üç bölüsü menen koşunalanın şıralga benip kubandırgan peyli kenen özü nısapka tarbiyalangan cigit eken adırdın arkar kuyuluştan kulca atıp, cırtkış aybandardı ada atıp, cok kılıp eldin soobuna kalat.

Ayal albay köpkö ceyin boydok, tabiyata cakşı körüp, dayıma aç arıktarga ooru sırkoopo karlaşıp bata alıp oozgo kirgen azamat bolot.

Bir künü kiyik atuuga çıkmak bolup türdüü sebepler menen üyünön keç attanıp çıgat samagan cerine cetpesin bilip, atın otko koyup, coldo kaluuga argasız bolot. Arı beri oylonup catıp uykuga ketet.

Tanga maal tüşü ıyaktuu bir ayal zatı Canıbek uktay beresinbi el ketip kaldı baçım turbaysınbi dep ün salıp, közden kayım bolot, ukkan kulagina işenbey ey sen kimsin dep ün salat, eç kim ayrıntan talıgkagaga malınıp atın tokup bastırat birok takır colu bolbodu. Künü boyu közünö eçteke ilingen çok özünçö kaygışıp atın otko koyo berip aylanani karayt.

Abaylap karasa zoonun boorunda cer tokolgan elik, üstündö ayalzatı körünöt. Emne bolso, oşol bolsun dep, but capına atıp ciberet. Bat ele ayal, elik taşkın carakasına küp etip tüşüp ketet. Emne bolso, oşol bolsun dep Canıbek koşo kiret kirse alkımınan ay körüngön suluu kız adagende kızdın suluulugu köz taldırıp Canıbek çalkasınan kete cazdayt kız sen kimsin deyt.

-Men Canıbek mergenmin dep söz baştayt

-Canıbek meni beker atpadınbı, emi kanday ayla kılayın arsap kaldım deyt da oturunuz dep orun beret.

Kız karaap caktan soola çaçıp altın kümüş tüspöl döröp ketet eki kapşıtta baylangan ılak eçkiler alar ketşep turuşat tuyaktan casalgan idişke Canıbekke ayran kanca iase da tügönböyt ağırak içip Canıbek tuyaktağı ayrandı kızga sunat.

-Konak catsan da içip idişti bazot deyt

Körsü tanga maal Canıbekti oy gotkon uşul Ayperi kız turbaybı dep oylonot Kubanat toltundanat.

-Emi ketip baratasın dep sıykırluu cagnamazın koluna kormatat Cürügön cürök eken eç nerseden kokpoyt ekensin dep coldu bayan kılát Eköö birin biri büyüp kalat.

Biyik kırdı könsötöt anın arı capında capışca eki kır körönöt azıg en kiyinki kırpa bargan közdö aldından tosüp bir kara, bir sakı kız çıgat.

Aytından bololdu cerpe cetkende Canıbek cezdem keldi dep, kubanıp cakşı kütüp alğanaga araket kılat.

Canıbek tirilgen köp boz üylör şaraktagan kız kelinderdi körüp, özün taktodu albay cıgılıp ketet. Eki baldızı eki capınan koltuktap celeyt. Biraz es alat. Canıbek es uzun cıynap bayagı sıykırluu caynamazdı başına cazdanıp uktamız bolup kalat Kızdar.

-Bizge bötön caktan kişi kelcü emes ele sıykırluu caynamazdı. Ayperi ecebiz ataylap bergenge dep özdöröncü söylöşöt.

Bir ubukta menen Canıbek bayagı Ayperi kızga üylönöp özönçö boz üygö catat boz üydün türdügüz çümkölüü.

Ayperi:

-Canıbek sen tan appak atkanca közöndü cuumbay meribekem karmat cat, bolboso menden acırap kalasın, dep eskertet. Canıbek baarına makul bolot birook Ayperi tüntük tartkanı ketkende tanga maal Canıbektin közü ilinip, ketet.

Anı körüp uktaba debedim bele doyt da, Ayperi asmanga çır etip atılıp ketip közdön kayım bolot. Canıbek özün ayabay cemeleyt. uşunca çaşka çıktım ayalım çok balasız ötömbü dep, ayabay kayrıgat su eektep basıp bir az es alayın dep, otursa asmandan ün upulat Canıbek sen kapalanba, özön ayıptuursun emdigi cılı tak uşul maalda, uşul cerpe kelit etegindi dos deyt, da çok bolot

Canıbek kayra tartıp keke catsa koktu tolgon eçki teke arkar kulcalar kişi dep, sezip da koyboy, cuuşap catat, Canıbek ayabay tan kalat. Ayperinin kasietti go, menden kayberenden korkpayt dep, ayabay ırım kılat, sezbey kayberenden cuuşap catat. Oylonup turup özüm açkarımın dep ayak caktağı aksak kiyikti atıp, soyup, etin bışirat, coop et dayar bolgonda, tumsugun cenine katkan kempir kelet. Bir kesig et berse cebey, cenine katıpgalat Anı Canıbek akırın körüp, kalat, anan bat ele ketip kalat. Canıbek Tokoydo cez kempir köp deçü emes, bele akırın bul celmoguz menin canımdı koyboyt. Buga araket kalıyın deyt, eer tokumun cazdap büçürdön adam casap cep, kenin aykarasınan caap, koyup mılığan oktop, koluna alıp kanagaydın başına çıpıp, kanak oturat tün ortosunan oogan çerde cez kempir Canıbek sensinbi kanındı içem dep tırmağın batırganya arakettenet Canıbek Kakbayş menmin dep atıp ciberet butunun kanın çuburtkan boydon kempir kaçıp cönöyt.

Kandın izi menen Canıbek kubalag otursa, bir ünkürgö kirip ketet, çalına armanın aytıp ıylap oturganın akırın köröt. Eköy ten meelep atıp öltüröt, cez tırmaktarın kasep alıp kaytat.

Antip-mintip mezigil ötüp ketet cup. Ayperinin aytkarı eşinne tüşet da belgilun cenge etegin tosotı Baltay gün erkek bala etegine tüşöt. Canıbek meenet kılıp bağıp kayberendin etin berip terisin kiygizet bala emgekçal közgö atar mergen bolup atası eköo

aylın bagıp ozgo kiret, kariyalar bata kılıp balaga canadil degen at koyot Canadil uuga
barsa kunu kelbey atasının kolun uzartat.

AKILIM BAR AKÇAM COK

Begmat attuu bir akılduu adam bolgon eken. Binok kolunda takır ookatı bolboptur. Kim eline berse oşonu alıp okat kılıptır. Açaçılıkka cıanaç arttıka köngön Biröo birdeme berbese açka günö bergen baylarga soodagerlerge barıp menin akılım bar akçam cok mümkün bolso akalınan alıp mağa akça bergile deyt. Coldun boyuna oturup alıpda akılım bar akcam cok dep kakcay beret.

Oşentip, dalay cıldardı ötkördü Cindibi, akıl cok. Bu dep köbü tan kaldı Çınında al çaşağan zamanda adilik cok ele. Eldin aykan sözünö kulak salbay, özünün aytkanı aytkan degeni degen bir künü padişanın köçösü menen ötüp, baratıp adatagı sözün kaytaldı. Mina uşul uçurda padişanın vazirleri munu uktu da, daroo padişaga cetkirdi. Padişa cakırıp koygula bir baykayıp dedi. Padişanın sarayına kireni menen Begmat akılım var akcam cok dep, uguza aytıp kaldı, anı padişa daroo uktu.

Padişa akılın emne cetet oşonu ayıçı dep, ele akılım bar akçam çok dey berbey dedi. anan tüşünböğön kelesoonun közün tazalaylı dep ço töölüü soodacerlerge koşup başka bir zaarda cönöttü kayra kelbesin dep soodagerler menen baratsa da aytkan sözü bayagı akılım bar, akçam cok bargan cerinde de cacığın başkanı cok. Korkutsada başka söz aytpadı. Bir neçe kön, tün col basıp ötköndön kiyin, Begmat cardı kalıcı dubaralardı kördü içi aştı da matalandı coldoş tonunan başka bölünüp sata baştatı. Berkilerinin canı kaşayıp begmattı adaştırıp cogotuuga araket kılıştı Begmat tigilerdin aytkanın tınşap da koygonu çok özü bilgendey sata berde başka şaar kedey kembagaldardga caga berbedi soodagerler uruşup da ayttı abdan korkutup da körüştü.

Bagmat akılım ban akçam, çok degen sözdön başkanı aytpadı. Coldostoru sabagan da çok sebebi elden korktu, mataları arzan da, kimbarka da satıp alıp, al kişuuiş cüktöp cönöttü.

Begmat coldo cürüp, bir nece kündön kiyin, con darıyanın boyuna kelip, çatırdı teğip 20 töönün kişmişin suuga töktü. Balıktar toydu. Çaçpay kalgandan kiyin balıktarı sırtka çıgıp suray baştı. Aylanayın, bizge tamak kaçan çaçasın derdi Begmat kim kişmişti kaalasa suunun tübünön birden taş alıp çıksa anan berem bolbosa berbeyim dep kese ayttı balıktar taş alıp çolgıp kişmiş cep cattı. Bir meşok kişmişti balapan başkan kögüčköndörgö berdi. Balıktardın cıynalgam taş döbö bolgom emi kögüčköndörgö birden töönün korgolun tapkıla anan birden kişmiş benemin dep ubada kıldı. Kögüčköndör kapaydan korgol alıp kelip aga kişmiş alıp cattı. Akırı Begmattın kişmişi da kaladı. Bayagı kırk töögö töönün kongulın taştardı toltura cüktödü bir cerge kelse suuk otun cok şümtüröp şodokondun bürütündöy, cürgöndör köp Begmat tütün bulutkandan kiyin baarısı cabılıp karız kongol alıştı. Eki ece akça benebiz deşti, cılınıp es algandan kiyin Begmattı akmak

dep cektep tiildey baştaştı. Cindi bolboso, küi saktaganın aytsın bolbos, kınız algandı bersin dep köşörüp turdu. Bir ubakta töödökö bir taştı açsa cark ete tüştü. Közdü uyalkan kauhar taş eken mınday taş padişanın kazınasında cok eken Padişa ayabay kubandı, anın carımın elge bölüp bendi akılım bar akçam cok, degen çın eken, dedi al.

SIRDUU BULAK BAYANI

İlgeri ilgeri bir eşen bolgon eken, caşı cetimişten aşkanına karabastan canı tın bagan cer cabıttap, bütgön adam. Ayılı nan tezip üç ayda üyünö bir kelun eken. Andan uzak dagı cürüp alışka ketip kala turgan bir künü eşen en alıska colocu cürüügü dayardanıp coluculap cönömök bolot. Bir neçe künü col başkandan kiyin bir erme çöl keziget, toguz kün ötkönçö çöldön çıga albay aylası etip amalı tügönüp, kömököyü kurgayt, közü çakcayat süylööpö darmanı kurup denesin ter basıp amakı ayabay ketet.

Eşen uşunday abalda ketip barasa coldon bulaktın akkanın köröt. Al şunun daamı tattuu şerbettin suusunday birook al bir döönün sıykırduu bulagı erkek içse ayal bolot ayal içse erkek bolo turgan sırn bilbegen eşen çıdabay kömököyü kurgan bulaktan kalıp, suu içet. na mına degençe ele 18 caşar kız bolup kalat. Birook eşen anı özü bilgen çok kanı katkan baykuş dagı suu içet bir ubakta suudan cakşınakay kızdı körüp kalıp kanganına kanabastan aşık bolot özünsön kiyim başın ondop kız menen şıldındaşkısı kelet çınında al öz kölökösü ekein taptakır bilgen çok.

Beri çık kantip suu içinde zerikpey çatasın. Ömürdü birge ötkürölü dep cindi bolgon adamça külöbaştayt. Kel berikel deyt özü emne kılsa barısı oşondoy körünüp, catat. Ünün çıkarbay oozun basıp kızga kol cadsadı kız dagı unçukpay kolun bulgadı su dagı kız dagı eşendi öz tarabına cakınara baştadı meyil barayın dep suunun tübönö tüştü. Suu paladı antardı eçteme kepke ala baştadı sen kayradan kelgen kimdin ele izde cürütüü tak uşul maalda bulaktın eesi döö kelip kaldı.

Eşenmen dooçumun boygo cetken kızımdı tüşünüp ciberdi dep baarisın ayıp bendi.

Döö

-Sen coloocumun ayıp menin başımdı katırba suudan köröngön senin kölökön. Sen bulaktan içip eşen bolboy kızga aylanıp, kalganında bilbeysinbi, dep ayttı.

Eşen tapkarıp eşenbdi kantip oşonboy bolsun dedi.

Adagende özön suudan karada anan közgüdön körnödö özünün başın koygulap emne amal ayla kılardı, bilbedi. Kaysı betim menen aylımdın cüzün köröm dep kapalandı. Emne kılğanda özümdün murdagı abalıma kelem dep, eşen calınıp döödön suradı.

Döö, sen kalp aytasın men saga takır çın aytpayın dep üçörlöndö.

Eşendin amal aylası tügönüp, colun uzarttı köp uzabay turup an uulap cüzön padişaga kezikti

Ay deye arkı, kün dese körkü çok, başkaca bir kızı padişaha bardık işti cıynaştırıp kızga ayabay aşık boldu. Padişa sarayına alıp barıp nike kıydırıp, kızdı ayaldıkka aldı. Aradan beş altı kün ötköndön kiyin kız padişaga tınım berbey, bakırıp ökürüp ıyladı.

Akırı padişa kızdı suraganda başınan ötkön okuyalardı baarı cogun kaltırbay. Aytıp berdi. Birok padişa al sözün taptakır işenbedi kantip ele erkek ayal bolup dep, işen bezikti tuudurdu.

Padişa közüm körgönçö işenbeymin dedi emese bulakka barıp oşonra kana aytkanın turna dep aytamın dep eskertti erten menen erte bulakka barganga ubada kılıştı. Padişa suruu bulaktı ancılık baykas albay cata kalıp, suu içti da on segiszi çaştaya kız bolup kaldı. Eki kız emne kılar, ayların bilbey köz çaştarın köldütöp ıylay baştadı. Bir uşakçı kempir coldon ötüp baratıp eki kızga tandanıp karabulaktın suusunan içmekci boldu. Kızdı al kempirdi korkutsa dağı takır bolbodu silerdey kız bolo albay cüröm oozunardan aylanayın dep, calınıp şimirdi tatınakay cigit bolup catıp kaldı. Eşen kız padişa kız kempirbay bolopu coguu boluştu eki kız küynöö kılğanga makul bolu padişanın sarayına barıştı. Bul bolgon okuyanı eç kimge oozdoran cıganışpay bular, altı cıldan aşık el suraştı eşen kız ar cılı egiz töröp, oturup 12 balanın enesi boldu.

Kündördün birinde eki ayalı menen kempirbay uktap kalat. Oşondon kiyin takır köz cumbaytı kempirbaydın argası ketip, surduu bulakka barsambı dep çeçti. Oşentip surduu bulakka cetip örurarı menen bayga ğı döö kelip emne mein bulagıma kelip cürösön dep takır baştadı.

Kempirbay okuyanın bardığın tökpöy, çaçpay aytıp berdi. Anda bardıgınar çoĝuu kelgile murdagı kalıbınarga kelesiner dep, süyündürdü.

Daroo barıp üy bölösünün coguu alıp keldi. Döö eşen kızdı abdan cemeledi, eldi aldagın kalgıcı oşondon taptın dep, ayttı. Padişa kan sen kalıs emes, eken akıkatsız padişadan körö cokun cakşı kempirbay ber kalp aytadı, cakşı körgön uşakçı zalim elenk munu men tuura aytambı, dep üçöönön candırıp uradı ,cınbı dedi.

Egerde cakşı colgo tüşüp calgan işke barbaska, ant içsener murdagı kalıbınarga ketirem. Baarısı anday bolboyt dep, öpkösön kalbır kalıştı bular 20 balalu boluşkan ele döönün amalınan kiyin baarısı öz kalıbına kelişkenden kiyin ıntımakga aldım cüttüm bolboy akıykat çaşap kalıptır.

DANIYAR TABIP

Cansaptın atası çon tabıp Daniyar bir künü kitep kanap oltursa, bir cerde müröktün suusu cagat. Oşol mürök suusun taap içip ölbös bolomun dep, cönöyt aanan al. Kitep koltugunda mörük suusu dariyanın arı cagınoda.

-Daniyardı kудay urdu, mörük suusun tapsa, adam balası ölbös bolup, kalat barıp toktotkun kitepten Daniyardı acırat dep, şaytan cebireyilge aytat.

Cebireyil kişinin keypin kiyip Daniyardın aldınan cıgıp köpürönön üstünön eköo salamdışıp kalat

-İ kayakka barasın? dep biri birinen surayt. Daniyar tabıp kitebin koltugunan tüşürböyt cebireyil:

-Kayakka barasın? deyt

-Minabu mandaykı tooda, müröktün suusu bar eken. Oşogo müröktön suusun içken kişi ölböyt eken deyt.

-Müröktön suusu bar ekenin kantip bildin? dep cebireyil surap kaldı. Daniyardın:

-Oy minabu kitepte turbay

-Kana, kana deyt.

-Müröktün suusu balanca tooda, ireni mindayca dep, kitep körsötüp turat.

-Oy, bali çın beken oşol demiş bolup atıp kitepti karmap turgan koldu urup, ciberet.

Kitep suuga tüşüp ketet. Suuga kişi agıp ölö turgan suu. Kitepten Daniyardı acıratıp cebireyil alakisaamda közdön kayım bolot.

Kitepten acırap Daniyar kayta üyünö kelip, caldırap olturup kalat. Calagız balasın okutsa, altek-taltek cindi çalış Calakayım cansap degen balası bar eken. Aliypeni da bilbeyt ketkenden kiyin balası toodun oton alıp ookat kılat.

Cansap oşentip otun alıp, cürdü. Kanca kün kanca cıl öttü, belgesiz. Cansap çon cigit bolup kaldı. Bir künü coon top kişi toodan otun alıp catkanda, kün candı otuncular Cansaptı kelesoo degençip.

-Eşek kaytarıp turgun dep, Cansapka kaytartıp koydu. Eşekti kaytarıp oturup Cansap üzüp caanga cıday albay cerdi, ütürtkülödö cerdi çukup, catsa tayagının uçunna altın sekildüü bir nerse çıktı tegerete kazayın dese, çon cezbi altınbı sapsarı bolup körünöt Cansap bayagının kapkağı ekenin körgöndön kiyin coldoştorun çakırdı.

Coldoştoru kelip cabıla kazıp açtı. Kazsa kapkak özü cez eken kapkaktı baarılup arı cagina oodarıştı ara cagınan bal cıgat kuduk toltura bal eken.

-Bul balaket balga okşoş nerse eken uubu? dep ooz teygenden baarı korkuşup ölsö uşul ölsün deyip kelesoo. Cansaptı ooz tiy dep kıynaştı.

Cansap ooz tiyse bal eken ölböy kaldı. Bal ekenin bilginden kiyin baarı cep toyup idiş alıp kelişip, baldı suzup alışıp bayagılar baldı. Bazarga satıp baarı bay bolo baştadı. abdan teren kuduk eken. Bir arkan eki arkan boyu baldı satıp oluruşup tügötüştü. Bal ayaktap tügöngön kezekte Cansaptı tüşürüp bul it kelesoo neme aytıp koyot, munu kudukka köömp koyolu değep pikirge kelişet

-Cansap bul baldı tapkan da sen tatkan da sen ayagina ceyin tüş tügöndöndön kiyin tartıp alabız dedi.

Balçılar Cansapt arkan menen kuduktun túbünö tüşürüşcü. Cansap baldı salıp berip kırıp tügöttü.

-Emi tartkıla-degende, arkandı kırkıp, Cansaptı oşo cerge kaltırıp kapkaktı caap, köömp taştadı.

Cansap kuduktun içinde kaldı. Tigiler üyünö ketiştı. Baldı alışıp baarısı bay bolup uşunu menen Cansap karangı kudukta cata berdi, kuduktun bir kagtalınan cayınbı cılanbı bir nerse kelip, kudukka tüştü. Cansap bayagı cayan tüşün cerdi kestigi menen çukuy berdi. Çukugan cerge cansaptın başı battı cana çukuganda köödönü batıp bayagığa Cansap kirip ketti. Ar cagınan çıksa kadimki cerdey capcarık şaymarandın catkan cerine bardı.

Bir cılan:

-Bir kişi cüröt dep şaymaranga kabar berdi.

Şaymaran:

-Kizini öltürböy maga alıp, keligile dedi.

Cansaptı şaymaranga alıp bardı. Şaymaran, Cansaptın bütün tarihın surada. Atası Daniyardın özünün eç nerse bilbeginin aytıp eşek menen otun alganın caanda cer cukup oturup baldı tapkanın baldı tügötüp kuduktun túbündö kalganın çukup, oturup, özö batkanday kılıp karap al arkıluu saymaranga kelgenin körgönön aytıp berdi.

-Menin balkanamdı kurutkan eme turbaysınbı dedi.

Oşonu menen aydan ay, cıldan cıl ötüp, Cansap beçara boşotoyun dese opasızdıgınan boşotpoyun dese tiginin közünün çaşınan korkot.

-Padişam şaymaran dep künü, tünü ıylayt.

Ceti cıldan kiyin:

-Beçara seni boşotoyun deyt Şayrmaran.

Oşondo şaymaran Cansapka

-Adam balası aylaker bolot men seni boşotsom kişige aytpaysınbı deyt

-Aytpaymın dep ant beret.

Anan aytat:

-Ömürü kişinin közüncö suuga montoga tüşgö, antkeni cılan menen birge cürgön kişiğe cılandın bedeli etine tüşüp, kalat deyt.

Uşunu menen alıp kelip caap koygon kuduktan, Cansaptı cıgardı Cansap dünüyönön cününö çıgıp üyünö kelse enesi abdan caman turmuştı eken otun algan coltoşturunun baarı dökün açıp bay başa

Cansap keldi degenden kiyyin bayakılar çoğulup aldena tüşünüp, dünüyö berişıp Cansaptın da üy turmuşu oldu.

Al anı menen cırgap cata bersin. Oşol şaardın hanı oorup bir çon moldonu alıp kelip bal kitap açtırsa, şaymarandın eti menen şorposu darı başka darı çok deyt. Bir közü açık.

Han:

-Kanday kılıp Şaymarandı tabış kerek dep araket kılat oşondo tabıp aytat:

-Elindin baarın erkek urgaaçı debey moncogo sal Şaymarandı körgön kişinin etine beder tüşüp kalat, men taap beremin deyt.

Eldin baarın monçogo saldı, eldin baarı tüşüp, moncodon kaçıp calgız becara Cansap kaldı.

Cansaptı aydap kelişti. Çeçintse etinin baarına cılandın sürötö tüşüp kalgan. -Kana şaymanardı kaydan kördün Çınındı ayt? dedi

-Körgönüm çok dep, becara tandı.

-Tanday çınındı ayt başındı alamin dep Cansaptı ölümge alıp bardı.

-Ölgöndümcö aytıp beriyyen dep, Cansap aytıp berdi.

Bütün bologon okuyanı bayagı bal kuduktu aytıp, tabıp Cansaptı eerçitip alıp bal kudukka bardı. Kapkaktı açıp koyup Azayımkan kasiyda dubalardı okup, cakırdı. Dubanın küçü kıyyın da Şaymarandı altın ilgemge salıp bir cılan kötörüp kelip berdi.

Şaymaran kelse tabıptın canında Cansap turat:

-Oy Cansabım ubada uşunday bel? dedi Şaymeran

-Can degen kıyyın eken, başımdı alıp taştayımın degenden kiyyin uşul cumuş boldu dedi Cansap

-Emi sende cazık çok. Becara kandın ökümünö ayla çok dep ayttı, Şaymaran.

Oşondo Şaymaran Cansapta

-Meni emi özün koynuna katıp özün alpargın dedi.

Özü Cansap tabıptın aştınan cönöldü

Coldo baratkanda şaymaran Cansapta

-Sen beçara könülündö aramçılık çok, acalım senden ekenin bilip ıylaganına boorum açıp koyo bergem emi meni alparıp padişaga darı kılıp soyot, Men saga cakşılık kılıp keteyin başımdı kırkıp, kuyrugumdu kırkıp, kazanga kaynatat. Birici cakkan ciy

köbük zaar bolot, tabıp oşonu sen iç dep aytat sen içpegin ikinci kaynagan ciy köbük anı içken on segiz min aalamdın tilin bilet. Etti saga bışirtat birinci köbügün alıp tabıpka koyup koy ekinçi köbügün özün içkin on seğız min aalamdın tilin bilesin, üçüncü sorponu padişaga bersen ayıgat darı bolot dedi.

Barıp Şaymarandın başı menen kuyrunun kırkıp kazanga salıp kaynatat.

Birici köbügün kalıp tabıpka alıp, koyot. Ekinçi köbügün özö içip üçüncü köbük sorposun padişaga beret.

Tabıp kitepten körgön da ekinçisin içem dep ıntığıp olturat, üçüncü köbügün elden murun padişaga berse, padişanın bütün boyu ayıgıp basıldı.

-Ekinçi sorponu alıp kel dedi

Ekinci dep birici sorponu berdi sorponi içip tabıp kurna ketip öldü.

Ekinci sorponu Cansap özü içip, on segiz min aalam dın tilin bildi.

SÜYLÖBÖS KIZ

İlgeri Asan degen adamdın suluu kızı, dağı bir baydın üç balası ayal ala elek bolot. Bay oorut. Kün sayım ahıbalı oylayt: üç balama ten ayal alıp bergenim çok. Canım kutulayn dep oyloyt al akırı.

Elden murun uluu balasın cakırat.

-Oy balam, kökündün tirüsündö kimdin kızın alasın aytkın alıp bereyin.

-Asandın kızın alam, dedi anısı.

Ortoncu balasın çakırdı.

-Balam karısıman kutulayın kimdin kızın caktırasın dedi aga dağı.

-Asandın kızın alaman dedi. Ortonçusu Anan kiçüü balasın cakırdı:

-Balam karısımdan kutulayın kimdin kızın alasın? dedi aga dağı:

Al da turup

-Asandın kızın.... dedi.

Bay üçöön ten çakırdı

-Üçöön ten Asandın kızın alaman deysin, üçöön üç min dilde al kişi başına minden bolsun dep kişi başına min dildededen berdi.

-Kiminer asıl buyum alıp kelsener. Asandın kızın oşogo alıp beremin dedi.

Üçöö bazarga bardı. Barsa uluusu bargan cerde biröö küzgü karmap turat.

-Bul küşgünün baası kanca?

-Küşgünün baa min dilde.

-Bul küşgünün baası min dilde bolgondo emne önörü bar?

Önörü düynönön cüzündö emne bolup catkanın körüp turasın.

Karasa küzgü бүткүл düynönü körgözöt mindan da asıl buyum barbı dep küşgünü bala min dildege aldı.

Ortoncusu bazarga barsa kiçinekey kilemdi min dilde dep, biröö karmap oturat.

-Oy, bul kilemindin emne önörü bar?

-Önörü uşul köz açıp cumguça şamagan cerge cetkizet, mindan da asıl buyum barbı dep bayagını bala aldı.

Bazarga kiçi balası bardı. Biröö bir alma şekildüü nerseni karmap turat.

-Munun baası kança? dep bala.

-Baası min dilde

-Emni önörü bar, bul almandın min dilde bolso.

Ölgön kişini suuga ala elekte alıp barıp cıttatsa adam tirilet dedi.

Mından da aşkan ası buyum barbı? dep bala alma şekildüü buyumdu aldı bazardan buyumdarın alıp бүткөnsın üç bir tuugan koşuluştı.

-Sen emne aldın? birinen bir suradı.

Üçöö ten emne algandarin biri birine körsötüştü. Asandın kızı emne bolup cattı eken dep köşgödön karaşa Asandın kızı ölüp, el cogulup ızı çüü tüşüp catkanın körüştü.

-Oy kana senin kilemine oturup uçup suuga ala elekte cetelik dedi.

Üçöö kilemge oturup uçup cetişip satıhp algan almanı alıp tirilt munu deşti.

Kiçüü balasının cıttatkan almasınan kız tiridi kız tirilgenden kiyin üçöö kalıska tüşüp kızdı talaştı.

-Menin küşgüm bolboso munun ölüp catkanın kantip bilet elek, men alam dep, ulusu ayttı.

-Menin kilemin bolboso sen kantip cetet elen dedi kilemdin eesi.

-A sen küzgün menen körgön, a san kilemin menen üçüp cetken menen menin almam bolboso emne kılát elen dedi, Kiçüüsü.

Oşentip bul üçöönön talaşınan kalıstardın başı aylandı...

Bir cerde handın üç balası bolot. Biri birinsi sırın caşırat kiyikke cıksa da eköö üydö kalıp biri cıgat.

-Bügün unga cıga turgan künün ele, eköön ten cürgün. Üçöböz tamaşa kılıp kimibiz önörlüü ekenbiz, oşonu körölük. Birok olco menik talaşpaysınar siler tamaşa gana körösünör dedi.

Eki agası:

-Emnesi bolso da üçööbüz tamaşa kılalı tapkanı bizdi saga bereli dep, toogo barıştı.

Kiyik kubalap balanca cerden tabışabız dep bir cerdi ubada kılıp koyup, üçöö üç bölök cerge ketiştı.

Uluu balanın atı cürböy. Bir belde tursa bir kiyik şekildüü nerse keldi.

-Meni sen atpagın saga mınabı şakekti Sulayman paygambardın cüzüğü, uşu bereyin bul şakekti alsan adışa bolosun dedi. Kiyik şakekti al daroo aldı bir ubaktan kiyin eki inisi keldi.

-Emne tabılğanar bar? dep olconu suradı kiçüsü:

-Kün meniki şakekti maga ber.

Uluu agası:

-Berbeym dedi.

Ortonçusu:

-Ubanda bar emespi, bergin dedi. Kiçüüsünö boluşup:

Kalıska tüşüştü.

-Ubadanar bar eken, kün meniki degenke bergile dedi.

Uşunu menen catak bolup ulusu kiçüüsünö şakaktı berbey koydu...

Oşontip bir moldo bir zerger çıgaç usta üçöö coldoş bolup, üçöö biröönün üyünö barıp kondu. Bir ubakta bayagı çıgaç usta eşikke cıksa eşiktin astında bir döngöç catat döngöçtü adamdın müçösündöy kılıp sürüp bir suluu kız kılıp eşiktin astına cölöp koydu. Ele bir ubukta zerger eşikke cıksa suluu kız turat.

Arı beri kızdı karası döngöç çıgaç eken zerger turdu da kiyimdi tigip söykönü bilerikti casap suluu kiymın kiygizip koydu.

Bir ubakta moldo eşikke cıksa eşiktin aldınla kelişken suluu bir kız turat karasa bayagının canı çok casalgası adamday suluu.

Moldo turup bayagı süp süp! dep can saldı

Çıgaç kızga can kirdi üçöö kızdı talaşıp kalıska tüştü

Kalıstar turup döngöçtü caap kız süröötün salganga uygardı. Kız çıgaç ustaga ıygarılğanda berki eköö naarazı boldu.

Bir cerde bir paşının calgız kızı eni kim üç söylötsö oşogo tiymem dep ubada beret Birok bargan eldin arı üç söylötü albayt Caşasın atası bıçıp üç süylötö albagandardın başın alıp turat.

Bir suluu cigit padişaga:

-Kızınızdı mına ben üç söylötöm. Çok süylötö albasam başımdı alıp taştay beriniz, dep bardı.

-Padişa:

-Cakşı bala ekensin böödö ölüp kalasın go, dalay bala ölüp ketti ele deyt.

-Süylötö albasam ölüngö ıraazımın, süylötsöm kızındı alamın dedi. Al bayaga kol koydurup alıp padişa kızga ciberdi.

Barganda:

-Küynöö keldi dep barabandı kaktı.

Bala barıp

-Sizge birdemeni çeçip beret dep, kalıska keldim dep sözdü baştadı.

Bayagı Asandın kızın üçöönün cakşı körgöndüğün baydın üçöönö üç min dilde bergenin baya küzgü menen kızdın ölüp catkanın körüşkөнөн, kilem menen uzup barışkanın almanı cıttatıp tiriltkinin ayttı. kalıstar küzgü menen körgöngö kızdı ıygarıştı dedi.

Süylöögön kız

-Anda senin kalıstarın kalıs emes eken. küzgü menen körüp uçup barganda emne kılát ele. Kız alma menen tiriltlen balanını emespi dep kız bir sülödü baraban kagıldı.

Andan kiyin sulaymandın cüzüğün alğan üç bir tuuganga keldi. Kiçi balasının küñü eken. Olco tabılga meniki bolot degen ubadası bar kalıstar şakekti küñ meniki degen balaga ıygarıştı dedi.

-Öz tapkanın özünö berbeybi. Tuura emes çeçkey dep kız cönö bir süylödü.

Bayağı cığaç ustaga keldi. Çığaç usta döngöçtü caap kız kılıp koydu zergeç kiyinti moldo can saldı kalıstar cığaç ustaga berişti.

Oşondo süylöböğön kız

-Döngöçtü kancalık koozdo döngöç emgek can salgandılı, moldo almık dep, üçünçü colu süylödü.

Oşonu menen pıadışanın kızı üç süylötüp canağı cigit alıp catıp kalat.

BALKIYA

İlgeri Balkıya deĝen bir kişi taalay izdep cıĝıp (taalaydın) kayakta ekenin bilbey düynönü kezıp cüröt. Cazdın künü Cılandın padişası Şaymaran bir top cılandar menen cırgap cat kanda Balkıya üstünön cıĝıp kalat.

-Adam kelatat dep bir cılan Balkıyanı padişaga aytat.

-Ot çaçıp öltürpöy, maga tirüü alıp kelgile deyt.

Balkıyanı cılandın padişası şaymaranga alıp kelet. Şaymaran on segiz min aalamdın tilin bilet.

-Emne kılıp cürgön kişisin? dep Balkıyadan söz surayt.

-Men bir şorduumun bakıt izdep cüröm.

-Anı izdep cürsön adam balası oposuz aylaker okumuştı bolçu ele. Seni koyo bersem daĝı biröögö colugup mene zıyanga uçuratasın go dedi. Balkıya biröönögö ayt paska ubada beret.

-Taalay izdep cürgön ekensin toskolduk kılbayın dep. Şaymaran Balkıyanı cayım koyot Şaymarandan çıkıp kança br kün col cürgön son Balkıya bir kişiğe colugat.

-Sen emne bolgon kişisin dep Balkıya bayaĝı kişiden surat.

-Men Akop moldomun deyt bayaĝı kişi Sulaymanı paygambardın cüzügün alsam degem. Birok suu daryalardan özö albay cüröm ötünün colun bir gana şaymaran bilet. Oşonu izdep cüröm anı tapsam ötö alam deyt.

-Kantip?

-Şaymaran on segiz min aalamdın tilin bilet suuga çökpöy turgan bir çöp bolot. Oşo çöptün suusun tamanına süyköp alıp bassan suunun üstünön kurgak cördöy basıp ketesin oşol coptu tapsam suudan ötsöm sulaymandın cüzüğü alar elem. Eger cüzüğü tapsam çöp, suu, taş kırıragandın tilin bilip, on egiz min aadamda surap padişa bolot elem, Saga da taalaydı da taap beret elem dedi.

Oşol sözgö Balkıya aldanıp

-Şaymarandı men taap berer elem biroq anı sen öltürüp koyosun go dedi. Akoptu.

-Men öltürpöymün suudan ötö turgan gana çöptü surap, alıp, anan koyo berem dedi.

-Şaymaranga ubadan bar ele, koyo bere turgan bolson. Men tapap bereyin dep körgön cerine, Balkıya eerçitip kelçi. Narday bolgon ele acıdaarlar.

Akoop, Azayımkan degen duba menen narday cılandardın baarın talıtıp, kıyımdatpay taştadı. Akop Şaymarandı duba menen cakırdı ele, anı kümüş tabakka bir cılan salkıp alın soylop kelip taştap ketti. Dubanı candırıp esi oop kalgan şaymarandı tirilse baya balkıya dosu olturat.

Balkıya dosuna:

-Uşunu kılasınbı dedi,

Anda Akop turup sözgö aralaştı.

-Bu kişini azgırgan men senden bir nerseni suraybız. Oşonu aytıp berseniz koyo berebiz dedi.

-Aytkıla aytıp, bereyin dep Şaymaran ayttı.

-Tegerete deniz eken, denizden ötü albay alabız turup turat mına ketipten kördüm bir çöp bar deyt, uşu çöptü süykösö denizden kurgak cerdey basıp ötüdeptir, kaysı çöp ekenin bilbey catabız Akop kitebin suurup çıktı. Uşu sözdü aytsanız ele bizdin sizge zıyanıbiz çok, ordunuzga alıp barıp koyobz dep ayttı.

-Anda emese tetigi coptö culup alıp tamamına süyköp suunu kecip köpçü dep Şaymaran bir çöpgü körgözdü.)

Oşo cerdeği çöptün birin üşüp tamanına süyköp arıktığı suunu keçse batpayt, Akopogo on segiz min calamga padişa boldum, emi banamın degen oy ketti.

Oşonu menen şaymarandı koyo berdi. Şaymaran Balkıyanı Akopko koşpoy

-Beri kelçi dep, calgız cakırıp aldı.

-Aytpadım bele meni bir top mıcıp ubada kıldınar, sen camandık kılsan da men cakşılık kılayın siler suudan ötüp sulaymandın catkan cerine barasınar barganda Sulayman teren saydın içinde bolot tegeregi büt acıdarlar cakındaganda ot çaçıp küyügüzüp ciberet. Sulayımandı toogo barganda körösönör. Sulayman kımbat baaluu nerseni camınıp taktının üstündö catat cüzük sol kolunun cıpalagında Azayımkan dubanı okup cılandardın baarın talıtıp katırıp alsız kılıp taştayt sulayman catkan belden ar bargan dardın baarı küyüp ölot sen beldin beri cagında kal.

Ager Akop menen koşo barsan sen da küyüp ölösün.

Şaymarandı koyo beriştı, koçtoşup Akop menen Balkıya cönöp darıyaga barganda çöptü tamanına süyköp alıp, eköo kurgak cerdey suudan ötüp sulayman catkan toonun başını çıktı karasa taktın üstündö kımbat cakuttan camınıp alıp. Sulayman catat sulaymandı kaytarıp teğere açıdar colbors.

Belden cıgıp Bulardın baarın talıtıp taştayın dep Akop Azayımkanı okuy baştıdı Acıdarlar zınkıyıp katıp colbors da kıymıldabay catıp kaldı. Cüzüktü alam on segiz min aamıga padişa bolom dep Agop kubanıp turat.

Oşondo Balkıyanı:

-Cür dedi

Balkıya turup:

-Meni emne kılasın, özün ele barıp alıp kel men uşu cerde kütüp turayın dedi.

Şaymarandın sözü menen Balkıya olturup, kaldı.

Tigi ketti bardı, Dubanı okup cılan da colbors da kıyımıldabay catat. Akop barıp Sulaymandın kolunan tartıp çıgaram dep, cüzükkö asıldı.

Cibireyil

-Tart kolundu! dep kıykırganda cebiryildin ününön korkup, ketip, esinen tanıp Azayımkan dubanı candırın ciberdi talıp, catkan cılandar tirilip ot çaçıp Akop öldü.

ASAN ÜSÖN

Şaydat kandın eki ayalı boluptur uluu ayalınan Asan-Üsön kici ayalınan Kısan kici ayalın cakşı börçü eken kiçüü aydının balası kısıandı okuuga berip al okumuştuu bolot asan Üsöndü okuuga berbeyt.

Bir küñü padışa tünücündö Nurkazar kuştı köröt kuş adamça süylöyt külüp, karsı oozunan altın akçalar şorgalop kuyulat.

Aga aşık bolup ordunan turbay catıp, alat kan cakşı körgön ayalı kelip,

-Oy emne turbaysın deyt.

-Turbayım deyt.

Bayagı turbay ele catıp aldı tur, desem bolboyt dep kandın tentuştarına barat. Tentuştarı siler barıp surap körböysünörbü dep.

Bir top tentuştarı kelet

-oy emne sen turbay catasın, ber cerin ooruybu? dep suraşıat.

-Çok men tüş kördüm oşogo aşık bolup catamın deyt.

-Emne degen tüş kördün?

-Bir nurkazar kuştı kördüm kişiçe süylögön kaltkırıp külsö oozunan altın kümüş akçalar cuburug astına tolup kalat. Oşogo aşık bolup catamın deyt.

-Catıgalagında saga kelim bermek bele, baldarındı cibersen ele izdep, taap kelbiybi.

-A, tuura dep Asan meen Üsöndü açkırat. Baldarım tüşümdö kişiçe süylögön nurkazar kuştı kördüm oşonu izdep kelesinerbi.

Asan-Üsön

-Taap kelebiz, ata dedi.

Eköön ayabay attap tondop, caragan attardı azık-tülügün. Carak cabdıktarın kamdap berip cönötüp, ciberet.

Tört-beş küñdön kiñin Kısan ugat.

-Ee, ata meni cakşı körgönün kaysı. Asan-Üsöndü cakşı köröt turbaysınbı. Al eköön tüşündö körgön kuşka cibersin da maga uycuk paysın dele barat elem.

-Sen balam, caşın Oşon üçün seni cibergenim çok

-Caş emesmin baramın degende atası aylası çok anıda caragan at azık-tülük carakcabdık kamdap berip Kısıandı cönötöt

Tört-beş küñ murun ketken agaların artınan cetet. Üçöö cürüp oturup bir cerge barsa üç col bar. Bir taşka cazu cazıp koygon. Kısan okuu bilet, başkı colgo tüşkön barsa kelet, orto colgo tüşkön ce kelet ce kelbeyt, ayakı colgo tüşkön barse kelbeyt.

Uluusu Asan barsa kelet degen colgo, Üsön ce kelet ce kelbeyt degen colgo, kiçüüsü Kısan barsa kelbeyt degen colgo tüşöt.

Kısan bir ayca col cörgöndön kişin atı batbay kalat, atıntaştaş cöo cürüp, oltursa bir kümböz körünöt, kömböz dün canında köp kiyik cüröt. Bir kiyik akıp alıp, bışırıp ceyin dep cakındap barsa baarı çabalaktap Kısandın canına kelet. Bul kanday kiyik menden kaçapastan, canıma kelet dep Kısan oyloyt.

Kısandan azığı tögönüp açkı Kümbözügö kireyinci dep, kümbözügö kirse türlü tamaktın baarı dayar. Kısan bir tamakta kolun sunup ceyin degende, Tart naadan kolundu dep bir ün çıgat.

Mınday karasa bir kempir olturat. Altın stol altın oturgaç.

-Eneke açka elem, tamaktan berbeysizbi deyt.

-Tamaktan deyt naadan süf dep, üylöp iydi ele kiyik bolup kaldı.

-Aylanayın eneke tamagına ıraazımın, kalıbıma keltir kiyik kılba dedi.

-Kiyik kılba deyt, naadan "süf" dep üylöp ciberdi, ele da baylandı.

Al kiyke da koşulbay ele, özünça colgo tüşüp alıp cönöy berdi, bir top kün cürgöndün kişin kümböz köröndü, Kümbözügö kirip barsa türlü eçen uru tamaktın baarı dayar bayagı kiyik tamakka kolun sundu menin enem kılğan eken dep, bir suluu kız süf! dep üylöp koydu ele kabına kelip carak çabdığın asınıp kaydan kelatasın? dep suraadı.

-Tili çok, süylöy albayt, tilin da baylagan eken, dep "süf" dep koydu. Ele til çıgıp kadimkidey süylödü.

-Kaydan kelatasın dedi.

-Şaydatkan degen kandin şaarınan kelatam.

-Emne izdep kelatasın?

-Atam Nurkazar kuşka aşık bolup, tüşündö men oşonun izdep kelatam dedi.

-Perinin padişasının kızı elem, adım Gülbaaran nurkazar kuşum ele. Atam ölüp Ancamal perinin kızı padişa bolup, enem eköobüzgö eki cerge kümböz salıp berip, perini şaarınan aydıp nurkazar kuşumu oluş. Aycamal alıp, kalğan oşonu menen enem tiyaktan adam balası meni alıp ketet, dep, tosup dubalap. Kiyik kılıp catat. Meni dama balasına bugurgan meni sen alasın küyöo bolosun nıkebızdı kabil kılın, dep nıkeleşet. Kısan alat Gülbarandı.

-Nurkazar kantip baramın? deyt

-Sen emi tetiginde çon ketet oşo barıp acıddaardı öltürsön, aman kılasın.

Barsa terekke acıdaar orolup cıgıp baratıptır kılıç menen belin kıya caap öltürgön kezde alpkarakuş kelet.

Acıddaardı köröt.

-Emne maksatın bar? deyt

-Perinin şaarına alıp barasanız nurkazar kuştı alıp, kelüügö baratam.

Oşonu menen alpkarakuş kısıandı kötörüp alıp cıgat periler uktagarnda kırk kün uktayt eken. Kızıu uktap aktap ubaktı eken.

-Tigi oozu açık köröngön üy perini üyü dep körsötüp beret oozunda sakçılar uktap catkan üygö kirip barsa, altın tuurda Nurkazar kuşu oturat.

-Men sizge keldim alıp, keteyim deyt.

-Menin kocoyunum periin padişası Aycamal, adam balasın eerçip emnege baram, barbaym deyt, kuş.

Anda Kısan:

-Emese menin atam saa aşık boluptur. Ölüp kalsa akirette atamdın kanın kötöröyün.

-Al kişinin kanın körötüp akirette men kaday köröm, üyünön çıkkanına kanca cıl boldu?

-Bıyıl otuz cıl boldu deyt

-Emi sen tetigi Aycamaldın cenine kay cerden çıkkanındı, atındı atandın maga aşık bolgondugun kanındı kötörösün bu degenindı, bul cerge alpkarakuş arkıluu kelgenindı. Cazgın altın köşögödö üstünö kavhar camınıp, catkan Aycamal. Korkpogun oygonboyt nurkazar közönün çaş çıkkanca külöt oozunan altın kümöş tigölüt Kısan altın şakegin Aycamalga salat özü Aycamaldıkın salına.

-Cür emi kettik dep, Nurkazardı kötörüp alpkarakuşka minip uçup bayagı teregine kelse baldar aman esen.

-Dos bolduk dep, alpkarakuş bir kanatın suurup dubalap beret. Uşuga kayda barın deser cetkiret deyt.

Kanatka tüşüp, Nurkazardı kötörüp Gülbaaram dıkına kelet. Gülbaaram nurkazar menen uçuraşy, kayra özünö kelipsin. Kısanga tiyinsin. Baarımız emi bir cerde bolobuz deyt

Gülbaaram Kısan azık tülügün Nurkazar kuşun alıp, kanat menen uçup cönöyt

Coldo Gülbaaram:

-Ceti katar asımandan bizdi ötkörböyt. Enem nikemdi saga buyrup koygondon kiyin mınabu ok sulayman paygambardan kalgan ok, uşunu coo kempirge tiy dep, ırgıt deyt Aytkanınday coo kempirge tiy dep, ırgıtıp ciberet. Kelse ok tiyip bayagı kempir ölüp kalgan kiyikterdin baarı tegerek tep kelet.

Gülbaaram dubasın candırıp kiyiktin baarın kişi kılıp:

-Kelgen cagışarga bargıla deyt. Kanat menen uçup konup Gülbaaramdın cibek catırın tigip kuduk bar eken. Arkan menen suu alıp cay kaynatışıp içip Gülbaramdın tamakgın cep oturuşat.

Kısan:

-Nurkazar siler uşul cerge turup turgula eki agamdı izdep, taap, kelip alak etiyin dep bayagı başkı colgo tüşkön. Asandı izdep cönöyt.

Nurkazardı küldürüp, oozunan altın kümüştü kavharlardı tüşürüp alıp col azık kılıp, alat bir şaarga barsa Asan aşkanada suu tayıp, otun kötörüp cüröt, kiyimi cok naçar bolup kalgan. Asandı eerçitip barıp düköndön cakşı kiyimderdi satıp alıp, kiygizip bazarga barıp caragan külük attı, eer tokumu menen satıp alıp Asandı kiygizip Üsöndü izdep cönöyt. Bir şaardan otun kötörüp cörgön, Üsöndü taptı.

Üsöndü eerçitip alıp düköngö alparıp kiyim satıp alıp. Üsöndü kiyindirip başarga bardı bazardan bir caragan eer tokuma emenen at alıp, Üsöngü mingirip Asan menen Üsöndü eerçitip alıp colgo tüştü. Üçöö birigip Gülbararam menen Nurkazarga kelişti. A cerge baarı birigip çay içip colgo tartalık dep, Kısan beline arkan baylanıp kuduktan suu aluuga tüştü.

Asan menen Üsön arkandı kudukka ırgıtıp dep catırdı cüktöp cönöp kaldı. Asan kuştı koluna alıp Üsön Gülbaaramdı uçkaştırıp alıp karakuştun kanatının uçaarın bilbey. Anı ırgıtıp iyip çıktı. Bir top cerge bargandan kiyin Gülbaaramdı ayıp, koyot dep, talaaga taştap kete berişti. Asan menen Üsön Nurkazardı alıp, atasına barıştı.

Atası

-Kısan ayda? dedi.

-Üçööbüz üç başka ketkenbiz Kısan barsa kelbes, degen bir colgo tüşüp ketti ele. Oşo boydon kısandı körbüy kaldık mından mingen attarımız cürböy. Üsön ekööbüz ekiztegi eki attı satıp alıp bir şaarga bardık. Şaarda bir oozu açık, üy turat üy içi carkırap carık altın tuunda Nurkazar olturgan eken, altın tuurdun carığı üydün için carkıratat, Asan kirip Nurkazardı kondurup çıktı.

Oşonu menen nurkazardı alıp bir kancalık col cürüp, emi keldik ata deşti.

Atası kapalanıp kısandın kelbegenine buşaynan boldu. Angıça perini padişası Aycamal kız eki ciğitin eerçitip kelip kaldı.

Şaydat kandı cakırttı.

-Ata mobu Nurkazar kuş meniki ele munu kim alıp keldi? dedi.

-Asan-Üsön uulum keldi dedi.

-Çakırtınız uulularınızdı dedi.

Çakırdı ele, Asan-Üsön kirip, keldi.

-Bu kuştı kaydan barıp, alıp keltiner? dedi.

-Bir şaardan bir üydö altın tuurda olturgan eken. Oşondon barıp alıp, keldik.

-O, beti coktori dedi. Aycamal kana Nurkazar sen süylö, kim alıp, keldi seni, dedi.

Meni Kisan degen bala alıp keldi, dedi. Kisan Gülbaramga üylönüptür. Menin turgan cerimdi Gülbaramdan uguy alpkarakuşka minip bizdin üygö keldi siz uktap catıpsız, Meni alıp ketem dedi.

Men barbayım kaydan kelgen emesin, menin kocoyunum bar perinin padişası Aycamal degen tetigi altın köşögödö uktap, catat. Men padişa kocoyununa taştap bir adam balasın eerçip ketpeym dedim. Menin atam padişa saga tüşöndö aşık bolup, meni taap keldep ciberdi. Kayra kuru barsam atan aşkıttıka ölüm kalat barbaym adamdın, kanın men kötörgöyün degin dedi. Men kantin kişinin kanın moynuma küm. Akdat bolso barayın sen kaydan kelgenindi şaarındın atın atandın atın tetig Aycamal'dın atın toluk cazıp, bütsön al saga ayal bolot koynunu catıp, mentur degente turgun kolundagı şakegindi. Aycamaldın koluna salı Aycamaldın şakegin öz koluna sal dedim. Takıp oşondoy kaldı Anan Kisan meni bul cenge alıp cönödö Alpkarakuş kütüp turgan eken Al kötörüp uçup ketip özünün teregine kondu. Eki balası aman esen turgan eken. Oşonu menen alpkarakuş Kısanga dos bololu dep, bir tal kanatın suurup bende

-Uşuga tüzön kadim kidey uçup ötürüp cerine cetkinet.

-Dedi.

Nurkazardı alıp kanatka tüşüp uçup Gülbaaramaga keldik. Al cerde beş-altı kün bolduk andan Kisan Gülbaaram üçöbüz kanatka tüşüp uçup, dagı cönödük bizdi enem kutkarbayt sulayman paygambardan kalgan çok dep, bir oktu Gülbaaram Kısanga berdi, coo kempirge tiy dep ırgıttı uçup, oturup kempirdin kümbözünö kelip kirsek Gülbaaramdın enesi çok bayagı ok tiyip, ülöp kalgan eken. Kempir dubalgan kiyiktin baarı tegerekgep keldi kempirdin dubasın Gülbaram candırdı kiyiktin baarı kişi boldu.

-Kaydan kelsener oşol cerinerge ketkile dep bayagı kanatka oturup uçup, cönödök. Bir cerge konduk, üy ayı col bar eken. Gülbaaram catırın tigip tamak-aş içkenden kiyin kisan meni küldürüp, altın kümüş kavhar aldı mınabu col menen Asan-Üsön degen eki agam ketti ele oşolordu izdep, taap, keleyin siler turup turgula dedi.

Bir-eki ündön kiyin eki agasın ekik atka mingizip eerçitip keldi. Emi tamaktanıp cönöylü men kuduktan suu alıp bereyin dep, Kisan beline arkan baylanıp kudukka tüştü. Arkandı kudukka ırgıtıp iyişip, catırdı cıynap kanattın uçarım bilbeyt eken. ana taştas salıştı asan agası meni kondurup. Üsön inisi Gülbaaramdı uçaştırıp cöröp, kalıştı.

Bir top cerge kelgenden kiyin Gülbaaramm aytıp koyot dep Gülbaaramdı talaaga tüşürüp taştastı meni alıp üyünö kelişki. Kisan kudukta kaldı. Aycamal eki cigitin cakırıp.

-Tüşön kalbay Kisan menen Gülbaaramdı taap alıp kelgile dedi.

Eki cigit uçup cönödü

Tüşkö cetpey Kisan menen Gülbaramdı alıp, kelişti.

-Kana belgin degende Kisan şakegin körsöttü.

Anan, Kısan menen Aycamal:

-Ömürlük coldoş bolduz dep, kol alıştı.

Şaydat handan Aycamal:

-Eki balnızdı men tekşereyin ata, uruksat beriniz dedi.

Asan menen Üsöndö çakırdı.

-Bir tuuganga kara sugan kimge cakşılık kılasınar, öz ubalın özönörgö dep Aycamal kılıçın alıp eköönün başın caap taştadı.

Şaydatkan Kısan aman esen Nurkazardı perinin kızın alıp keltine çon toy berip Kısandı orduna kötördü. Aycamal da padişalığın berdi. Adam balasına kandık perilerge padişalık surağın cürgüzüp kalan catıp, kaldı.

ÜÇ BİR TUUGAN

İlgeri bir ubakta üç bir tuugan loala bolgon eken. Üçöö ten boydok biz öndöngön "üç bir tuugan kız" bolso alalık dep, üç bala kız izdep cıgat, Ar kaysı cerden iztep taba albay, Bir cerge barsa handın calgız kızı bar eken.

-Eç bolboso biribiz handın kızın alalı dep, hanga barışat, han.

-Üçöön bir kımbat baaluu buyum alıp kelsener berem, dedi.

Üç bala baalu buyum izdep üçöö üç cerge bölünüp, cönödü. Uluusu bargan cerinen;

-Minda emne kımbat baaluu buyum bar? dedi Anda al cerdegi biröö;

-Bul cerde kımbat baaluu bir töö bar dedi. Al emne kılıp bererin suradı.

-Kıyıcılık bolup catkan cer bolso köz açıp cumganca cetkiret külük.

Bala anı aldı

Ekinci bala bargan cerden.

-Bul cerde kımbat baaluu emne bar? dedi

-Bir küzgü bar.

-Al küçzgü emne kılıp, beret? dedi

-Bir kañcalık cerde kişi ölüp catsa, oşonu kösötüt, dedi. Küzgünü bala satıp aldı

Üçüncü bala bargan cerden.

-Emne baaluu buyum bar dep, suradı.

-Bul cerde kımbat baaluu bir çını bar dedi.

-Al emne kılát dep, bala suradı.

Ölgön kişini tirgizet dedi.

Bala cınını satıp aldı, bayagı üçöö bölünüskön cerge kelip, kayra coguluştı.

-Kana sen emne aldın? dep uulsunan suradı.

-Men bir töö aldım dedi

-Al emne kılát eken? dep suraştı.

-Bir kancalık cerge köz açıp cumganca cetkiret, külük eken dedi.

Ekinci baladan suradı

-Kana sen emne aldın?

-Men bir küzgü aldım dedi

-Al emne kılát eken?

Bir kancalık cerde kişi ölüp atsa oşonu körsötöt eken, dedi üçüncü baladan suradı.

-Sen emne alıp keldin?

-Men bir çını aldım

-Al çını emne kılát eken?

Ölgön kişini tirgizet eken dedi.

-Oy sen küzgünündü aççı handın kızı üyüdö beken, ce böröo alıp ketti beken? dedi
Küzgüsün açıp, ölüp kalıptır koyo elek, eken dedi.

-Kana külük töö menen bizdi cetkir.

Üçöö töönü minip cönödü köz açıp cumganca cetti barsa handın kızı ölüp, kalgan

-Kana çının menen tirgiz dedi.

Bala cınısı menen handın kızın tirgizdi

Hanga:

-Sizdin tapşırmanın boyunca üçööbüz kımbat baalam buyum alıp keldik

-Men küzgü alıp keldim. Alış cerde ölüp catkan ölüktü körsötöt. Men bir çını alıp keldim ölgön kişini tirgizet, Emi kimibizge beresiz dep handan sudadı.

Han ayttı:

-Külük töö degenin sanaa küzgü alıp keldim, degenin carıkcılık çını alıp kelgenin tabıp oşonduktan men kızımdı tabıp alıp kelgen, balaga berem dedi.

Oşentip han çını alıp kelgen balaga kızın beret, köyüü balga handığın berip, al bala oşol cerde han bolup, çaşap kalat, eki agası eline ketet.

YAKMAS AKİM

Yakmas Akim baylığı taşıyan dama eken. Al adamdın ömürün uzartıluka köp areket casaptır. Tınc okeandın bir aralında çon ekendigin kitepten körüp, oşonu tabın üçün keme casatıp alıp izdep cönöyt, birok Kuday meni oozuna albastan cönüdü dep Asireyil can algıç perişteni çakırıp:

-Yakmastın artının barıp kolundaı kitebi menen kompasın eptep uuga çögörüp (iyip) kel dep ciberet.

Asireyil artınan barıp yakmastın kemesinin alt cagina çımçık bolup konup:

-Kayakka bara catasın? dep yakmastan surayt:

Yakmas:

-Adam balasının ömürün uzatıp uzak çaşata turgandarı cöntü izdep baratam, deyt.

-Asireyil sen oşonday bilgişinbi?

-Bilgiçmin deyt.

-Bilgiç bolson azır Asireyil kayda? dep surayt.

Yakmas:

-Asireyil ce sen ce men deyt

Asireyil:

-Kantip bilesin ? deyt

Yakmas:

-Kolunda kitebim bar deyt.

Asireyil:

-Kana kitebin?

Yakmas:

-Mına dep körsötköndö kitebin kompasın okeanga kagıp tüşüröt. Yakmas:

-Maksatım işke aşpadı dep, üyünö kayra tartat.

Üyünö kelip:

-Men elge cakşılık kılayım dedim, ele iş cüzünö aşpadı dep bardık düynösün cetim cesir kedeylerge bölüp, berip ayalın kolunan cetelep, bir başım dubana bolsom da ookat kılam dep, şaar kıldırıp kete beret.

Yakmas kıldırıp cürüp, Sırdıbay handın şaarına barıp, şaardın içende bir üydö ubaktıluu caylanışat.

Sırdıbay han kırk cigiti menen uu kılıp, kuş salıp cürüp, eki con suunun kuymasının bir cerdi çaktırıp.

-Uşul cerdi tegizdetip cemiştüü bak darak oturguzup acayıp cay, kıldırasın deyt.

Vazir İdris bazarga barıp:

-40 cumuşcu kerek dep, elce kulaktandırat

Yakmas bazarga tüşkön eken. Vazir ıdırıstan surayt:

-Saga 40 cumuşcu kerekpi ce 40 kişinin işin bütünö turgan carık kerekpi, 40 kişinin ookatın içe turgan kişi bolso ele bolobu deyt.

Idiris:

-Eger oşondoy bolsoda bolot, deyt.

-Anday bolso canına meni eerçitip hanga bar deyt. Idiris tigini eerçitip hanga alıp barat. Yakmas handın aldında ubadasın berip, makul bolot.

Handın çon atası döo eken. Çon atası alıp cürgön kürök bir döbödö topurakka kömülüp kalgan. Oşonu kazdırsan kırk kişi kötörüp kelet.

Yakmas kırk kişi zorgo kötörüp kelgen küröktü sol kolu menen alıp, uşul carayt dep cerge sayıp koyot. Kırk kişigi dayardagan ookattı içip:

-İşinerdi körgözüle deyt.

Vazir iştete turgan döbönü eerçitip baüp körsötöt. Yakmas üç köndön kiyin menden kabar al dep iş üstündö kala beret. Üç kün dübönü tegizdep aylandıra ar türdüü cemişterdi tigip duba menen cemişterde bışırıp döbönün ortosunan bir kumura dildenin oozun açıp, bak daktın ortosuna koyup yakmas kelekede uktap kalıptır. Üçüncü künü Idiris kelip tan kalat.

Dubakey turbaybı dep, aylanıp, kızıdırıp cürüp, uktap catkan Yakmastın bütün basıp alat.

Yakmas oynonup ketip:

-Kocoyun kölgö cagabı? deyt

-Cagat dep ortoda turgan kumuranı, körüp bu emne? deyt.

Yakmas:

-Bul kumarada altın deyt. Anda Vazir:

-Cakşı boluptur, eköobüz bölüp alalı deyt:

-Cok bul cerge padişa ee bolot, cerden çıkkın kenderye başka tabılğalarga da padişa ee bul altın, padişanıki biz eköobüzgö aluuga bolboyt dep, yakmas kumuranı berbeyt.

Vazir:

-Kanca altın bar eken kumaraga emkeyip karacı deyt.

Yakmas kumuraga enkeyip karap atkanda vazir yakmastın başın kılıç menen şart çaap taştayt. Yakmastın başı togolonup baratıp.

-Kızıtalım menin ayalımdın altı aylık boyuda bala bar. Altı çaşka cıkkanda senin başındı menin başımday tooglotot deyt.

Yakmas casap bak tikken cerge.

-Menin segi çaŝta kızım bar. 18 çaşka çıkkanda saga berem bul cerdi keneytip, biz cayında selge kelgende dr-dym cemiş menen kamsız kılasını, dep. Sırdıbay han İmamcan denen adamdı koyot.

Yakmas ayalına:

-Senin kursagındığı bala erkek. Trgnnd atın Daanışman koy. Altı çaşka cıkkanda koluna mobu kestikti bir andan narkısın z bilet, tilin alıp z cayına koy deyt eken.

Altı ay tt. Bala aman esen trlt eken. Antip-mintip altı cıl tp. Daanışman altıga cıgat. Daanıŝmandın koluna kestikti beret Daanışman apasına.

-Kazanındı cuup tulga asıp tur men bazarga barıp kelem dep, cnt.

Bazarga barıp kasapka barsa, semiz uydun etin satıp catat eken. Maga beş kadak et tartıp ber dep, et alat.

Akca tlby ketip baratat ele kasap.

-Kayakka barasın akcasın tele dedi.

-Akanı emne kılasın, mından başka akcanı aş kılsın. Balcıdan uurdap kalp satıp catasın dedi ele kasap:

-Ee mrn uzargıp emne deysin kete ber, dedi.

Algandarının baarın apasına alıp keldi.

-Siz cakşılap paloo casayberiniz. Men açka koşo turgan, cakşı cıttuu gl alıp kelem dep ketti.

Daanışman sırdabay seyldey tirgan bağındığı İnamcanga bardı. Korosuna baŝgagıp

-İnamcam aka salamatsınbı? Kapa bolbosonuz tetigi cıttuu, gldn bir tal berin dedi.

İnamcan glg ketkende korosunun eşiginde bir koy baylanıp turgan ele, Daanışman ağıtıp ciberip:

-Ake koyunuz boŝonop, gldrd cep catat, dep, kıykırdı. İnamcan kelip kayra bastı ele koydu. Daanışman dağı koyo berip dağı kıykırdı. nc colu koyo berip dağı kıykırdı ele.

-Ee kızıtalak kaday toktoboysun den, İnamcan taş ırgıttı ele, taş koygo tiyip kaytırıp etpey cıgılıp ld.

Daanışman:

-Ee ake  candı beker ltrdn dedi.

-Emne dep, aytıp catasın? dedi

- candı beker ltrdn dep catam, dedi.

-lgn koy bir ele kaydağı  can dedi.

Daanışman ayttı:

WAL TERSEKÖĞÜM KUTUPAY
BÜSTÜMANTASYO

-Koydun içinde egiz kara kaşka bir erkek, bir urgaçı kozusu bar ele.

İnamcan:

-Caşabagan bala, azır koydu soyom calgan aytsan seni koşo soyom dedi.

-Danışman:

-Men makulmun dedi.

Koydu soyup körsö balanın aytkanın tuura çıktı. İnamcan oylonup turup. Vazirdin dayındagan balası uşul okşoyt. Vazir İdris bala kelse uşu cerge kelet dep, İnamcanga dayındagan altı cıl öttö bala kelse soyup maga cürgön ber, cürögön berbesen men işenbeymin degen.

İnamcan balan soyosun dedi. Daanışman ayttı.

-Sırdıbay han menen İdris seni aldagan kızımı berem dep kızın, berbeyt men alıp berem deyt.

İnamcan:

-Menin ubadam bar, seni soyup cürgögündü bermekmin anı ıraazı kıl. Mınabu condun narı cagında bir kelin ak kozu, cetelep ıylap baratat nesebi kelindin balası ölüp emceğine süt tolup çıdabaganınan kozuga emirger kelin birgöögö beş dilde karazı bolup, kozu beş dildege satılğanı catat. Mınabu beş deldeni berip kozunu alğın. Adamdın sütün emgen üçün kozunun cüröğü abdan şirin Alıp-kelip soyup, menin köynögömö orop kanın menen bersen ıraazı bolot işenbesen curkap kara deyt.

İnamcan curkap, karasa kelin kozunu cetelep baratat.

Emnege ıylap baratkanın surasa, Daanışmandıkı tuura İnamcan beş dildeni berip koşunu alıp-kelip, balanın köynögün kanga boyop, kozunun cüröktü cep işenip kaldı. Bir top cıl ött. Sırdıbay han bir künü tüş köröp tüşün unutup kalptır. Sırdıbay dubana bakşı koco moldolordu cakırıp unutkan tüşümdü taap, vazirge buyruk beret.

-Menin unutkan tüşümdü tabasınar ce taba turgan oluyanı tabasınar kırk küngö ceyin tappasanar baarınardı dargaga astıram deyt.

Vazirler suramcılap eç ayla taba albay koyuşat. Kırk kün bütüp ertesi dargaga asıla turgan boluşat ıdris vazir oylonup bayagı oluya balanı beker öltürkөн ekenmin oşol bala bilet ele men İnamcandan surap köröyün kokus öltürbösö bala unutkan tüştü taap berse kırk vazirdin canın aman alıp kalat.

-Korkpoy cınındı ayt dedi.

-Siler aman kala turgan bosonor bala ölgön cok hanga bardı.

-Balanca köçödö oluya bar. Oşol unutulğan tüştördö tabat dedi.

-Men barsam kelbeyt.

-Murşap ciber dedi, han:

İdris murşap ciberdi marşap barıp Daanışmandı,

-Seni han çakırıp catat dedi.

Daanışman

Mandın cıkıruusuna barbaymın. Men ali çaşmın handın çakıruusuna baş iybeymin hanga aytıp bar tüşünöt dedi.

Murşap:

-Tuura aytıptır sen buyruk menen cakırganı cok, kelip ketsin dep suradedi ele

-Coo men bara albaymın dedi.

Han:

-At tokup alıp barıp mingizip kel dedi

Attı alıp barsa:

-Cok bul şamaldan caralgan at minbeymin dedi.

Töönü alıp barsa:

-Bul zengi baba buga da minbeymin

Anda han:

-Suracı emnenin minet eken?

Murşap barıp:

-Degi emne minsen barasın dedi

-Handın ıdırıs degen vaziri bar oşonu tokup eki şibege eerge ilip kelsener, oşonu menen baram dedi Daanışman Idırıstı tokutup aldırttı Daanışman Idırıstı minip şibegen menen sıygılap minip barattı ahdın eşigine minip barıp tüşpöy turup aldı.

-At alsın dep eki cigit kelip ıdırıstın başın karmadı.

Başın karmgan cigterge ayttı.

-Men hanndan çıgıp kelgence hanın tındırbay şibege menen saygılap turasınar eger ayap hanın tındırsınar silerdi munun orduna sayılatam dedi

Eki cigit öz canınan korkonunan canın tındırbay saygılap turdu. Daanışman salam aytıp handın üstünö kirdi han alık alıp

-Otur balam dep ordun körsöttü

Daanışman:

-Cakırgan ekensiz keldim, dedi

Han:

-Balam men kızıkıtuu tüş kördüm da unutup, kaldı dedi.

-Hanın tüşünüzdü esinizge tüşürünüzcü dedi

-Hanım menin aytkandarımdı orundatsan corup da berem.

Emne aytsan oşonun balagı orundalat men minip kelgen Idırıs seyildey turgan döbönün ortosunan bir kumara altın taap algan. Idırıs barıp hanga aytpay. Bölüp alayın dedi. Atam cer hanga tieşelüü bolot, cerden cıkkın ken cana başka tabılğalar hanga

tieşelüü. Albaybız handın kazınasına berebiz dedi. İdris atamı enkeyip kara kanca altın bar eken dedi Atam enkeykende atamdın başın alıp taştadı. Atamdın başı kızıtalak menin ayalındın altı aylık boyunda bar kuday kaalasa al altı çaşka cıkkanda başın menikin dey togolonot degen birinci ıdırıstın başı alınsın.

İdırıstan suradı ele,

-Tuura dedi

İdırıstan başı alındı.

-Han balam emi tüştü corup ber dedi

Daanışman ayttı.

-Sizdın ayalınızdan atı Sırgacanbı? Sırganın suluulunu guna kızığıp korduk menen algansız tuurabı ? dedi

-Tuura dedi

-Sırganın süygön cigiti bar ele, ükökkö salıp ala kelgen baş cagınızda altın tabaktağı almadan biröö kolun salıp, alıp turcu beli.

Daanışman:

-Aytkanındın baarı orundayt degensiz han eki süylöböyt tuurabı ? dedi.

Han:

-Tuura! dedi

-Emese mına bul üköktön içinde kızdın sügön cigiti catat. Siz eşikke çıkkanda sırgaga cigiti kol salat, altın tabaktağı almaga kol salgan oşol cigit üköktü alıp karanız dağı sırganı cigitine koşup, cakşı çaşagıla dep caman aytpay. Könülündön çıkarıp enci berip, cönöt dedi.

Han makul bolup cönöttü Daanışman uruksat suradı.

-Balam sen menin canıman ketpe Caş bolson da b-aş vazir bol dep ciberdi.

Akırı vazir bolop cürüp han ölgöndün kiyin Daanışman han bolup, İnamcanga aytkan handın kızın alıp berip, atası seyil çaşagan cerinde Daanışman seyidep kalgan eken.

SOKUR SOODAGER

Bir zamanda Nurcan degen soodagar sooda kılıp, cürüp baylığı taşıp dünyösü aşıptır. Birok Mastan degen kempirge aldatıp sokur bolup, kalat. Surap degen calgız balası bar eken. Balası on segiz çaşka tolot.

-Balam, men soodanı on altı çaşımdan baştasam sen emi sooda kıl deyt.

-Sen bugün özübüzdün üydögü bardık düynönü karap, çık. Erten min som canına sal da bizdikiinde cok buyumdu taap kel, deyt.

Balası bazardı aralası bazardagı dünüyönün bardığı ele üyündö bar eken. Bir adam kapkara it cetelep, satkan turuptur. Bizde mınday it cok emespi, dep satıp aldı.

Atasına:

-Men bazardan üydö cok buyumdu taba albadım. Bir adam kara it alıp cürgön eken. Bizde kara it cok, oşonu satıp aldım.

Atası:

-Cakşı kılıpsın dedi.

-Dagı min som algın, dagı cakşı coldoş satıp algan dedi. Balası Surap bazarga barat. Eki cigit bir ölgön adamdı mürzödön açıp alıp urup catat. Surap

-Bul ölgön adamdın emne künöösü bar dedi

-Beş dilde karız ele berbey. Ötüp ketti, cok degende urup alsakpı dep, urup catabız, dedi.

Surap beş dilden berip, ak kepindep kömdürüp, kümböz saldırıp, kümbözdün akısın tölöp basa berdi. Bolgon okuyanı atasına ayttı.

-Cakşı kılıpsın balam dedi.

-Emi dagı min som alıp bazarga ar salgan. Cakşı ak niet coldoş, bolso min som berem degin. Akca alış uçun men ak niet bolom, dep kele beret.

Sen carabaysın dep ketire ber, bazar tararda kıbıla taraptan boz çepken kiygen, eki etegin kayra türüngön cigit, ake men carar bekemin deyt. Oşol cigitti algın dedi. Atası.

Bayagı cigitti aldı cigittin atı bilerman. Bilermandı eerçitip keldi atası.

-Surap balam cakşı coldoş taapsın dep ak sarbaşıl min kunan koy andaturgan eki cigitti koşup beret.

-Bügün, colgo erte çıkkıla keçbeşimde kamıştuu bulakka cetesiner. Al bulakka malınardı sugaragıla. Al cerge catpagıla andan ötüp barıp keç kirgen cerge catkıla andan cürüp oturup eki handın şaarına catasınar. Birinci sıykırduu kızdın şaarınan ötösünör, andan arı uzur şaarınan ötösünör, akırında bereke şaarınan catkıla. Malınar baaluu bolot dep sokur soodager baldarın cönötöt.

Baldar erte cönöp malın aydap oturup, keç beşimde atası aytkan kamıştuu bulakka cetip malın attarın sugarıp, sokur soodager balası Surap.

-Atam aytkan bul cerge catpalı deyt.

Cigiti Bilerman:

-Cok, kocoyun atanızdın aytkan bulagı uşul, bul bulaktın sırın men bilem. Muşul cerge catabız deyt.

Surap, sokur soodager balası:

-Sen sırın bilsen catsa catalı dep, makul bolot.

Bilerman bir kök ulaktı soyup terisin iylep canaç kılıp, içine talkan salıp, buup koyot.

Küügüm talaş bir kempir, eki celekti bakan menen iynine salıp:

-Aylayanın baldarım. Ben musapir kempirmin, ötkön ketken soodagerlerge may talkar., berip bergenin alıp eptep ookat kılıp, cünöm dep. Kök ulaktın canacına salıngan talkandı sunat.

Bilerman cigit:

-Ene bizde dağı col azık-kılıp, cürgön. May-talkan bar, kolundagı canaçtı körsötüp almanı kırımuş bolup, kempirdin özünün çanaçın berip, öz çanaçın özü alıp kalat.

Kempir üyün közdöy celekterine suu alıp cönöyt bilerman cigit mıldığın oktop alıp, arkasınan barsa, kempir caman üükörgö kireri menen artınan kirse, kempirdin eki kızı bar, eken. Kızdarına aytıp catat:

-Bayagı men sokur kılğandın balası min koy aydap tünöp kalıptır. Çanaçtı koluna berdim dört kişi eken, bardığı sokur bolot, min koydo satıp alıp, cırgaybız. Alardın talkanın biz ceyli dep, üçöö ten cep sokur bolup, kaldı. Kempir kızdarı menen:

-Aldadı! dep suypalaşıp, kokuy ayaga turgan darını tap dep, kalgan da Bilerman üçönö atıp öltürdü, ünkürdün eki cagın karasa bir kaalga turat, kaalganı açıp karasa içi tolgon dūr-dünüyö kaalganı caap, eşikke cıgıp ot koyup, örttöp, belgilep koyup. Bilerman coldoştoruna kelip:

-Caylap keldim beymaral, uktay bergile deyt.

Bir-eki kün col cürgöndön kiyin, bir apappak bay kempirge colugup, oşol cerge tünöşöt bay kempir ıylap olturat.

-Menin eki cakşı körgön balam siler bara catkan coldo sıykırduu kızdı alamin dep, barıp askeri menen taş bolup kaldı. Menin baldarıma okşogon azamattan taş bolup turat. Aylanayın baldarım siler, katılbay ötüp ketkile.

Bilermendar eki kün col cürüp, sıykırduu kızdın şaarına cetki, Şaardı darbazı bar eken. Darbazanın eşiginin aldında köp salsoldattar attarı, caraktarı, menen taş bolup kalgan.

Soodagerdin balası:

-Candap, ötüp ketebiz dedi.

Bilerman:

-Darbazaga barabız, buyursa uşul kızdı saga alıp berem dedi. Eşiginin aldına ele kız

-Erdemsingen kıztalak rep eşikti bir captı ele attarı taş boldu Ekinci eşikit captı ele baldardın, bel kırçosuna ceyin taş boldu, üçünçü colu captı ele baldardın bel kırçosunan, ıldıy taşboldu. Mızdın sıykırı üçüncü capkanda büt taş bolcu eken, büt taş kıla albagandan kiyin eşikti açıp.

-Men senikimin! saga bagındım. darbazanın, oozu açık kirkile, dedi ele. Bilerman.

-Kirbeybiz saga okşogon mıkacığa

-Emne şartın bar ayt dedi:

Kız ayttı:

-Menin şartım, kimdi taş kıla albasam, oşogo tinmekmin mınogu taş bolgon baatırlar menin şartımdı kötörö albay, taş bolgondor.

Bilerman ayttı:

-Saga okşogon mıkacığa kim makul bolot dedi.

Kız ayttı:

-Silerdin şartınarga könöyün aytkıla dedi.

Bilerman ayttı:

-Mına bul taş bolgon adamdardın bardığın adam türünö keltiresin, ayan süylöşöbüz dedi.

Kız darbazasına eşiginer üç captı ele, bardık taş bolgondor cap kılup, süyüngönünön ıylap, curuldayıp ciberdi.

Bilerman:

-Sıykırdıuu kızdın azabınan biz kuttardık silerdi, dedi.

-Coldo biz konok bolgon. Çınar degen bay katındın baldarı kim? ele eki cigit

-Biz dep aldına keldi.

-Biz uzur şaarınan sooda kılup kele catıp, silerdikiinde bolobuz. Oşondo süylöşöbüz dedi. Sıykırdıuu kızga

-Sizdin atı cönöböz, kim siz emne deysiz? dedi.

Kız:

-Menin atım Gülbara. Uşul şaardın padişası, balam menin atam. Tınık han, seni kimisi cense oşol cigitke tiesin degen silerge makul bolsom şurtımdı buzbaym.

Gülbarının atası Tınık menen süylöşüp kızın bere turgan boldu.

Gülbara kızındın şaarına üç kün catıp, bereke şaarına barıp sooda kılup, kele catıp kızdı alıp ketebiz dep ubadanı bek kılup ketiştı.

Surap men. Bilerman sıykırduu kızdın şaarınan ötüp, eki-üç kün col cürüp uzur şaarga kire berende, ço tıttın tübündö bulak bar eken. Al bulaktın tübündö bir kempir çal çaşoocu. Ötkön-ketken colocularıdan katık surap ookat kılcu eken. Col cürüp keç kelip kempir çal olturgan bulakka tünöylü dep kayrılát.

Kempir çal aytat.

-Biz bolso ötkön-ketkenden kayır surap, ookat kılğan becarabız. Kágınar bolso, bergele da bizge catpagıla. Ar künü kandın kazınasın uurdaybız dep. Uşul cerge ceti karakçı cogulup kelip, kazınaga bara albayt. Sizderge okşogon coloocularıdı talap alıp, ciberet.

Bilerman:

-Uşul cerge cata berebiz dep, tünöy turgan bolot.

Karangı kirgende ceti karakçı kelet. Ceti karakçı Bilermandan:

-Kayaktan kele catasınar, kayakka baratsınar? dep surayt.

Bilerman:

-Uurubuz, uşul uurdap kele catkan koygo ıraazı bolsonor silerdı da şerik kılábız.

Oturup, sırdaşkandan kiyin cati karakçı.

-Handın kazınasın uurdaybız dep künügö kelebız, kire albay künügö kayra ketebız.

Bilerman:

-Uurdap kelatkan koygo siler şerikteşsiner. Kandın kazınasın uurdasak biz şerikteş bolobuzbu? deyt

Bardıgı antkanıp el catkandan kiyin kazınanı uurdagın cönöşöt. Bilerman kazınanın dubalının bir cerin kişi batıday teşip, özü kiret kazına eki kabat dubal eken altındar ekinci dubaldın içinde eken.

-Men kirem menin artımdan birden siler kiresiner. Kanday kılıp alıp çıgarıbızdı içenin kirip süylöşöbüz siler soylop oturgula dep özü en murda kirip, utur, birden cakırı tar eşikten soylop kire bergende, başın kılıç menen caap. Birden taştay beret ceti karakçının başın kesip kazmanın içinde kaltırıp, ceti karakçının attarınan sol kulagın kesip alıp kete beret.

Han karoolçuları cötöönün başın mına biz aldık deyt hanga:

-Makul azamattık kılğansınar. Birok emne belgeleri bar dep, surayt han.

Karoolcular eç belge körsötö alışpayt:

-Demek munu öltürgön döo siler emessiner, andan körö elge carıya kılıp ötürgön kişini tapkıla dep, buyruk beret han.

Elge:

-Uşunday okuya boldu, munu kim kıldı dep, carıya salat.

-Munu men kılgam degender çıgat.

Anday adamdardı.

-Emne belgin bar deyt, eç nerse körsötö albagandardı kapaska oturguzup izdöönü cürgüzö beret.

Taba albayt kempir caldan başka eç kimdi da kaltırbayt. Akırı kempir caldı aldırıp

-Cet cakadan kelgen kişi boldu bele? dep surayt.

-Bolgon ceti karakçı kazınanı uurdaybız dep künügö barıp uurday albay bizdin canıbzga tünögön coloculardı tönöp alıp kete bergen. Keçee keçinde köp koy aydagan tört kişi tönüy turgan boluştu karangı kîrgende bayagı ceti karakçı kelgen.

Coocuların içinen. Bilerman degen.

-Biz uurubuz, uşul biz aydagan min kay bir baydın eken koycuların öltürüp, koyon alıp kele catabız deyt, ceti karakçı menen sırdaşıp.

-Azamat ekensiner koyunarga şerik kılāsınrabı? dedi.

Bilerman:

-Albette kılābız dedi. Silerdin emne önörönür bar dep ceti karakçıdan suradı.

Ceti karakçı

-Uşul şaardın hanının kazınası bar kire albay cüröbüz dedi.

Bilerman ayttı:

-Koygo dağı şeriksiner, kazınanı uurdasak siler bizdi şerik kılāsınrabı?

-Uurdaşsanar şerik kılābız dedi.

-Boldu uurdaşpay anan dedi.

Colooçular, ceti karakçı bolop kazınaga ketken tanga maal, coloocular cayladık dep, koyon aydap cönöp ketken. Colocular çay içip çay cönögön şaardan köp alıstay elek, boluu kerek dedi, kempir-çal.

Han colooçulardı taptırıp kelip:

-Siler emneni bilesiner? dedi.

-Hanım anı men kıldım dep. Bilerman ayttı.

Emne belgen bar? dedi

-Belgi bar dep on cönkögünün ceti karakçının on kulagın sol çöntögünün attarının sol kulagın alıp handın astına taştadı.

Uzur şaarin hanı Rayimbek momun, uulu. Bilerman menen Surapka çon ırāhmat ayttı:

-Bali baatırlar bilerman saga boygo cetken kızım bar, atı Sırğa kızımdı kalınsız berem dedi.

Bilerman ayttı:

-Cok hanım, menin agam Surap. Kızınızdı surapka beresiz dedi.

Han kızın üç kün konok kılıp sıylap, anan alıp berdi.

Köyü bala surap kaynatasınan surada:

-Menin atam Nurcan, min koy aydatkan bereke şaarına satkıla degen atanın aytkanın sıylap bereke şaarına catabız, kızınızdı kamdantıp, kele çatkıp ala ketsek eken.

Uzur şaarının hanı bunu makul boldu, sokur soodagar baldarı Bereke şaarına barıp sooda kılıp malın satıp, büttü malı cakşı pul boldu.

Bilerman ayttı:

-Uşul şaarda cakşı eer casay turgan bir usta bar eken. Oşogo coluktu min somduk casap ber dep, koluna min som berdi.

Eerçi on kündön kiwin kelip eerindi al dedi.

'On kün ötköndön kiwin Bilerman surapka ayttı.

-Bügün eerçiye barasın eerge kızığıp, ala koybo eerçiye dagı min ber. Mindan da cakşı eer casap bergin dep, eertçi bul eer cakpasa min somundu al deyt. Men mindan kiwin eer casagındı koydum dep, ustakanadan çıgıp kelet.

Sen artınan kalbay eerçip bana ber, coldon korkunuçtuu colbors, ilbirs, acıdar keziget, korkposton bara ber saga alar tiybeyt. Kalın baktın arasında çon ala üy içinde kirsene orunluk bar otura ber, tan atkanca otur, birok uktaba.

Surap tünü menen oturat eç kim kezikpeyt, tanga nıaal bir kız kelip kılıç menen uşul cigitke calayın dese, kılıçtın betinde öltürbö, senin nikendi uşul cigitke buyurgan degen cazuu turat.

Bereke şaarının hanı Azrapcan kızındı eç kimge berbeyim, kızım eç kim süylöşpösön dep baktın arasına üy tigip, korkunuçtuu aybandarga kaytartıp koygon kız oyloodu atam elge berbeyim dep, uşul cerge bekitse bul emne degen sumduk bul cigitti öltürböy koyo turayın.

Tan atkanda surap turup coldoşuna keldi.

-Bilerman emne kördün ? dedi

Surap:

-Eç nerse körgönüm cok.

-Uktadınbı?

-Tanga cuuk közüm ilinip, ketiptir dedi

-Ölböy kalıpsın, cakşı boluptur. Emi kursaktı cakşı toyguşup keçke ceyin ukta, keçinde bayagı cerge barasın dedi.

Surap keçke ceyin uktadı. Bilerman Suraptı oygotup

-Bayagı cerge bar. Birok uktaba bugün uktasan tirüü kalbaysın dedi.

Surap bardı uktabay oturdu. Tün ortosunda kız kelip

-Bul cerde emne olurasın? dedi

Surap:

-Sizdi kütüp oturam dedi

Kız ayıttı:

-Meni atam eç kimge berbeym dep, uşul cerge bekitken kokus kişi kelse öltürpösün, dep mobu kılıçtı koluna bergen seni tündö çaap taştay turgan elem, kılıçtı saga kötörsöm kılıçtın betinde cazuu payda boldu emi menin paltomdu kotöröp atama salam, aytıp kirçin paltonu taanıyt özün bilip coop, ber deyt.

Surap paltonu alıp Bilermana bardı:

-Kuday beriptir, kız kolubuzgä tüştü paltonu kötörüp kızımın paltosu deyt, sizdin kızınızdan bata çok deysizbi mındap palto bizde toguzdap, bar degin mınday palto eç kimde çok dep, casatkan egerde uşunday paltodan toguzdu taap kelsen, men saga uşul palto kiygen kızımdı berem deyt, boluptur. Üç kün möönöt beriniz, men toguz paltonu taap kelemen degin dedi, Bilerman.

Surap paltonu kötörüp handıkına bardı. Salam aytıp paytonu ilip koyup oturdu han ayalı eköo taanıp

-Sen bul paltonu kaydan alıp cürösön. Menin kızımın paltosun dedi

Surap:

-Sizdin kızınızdan başka da mınday palto bolboybu? biziki toguzda turat.

-Egerde silerde toguz palto bolso, anda kızımdı berem egerde çok bolso, başındı alam dedi, han.

Surap:

-Boluptur üç kün möönöt beriniz dep, çıgıp ketti.

Belirmanga keldi.

-Ubada kıldık uşul paltodan tokuzdu tapsak bere turgan boldu, kızın.

-Sen uşul verde es alıp cata ber, erten uşuul maalda kelip kalam dep Bilerman. Bir cakka cönöp ketti.

Bilerman toguz paltonu taap aytkan ubagında kelip kaldı. Bilerman eköo toguz paltonu kötörüp handıkına bardı Han ayalı eköo keneşti.

-Biz paltonu casatkanda mınday palto eç kimde çok dep casatkan ele bul cigit toguzdap kötörüp cürüt, onoy cigit emes eken ubada boyunca kızdı bereli dedi.

Kan, kızdı künü menen töögi aydatkıp cönöttü.

Sokur saadagerdin baldarı surap menen Bilerman da bereke şaarının hanı Zulayka kızın cıyırma sarpayın kul, künü menen otuz tütün el, köşüp cönöttü, Uzur şaarının hanı Rayimbek kızı Rayimbübünü elüü töögö, sarpayın cüktöp, kul künü menen cönöttü, Sıykırduu kızın atası Tınım han sıykırduu kızdı Gülbaaranı on tütün, kul künü menen cüz töögö sarpayın cüktöp cönöttü.

Sıykırdun kız Şaarında askeri menen taş bolup kalgan eki cigittin apası Ak baybiçe kelse baldarın dos kılalı dep kamdanıp turgan eken. Cüz cılıkı berip, al cönöttü.

Kamıştuu bulaktağı mastan-kempir ötkön ketkenden ar kaday ayla-amal menen cıynagan mülktörü bar eken, anın mülkün büt alıp sokur sooagerdin balası epsiz bayıp armansız kele cattı.

Bilerman:

-Kana coldoşum dağı emne armanın bar? dedi

-Bilarman ırahmat saga bir gana armanım. Men uşintip kele catkandan atam soo bolup, özüü közüü menen körüp aldımndan ulak tarttırıp, tosup çon toydu. Özü ötkörsö eki düynödö armanım bolbos ele, dedi Surap.

-Al da bolot sen cay bana ber atana barıp, erten uşul maalda atan ököobüz aldından tosup cıgabız dedi. Bilerman, Sokur soodager balası Suraptı bazarga barıp bizdin üydö cok buyumdu alıp kel dep, koluna min som berip bazarga cönötödü bele.

Surap bazardın baarın kıldırıp karasa bazardagı buyumdur barıgı üydü bar eken. Surap atam özünün bayılın bilsin degen eken go dep oylodu. Bazarda bir adam iti cetelep cürüptür,. İttin eki cakın karasa kara eken bizdin üydö minday it cok dep, oşol itti satıp kelgen, bilerman oşol itti soyup sokur soodagerdin küzünö sürttü ele, közü açıldı.

-Emi atkamın balandın aman esen oynop, küülüp handın kızın kün kulu menen adımdın akılı cetkis olco menen kelatkanın, öz közün menen körüp, aldınan ulak tarttırıp cıgıp toyun ötkör dedi.

Soodaged közdüü bolup, eli menen balası Suraptın aldınan ulak tarttırıp tosup aldı.

Bilerman ata balanı koşup:

-Kana elem min somduk kızmat kıldım bekem silerge dedi

Sukar soodager balası Surap eköo:

-Balam Bilerman min som emes esep cetkis kızmat kıldın, dep ıraazılın ayıp, emi eköön bir tuugan bolup, uşul dününönün ıraatın körgölö dedi.

Bilerman:

-Sizder ıraaı bolçonor, boldu dedi. Men silerge ıraazımın. Meni körümdön suurup cıgıp beş dilde üçün urup catkanda acıratıp alıp, izat menen mükböz saldırıp, ak kepinrdep kömdü dep, ele Surap uzak casap alıp kelgen kandın kızınan önün ösüp, ubay kör men kettim dep kıbilanı karap, Bilerman uçup ketti.

CILAMIŞ HAN

İlgeri ötkön zaamanda Cilamış attuu bir han bolup balası çok eken. Balalu bolom dep kırk ayal alğan eken. Birok kırk katından biri da töröböptür. Kündördün birindi urazirleri menen talaga kuş salıp cürse kuşu verendege çıkpay, Bir cıbık alacıkтын tündögönü konot.

Han vazirleri menen barıp

-Alacıkta kim bar, kuştı alıp ber deptir.

Alacıktan bir kızdın ünü çıgat

-Kuştı salğan kişinin kuşu kazdı. Alsa salğan kişinin kuşun saldırgan kaz alıp, berebi kuştan eesi acıratıp özü alat kuş salıp körgön kişi emes ko deptir.

Han Cilamış, kızdın sözünü cıgılıp kuştı özü alıp, kızdı karasa ay, dese ay kün dese kün emes damda çok, bir suluu kız eken,

Han:

-Ata enesi çok kız kaydan caralat? deyt

Atan bolso erten menen hanga barıp coluksun dep han kuşun alıp kete beret kızdın atası ookat üçün bir cakka ketken eken. Keçinde kelet.

Baştağı künü kız tüş köröt hanga tiyip bel kırçoodon cogorkusu altın, bel kırcoodon tömönküsi kümüş bir erkek bir kız egiz bala töröp cürüptür.

Kız tüşünö işenip atasına aytat

-Büğün han kuş salıp vazirleri menen cürüptür. Handın kuşu kelip bizdin alacıkka kondu. Meni körüp, erten maga atan barıp, coluksun dep ketti. Ata siz barıp coluk, men cönündö kep kılsa makul menin kızım egiz bala töröyt biri erkek biri kız baldarının kökörgögü altın küçük cagı kümüş bolot dey, bar calğanıçı kulba men tüş körgöm kalınına emne alasin dese, uşul kiçinekey boz kaltanı tolturup, altın bersen bohdu degen. Han usul idisinbi kap tabalğan coksuzbu deyt, hanım uşunu ele toltursak boldu degin han kaznasın büt salıp tuldura albayt kazına büt köndö boldu hanım ceüt kirip ber dep amlıp baza bed tolboy kalsa ac köçdük kılıp tolturup ber debegin dep kız atasının, koluna kiçinekey boz kalta berdi. Atası Barbay catıp handın kazinasın kızganat dep, kaltanı çöntögünö salıp sızına naarazı bolup cönöp ketti.

Çal hanga bardı salam ayıp.

-Cakırgan ekensiz keldim di.

-Siz kim bolosuz?

-Bolotbekmin dedi.

-Aligi kızdın atası sizbi?

-Hanım oşol menmin dedi.

-Anday bolso cakşı kelipsiz dep. Bolotbektı sıylap Bolotbek aksakal "kımızdı içkenge ber, kızdı süygöngö ber" degen kızındı men çaktırıp kaldım. Balalım bolbombu dedim.

-Hanım balalu bolobun menin kızım kökürgöü altın köçükcagı kümüş egiz bala töröt dedi

-Menen tilegenim bal da Bolotbek aksakak kalınına emne berem, dedi.

-Kalınına mına uşul kalga altın bereniz boldu dedi

Han

-Tüzügüröök idiş tappadınızıbı? dedi

-Hanım ala turngan koluktun uşunu berdi dedi.

Han kazınaçıga:

-Kaltasın tolturup ber, dedi.

Kazınaçı alğanıp salsa kalta tolboyt.

Bolotbek.

-Han kaltasın tolturup ber debedi bele, toltur dedi

Hazınaçı hanga keldi.

-Hanım caldın boz kaltası kazının baarın salsam tolbody.

-Çakırçı dep mastan-kempirdi cakırtıp, kelip emine kılábız dedi, ele maston kempir. Kaltadagı altındı büt töktürüp kaltanın түbünö topuraktan suf dep bir çınçıp salıp bir tabak dilde salda ele boz kalta tolup ketti.

Bolotbektin kızı atasına adamdın közümün celinen çasalğan kalta bergen eken adamdın közü topurakka toyot emespi kalta toporak salgandan kiyin daroo toldu.

Bolotbektin kızı Aysuuunu Cılamış han aldı. Kızdın boyuna boldu toguş ay toguz kün degende törölö turgan boldu Cılamış han kuş salıp urazirleri menen çıgıp ketti.

-Bala körüngöndö maga süyünçölöp bargıla dedi.

Cılamış handın kırk töröböğön ayaldarı mastan-kempirge dilde berip.

-Balasın eptep cogot dedi

Mastan kempir töröp, catkan ayaldı alaksıtıp egiz erekek kız balanın orduna bir erkek bir urgaçı küçük aldırıp kelip koyup, egiz balanı mastan-kempir alıp ketti.

Baldarı alıp barıp dayraga ırçıttı. Baldar suuga tüşkön cok közdön kayım bolup, ketti.

Kırk ayal:

-Hanga süyünçölögül dedi. Ayalı bir erkek bir urgaç küçük törödü dep kişi çaptırdı

-Kıstalaktı közüm körbüsön, küçüktörö menen suunun aralına alıp, barıp, on butun kesip taştagıla dep, buyruk berdi.

Aysulunu küçüktörö menen aralga alıp barıp taştadı. Aysulu emçegi ooru çıdabay küçük törgö emizip adamdın sütün emgen küçüktör bat ele conoyup araldagı tokoydon kekilik, cil kırıgool, tiştep kelip Aysuluunu bağıp tokoydo çaşay berdi.

Suuga ırıtkan baldardı suuga tiygizbey kayberen alıp barıp kiyik eçkini emgizip kayberen bağıp aldı.

Cılamış han:

-Degele maga bala buyrugun emes eken, dep ıylap bir kança kün eşikke çıkpay Üyöndö cattı bir top cıldan kiyyin.

Koy talaaga cıgayın dedi. An uulap toogo çıksa toodo kiyiktin arasınd bir çılaneaç bala cüröt.

Cılamış han:

-Kuday toogo ele berdın balanı, meni kanday kur koydun dep katuu keyip kelip üyünö catıp kaldı.

Katındarı sekıp mastan-kempirdi çakırıp:

-Han toogo barıp kelip catıp kaldı. Baldardı emne kılğınsın? dep mastandan suradı.

Mastan baldardı suuga ırıtıkanda suuga baldardın tüşkönöm körbüy kalgan.

Handın kaysı toogo çıkkanın surap alıp oşol caktı karayıncı dep mastan cönödü, toonun arasınan balanı kördü baldar aman kalgan eken. Bala çonoyup kalıptır. Balaga tiysem meni soo koybopyt kızdı tapsam aldabasam bala aldana turgan emes dep kızdı izdedi.

İz kuup, cürüp kızdı bir ünkördün tapat. Bala kızdı bir ünkürgö kırıgızıp ünküdün oozsuna bir taştı koyuπτur. Al taştı karap bala alp bolgonun bilip, mastan canınan tünöldü.

Maston kızdı aldap köröyün dep:

-Aylanayın, kızım men senin apan bolom seni men sagındın meni ünkürünö kırıgız dep calındı.

Kız:

-Menin saga okşogon apam cok, menin apam kiyik dedi. Mastan üç-tört kün kelip calındı.

Kız tügönü kelgende ayttı

-B ir kempir kelip, apan bolom dedi men saga okogon apam cok dep, eşikti açpadım dedi.

Cigit

-Eç kanday eşik açpagın dedi.

Mastan bir künü kiyim alıp kelip

-Aylanayın kızım ağı kiyim alıp keldim, cılaneaç cürböy, kiyip al dedi.

Kız bolboddu, mastan senin calgız olturganına menin camın keyiyt batış tarata Külbös han degen han bar. Gülayın degen suluu kızı bar eken. Oşonu alıp kelip ber desen alıp kelip beret. Calgız oturbay, oşonu menen oynop oturbaysınbı? dedi.

Maston kempirdin maksatı bir tuuganı oşogo barıp Külbös handın kara döösünön ölüp, kalsa kız uşul ünkürdö catıp cok bolot bulardı uşunday kılıp, tübünö cetpesem özümün alım cetseyt dep, oylodu.

Kızdın bir tuuganı keçinde taaladan kelgende.

-Men calgız ele oltura bergembi, kün batıy tarapta Külböz handın Gülayım degen bulu kızı bar eken, maga oşonu alıp kelip bersen dep ıyladı.

-Meyli alıp kelip beryin saga üç aylık ookat kamdap bereyin, beş-on kündön kiyyin cönöymün, sen ıylaba dep beş altı kündön içinde otun suu kamdap berip.

-Eç kimge eşik açpa, açsan eköübüz ten ölobüz dep cönödü.

Bir kaçça kün col cürüp oltunup kuş salıp vazirleri menen cürgön Külbös hanga coluktu. Külböz han cılanaç balaga.

Kaykaka barasın dedi.

-Külbös hanga baram, Gülayım degen kızı bar, deyt. Oşonu alıp ketemin dedi.

Handın vazirleri:

-Munu karasan öltürüp, koyolu dedi ele külböz han külüp kaydu.

-Şaşpagıla, men öltür degende öltürösünör dedi.

Cılanaç bala.

-Külbös han kayda? dedi

-Uşundan narı barsan tabasın dedi

Cılanaç bala şaarga kirdi şaardagılar şıldındap:

-Biz çilep kiyyinip albaysınbı? dep kiyim körsöttü.

-Kana maga kiygizip küzgügö körsötüştü.

Bala cılanaç cürüp kapkara bolup küzgö küygön bala

-Men kantkende açaram dedi.

Şaldın kılışp köldü körgözdü, oşogo barı catsan aga psırdeşti

-Boluptur dep köldü karay bastı ele.

-Kiygen kiyimini çeç deşse, anısın ayakka, munusu bıyakka ırgıtıp, kölgö barıp küzgügö körünüp alıp.

-Agarganca catam dep, catıp aldı.

Hanga kabar kıldı uvazirlerin çakırıp:

-Bayağı cılanaç balanı karmap alıp kelgile dep buruk berdi.

Uvazirleri köldö catkan balaga barıp.

-Cür, dep karmaşsa anasın ayakka, munusun bıyakka ırgıtıp, birin birine urup colotboy koydu.

Vazirler Külböş hanga bardı.

-Baya küñü kelatkanda öltüröbüz debediner, bele oşol cerde tiygende önör körmöksünör. Emi kayra bargıla sizdi Gülayım çakırıp catat, desaner kelet.

Han çakırıp catat desener kelbeyt dep, uvazirlerin kayra ciberdi.

Uvazirlerin kayda barıp:

-Külböş handın kızı Gülayım çakırıp catat dedi.

-Emese barayın dep kiyinip cönödü.

-Başka kişi menen söylüşpöyt Gülayın menmin dep, tosüp çık. Al adamga koşula elek capayı aldap sözgö keltirebiz dep, Gülayınga ayıptır.

Cılanaç balanın aldınan tosüp alıp üygö kirgizip, ookat berip sıylap çakşı kiyimderdi kiygizip olturguzdu.

Mastan-kempir aytkan bir tuuganın cöö cürgöncö Külböş handın Külsarı atı bar, oşonu alıp kelip minip cübüybö dep, azır balanın esine, oşol tüştü.

-Gülsarı at káyda? dedi.

Han balanın üstünö kirip:

-Külböş han menmin, Gülayım bul menin kızım. Gülsarı at mına dep, attı ada körgözüp taanıştı.

Balaadan:

-Sen kimsin, kimdin balasının dep da surugan cok, antkeni Külböş han bilet bolçu balanı sıylap cakşı ayıp on küñçö balaga taanışıp cılanac cürüü uyat ekenin tüşündürüp, üyür kıldı. Al on küñdün içinde kız dagı köp köp keneşterdi üyröttö.

Bala hanga:

-Gülayım menen Gülsarı attı maga ber, men ketem dep, karındaşının calgız kalgarın ayttı.

Külböş han ayttı

-Bizden cogoru kapçı gayra kara döö degen catat. 40 küñ içinde bir toyguzabız. Kırk küñdük ookat berbesek bizdi. Caap kekete, uşunu öltürüp, bekip anan kız menen attı alıp ketesin dedi.

Bala ayıttı:

-Maga Gülsarı attı beriniz, men öltürüp başın kesip alıp kelem, dedi. Balaga Gülsarı attı tokup carak cabdık menen cönöttü.

Bala abansa bir çon ak döbü. Oşol ak döbödö çon ak üy turat üygü kirse kara döö uktap catat.

-Ey kara döo tur küröşöbüz dese oygonboyt oozunan eki tanosunan çıkkın tütün ıstık morunday togotpayt kapşıttı temir tokmak catkan eken. Bala tokmaktu alıp kara döönü başka captı ele közün açtı.

-Kara döo tur küröşöbüz dedi.

Kara döo, oy butun kötörüp, uşul buttu bazsıp cerge tiygizben ele boldu dedi. Butun kötörüp koyup kayra uktadı.

Üydün bir kapşıttında temir çınçır catkan eken. Çınçırdı alıp döönü ata baylap. Gülsarı attın oroosuna salıp cuu koydu. Gülsarı at üy menen koşo süyröp cönödü. Bala kapçıgayga saldı döo conçılıp kapçıgaydın içzin kan bir ookunda döo süylödö

-Azamat ekensin, emi meni armanda öltürbö, bir karmaşıp öltür dedi.

Bala makul bolup boşotup karmaşta, Kara döo kış alıp balanın şayın ketirdi. Bala cıgıla turgan bolgondı ıylap kayberen kayptardan cardam suradı.

Kayberen kayıptardın cardamı menen kara döönö kötörüp urup başın kesip kapçıgaga baylap, barıp handın eşigine taştadı ele, handın üy solkuldap ketti.

Bala kara döönö cengenden kiyin, barkı kökölödü. Külbös han çon toy kılıp, kızın kamdantıp cönöçö turgan boldu.

Kızına eki cüz tütün, eldi koşup caygaşkanca ayıl eesi bolup, turuga estüü kişiden koşo cönöttü.

Bala düngürötö köçüp, egüzi kalgan törgö barıp, kondurdu. Cılamış han bir kanca cıl catıp toogo uulaganı çıktı. Ele tüzön cerinde bir kiyik ečki cürgön eken han uvazirleri menen kiyik eçkinin kuup cönödü kiyik ečki ayıldı karata kaçü ayıldın cekide çon ak üydün eşiginde bir kanca kişi menen bala olturgan ele. Ečki kaçıp barıp balanın koynuna kirip ketti.

Cılamış han balaga:

-Sen kaydan cürgön balasın? Bizdin kuup kelgen eçkini ber dedi. Bala handı attan tüşürüp caylaşıp oturup kaldı.

Han:

-Bu! cerce bizge tieşelüü cer. Kayaktan kütüp keldiner, kim bolosunar? dep suradı.

-Hanım siz emni dep catasız. Bul cer men com oyup cetilgen mekinim kardaş egizim eköobüz bul cerde çon oyduk.

Cılamış han balanın kökürgö altın köçük cagı kümüş ekenin kördü.

-Karındaşın kayda?

-Uşul ele cerde dedi

Cılamış han

-Menin balamsın dep bakırıp kuçaktap, çıgıldı. Kızımdı körgöz dedi, ele kızdı cakıra kelbedi.

-Menim apam kayda men apamdı, körbözsöm benim atam kaydan bolsun, dedi.

Cılamış han bul iş kırk katından kılğına dep, kırk katındı aldırıp kelip:

-Siler bilesiner, kana çınınardı aytkıla, can kerek bolso, bolboso azır otko örttötöm dedi.

Candarına küç kelgende:

-Mastan kempir bilet deşti, mastandı da çakırtı.

-Azır örttöymün yanında aytsan canın kalat, dedi.

Mastan bolgon iştin bardığın ayttı.

-Uşul baldardın közün cogotup ber dep, maga altın berdi. Men bir erkek bir urgaçı küçüktü aldına koydum da, egiz baldardı suuga ırgıtım. Birok baldar suuga tüşkön emes hanım uşul senin baldarın dep, dalil dedi.

Emi kızdın talabı boyunca uvazirler alıp, barıp taştagan cerinen, Aysulunu izdep çönödü, Aysulu çıtırman tokoydun arasına caan kün tiybey, turgan cerde çaşucu eken. Oşol künü itten coolok köynögön teştıp, açık cerge çığırtır.

Aysuluu keyip ittir da meni şıldın kıla baştadı dep, eptep köçüğü menen cılıp açık cerge çığıptır, ittir bolos kandan çırtkıçtardan Aysulunu korgap cürüptür.

Uvazirler Aysulunu taap uçuraşıp bolgon işti aytıp bldarına alıp kelip tapşıırıp baldarı menen koşolup kaldı. Cılamış han kır katındı ozgo baytaldın kuyrugunu baylap süyrötüp öltürdi mastan-kempirdi arçanı çon çağıp turup, örtüp ciberdi .

Cılamış han esepsiz con toy berip Külböş hanrı cakırıp eki han baş kopuş, at çaptırıp kiyik attırıp .

Kırk künü tüy berip, balanın atın Samagan koyup, kızdın atın Sarı altın koygon eken.

Cılamış handıktı samaganga berip atasının ordusuna samagan han bolgon ekin

ULUKMAN

Abu Ali Sino Kümbözü Davarda üç cıl okup, çacı betine tüşüp, murutu eegin caap cer cüzünö doktorluk ilimin taratıp köp cigitterdi cogultup okuta baştayt. Oşol okuunun içinde cer cüzündö eki baştuu cılan bar, ar başının törttön muyuzu bar uşul cılandı tapsa eki başın túbünön kesip suuga kaynatıp şorbosun içse, cer cüzündögü çöp, mınabu keselge "men davamın" dep ayta beret. Uşu sözdü ugup Alastun degen cigit uruksaat surayt.

-Biz oşo cılandı izdeybiz deyt.

Abu Ali Sino

-Bu cılandı tabış ötü kıyın, buga ubara bolbogula degen de, bolboy eköü uşu cılandı tabışka too taştı közdüy cönöyt. Ar cılı cazda cıyarma bir cıl izdeyt. Cıyırma birinci cılı alacık körünöt uşuga barıp çay içip ketelik, dep kayrılát. Alacıkka cakındaganda bayagı izdegen cılan astınan cıgat eköü bara cılandı öltürüp eki başın kesip alıp alacıkka barsa bir kempir oturat.

-Ene kazanına suu koyup, bergin biz çay içip keteli deyp kempir ordunan turup kazandı çaykap, suu koyup beret.

-Siz işinizdi kıla beriniz, biz caydı özübüz kaynatıp içebiz.

Bayagı cılandın eki başın salat. Eköü ot cagıp oturup, anan uktap kalat talaada eçki kaytarıp cürgön kempirdin ceti çaştığı balası basıp, kelip eki kişinin uktap catkanın köröt. Kazanga kapkap cabıluu bir ok içinde bir nerse bırıldap kaynap catat kapkaktı açıp karasa eç nerse körböyt çümüçtü alıp kaynap suudan bir uurdyt kapkalın caap koyup bala kete beret.

Uşul uçurda uktap catkandar oygonup ordunan turup, eköü eki kaşıktı alıp şorpodan uurtaşıp, cılandın başın alıp muzdatıp orop canına salıp alat.

Uşunu menen cürüp oturup eline kelet, tört-beş ay ötü eç belgi bilinbeyt, eköü turup Abu Ali Sino'nun aldına, barıp cılandın başın körsötöt.

-Bul aytkan cılandın özö meenetiner kaytıp tabılıptır

-Biz munu tapkan ele cerde kaynatıp içkenbiz tört-beş ay boldu eç belgi cok. Bolbogon neseni aytıp bizdi cıyırma bir cıl ubara kılğınız deşip kapa bolo baştayt.

Abu Ali Sino:

-Cok anday emes şorponu uurtagan kişi bilbey koyboyt dağı beş ayga sabır kılğılacı aga çeyin bir belgi bolboso anan meni calgancı degile dep bulardı toktotot.

Ortodon ceti ay ötü elge ugulup kalat.

-Oşogu cerde kempirdin calgız balası kesel kişilerge bir çöptü bulup, berse ele ayığıp turup ketip catkan imiz degen söz ugulat.

Abu Ali Sino eköön çakırıp:

-Uktunarbı kempirdin ceti caşta balasına bargan ele ooru ayığı turup ketken imiş go, Oşogo içirip koyup maga kelip açuu kalasınarbı degende eköo oylonup biz kazanga salıp uktap kalganıbizda oşo bala içip koygon eken go deşip künöönü özdörürö alışat

-Cıyırma bir cıl izdep biz kala berebizdi kana aytın biz oşo baladan kantip öç alabız degende Abu Ali Sino

-Emi oşo balanı öltüröp bıçak tiygizbey boorun alıp şorposun içsener silerge ötöt dep sözün bütüröt.

Eköo akıldaşıp

-Uşunca cıl iştep kuru kala berebizbi, ceti caştağı balaga küçübüz cetpeybi barıp öltüröü da boorun alıp kaynatıp içeli dep balanı öltürüşkö cönöp kalışat.

Kempirdin üyünö çıkandaganda dem alıp olturup, Alastun oylogot. Cıyırma bir cıl izdep anı kempirdin alacınının canınan tap çok cerge kumganga kaynatıp, içsek Bolbos bele emi karacı öz koluboz menen kempirdin kazanma salıp berebizbi dağı uktap kalabızbi? Balanı öltürsök munu biröo köröp koyso, ce booruna bıçak tiyip kalsa kiyyin kıyamatta kaday coop berebiz dep, cer tiktep olturganda canındagı Abletun

-Sen emneni oylonup olturasın? dep surayt

-Men oylogon oyum baştağı sözdörün aytıp kelip balanı öltürgöndü, biröo köröp koyso ce kolgo tüşsök ce booruna bıçak tiyip kalsa başınan bizge buyurbagan nerse eken, go azır dağı bir kargaşa bolobu adegen oygo kelip, men uşu caman oydon kayttım kelet deyt.

-Çın, çeri iştin başı onolmuyunca etegi ononboyt. Mendagı senin oyuna koşoldum kana kurdaş emi emne kılabiliriz? deyt.

Alastun:

-Menin akılım bala menen kempirge barsak caman cakşı kıylıbizdı, caşırbay aytsak makul desen uşu cerden kızmat ber dep, talap kılsak dep, ordunan turup kempir menen balanın üyünö barışat. Barsa eşiginde beş-altı kesel catat bala tura alıp, biröo enkeyip dağı beret bayagılar cep bolup ele aygıp ordunan turup ketip catat.

Eköo kempirge kirip:

-Balanızdın atı kim? dep surayt.

Kempir.

-Ulukman, dep coop beret.

Ablatun.

-Ulukman dep cakırat.

Alastun.

-Oltur inim deyt

Ulukman enesinin canına oturat Alastun başınan ötkönün bayandayt.

-Cıyırma bir cıl izdep taa kazanına salıp berdim biz uşu kelişibizde. Ulukmandı öltürüp boorun alımga keldik ele. Elden curttan korkup bul camandıktan kayttık ulukman üydö oturup buyruk kıla bersen eköo büz kelgen ooruna dasılasak degende kempiri ordunan ırgıp turup, cın cüröktün kabıl alat. Oşondon baştap köp cıldar, kızmat kılat eköönün bilgiçtiği Ulukmandan da aşat.

Bir kündörü Ulukman üyündö otursa kızıl şım kiygen kılıcın baylangan eki adam kirip kelet.

-Ulukman kim? dep surayt

-Üydö olturat dep, Abletin coop beret

Üygö olturat dep Abletun koşo kiret. Ulukmandın canına oturup eki kişi sözgö kiret,

-Biz balan mamlekettten keldik bizdin padişabız on ceti cıl bala körbödü. Bıyl katını kız törödü, munu salbagan tabıp okutpagan moldo kalgan cok. Dankınızdı ugup kan sizge bizdi ciberdi deyt, Ulukmandan murun ele Abletun baş kötöröt.

-Bu kişi acerge bara albayt. Antkeni ar künü kancadan ooru kelip catat, oşondon kolu boşoboyt makul bolso kanına ayta bar oşondon uşul cerge çeyin cıgaç ornotup üstünö zım tartıp kelsin.

Oşol col tartılıp büt köndö zımdın başın kız karmasın bu cerde, Ulukman kaysı kesel ekenin karmap bilet dep Abletun coop beret.

Abletundun sözün ugup:

-Boluptur aytıp barabız dep colgo tüşöt.

Aytıp barat. Argası ketken kan cıgaç ornotuşka eldi buyruyt. Bir ayga cetpey ele zım tartılıp bir uçu Ulukmandın üyünö tutaştırılat.

Abletun kelgen kişge:

-Biröön bargıla, biröön bul cerde kalgıla, balan künü balan saat balan münöttö kızdı alıp kelip tatılğan zımdın uçun karmatkıla deyt.

-Kup dep biröo ketip biröön kalat. Oşol ubakta Ulukman zımdın uçun karmayt al caktan kelgen kişi canında karap olturat Ulukman kılcayp canağı kişini karap

-Kanından kızı eçkibi? dep surayt.

-Cok, cok, adam dep coop beret.

Ulukman zımdı koyo beret bir ay turup kayta karmayt dağı ulukman kayrılıp

-Kanından kız ayubu? dep surayt

-Cok adam dep coop beret

Bir az turup dağı karmayt bir az karmap turup koyo berip.

-Kanından kızı karmadı östürbögön kesel az ele eken dep cangı kişige üç kişişe darı beret.

-Mınabu koyun darını kızdın ec cerin kaltırbastan şıbagıla bir saattan kiyin mınabu darı menen cuup taştagıla dağı bir saatkan kiyin mınabu şişedegi suunu töböşünön ıldıy kuygula üç darı menen kız on ceti caştağı kurakka kelet dep, üç şişeni cüpörökkö orop cangı kişini közdöy sunat.

Abletun al darıloodı Ulukmandn kolunan ala koyot.

-Oy, Ulukman eç nerseni baykabagın cön ekensin birin biren aralaştırıp sıypassa anan kız ayıkpay kalsan, kandın açuusui kelip anan bizge eki kişi ciberip bizdi öltürüp ketse dep turalışdı andan körö maga bersen, men öz kolum menen darılap ayıksa ayık pasa da özüm köröp kelgenim on go deyt.

-Bu sözün tuura koyuu darını kızga sıypa saattan kiyin mınabu kızıl darı menen cuu bederinde cok bolot anan mınabu şişedegesi suu menen cuu dep, Ulukman Abletunga tapşırat

Abletun eşikke cıgıp canağı kandan kelgen kişini cakırıp.

-Mınabu tartılıp kelgen zımdın uçu kaerge barat? Dep surayt.

-Dep surayt

-Uçu tuura ele kandın ordosuna barat dep coop beeret kesip butuna tanat koluna üç kulaçka cakın taldı alat tartılğanır zınga cıgaç but temirdin üstündö çurkagan boydon ketet cürüp, oturup kandın ordusuna barıp tüşöt, karasa altın taktın üstündö kan olturat.

Abletun kayrılıp otura kalıp bulundagı cıgacı cecip taştayt kayra turup.

-Kızın tabıpka salğan kan kim? deyt

-Men dep han ırçıp turat.

-Keliniz beri cakka dep cakırat.

Kanga kelip kol sunup uçuraşat.

Abletun:

-Canınızda bıçağınız barbı? dep surayt

-Bar dep coop beret han.

-Alınız deyt

Kan bıcağın kolun karmayt

-Oogu taldan barıp kulaç kulaç, tört çıbık kesip keliniz deyt.

Kan tört çıbıktı kesip kelet. Cıbıktardın uçun şiştepcerge tegerete saydırat kanga karap.

-Mınabu kemsalınızdı çeçinizci, deyt.

Kan kemsalın cecet.

-Tört çıbıktı iyip mına munu üstünö cabınız deyt. Çıbıktın üstünö kemsalın cabak kayra eköo ten tike turat az ubak ötpöy ele. Abletun enkeyip cangı cabılğan kemseldi karaynı Kılçayıp kanga:

-Minabu bıışkan andelekti alıp beriniz dep aytat Abletun

Kan enkeyip klun sunat kolu cetpeyt oltura kalıp kolun şunat kolu dagı cetpeyt akırı özünün caap koygon kemselin bakan özün cılanaç katan kezet.

Karap tursa etekten töö cetelegen köp adam cıgat. Bayagını körgöndö cılanaç adam kaçıp barıp bir cukurga cata kalat. Munun kaçıp barıp, cat kanın kele catkan adamdar körüp kalat.

Arasında bir aksakal

-Canagı çukurga kaçıp bargan katın ar sen barıp körüp kelçi? dep biröön cumşayt

A cigit çaap kelip karasa aç kuyruguna tüşkön bir cılanaç ayal çukurda catat. Betteşip karay albay kayra çaap kelet.

-Çaçı kuyruguna tüşkön bir ayal bök tüşüp catat bettenip karay albadım sırtın gana kördüm dep coop kaytarat

Aksakal kişi.

-A, katın erine bir künöo kılğan kiyim keçesin suyrayı alıp talaga aydap cibergn da biröön sımındı, biröön köynögündü biröön coolugundu ber sen alpr da kiyintip ciber dep cangı cigitti kayra buyruyt.

Cakındap barıp çukurga canagı üçöönö ırgıtıp.

-Oy katın minabu kiyimderdi kiy dep teskeri karap turat katın kiyinip ordunan turat.

-Alıp kel ber cakka dep aksakal kıykırat.

Aksakal katından kep surayt aksaklıp sözünö coop kaytarbayt Aksakal şeriterin karap:

-Canagı menin aytkan sözüm da bu beti çok emneni aytsın? Çılbrı menen moynunan baylap koy başpasa töö süyrö öltürsan dep, töögö baylatıp koyot.

Cürüp olturup bir ayılga kelet ayıldagılar katındı suraşat Aksakal

-Bu şermendenin emnesin surysınar katuu künöo kılıp kaçıp cürgön katın da,

Ayılında bir atını ölgön adamdı cakırıp.

-Saga katın taap keldim töödön çeçip cetelep barıp nıke kıydırıp al dep tigigi tapşırat.

Bayagı töödön çeçip alıp üyünö çetelep barat moldonu cakırıp bir tabak kürüç kılıp nıke kıydırat uşul boydon canagı kişinin kolunda on cıl bolot, on cılda eki uul töröyt bir künü kün ışık ele çon dayraga eki celek kötörüp suuga barat çeleti cerge koyup ayak bıyaktı karasia adam körsonböyt kiyim keçesin çeçip bir kirinip alayın dep çon suunun ceegine olturat ceegine olturat oturarı menen ele kök çöptün butu tayıp ketip suuga tüşüp

ceegine olturat oturarı menen ele kök çöptün butu kayıp ketip suuga tüşüp ketet, çon suu gızıp cürüp beret kee cerde çıgıp cerde cogolup oturup, suunun ortosunda kalat oşentip agıp ketip bara catsa suunun ceegine çıkkın kayındın butağı salandap, turat. Kayındın uçuran karmayt küç kelgende kaynıdın salandagan butağı sına baytayt.

Kayındın butağı carımdap sınıp kelgen kezde tokoydon Abletun cıga kelet, kan baya cerde Abletunga calınıp ıylap baştat.

-Men saga emne kirüü kıldım ele meni elge, curtkıa şermende kıldınız deyt. Abletun.

-Kılğan künöndö bilbeybinbi, pirim Ulukmandı zımdın uçuna ulakkarmatıp ulaktı koyo berip, ayuu karmatıp, Ulukmandı sen şıldın kılbadınbı, oşol seni şıldınana saga uşul kündördü körsöttüm deyt.

Katın han ıylap.

-Ulaktı ayuunu karmatkanım bilbeym.

-Bilbesen uşunday şıldın kılğandın cazasın beresinbi? deyt

-Czasın beremin dep oozuna kargış alat.

Abletun katındı çaçınan karmap sudan tartıp alat.

Katın kurgakka çıgıp közün açsa erkeyip özünün kemsalına başın katıp kolu andalekke cetpey, turat. Kara ter kuyulğan kolu buturan küç ketken han eki kolu menen tayanıp ordunan turat Karap tugañ kalın el tan kalat.

Abletun.

-Katın menen kız kana? dep surayt

Kızdı katın kötörüp kelet kötörüp cakın kelgende, Abletun kanga karap.

-Andalekti alın! dep ikinci buyruk kılat

Murdağı işterdi körüp kelgn kan başın çaykap bolboyt.

Abletun:

-Ala berin, eç nerse bolboyt dep katuu aytat.

Enkeyse ele andalekke kolu cetet. Andelekti alıp Abletundun koluna beret Abletun bıcağın koluna alıp andelektin tübün tegerete kesip alıp katinga.

-Munu cürgögünün tuşana carmaştırıp koy dep koluna beret açat, ooşuna andelekti tingizip cerge taştap ciberet Ekinici tilip alıp üç colu cegizet üçöön ten cerge taştap koyot.

-Andelekti al! dep ikinci buyruk kılat.

andan üç tilim kesip kızga cegizet, üçünçü andalekti al dep anı da kanga aldırat, andelekti ortosunan ten bölip eki bölügün eki koluna alıp bıcağın büktöp canına salıp, bör bölögön katının koluna beret, Bir bölügün kızdın başındağı cooluktu alıp, taştap kızdın başına koyot. Katinga kayırılıp.

-Minabu bir bölöktü kızdın köçügünö bas, deyt.

Töbösünö kaygon andelektin suusu kızdın başınan samsaalap agıp turat bir ay ötpöy ele katındı karap

-Taştap ciber kızdı deyt.

Katın enkeyip cerge koyo turgan bolot.

-Enkeybe turgan boygon koyo ber, dese katın bolboyt.

-Enkeybey koyo bersin ölüp kalbaybı dep coop kaytarat

Abletundun açuusu kelip katındı kızdı kötörüp turgan eki kolunan karmayt katuu kılıp kolun eki cakka açıp ciberett

Katın ününn bargınınca canırat anan cerge butu tiet, coygon cibektey bolup kız enesi menen ten bolo kalat abletun kılçanıp kandı karap

-Kanım aytkan sözündön ötösönü çık deyt.

Katın kayrılıp kızın eerçitip üyünö kirip ketet

-Kanım kız orduna keldibi deyt.

-Kana kanım, ubadandı agıp deyt

Kan arkasına kayrılıp

-Keçee zımdın başında kim turdu ele dep surayt.

Eki adamdın atın aytışat Çakırıp kelet.

-Keçee zımdın başında turganın ıraspı?

-İras dep, moynuna alat.

-Emne üçün zınga ulaktı bayıtın deyt.

-Men zımdın canındı olturat, elem. Sizdin ayalınız bara elek ele, bir çaş ulak sikirip keldi. Ulaktı karmap zımdın uçuna büygün baztım bul ıras, ikinci bir aksakal kişi ayuu cetelep keldi. Ayuunu candap mınogu zımdı karmaçı dedim. Al damca karmadı dep, coop berdi.

-Men künökör emes bekemin dep, Abletundu közdöp kan taazim kıldı.

Abletun kandı karap.

Cıgaç ornotup, zım tarttırıp, sizdi ubara kıldık. Iraazı bolun kızınız, on ceti çaş kurakka keldi dep, kanga salam berdi Kan.

-Kana emi olturup tamaktanıp ketin dep, kolun kuuşurdu.

-Kup mınabu cıgaçtardı butuma tanıp alıp silerge bir oyon körsötöp anan kiyin olturup, sizdin tamagınızdı ceyindep cıgaçtı butuna tana baştadı koluna dağı bir çıgatı alıp ırgıp zınga çıktı.

-Koş aman bol kanım dep közdön kayın boldu.

Zımda kele catıp Ulukmandın bergen darısın korum taştuu cerge ırgıtıp, ciberdi. Taşka tiyip üç şişe tien carılıp kadı.

Abletun kayra Ulukmandın astına keldi. Salamın aytıp çök tüşüp aldına olturup.

-Sıyga degen darınızdı sıypadım, cuu degen darınız menen cuudum üçüncü darınız menen da cuudum, saat ötpöy ele kız on ceti caşka keldi. Süylögön sözündö oy boyunda ec nukusu kalgan cok.

-Kana pirim barıp bütürüp kelgen kızmatım üçün dubanızdı beriniz, dep alakanın caydı.

Ulukmanda alakanın cayıp

-Abletun, kıyamatka ceyin atın öçpösön ! dep batalın berdi.

B

MASALLARIN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLERİ

AYI İLE YAŞLI ADAM

Bir aya gelip yaşlı bir adamla dost olur. Aynı yaşlı adamın canının korur, yaşlı adam ise ayıya sıcak evinde yer verir.

Yaz olur. İhtiyar ayıya:

-Yer tam kıvamına geldi, tarlayı sürüp, patates ekelim. Patates çıkıp, olgunlaştıktan sonra köparıp, götürelim. Patates çok güzel olur.

Sonbaharda bunlar patates pişirirken ihtiyar ayıya:

-Haydi, ayı, sen patatesin üstünü alacaksın yoksa altını mı alacaksın, der. Ayı, "Üstünü mü almak istiyorum" demiş. İhtiyar ayıya patatesin sapını kesip, verir. İçini de kendisi yer.

Böylece ayı patatesin sapını yiyip, çıkar. Böylelikle gelecek senenin yaz mevsiminde dahi ayıya:

-Yer tavanıp, kıvamına geldi, güzel sürmeliyiz, diye ayıya sorar.

İkisi buğday ekip, biçerler. Güz mevsiminde bunlar bu sefer buğday pişirirler.

-Ayı, sen hangisini alacaksın, demiş. İhtiyar:

-Altını alacağım, demiş, Ayı:

İhtiyar buğdayın içini seçip, mayası ile köklerini ayıya bırakır.

-Her yıl iyi taraflarını sen alıp kötüsünü bana bırakıyorsun. Seninle birlikte olmamız mümkün değilmiş. Dağa gidip, orada yaşayacağım, deyip ihtiyardan darılarak ayrılıp gitmiş.

KURT, DEVE, TILKI

Eski bir zamanda Kurt, Deve ve Tilki dost olup, birlikte yaşarlarmış. Deve çer-çöp yiyip, aç kalmazmış. Kurt ile Tilki ise yiyecek bir şey bulamazlarmış. Öylece aç kalırlarmış. Bir gün Tilki Kurt'a:

-Deveyi kandırıp, onu yiyelim, demiş.

Tilki ve Kurt devenin yanına gelirler.

-Deve, sen çer-çöp yiyerek karnının doyuruyorsun. Bizim içir bir şey yok. Aç kalıyoruz.

-Seni biz yiyeceğiz. Gelecekte biz daha fazla deve verimiz, demişler.

Deve kabul eder. Kurt onu yaralayarak yer. Bir müddet kurtla tilki karınları tok yaşarlar. Devenin eti tükendikten sonra kurtla tilki tekrar yiyecek aramaya çıkarlar. Bir kuzuya rastlarlar. Kuzu kaçar.

Kurt:

-Dur, kaçma, demiş.

Kuzunun akli başından gidip, durur.

-Sen niçin kaçıyorsun, geçen seneki gibi gene beni sövüp, kaçacaksın, demiş.

Kuzu:

-Ey, kahraman kurt! Bu yıl daha doğdum, altı aylığım. Ondan sonra, nasıl geçen sene sana küfredip, kaçardım, demiş.

-Sen olmasanda, senin kardeşlerindendi ya da akrabalarından birisi beni sövdü. Çok konuşma diyerek kurt kuzuyu yakalayıp, tilkiye hiç vermeden yemiş.

Tilki:

-Ee, kurt niçin bana hiç vermedin?

Kurt:

-Küçük bir kuzuydu. İkimizi doyuramazdı. Bundan sonra daha büyük ne bulursak ondan doyarsın, demiş.

Tilki buna öfklenir. Beri taraftan bir kaç adam görünür. Bunlar kurt, tilki avlayan avcılar imiş. Tilki bunların kim olduğunu tanımış, hemen bir ine girmiş. Kurt giremeden dışarıda kalmış. Avcılar kurtu vurup, derisini yüzmüşler. Kurnaz tilki iki dost olan kurtla deveyi öldürtüp, kendisi sağ kalmış.

HİLEKAR TİLKİ

Çok eski bir zamanda kızıl bir tilki varmış. Yiyecek aramaktan takatı tükenir, o sırada pişmiş bir ekmek görür. Onu alıp, içine bir dalavere düşer. Bunu zenginin çobanına veririm karşılık olarak koyun-kuzuyu hediye diye verir, diye düşünür. Böylelikle tilki rica ve minnetle çobana yaklaşip ekmeği verir.

Zengin çok azarlasa da sonunda tilkiye bir kuzu verir. Tilki çok memnun kalıp kendi mağarasına sesini çıkarmadan gider.

Mağarasına yakın bir yerdeki saksağan şakıldayarak kurta haber verir. Tilki dışarı çıktığında kurtla saksağan tilkinin kuzusunu alırlar.

Tilki bir lahzada bu işi saksağanın yaptığını anlarlar. Onları öldürmek niyetiyle tilki izler. Kurta rastladığında sana kış için samur kürk vereyim diye söyler. Kurt kabul eder. Şimdi beni takip edin, ben yiyecek hazırladım, der.

Tilki önceden gidip kendisini kürklere sarar. Kurt bu hediye alamadığının kederinden ölür. Saksağan tilki gerçekten öldüğünü sanıp, şakıldayarak gelir. Tilkinin üzerine konup gözünü çıkarayım dediğinde, tilki saksağan, şap diye yakalar.

Böylece kızıl tilki kendisini kötülükle izleyenleri öldürüp, intikamını almış.

KURT, KEDİ VE FARE

İnek, koyun, at, deve, keçi eski bir zamanda insanlarla dost olmuşlar. Bu sırada hayvanlar arasında şöyle bir söz dolaşıyormuş: "İnsanoğlu iki ayağıyla yürüyüp, bütün hayvanları kendi emri altına almıştır" derler. Bu söz böylece her tarafa dağılmış. Sonunda bu haber kurt, kedi, fare tarafından da duyulur. Üçü kendi aralarında konuşup insana hizmet etmeyi karar almışlar. Kurt gururlanarak: "Ben koyun, keçi, atların bakımını yapar, onları yayarım, sizlerin elinden ne gelir?" der. Kedi: "Ev işlerine yardım ederim," Fare: "Un ufalatırım" demişler. Bundan sonra üçü konuşup bir genç adama rastlayıp ona çalışmak istediklerini söylerler. "Sizin iş istemek için gelmenize çok teşekkürler. Bana iyi hizmet ederseniz, kabul; ben sizleri hiç bir zaman hoşnutsuz bırakmam, ondan başka kim görevini yerine getirirse ona iyilikte bulunurum" demiş adam.

Kurt: "Ben, koyun, at, inek, develerden birini dahi zarara uğratmadan çok güzel çobanlığını yaparım". Kedi: "Ben ev içindeki hizmetin tamamını yaparım, elimden ne onun tümünü yerine getiririm," demiş. Fare: "Tahıl ambarında ne kadar ekinin olsa, ona el değdirmeden muhafaza ederim" demiş. İnsanoğlu bunların konuşmalarının hepsini duymuş.

Üç dost vaadleri gereği güzelce işe girişirler. Ondan sonra öylece kurtun çobanlığını yaptığı hayvanların sayısının azaldığı gözlenir. Farenin baktığı ambardaki ekin kapları kenarlarından deşilmeye başlanır. Kedi ise görevini iyi niyetle yapar.

Bir gün keçi ve deve toplanıp insana gelirler: "Kurt hepimizi kırmaya başladı. Deve onun kanlı, ölüm getiren pençesinden zor kurtuldum" der. İnsan bunların rica, minnet dolu sözlerini duyduktan sonra kurtu dağda-taşa yaşaması için kovar.

Kurt bu hareketi yüzünden, insanlar arasında bu güne kadar yer bulmaz, her zaman dört türlü hayvana saldırır. Biraz sonra farenin de yaptığı hırsızlık duyulur. Üç dostun içinde vaadine sadık kalan yalnız kedi olduğu için hala insanla birlikte yaşıyor.

PADIŞAHIN YENİLİŞİ

Eski zamanlarda ferasetsiz bmir padişah varmış. Halkın ileri gelenleriyle karısı ne dese dinleyip onları, halka açıklarmış. Bir gün padişaha karısı nazlanarak, çok zor sorarak yardımını ister.

-Padişahın, ben ne söylersem yerine getirir misin? demiş.

-Ölsem dahi senin söylediklerini yapmaya çalışırım: İşte dört tarafım kible, diyerek padişah sözü vermiş.

-Bana gökle yerin ortasına, kuşların tüyü ve kanatlarından şanıma layık bir ev inşa et. Tamamıyla ısınyam. Ondan sonra bir sanat olsun. Padişahım bunu yerine getirirsen bu dünyada hiç bir şeye ihtiyaç duymam, deyip gider.

Padişah, böyle davranarak kendi vezirlerine akıl danıştığında, "İyi olur efendim, bütün isteğini yerine getirelim" diye karara varırlar. Ondan sonra padişah can dostu, kuşların beyi Budayıkla birbirine danıştıktan sonra o da "İyi olur", isteğini yerine getirelim deyip kabul eder. Hepsi padişahın bir dediğini iki etmedi, kabul ettikten sonra kanatlı kuşların tümüne haber salındı. Doğan yaranmak için derhal padişahın ordusunda toplanıp diye kuşların tümüne haber verdi. Her taraftan gelindi. Ondan da toplanıp padişahın buyruğunu beklemeye başladılar. Soğuk haberi işitip "kanadımız ve kuyruğumuzdan zorla olacağız" diyerek kaşlarını çatırlar da vardı.

Vezirler, kuşların beyi Budayıkla buluştuklarında gelen kanatlılardan sülünü görmediler. Çalılık yakın olduğundan sülüne de haber ver diye haberciye gönderdiler. Sülün, çabucak, gözü parlayarak geldi. Konuşma bitince padişahın sözünü ikiletmeden yerle gök ortasına kanatlarından ve kuyruklarından ev yapmaya başladılar. Kırangıç vezire:"Ben bu evin mimarı olayım" diye ricada bulunur. Kuşların hepsi Hüdhüd kuşunun gelişini bekleyerek oturdular. Üçüncü defa haber gönderildikten sonra Hüdhüd geldi. Padişah ile Budayık büsbütün hiddetlenip Hüdhüd'ün gecikmesiyle yere oturdular. Ne zamana kadar bekleyeceğiz, disiplinsizlik yaramıyor diyerek elleriyle yere vurur.

Hüdhüd:

-Boş yere geciktiğim yok, faydalı bir iş yaptım. Onun sonucunu herkese anlatmak istiyorum, demiş.

Padişah:

-Uzatma, heyecanlanmadan doğru söyle, yoksa başını keserim, der.

Hüdhüd:

-Ben ölülerle dirilerin ve erkeklerle kadınların hesabını yaptım. Dirimi çok, kadın mı çok, erkek mi çok hepsini noktası noktasına hesapladım. Lütfen gecikmemi affedin, diyerek korkusuzca cevap verir.

Ölüler dirilerden çokmuş, gün doğumuna kadar uyuyanları da ölülerin hesabına kattım.

Budayık:

-Güzel, kadın mı veya erkek mi çokmuş? diye sordu.

Hüdhüd:

-Beyim duyduğuma göre erkeğin sayısı kadınlardan fazla. Bu halkın sayısında dahi doğrudur. Fakat benim hesabıma kadınlar fazla göründü.

Padişah:

-Sen yat, başını ağrıtmı, toplantıya başlayalım, dedi.

Hüdhüd:

-Size kul olduk, padişahım kadının sözünü dinleyen erkeği de kadınların hesabına kattım. Karısı gökyüzündeki yıldızı ver dese, kabul edip kargaşa çıkaran erkekten sayılır mı? dedi.

Ondan sonra bekleyen Budayık:

-Padişahım bunun söylediği doğru, dedi.

Padişah doğrularak:

-Ben dahi erkek değilmişim, büyük bir vebalin altına girdim. Bundan böyle bir kere karımın sözlerini dinlememeye yemin ettim. Şimdi hepiniz huzur içinde dağılabilirsiniz diyerek akılsızca yaptığı işin günahını üstlendi.

İKİ ÇOCUK

Eskiden halk arasında fazla seilmeyen, güvenilmeyen, serseri, başıboş dolaşan iki çocuk varmış. Birinin adı Keldibek, diğerinin ise Berdibek imiş.

Bir gün Keldibek Berdibek'e akıl verir:

-Biz bu halimizle halk arasında itimadımızı kaybettik. Bu gidişimizi değiştirmedığımız sürece bize rahat yok. Bundan dolayı başka memleketlere gidip, iyi çalışalım, güvenimizi kazanalım, demiş.

Berdibek kabul edip, ikisi başka bir memlekete göç ederler. Yolda giderken Keldibek Berdibek'ten sormuş:

-Senin baban sana neyi tavsiye etti?

Berdibek:

-Evladım dayanıklı ol, birisini aldatma fırsatını görse dahi onu aldatma. Aldığın işi hakkıyla yap, dedi.

Keldibek:

-Benim babam da iyi ol, işini sağlam yap. Az alsanda bereketi vardır, kanaatkar ol, dedi. Ben babamın dediklerine göre hareket edeceğim.

İkisi de iki zengine hizmetçi olurlar. Berdibek bir yılığına dört koyuna, Keldibek ise bir koyuna razı olur.

Bir yıl geçtikten sonra ikisi karşılaşır. Berdibek:

-Dört koyun aldım, onlar doğurdu etti sekiz, dört koyun da çaldım onlar da doğurdu, şimdi on altı koyunlu oldum. Keldibek, bir koyun aldım onu da kurt yedi. Onun da yününü ip edip, belime bağlayarak gidiyorum demiş.

Berdibek alay ederek:

-Baban iyiymiş. Haydi, beline bağladığın iple git, demiş.

Keldibek giderken bir gurup tüccara rastlar.

-Bu ipi alıp, satarak geldiğiniz vakit bana yerine herhangi bir şey alır mısınız? demiş.

-Nasıl istersen, benim devemin üstüne bağla.

Tüccarlar işlerini bitirdikten sonra yolda elinde bir kedi tutan bir çocuğa rastlarlar.

-Ey çocuk! bu ipi alıp, elindekini bize verir misin? demişler.

Çocuk kediyi verip, ipi alır. Tüccarlar kedinin ne olduğunu bilmiyorlarmış. Yolda gelirken kedi acıktığı zaman miyavlıyormuş. Onlar da ne bulurlarsa veriyorlarmış. Tüccarlar geldiklerinde ip sahibi koyun otlatıyormuş. Onları karşılayıp:

-Ağalar ne oldu? dediğinde devenin üstünde duran kara nesneyi aldık. O senin.

-Bu nedir? diye sormuş.

-Bilmiyoruz. Ekmek yediğinde ya da acıktığı zaman miyavlıyor. Ne verirsen yer.

Keldibek kediye kucağından düşürmezmiş. Efendisi ona bir ekmek verdiğinde yarısını kedisine verirmiş. Bir gün yol kenarında koyun yayarken tüccarlara rastlar. Onlara elinde duran bu canlıyı alıp, yerine kendisine başka bir şey getirebilir misiniz? diye yalvarmış.

Baş Tüccar:

-Ver bakalım, şehirde bir şeyle değiştiririm, diye razı olmuş.

Baş Tüccar şehrin hakimine gittiği zaman çocuklarının kulaklarını yaralı görmüş. Şehrin her tarafına tarla farelerinin yayıldığını, bunların beşikteki çocuklarının kulaklarını kestiklerini duymuş.

-Bu tarla farelerini kedi denilen hayvan yok edermiş. Onun sesini duyan fareler korkup, yok olurlarmış, diye söylüyorlarmış.

Baş Tüccar:

-Yolda bir çocuk "Allah emaneti" diye bize bir canlı verdi. Sizin bahsettiğinize benziyor, demiş.

-Sizin develeriniz ne vakit şehire geliyor, demiş.

-Öbürgün gelir, demiş Tüccar. Şehir Hakimi:

-Bugün alınıp, getirilsin, diye emir vermiş. Kediye getirip, bıraktıklarında aç kedi farelerini kırıp, geçirmiş.

Şehir halkı, "bana ver, bana ver" diye münakaşa etmişler. Şehir hakımı, şehirdeki seksen caddenin temsilcisini çağırıp, bu kedi birisinin emaneti imiş. Her cadde bir tabak altın biriktirip, getirin. Öylece alırsınız, demiş.

Bu suretle çocuklarda kulak yaralarından kurtulmuşlar.

Şehir Hakimi tüccarlara:

-Ben altını biriktirip, dönüşünüzde alırsınız, der.

Şehir halkından topladığı altınları yirmi eşeğe yükleyip, tüccarların başkanına:

-Emaneti sahibine ulaştır, demiş.

Tüccarlar şehrin dışına çıktıkları vakit, kırk hırsız bunları takip ederek geceledikleri zaman soyarız düşüncesiyle bunları izlemiş. Tüccarlar akşam vakti geceleme için durmuşlar. Karanlık çöktüğü zaman hırsızlar toplanıp, talan edelim, dediklerinde tüccarların çevresinde demirden parmaklıklar görmüşler. O gece çalamazlar. Hırsızların reisi akıllı birisiymiş. Bunlarda bir sır var, bunları izleyelim, demiş. Tüccarlar sabahleyin yüklenip, beş eşeğin yükünü bırakıp on beş tanesi de yeter, demişler.

Tüccarlar daha sonra taşlık bir yere konarlar. Hırsızlar toplanıp, eşyaları çalmak istediklerinde bu seferde kimseyi bulamazlar.

Hırsızların reisi:

-Telaşlanmayın, bu tüccarlarda bir iş var. Bugün de bunları izleyelim, demiş.

Tüccarlar yüklerini yükleyip, on beş eşeğin yükünü almadan, beş eşeğin yükünü kendisine veririz, diye anlaşırlar. Bir yere gidip, konaklarlar.

Hırsızlar geldiğinde gene bunların etrafında bir duvar bulurlar. Hırsızlar bugünde izleyelim, demişler. Sonunda tüccarlar bir eşeğin yükü yeterlidir, diyerek geri kalanını bırakmışlar. Hırsızlar tam soyacakları vakit, bunların yerinde bir altın kama bulmuşlar. Şimdi bunları soyup, reisin de başını keselim, diye söylemişler.

Hırsızların Reisi:

-Biz sizi ta şehirden bu yana izliyoruz. İlk gün sizi demir bir parmaklık koruyordu. Sonra da bulamadık. Ondan sonra bir duvar sizi korudu. Bunun sırrı nedin, doğru söyler, öldürmeyeceğiz. Baş Tüccar:

-Bizdeki emanetin kutsallığı için sağ kaldık. Emanete hıyanet etmeden vermek gerekir, deyince hırsızlar onları serbest bırakmış.

Tüccarlar sonunda emaneti veren çoban çocuğa ulaşır, Baş Tüccar:

Evladım, senin kedi çok işe yaradı. Helal mal imiş. Helal çalışmışsın, diyerek yirmi eşek yükü altını vermiş. Çoban:

-Lütfen ağalar, şakayı bırakın, diye yalvarmış.

Baş tüccar olanları anlatıp, tam inandırmış. Sonra çobana emanetini teslim etmiş.

Çoban efendisinin ağılına yirmi eşek yükü altınla birlikte gider.

-Teşekkürler, evladım, ileriye görenmişsin diyerek çobana kızını verip, kendisine damat etmiş.

Damadıyla kızına ev dizip, vermiş.

-Evladım, eline, yurduna git, diye damadını göndermiş. Koyun bakıcısının adı Keldibek imiş. Arkadaşı ise Berdibekmiş. Keldibek arkadaşı Berdibek'ten bir haber alayım, diye onu aramış. Sonunda bulmuş.

-Durumun nasıl? demiş.

-Otuz, kırk koyunum oldu. Bu sene çok kar oldu. Kar yüzünden koyunlarımın hepsi öldü. Şimdi elimde hiçbir şey yok demiş.

-Berdibek, ben şimdi çok zenginim. Beraber geldik, beraber gideriz. Kendisine at satın almış. Bundan sonra helal kazan, helal ye. Benim eşyalarımız ikimize de yeter.

Keldibek'in kayınatası çok çeyiz kızına vermiş. Berdibekle beraber yurtlarına gelip, halk arasında sevilen, sayılan insanlar olmuşlar. Berdibek'e kadın alıp, ikisi de kardeş gibi mutlu bir hayat yaşamışlar.

CAMŞİT

Eski bir zamanda hazinesini yedi babadan itibaren toplayan hali, vakti yerinde Camşit isimli birisi varmış. Bunun; Ulanbek, Cookerbek, Turusbek adında üç de oğlu varmış.

Seksenini almış olan Camşit: "Ben artık yaşlandım, bir gün ölürsem, hazineyi çocuklarım bilmeyecekler. Hazine de öylece yerde kalacak değil ya, diye düşünmüş.

Hazine üç oğluma da yeter. Üç oğlunu çağırmış:

-Benim son nefesim yaklaştı. Ömür dersiniz Allah'a şükür çok yaşadım. Doksanındayım. Şimdi ise söyleyeceğim nasihatlerimi iyi dinleyin: Daima birbirimizle uyuşun, büyüklerinizin öğütlerini her zaman alın. Bende, benden başka beş-altı babadan beri toplanan hazine var. Ben herhalde çarşamba günü ölürüm. Beni bu anma günü gömersiniz. Elde bulunan mal ile gelenlere izzet ve ikramda bulunursunuz. Gömdükten sonra "yedilik geçirip", üçü de hazineyi paylaşmaya giderler. Bölüşüklerinde üçünün de elinde yüklü bir hazine olacakmış.

Camşit hazinenin yerini daha evvel çocuklarına söylememiş. Yerini de söyler.

Camşit dediği günde ölür. Çocukları onu büyük bir törenle gömerler. "Yediliğini geçirdikten" sonra çocukları:

Büyükleri Ulanbek, iki küçüğünü çağırıp:

-Hazineyi almaya gidelim.

Üçü gittiklerinde hazinenin çalınmış olduğunu görmüşler.

-Üçümüzden başka hazinenin yerini ne duyan, ne de gören vardı. Birbirinden şüphelenirler.

Küçük kardeşleri, diğer iki ağabeyi atalarını gömmekle meşgulken Turusbek hazineyi çaldı demişler.

Turusbek:

-Beni küçük görüp, ikiniz almışsınız, diye ağlamış.

Bunlar birbirlerinden şikayetçi olup kadiya gitmişler.

Kadı:

-Ben size bir hikaye anlatayım, ondan sonra bana davanızı anlatırsınız, demiş.

Zengin bir adamın bir hizmetçisi varmış. Zenginın karısı kız, hizmetçinin oğlu beraber büyümüşler. İkisi aynı yerde oynar, aynı boya gelmişler. İkisi birbirlerinin çok severmiş.

Çocuk kızla birlikte oynarken kız ona bir tekliften bahseder:

T.A. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

-Atam beni başka birisine verdi. Benim nişanlım geldiğinde seninle karşılaşsın, ondan sonra onun yatağına girerim. Eğer sana rastlamazsan, ona varmayıp, ebediyyen seninle olurum, diye söz vermiş.

Günlerden bir gün kızın nişanlısı gelmiş. Vaat veren gencin babası bir davete gitmiş. Çocuk kızın nişanlısının geldiğinden haberi yokmuş. Gece geldiği için haber vermemişler.

Nişanlı ile kızın başbaşa kalacakları vakit geldiğinde Kız:

-Sağolun, yengelerim, yatağı serdiniz, şimdi gidebilirsiniz. Ben kendim yatarım, üzüntüye gerek yok, diye kız yengelerini göndermiş.

Kız nişanlısının yanına gelerek:

Benim sizden bir ricam var, kabul eder misiniz?

Nişanlısı:

-Kabul, sor, demiş.

-Babamın bir hizmetçisi vardı. Onun karısı erkek, benim annemde kız doğurdu. Doğduğumuzdan beri birlikte oynayıp, büyüdük. İkimiz de aynı boya geldik. Çocuk eğer ölmezsek benim karım olur musun? diye sordu. İkimiz de birbirimizi çok seviyoruz. Ben de ondan sordum. Ben senden canımı dahi ayırmak istemiyorum. Ben, nişanlım geldiğinde seninle karşılaşsın, ondan sonra senin koynuna girerim, dedim. Haber almadığı için gelmedi. Sen benim ömürlük dostumsun diye boynuna atılıp, onu tekrar tekrar öper. Sözleştiğim yiğide bir bakayım, izin veriyor musun? diye rica etmiş. Nişanlısı:

-Kabul, git, görüş, sonra gelirsin.

Kız, çocuğun evine doğru gider.

Kız yolda giderken üç hırsıza rastlar. Kızın altın bileziğine, altın küpelerine göz dikerler. Bunları kızdan zorla almak düşüncesine kapılırlar. Sonunda hırsızlar:

-Kız, tek başına ne diye gezip, duruyorsun? demişler.

Kız:

-Ağalar, sizin elinize düştüm. Şimdi bana ne yaparsınız size kalmış. Niçin geldiğimi size anlatayım, diyerek kız olan-biteni doğru anlatmış.

Hırsızların büyüğü akıllı birisiymiş. Arkadaşlarına anlatmış. Beraber büyüyen çocuğun nişanlısına rahmet okuyup, geleyim, diye kızı serbest bırakırlar. Kız söz verdiği yiğidinin yanına gelir ki, uyuyor. Uyandırır.

-Siz habersiz kaldınız, diye nişanlısının yiğitliğini, hırsızların nasıl onu bıraktığını anlatmış. Ben verdiğim söz üzere geldim. Ne şimdi ne yapacaksın? demiş.

Genç kıza razı olup, yanında getirerek:

-Sağol enişte, sen yiğit birisiymişsin. Sağ-selim nişanlını getirdim. İşte al sana, hangi ahmak bunun söylediklerine inanır, diye kızı nişanlısının yatağına atar.

Kadı bu hikayeyi anlattıktan sonra:

-Kızda hile yok, beraber gülüp, oynadıkları çocuk mu mert? Başlık parası verip, onunla evlenmek üzereyken ona izin veren nişanlısı mı mert? Yoksa gece ortasında kızın elindeki bileziklere el sürmeyen hırsızlar mı mert?

Kadı üç kardeşi çağırıp, bunu sordu.

Camşit'in büyük oğlu Ulanbek:

-Kızın nişanlısı mert, demiş.

-Sen kadınlara karşı hainsin, demiş Kadı.

İkinci çocuğu:

-Şerbet yiğit mert, demiş.

Küçükleri Turusbek:

-Hırsızlar mert, demiş.

-Turusbek, hırsız sensin. Git, çaldığın hazineyi getir, ağabeyinlerinle bölüş, demiş Kadı.

EMANET

Zengin bir adam biricik çocuğunu okula verir. Günlerden bir gün oturup, yemek yediği sırada:

-Sevgili karıcığım, seninle birlikte on beş yıl ömür sürdük. Bu zaman zarfında iyisini gördük, kötüsünü gördük. Şimdi Allah ömür verirse kış mevsiminde sizden ayrılacağım, der. O anda karısı:

-O ne biçim sözün! Koşarak gider.

-Sen bunun neyine kızıyorsun? Takdir kuvvetli. Benim söyleyeceklerim, ikimizin sadece bir çocuğu var. Söyleyeceklerimin ilki; çocuğu okuldan alma, ikincisi hayvanlar kaldı, onları bakıcıya verme, çocuğun büyüdüğü vakit iyi adamlarla ahbablık yapsın. Bunların hiç biri de gerçekleşmezse de azda hayır vardır, der.

-Elinden malı-mülkü kalmadığında da onu çekip çevirerek, ihtiyatlı bir kadın al. Benim söyleyeceklerim bu kadar deyip karısıyla vedalaşır.

Kadın, kadınlığıyla malını her tarafa savurur, bitirir.

Bununla beraber malını, servetini kaptırdığı adamların güzel kızlarını gördüğü vakit:

-Kızını oğluma ver, oğlum büyüdü artık. Akraba olalım, der.

-Seni küçük görmüyorum, oğlun da sen de iyisiniz. Malınız, servetiniz var mı? der.

-Malım, servetim kalmadı, öylesine kızınızı alıp, akrabalık kuralım.

-Nasıl öylesine akraba olacağız?

Hepsine varıp, fakat "adet" denilen bir sözü duyup:

-Yoksuluz, deyip bir kısım adamları memnun olmayanların evine gelip, oturur.

Günlerden bir gün, bir topluluk konuşmaları sırasında:

-Gelecekte haber veren bir adam var, filan nehrin yatağında duran, içinde mağara gibi bir oyuğu kendisine ev yapıp, oturuyor. Bunları çocuğuna söyler.

Uzaklığı üç günlük gidip gel, deyip uzaklık ve yakınlığını kendisine anlatmış.

-Öyleyse anne, o yere varıp, geleyim der oğlu.

O zaman yiyecek-içecek pahalı imiş.

-Varıp gel, yavrum. Üç günlük azığın buğday kavurması, bohçalayıp vereyim. Hepsi üç gün gelişi, üç gün gidişi altı günlük azığı hazırlayıp verir.

-Haydi çabuk anne, sen yiyeceğini temin et, deyip hareket eder çocuk.

Yürüyüp giden ahalinin arasına katılır. Hiç kimse onu misafir etmek istemez.

Bir uçurumun kenarında küçük bir keçe ev görür. Beri tarafında evi bekleyen bir ihtiyar duruyormuş.

-Selamünaleyküm!

-İneklerimi bekliyorum, der ihtiyar.

İhtiyar sağır imiş.

-İlerideki yarın kenarında duran ev bizim, senin ne sözün var, onu söyle der, ihtiyar.

Ondan sonra çocuk atını eve doğru sürer.

-Sevgili anne, ben misafirim, kendi azığım var. Beni kimse misafir etmedi, der çocuk.

-Evladım, kalabilirsin. Şuradaki yerde geceleyip git. İhtiyar gelsin, ben ona söylerim.

Ondan sonra ihtiyar gelir.

-Neredeymiş?

İhtiyar kadın sağır kocasına anlattıktan sonra:

-Kalmak istiyorsa kalsın, demiş.

Zavallı ihtiyarlar, bir çömlek içinde çocuğa ancak ayran sunabilirler.

Sabahleyin ihtiyar:

-Ey evladım, nereye gidiyorsun? diye sorar.

-İleride, üç günlük uzaklıkta bulunan, gelecekte haber veren usta-bilge birisi var. "Ona git ve gel" diye annem yolladı beni:

-Vay, kurbanın olayım, var, gel de bizi memnun et. Ötedeki köşede oturan benim biricik kızım. Ay dese adı, güneş dese ışığından daha alımlı, güzelliğinden başka boyu-posu da yerinde. Fakat ağlayıp, sızlamasından dolayı gözleri görmez oldu. Acaba ne yapmalıda gözleri açılır, bunu sorup gelebilir misin?

-Olur, olur. Sorup gelirim. Hoşlukla, sağ-esenlikle dönsem sana cevabını veririm, deyip izzet, ikramlarda bulunup teşekkür ederek, ayrılır.

Yolu devam ederken, nereye gitse onu kimse misafir etmek istemez. Birisi bunu yolda soyar.

Böylelikle gidip, büyük bir bahçeye rastlar.

Bahçenin içinde siyah bir küçük keçe ev varmış.

-Beni misafirlğe alır mısınız? Kendi yiyeceğim var, deyip içeri girer.

-Çocuğum, azığın varsa yatıp, kalabilirsin, der.

Kendisi yeyip-içtiği azıktan verip, çocuğun huyu-suyu hoşuna gider, Yatıp, sabah olduğu zaman:

-Ben ayrılıyorum, der çocuk.

-Nereye gidiyorsun? demiş ötekisi.

-Bugün atalarım ve Allah'ın izniyle sağ kalsam, geleceği bilen bir kişi var, "Gelecekte ne olacağımı öğrenmek için" annem beni gönderdi.

-Ay, sana kurban olayım, bizde bunu başkalarından duyduk.

Şu gördüğün bahçeyi yaşlı karıyla ben ta gençliğimizden bu yana türlü yemişleri ettik. Çiçek açma zamanında çiçeklerini döker. Bundan dolayı bir damla yiyecek almış değilim. Ancak faydası şu ki, kuruyanları kesip odun yapıyorum. Şimdi ne yapayım da bahçemden yemiş alayım. Bunu lütfen sor. Ben senin erzakını hazırlayayım evladım, demiş.

-Çok teşekkür ederek, nezaket gösterip yola devam eder.

Yolda giderken, bir fırtına kopar, böylece büyük bir suya rastlar.

-Şimdi nasıl gideyim? diye ağlar. Çocuk suyun kenarından oturduğu zaman bir balık ona yaklaşarak:

-Oy, sen niçin oturup, ağlıyorsun? diye sorar.

-Öteki tarafta geleceği bilen birisi var. Ona gidip, geleceğin nasıl olacak, diye beni annem gönderdi.

-Ben seni suyun öteki tarafına geçirirsem, sana söyleyeceğim emaneti yerine getirir misin:

-Yerine getiririm.

Öyleyse üstüme bin, der balık.

Balığın üstüne biner binmez, balık onu hemen karşı tarafa bırakır.

Çıkarıp koyduktan sonra:

-Bana ne emanet söyleyeceksin? der. Çocuk.

-Ah, benim gibi ve benden türeyen bir balık bir kışın günü, bir yazın günü girerek şu gördüğün suda beni rahatsız etmektedir. Hakkıyla beslense ikimize de yeter. Ben ne suda rahatsızlık ne de bir küçülüp, büyümüyorum. Hangi suda kalırsam halimden razı oluyorum. Üstelik benim yiyeceğime de el atıyor. Benim şimdi kimseye faydam yok, buradan gideyim mi, yoksa ne yapayım? Bunu benim için sorabilir misin? demiş.

Çocuk kaldığı çukurdan çıkarak yola devam eder. Daha sonra bir mağara ağzına gelir. Eşiğin önünde şöyle bir yazı varmış: "Bana gelen adam sadece üç soru sorabilir, dördüncüsüne cevap verilmez" yazılı imiş.

Çocuğun başı dönüp, kendinden geçer. Çünkü annesinin dileğini sorsa dördüncü sıraya giriyormuş.

O esnada dışarı bir adam çıkar.

-Vay, sen ne yapıp, duruyorsun? demiş.

-Ben size gelen bir yolcuyum. Yolda karşılaştığım bazı olaylar var. Onları size anlatayım:"Yolda bir küçük keçe ev gördüm. Yanında inek yayan bir ihtiyar vardı; selam verdiğimde:

-Bunlar benim, kendi ineklerim, dedi. Ben daha bir şey söyledim:

-Ah, benim başımı ağrıtmı, ilerideki keçe evde kalarn yaşlı bir ihtiyar var, sözün varsa ona söyle" dedi. İhtiyara gittim.

Annecik deyip, bir köşede oturan genç kız var.

-Gelip, geçen bir misafirim dileğimde.

-İstersen kalabilirsin, diye izin verdi.

-Sabahleyin erkenden nereye gidiyorsun? dedi. Maksudımı anlattım.

-Ey, evladım! Biz dahi başkalarından duymuşuz ki, ona ne yapsak fayda vermedi. Şimdi oğlum sana bir şey söylesem, bana cevabını getirir misin? dedi.

-Söyle dedim.

-Öteki köşede oturanı gördün mü, ay dese adı güneş dese onun ışığından alımlı, güzel kız. Fakat gözleri görmemekte. Acaba ne yapsak da gözü açılsın! Bunu sorup öğrenebilir misin? dedi. "Olur" deyip o yerden ayrıldım.

Hangi eve ben gitmeye çalışırsam, beni misafir olarak almak istemiyorlardı. Bir büyük bahçeye geldiğimde, bir keçe ev vardı. Selam verip içeri girdiğimde ihtiyar koca-karılar oturuyorlar.

-Aleykümselam, oğul hangi tarafa gidiyorsun? dedi.

-Şuralarda geleceği bilen birisi varmış. Geleceğimiz nasıl olacak? Onu sor, gel, diye annem gönderdi, dediğimde:

-Ah, evladım! Bize söyleyenlerden duymuş idik, sana bir şey anlatacağım.

-Anlatınız!...

-Biz iki ihtiyar hayatımızda şu bahçeyi kurduk. Türlü meyva ağaçları dikdik. Fakat karşılığını hiç alamadık. Çiçek açma zamanı geldiğinde çiçekler dökülüp kalıyor. Birtek faydası kuruyan dalları bollukla odun yapıyoruz.

-Bunu sorup, gel diyerek oradan ayrılıp, bir büyük suyun kenarına geldim.

Ağlayıp, sızlayarak elimi-yüzümü yıkadığım sırada, "buradan nasıl gidebilirim?" diye düşündüğümde bir balık yüzerek yanıma geldi.

-Ey insanoğlu! niye oturup, ağlıyorsun?

-Şu yerde geleceği bilen bir adam var. Ona varıp geleceğimiz nasıl olacak, bunu sorda gel diye annem gönderdi. Bu sebeple gidiyorum.

-Vay, sana rahmet. Benim bir söyleyeceğim var. Onun cevabını sorabilir misin? dedi.

-Sorup gelirim, dedim.

Balık hemen anlatmaya başladı:

-Bin sırtıma, iki kulağımdan sağlam tut, dedi. Şıp diye denizin öbür yakasına geçti.

-Hani bana anlatacağın emanetin? dediğimde:

-Benim cinsimden olan balıklar kana bulanmış vaziyette denizdeler. Bugün bir şehrin yiyeceği olacaklar. Benim halkıma hiç bir faydam dokunmuyor. Ne yapayım da çoğalalım. Bunu sorup gel. Ancak nıdamı siz duyurabilirsiniz. Bu sözleri bana söyledi.

-O balık günah işledi. Nefes borusunun içinde cevher var. Onu alıp dışarı atsa, balıklar iki katı çoğalırlar, dedi.

Sonra balığın yanına geldi.

-Balık, senin nefes borunda cevher varmış. Onu dışarı çıkartırsan, balık akrabaların iki katına çıkarmış, dedi.

-Ağzımı açtım. Elini içeri sok! Çocuk, cevheri çıkarıp aldı.

-İşte! diye balığa cevheri sundu, balık:

-Ben ne yapacağım, koynuna koy, dedi.

-Bahçedeki biçarelere gelince, onlar da günah işledi. Küçük keçe evin önünde boz taş var. Dibinde at başı gibi altın var. Onu alıp, evden uzaklaştırsa bahçesi meyva verir.

Çocuk koşarak gelip, kazmayla kazarak taş dibindeki at başı gibi altını çekip, alır.

İhtiyar'a:

-Alınız! dedi.

-Bu senin hakkın.

-Yok, derse de "azıcık" alın, der ihtiyar.

-Hayır, onu da almak istemiyorum.

Altını ve cevheri alıp bir kuyuya saklayıp gider.

-Gözü görmeyen kız ise, o da günaha girdi. Kime nikahlansa o gün gözleri açılır, dedi.

O at başı gibi atını götürdüğünde, uzaktan ihtiyarın evi görünür. Kız dışarıda durmaktadır.

-Daha önce bizim eve misafir olan çocuk olmasın, dedi.

-Nerede kızım, diyerek ihtiyarda kapıya çıkar.

-İşte orada! elinde bir nesne var.

-Ey, geliyor, der ihtiyar.

-O, Allah razı olsun!

Birkaç keçisi varmış ihtiyarın. Birisini alıp getirir.

Sarı otlarla başını süsler, öpüşüp konuşurlar.

Babası kesilen keçinin etini kazana atarken:

-Allah'a şükür kızımın gözü açıldı. Bütün köylüleri çağırdı.

Halk gelip, çoğaldığında.

-Evvelki aziz kişiye gidip, geldin mi? diye sorarlar.

-Gidip, geldim, der çocuk.

-Ne söyledi sana?

-Kime nikahı kıyılrsa o gün gözleri açılır, dedi.

-Ah, sevdiğim sen yokmusun, benim oğlum ol, deyip ihtiyar yere düştü. Bu kızı al, senin hakkın, düğün yapıp, ihtiyarın kızını aldı.

Elinden gelen malını kızına verip, damadın arkasından gönderdi. Yanında kız, elinde altın ve cevherle çocuk gelip annesinin önüne koydu. Bundan sonra halk arasında rahat ve talihli birisi olarak yaşadı.

CANİBEK HAN'LA KIZIL SAKALLI BİLGİN

Bir zamanda Canıbek isimli padişah ile Kızıl Sakallı bir bilgin varmış. Bir gün bunlar atla gezinirken, kamgak otunu rüzgar önüne katıp uçuyormuş. Bilgin'e Han:

-İlerideki kamgak otuna sor hele, böyle rüzgara kapılıp nereye gidiyor muş?

Rüzgarın uçurup götürdüğü ottan:

-Canıbek han gönderdi, sen nereye gidiyorsun? der.

-Benim bir tarafım rüzgar, bir tarafım da çukur, bunu han biliyor. Benden sual eden hanın mı ahmak ya da sen mi ahmaksın? der kamgak otu.

Bilgin doğruca gelerek bu sözleri padişaha söyler.

İkisi birlikte kara su kenarındaki kamışlığa geldikleri vakit, Kızıl Sakallı Bilgin:

-Bu yıl yağmurlar olmadığı için kamışlar büyümemiş, der.

-Ey ahmak! dibinde nehir akıp gitse yağmurun ne gereği var, diye öfkesini gösterir Han.

-Hayır, yağmur olmasa kamışlık kurur, dibinden su aksa bile, demiş.

Ondan sonra, atın su içmeye ihtiyacı doğup suya geldiğinde Bilgin; atın başını suya değdirmeyip, sadece dört ayağını su içinde bırakmış.

Padişah:

-Atını niçin su içmesi için bırak mıyorsun? der.

-Ya, sen sazlığın dibinde su var, böyle su alıyor demedin mi? Sözünüz ağzınızda, atının da dört ayağı suda, diyerek padişahı sözüyle mat eder.

HİLEKAR ÇOCUK

Eskiden büyük bir şehirde anne-babasının ölümüyle onlardan ayrı kalan yetim bir çocuk varmış. O, öyle anlayışlı, uyanık ve hilekar imiş. Halktan dilencilik yaparak geçinirmiş. Bir gün dilencilik yaparken önüne bir kişi gelir. O adam çocuğa, "adın nedir" diye sorar. Çocuk, adım "Hilekar" der. Anne-babam ben üç yaşındayken ölmüşler. Ben şimdi böyle serserice dolaşıp, dilencilik yapıyorum deyip, bütün hadiseyi anlatır. İhtiyar, "Ey evladım, sen benim oğlum ol, fakat alın teriyle çalışan, dürüst insan olman gerek, bunu aklından çıkarma" der.

İhtiyar çocuğu yıkayıp, giyindirip, yakın çevredeki çocuklarla tanıştırır. Elinden her iş gelen çocuğu görenler: "Bu çocuğun elinden her şey gelir, yiğit, ömrü uzun olsun" deyip duada bulunurlar. Çocuk günden güne büyüüp serpilir. Evin ahırının bütün donanımının kimseye söylemeden kendi başına yapar. Söz dinleyen, uysal çocuğu anne-babası güzel görüp onu evlat aldıklarına esef etmediler. Babası onu sınamak için ağır işlerde çalışmaya gönderir. "Gitmiyorum" demez işleri hemen yaparmış.

Bir gün kapıda oynayan Hilekarı, "gel" deyip babası yanına çağırıp "sebze bahçesinde ne var, çocuğum" demiş. Hilekar: "Aksarı kuşun yuvası var kuş şimdi yumurtaların üzerinde yatıyor. Ne yapayım? deyip atasına haykırır. Babası: "yoksa bir yumurtasını çalıp bana göster, ondan sonra yumurtayı çalıp dikkatlice yerine koyarsın" demiş. Hilekar bir gece vakti babası hilekara seslenip elin becerikli, kendin ferasetli imişsin, ben anladım, senin elinden her türlü iş gelir. Hayvanlara, kuşlara değme, onlarla anlaşıl, dost ol diye hayır duasında bulunur.

İhtiyar: "Köyün arka tarafında ağlında çok keçisi olan bir kocakarı var, yağı kendisi yemediği gibi halka da vermiyor. Yatağında hırsız alır diye korkarak ihtiyar yanına alıyor. Onun yağını çalıp gel, hasta yaşlılara verip, sevap alalım" demiş.

Hilekar korkmadan, yüreklice etrafına bakarak, görünmeden karanlıkta ihtiyar kocakarının evine ulaşır. Sarı yağı ortalarına alıp ikiside sessizce yatıyormuş. Hilekar çıt çıkarmadan içeri girip ortadaki yağı usulca alıp, çan yol gittikten sonra evine gelir.

İhtiyar korkuyla uyandığında yağı göremez. Muzip ve toy büyüyen Hilekar çocuk aldı, diye tahayyül eder. O aldı deyip Hilekar'ın babasının evine doğru yola koyulur. Vardığında daha çocuk gelmemiş. Çocuğu bir az daha beklerler. O esnada Hilekar yağı getirir. İhtiyar yağı eline alıp, kovalarla, "hah, su alıp gel" deyip şaşırır. Babam beni suya gönderdi. Babası kızarak, "oğlum ben seni suya değil, yağa gidesin diye gönderdim. Gece ortasında suyun ne işi var?" der. Hilekar bunun bir aldatmaca olduğunu anlayıp ihtiyarın evine gider, gidip gelmez. Sana hatayı düzeltereğim deyip

ihitiyarı durdurur. Korku ve dehşet içinde:"heyhat, keçileri kurt kapıp gitti" dediğinde ihtiyar yağı bırakıp bilinmeyen tarafa hareket eder. Hilekar bir tulum sarı yağı dışarıdan alıp evine gider.

İhtiyar evine geldiğinde keçileri görür. İhtiyar büsbütün kızıp, küfreder."oy aptal, seni kurt kovalamadı, öyle yağa gittin, yağ nerede" deyip sızlayarak bağırır. İhtiyar Hilekar'ın işi zormuş, bunu bilip, adını anarak, dizini döverek oturup kalmış.

AKILSIZ HAN İLE FERASETLİ KADIN

Eski, geçmiş bir zamanda zenginliğinin haddi-hesabı olmayan bir padişah varmış. Zengin olmasına rağmen halka merhamet etmeyen, dik kafalı, akıllı kıt birisiymiş. Ne yaptığını bilmez, bir işin yapılması için kalabalığa gelir:"Evladım yakındaki köyde akıllı bir kadının olduğunu duydum. Onu çağırıp gelsen, iyi nasihatlerini dinleyip, ben de akıllı, ferasetli olayım. Fakat bu hareketi hiç kimseye söylemeyesin, ikimizden başka kimse bilmemeli" demiş.

Oğlu atasının söylediğini doğru bulup, akıllı kadını çağırıp getirmesi için padişahın vezirini gönderir. Kadını getirdikten sonra hanın oğlu yola çıkar. O, örnek hanım:" Siz hanın önüne varın, ne söz söyleyse bana harfiyyen anlatın, duydunuz mu:" der.

O şekilde kadın hana gidip, attan iner, padişahı selamlayıp konuşurlar. Han kadının binip geldiği at için, hızlı geldin, yürüyüşü ço güzel, diye metheder. Akıllı kadın, hanın şuurunun yerinde olmadığını görür, fakat söz söylemeden tamamen düşünceye dalar... Bu da han mı olur, diye hayretle kalır.

Akıllı kadın:"Hanım, siz benden güzel söz, nasihat duymak için beni çağırdınız, benim nasihatım sizin hoşunuza gider, değilse müsaade buyurun iyice dinleyin" der.

"Siz benim bindiğim atı çok methettiniz. At yavrusu, daha kazığa bağlıyken terbiye edilirse iyi olur. Seyisi uygun olursa tay gelişken at olur. Sizin halkınız arasında zayıf, aç, çok onlara da zenginliğinizden verirsiniz iyi olur" demiş.

Bu söze padişah nefesini tutup akıllı kadına tiz bir sesle haykırarak:"Yok ol, gözüme görünme, bastığın yere bir daha izin vermeyeceğim. Seni bir daha görmek istemiyorum" deyip eliyle evine doğru işaret eder.

Akıllı kadın çıktıktan sonra har, ortaya konulan ekmek için karısına kızar.

Karısı yaşlı kadının arkasından koşup ekmeği kadının heybesine koyar. Akıllı kadın yürüdüğünde, yolda avlanıp giden hanın oğluna rastlar. Hal-hatır sorarlar."Evladım, atan adaletli davranmıyor, akılsızmış. Malından fakirlere sadaka ver dedim, benim evimden def ol" dedi.

Kadın heybesindeki ekmeğin tamamını hanın çocuğuna verir. Çocuk aç imiş. Annesi ekmeği çiğneyip yermiş. Ekmeği çiğnedikten sonra yere yuvarlanıp düşer. O anda han malına acıyıp çocuğundan ayrılır.

HANGİSİ AKILLI

Önceki geçmiş bir zamanda ihtiyar, koca-karı varmış. Onlara ölüm yaklaştığında yalnız bir oğlu kalmış. Çocuğun siyah renkli bir kısrakı varmış. Yıllar geçerken çocuk kervancılara katılıp uzak diyarlara gitmek onun için adet olmuş. Yazın gitse güz için giyim-kuşam alır, yiyecek-içecek alır, ne iş yapsa koynu para dolu olarak gelirmiş. Anne-babası büsbütün buna memnunlarmış.

Bir genç çocuk kervancılarla yazın gidip, yazın ortasında eve gelir. Çocuğun böyle erken gelmesine anne-babası hayret ederler. Babası: "Evladım sen niçin erken geldin?" der. Çocuk: "Sana verdiğim kendi payımı işlemek istiyorum, bundan dolayı erken geldim. Bu söylediği doğruymuş.

Güzün ihtiyar ve kocakarının evine siyah renkli kısraka binen bir çocuk gelir. İki çocuğun da kısrakları, giyimleri birbirine benzermiş. Anne-babası hangisi çocukları tanıyamamışlar, başları dönüp kalmış. Küçük evde iki çocuk tartışıp savaşa giderler. Gide-gide yorulurlar.

İki çocuk: "İhtiyar, kocakarı benim anne-babam, sen yokol, sen yokol" derler. Anne-babanın ise kafaları hala ayılmamış. Tamamen sıkıntı içindelermiş. Kuvvetleri tükenip çaresizlik içinde kalınca padişah güçlük içinde giderler. Yalvarıp yakarıp olup biteni anlatıp, iyilikle bu işin halledilmesini rica ederler.

Han: "Sizler, fazlasıyla keder görmüşsünüz, önünüze aş, üstünüze giyim, çok para alıp, gelen sizin çocuğunuz" demiş. İhtiyar ve kocakarı buna razı olmayıp, evine dikkat edip, ağlayıp, inleyip, bundan nasıl kurtulacağыз, demişler.

İkisi yolda gelirken güle oynaya yürüyen çocuklara rastlarlar. Başlarına gelen zorlukları anlatıp, onlara izah ederler. O, çocukların en küçüğü: "Ee, kendisi padişah olmuş bunu niçin çözemiyor, bunun hiç zorluğu yok. Ben çözerim" demiş, kendine güvenen bir sesle.

Küçük çocuk, birbirinin aynısı olan iki çocuğu çağırıp şunları söyler: "İkiniz, denksiniz, bir yere yarışarak gidip geleceksiniz". İkisi yarışıp gidip gelir. Birbirinin dengi kısrakları olduğunda aynı zamanda gidip gelirler. Tartışma giderek artar. Birbirine, "gidin, benim anne-babam" diyerek önceki kavgalarına başlarlar. Küçük çocuk, "şimdi ikinizde şu bulanık, kirli tulumu temizleyin," der. Söylediği gibi iki benzer çocuk aceleyle temizlemeye başlarlar. Gerçekten ihtiyar ve kocakarının çocuğu olsanız temizlediğiniz tulumu düşmessiniz", demiş küçük çocuk. Birinci çocuk bu sözü duyduğu zaman hızlıca tulumun içine düşüverir. Yaz mevsimi gidip, güzün gelip anne-babasına bakan çocuk tulumu batmadan kalmış. Değil kendisi, onun kolu dahi batmamış.

Küçük çocuk:"Çocuğun bu tulumun içinde kaybolmasının sebebi, içinde göz bağlayan şeytanın olmasıdır. Yoksa bu tulumda insan nasıl kaybolur" demiş.

İhtiyar, küçük çocuğun akıllığına razı olup ona hayır duada bulunur. İhtiyar çocuğuyla evine gelir. Küçük çocuğun yaptığı iş halka, padişahın kulağına gider. Hanın cini merhamete gelip güzel sözler söyleyerek, "bunlar çocuğa kavuştu", deyip razı oluvermiş.

İYİLİĞE İYİLİKLE KARŞILIK VERİLİR

Eskiden zengin bir adam biricik evladını dünyayı tanısın diyerek okumak için hocanın yanına verir. Çocuk birinci ve ikinci yılları tamamen güzel okur. Üçüncü seneye gelince de çocuğun gözlerinden okuma aşkı büsbütün tükenir, kendisi zayıflayıp, takattan düşer. Niçin çocuklara karışmıyor da yalnız yürüyor, bunda ne güzellik bulmuş? Hoca ana-babasına haber vermeden kendim takib edeyim demiş.

Hocanın çocukları okuttuğu yerde bir büyük su, öteki tarafı da uçurummuş. Çocuk dışarı çıktığında adet olduğu üzeru uçurumun kenarına oturmaya gidermiş. Hoca çocuğun ahlakına dikkat edip, ayrıca, "yarın başına oturup neyi gözetliyor" deyip çocuğa sorar.

Çocuk:

-Değerli hocam, benim oturup gözetlediğim yara kalçamdan et kesip kurbağaya veriyorum, deyip taacüple anlatır. Bu sözü duyduktan sonra hoca kendisi dikkat eder. Çocuğun kendisinin kalçasından et kesip bir gök mavisini alaca kurbağaya verdiğini gözleriyle görür. Hoca çocuğu yalnız çağırarak herşeyi bilmek ister.

Çocuk doğru söylemez.

Okumuyorum, hiç bir şey anlamadım, diyerek hocaya tam anlatır. Böylelikle, çocuk "okumuyorum" diye inat ederek evine gelir. Anne-babasına dahi sırrını anlatmaz. Ayrıca çocuğunun zayıflatıp, kurumasına yürekleri sızlar.

Çocuk:

-Başka şehire gitmek istiyorum, diye inat eder. Anne-babası da fazla sızlanmasına dikkat etmezler. Çocukda evini terk eder. Onların azık hazırlayıp, at verelim demeleri de fayda etmez. Çocuk bir hayli yolu kateder. Damağı kuruyup susar, etrafa bakamaz. Yürür, yürür. Ancak insan ve hayvanların gelip geçtiği bir yol bulamamış. Kuvveti kalmayıp, çocuk endişeyle çevresine bakıp durur. Ekine girip yayılan hayvanların açmış olduğu büyük bir yol görür. Çocuk aceleyle yola düşer. Bir vakit rüzgar yükseldiğinde çocuk önünde bir karaltının süründüğünü görür. Acele ettiğinde bunun kalçasından et kesip, verdiği ejderhaya dönüşen kurbağa olduğunu görür. Çocuk vardığında ejderha yolda ağzını açmış. Kalça etini veren çocuk olduğunu bilip ağzını kapatıp çocukla hal-hatır sorarlar.

Ejderha:

-Sen benim dostumsun. İnanmıyorsan kalçanı göster, demiş. Dikkat ettiğinde kalçası oyukmuş. İkisi de dostluklarını daha fazla güçlendirmişler.

Ejderha:

-Nereye gidiyorsun, sana nasıl yardım edebilirim, demiş.

Çocuk:

-Bana hiçbir şekilde yardımının gereği yok, diyerek teşekkür etmiş. Ejderha dört köşe bir taş çocuğu verip, şunları söylemiş:

-Bu sihirli bir taş, köşeleri kuvvet verip, güç alırsın; karnın açsa ağzına yaklaşıtırsan, istersen yemeğin hemen hazır olur, ölüyü diriltir, geçmiş adamlara yaptığını iyiliğin karşılığı iyiliktir, demiş. Çocuk dostunun söylediklerini dinleyip, yola çıkmış.

Yolda etrafına bakınıp, gittiğinde 10-12 yaşında bir çocuk gözünü açıp, ölü gibi yatıyormuş. Çocuk öteye gidip, düşünüp tekrar döner.

Çocuk:

-Çok genç çocukmuş, bunun elinden ne gelir, ondan sonra yanıma yoldaş olarak alırım, demiş.

Taşa emrederek, çocuğa sürterek, diriltilip alır.

Bir az yürüdükten sonra ötede ölü bir yılan görür, taşı değdirip, koysa, yılan dirilip, sürünerek gider. Biraz daha öteye vardıklarında karıncaların biriktiklerini görürler. Taşı koyup, değdirdiklerinde, karıncaların hepsi dirilip, padişahları teşekkür eder.

İki arkadaş yola devam ettiklerinde arıların ölü yattıklarını görürler. Büyük çocuk taşı değdirip, koyduğunda, arıların hepsi dirilip, gider.

Arıların padişahı:

-Bir işine yararız, deyip dua eder.

Çok yol gittikten sonra genç çocuk yoruldu, acıktım, deyip, ayak dretir. Güçten kesilen çocuğa midesi hiç tahammül etmez.

Ejderhanın dostu deminki taşı eline alıp "şimdi yorulmayıp işe yorulmuyorsun, aç olanı dahi doyuramıyorsun". Genç çocuk taşta nasıl bir sır olduğunu bildiğinden alır. Ondan sonra kötülük yapma düşüncesinden vazgeçtiğinde o anda kesilen, güç kevvet gelir.

Bir yere gelip otururlar. Yakın yerdeki kuyudan su içmek için dururlar, genç çocuk su içer. Sonra ejderhanın dostu suya eğildiğinde genç çocuk onu kuyuya iter. O kuyudan çıkamaz, her tarafı su olur, o sudan içip çıkıncaya kadar ki gözü dört olup, akli başından gidip, yere yatar.

Bir vakitte ejderhanın dostu çocuk ayak ucunda ağır hareket eden bir nesne görür. Dikkat ettiğinde bunun daha önce dirilttiği yılan olduğunu görür. Yılan onu kuyuya kimin düşürdüğünü söyler.

Yılan:

-Dostum seni çıkartanı kendin biliyorsun, benim elimden gelmez. Fakat seni çıkarmak için ben hanın kızını çağırdım. O su doğrudan küçük bahçeye çıkar. Kız, kırgınlıkla gider. Seni doktor, usta hekimler araştırıp, vezirler kuyudan çıkardılar. Vardıktan üç gün, üç gece kızla birlikte ol, ben dikkatla alırım. Padişahın kızı çok kızar. Sonra o sana nişanlı olur. Tamamı yılanının dediği gibi olur. Hanın vezirleri çocuğu padişaha gösterirler. Çocuk yılanın öğrettiği şarttı söyler.

Han, ikisinin birbirini sevdiğini bildiğinden, en zor bilmeceleri sorar, damat çocuk onu cevaplandırmaya çalışır. Birincisi, karanlık evde buğday, arpa, yulaf, darı birbirinden ayırılacak. Bunu bir gecede dörde ayıracaksın. Çocuk düşünmeden kabul eder.

Ev karanlık, kapı kapalı. Çocuk güç sarfetmeden oturduğunda evelki karınca dostları gelip dört hububatı dörde bölüp, dört tarafa koyarlar. Ertesi gün padişah buna taaccüb eder.

İkinci bilmece, üstleri aynı bezle süslü birbirlerine benzer altmış araba olup, kızım bunlardan birisinde olacak, hangi arabada olduğunu bilersen kızım senin, bilmesen başını keserim, demiş.

Çocuk çaresizlik içinde kabul dedi; hangi arabada, diye kederlenmiş.

O anda önceki dirilttiği arılar gelip şunları söylemişler:

-Sen kederlerme. Kızın hangi arabada oturduğunu biz biliyoruz, onunla birlikte biz dolaşık uçarız. Bizi görüp sen yola yakın dur, sonra bulup kızı elden kaçırma. Çocuk kızı bulur, padişah verdiği söz gereği kızını verir. Damadını kendisine birinci vezir yapar.

Han ava çıkmaya hazırlanır. Kızı babasının gamı, kederinden sandığını açar. Evelki ejderhanın verdiği taşı götürüp, damadını tanıdığını sorar. Önceki evsiz, yurtsuzun gelip padişaha vezir olduğunu görür. Kızın babası uzaktaki çocuğu çağırıp sorar.

Genç çocuk hepsini yalansız anlatır.

Ertesi gün han damadına:

-Hani, ölüleri diriltten taş, der.

O, bir çok çukurda yatan yırtıcı hayvanı diriltti. Onlar hanı baş yaparlar. Onlar öldükten sonra çocuk nişanlısıyla kendi anne-babasının yanına gelip padişah olur.

ÇINAR BEYLE PERİ KIZI

Çok eskiden bir fakirin güzel boylu karısı ormana gelip odun götürürmüş. Bir fundalıkta odun toplarken doğum sancıları tutmuş; bir erkek çocuğu olmuş. Çocuğun göbek bağı kesip kundaklayarak, odunlarını sırtına, çocuğunu önüne olarak evine gelir. Annesi, çocuğuna çınar ağacının dibinde doğduğundan adını Çınarbey koyar.

Çınarbey boy atıp, bir parça büyüdüğünde o ağacın dibinde oynamaktan hoşlanır. Çocuk yanında oynadığı çınar ağacı her yıl uzanıp büyür. Onun uzayıp büyümesini çocuk gözünü ayırmadan aylarca izler. Köydekiler çınar ağacına sırayla nöbetçi koyarlar. Fakat sırrını hiç kimse anlamaz. Çınarbey çocuk arkadaşıyla aşık oynar, çıkan münakaşada onu sırt üstü yere serer, akli başından gider. Arkadaşı Çınarbey'in babasına haber verir. Çabucak gelip çocuğuna sorar. Oğlu, "baba, ben ağacın tepesine baktığımda, kırk kanatlı ata binip ağaca konan bir kız gördüm bir kulaç kadar eğilir, kız üzerine oturur. Sonra geldiği gökyüzünde ağaçla beraber kayboldular. Demek çınar ağacı kızınmış" deyip çocuk sözünü bitirir.

Babasının izniyle 3-4 gün aradan geçtikten sonra Çınarbey, dostu Abişla hazırlanıp kızı izleyeyim deyip yola çıktı. İkiisi oldukça yol katettiler. Güç sarfedip kendileri de, atları da takattan düşer. Yolda bir sihirli ihtiyara rastlarlar. Selamlaştıktan sonra, nereli olduklarını öğrenip ihtiyar çocuklara yol gösterir. Ondan sonra bunları dedi: "Gencin dileğini yerine getirir, denilir. Perinin kadını seyahat edip gider, evine gitmez, çınar ağacının başına kız doğrurur. Seni de bu vakitte anan rızkını ararken çınar ağacının dibinde dünyaya getirmiş. Sen insanın çocuğu olduğun için ikiniz birlikte ömür süresiniz diye hayır duada bulunmuş.

Kızı büyüdüğünde daima çınarın tepesinde oynar. O, her geçen gece bir kulaç serpilip büyüyor".

Çınarbey ihtiyarın sözünü işitince, "onu ben nereden, nasıl elde ederim" dedi. İhtiyar: "Evladım, bir az yol kaldı, endişeniz geçer. Zorluklar içinde yürümüşsünüz. Batıya hareket ediniz. Yırtıcı hayvanlar atlarınızın etini parçalayıp atarlar. Sizlere dokunmazlar. Gün batıncaya kadar oturun, güneş ışıklarının tam değdiği yeri ellerinizle tırmalayın, yer yarılp sizlere yol açılır. O yolda dümdüz yürürseniz kızın mola verdiği yerle karşılaşacaksınız" deyip gözden kayboldu.

Çınarbeyle Aşım kızın istirahat ettiği girerler. Ay dese ondan da öte, güneş gibi göz kamaştıran kız yatıyor. Saçıyla ondan sonra iki iğneyle çekip uyandırır. Kız gökyüzüne götürüp de sonra yere konulan öteki şeylerin yerini sordu. Hepsini Çınarbey söyleyip açıkladı. Bunu kızın annesi de duydu. Kızın annesi Çınarbeyi kızının ömürlük sevgili olmalısın" deyip yer üstüne çıkarttı.

Çınarbey, nişanlısı ve dostu Aşım ile gelip konaklayacak bir yere gelirler. İki erkek dağdan geyik alıp gelirler. Nişanlısı evinde yalnız kalır. Su kenarına gelip saçını tarar. Asım dikkat ettiğinde kızın saçından bir tel, suyla akıp padişahın değirmene yaklaşmış durduğunu görür. Bir tel altın saçın dolandığını görür. Padişah elini şaklatıp: "Değirmene saç dolanan periyi kim bulacak," diye ilan eder. O zaman mastan ortaya çıkar. Ben bulursam, ne verirsin diye sorduğunda Han ne istersen onu veririm, deyip padişah sözü verir.

Mastan iki kayık tezyin edip biriyle aşağı tarafı araştırır, ötekiyle de daha yukarıları inceler. Bir müddet perinin kızını araştırır. Evini bulur. Ağlayarak evine girer. Şikayet edip, binbir dileğini söyleyip peri kızını inandırır. O esnada Çınarbey ile Asım gelirler. Peri kızı yarın gelin diyerek ihtiyar acuze sabahleyin geldiğinde evde otunuz güveyim izin verdi" dedi.

Bir nice gün geçtikten sonra ihtiyar acuze peri kızının saçını taradığını da başında altın saça gözü takılır. O anda kayığa gider. Peri kızını da alır. Peri kızı suda ihtiyarla birlikte hareket edip padişahın şehrine nasıl geldiğini anlamaz. Han halkı toplayıp çok mal kestirip peri kızını aldığı için ziyafet verir.

Çınarbey ve Asım eve geldiklerinde peri kızını görmezler. İhtiyar kocakarının baştan çıkardığını düşünerek ikisi araştırmaya başlarlar. Perinin ortadan kaybolmasıyla Çınarbey uçuran kanadını yere düşürür. Silah sesini duyan Ayperi güveyinin geldiğini bilerek Hanının elinden kurutulmuş uçup kaçır.

Çınarbey, Asım, Ayperi üçü havada uçtuklarında onları gören ahali hayrette kalır.

Ondan sonra Çınarbey, Perikızı, Asım olup köylerine gelirler. Üvey atası onların geldiğini duyup Çınarbey'in gözünü temizleyip karısını getirdi deyip, büsbütün koşturur. Fakat Aşım ile Perikızı hepsini yere batırıp, onun dileğiyle toz olur. Sonra önceki sihirli ihtiyara rastlayıp üçünede hayırlı dualar eder. Gençler sevinip, güzellikle yaşamaya başlarlar. Asım'ı evlendirirler. Çınarbey han olup adaletle beylik sürdürür.

FAKİRİN TALİHİ

Bir fakirin her gün odun alıp, pazarda satarak çocuklarına şöyle-böyle yiyecek, içecek alıp öylece yaşarmış. Bir gün gözü büyük suyun kenarındaki kuru dallara düşmüş.

Testeresini yere koyup, balta ile en dipdeki büyük dalı kesmeye başladı. Orta yerine geldiğinde baltanın başını sağlam tutan takoz yerinden çıkar, baltada suyun derin bir yerine düşer. "Gözün kötülük görmesin" deyip, boynunu bükerek oturdu. "Çocuklara ne şekilde bakarım" diyerek, derin üzüntüye daldı. Kendi kendine üzüntüyle soruverdi. Boş kalan takozu büsbütün üzülmüş.

Bir vakitte iki tarafına sallanıp duran bir ihtiyar öldü. "Oy, niçin üzüntüsü düşünüyorsun" diye sordu. Fakir, "nasıl üzülmem, günlük nafakamdan ayrıldım. Baltam suya düştü. Suya girsem nasıl çıkartırım. Şimdi ben ne yapayım, diyerek kaygı ve üzüntü içinde cevap verdi, "dedi. Fakir bir inanıp, bir inanmayarak, gözünü de ihtiyardan ayırmadı. Kederle ihtiyarı izledi.

İhtiyar suya culp ederek daldığında, gözü kamaştıran gümüş bir baltayı dışarı çıkartarak, "senin ki bu mu" deyip fakire baktı. Fakir, "hayır, benim ki demirdendi, bu sizin olsun" dedi. İhtiyar tekrar suya girip, bir maddet görünmedi. Bir azdan soru altından bir baltayla çıktı. Baltayı gösterip, "buradaki seninki mi?" dedi. Fakir, "hayır, benim ki demirdendi" diyerek cevaplandırır.

İhtiyar, daha derine süzülüp, suyun derin yerine girer. Fakirin baltasını eline alıp tuttu. Fakir, "bu olsa gerek" deyip birçok hayır dualarda bulunarak, sevincinden oynayıp, zıplayarak uzaklaştı.

Fakir baltasına tekrar takoz takıp ihtiyara teşekkür edip vedalaştı. İhtiyar, "Allah'ın verdiğiğine şükredenlerdensin, "diyerek gümüş ve altın baltaları da fakire verip gözden kaybolur. Fakir düşünceli bir halde gözü kapalı yürüdü.

Fakir bu kederli durumundan kurtulup evine geldi. Bugün elde ettiği ganimeti ailesine, komşularına anlattı. Hepsi altın, gümüş baltayı görünce taaccüp edip ilgilenmiş. Aynı köyde aç gözlü bir zengin varmış. Haber bu zengin adama da gider. Zengin, fakirden hiçbirşey koymadan hepsini öğrenir. Fakirde altın baltasını satarak yeni bir koyun ahır yeri, giyim-kuşam, yiyecek-içeceği çokca alıp güzel işinin zevkini çıkarıp, refah içinde kalır. Herkes, "talihli fakir" diye ondan söz ederler.

Zengin, gün istirahatından gece uykusundan geçince önceki dalı nefes nefese kalıncala kadar kesmeye başladı. Biraz sonra baltanın başı suyun derine düşüp gitti. Zengin, başını üzüntüyle eğerek oturu kalır. O anda önceki sakalı beline kadar inen ihtiyar "ne oldu" deyip sorar. Zengin baltasını suya düşürdüğünü söyleyince, sen hiç

üzölme, ben şimdi suya girip çıkartırım deyip zengini sevindirdi. Zengin telaşından oturacak yer bulamadı. İhtiyar ilkin suya girdiğinde gümüş, ikincisinde altın baltayı alıp çıktığında aç gözlü zengin, ikisi de benim ki dedi. İhtiyar bunun aç gözlü olduğunu anlayıp çok hiddetlenir. İki baltayı da eline alıp suya girip bir daha da çıkmaz.

Zenginde beklemekten gözleri çıkacak gibi olur. Beklemekten tamamen yorulur. Görür ki sahtekarlık, aç gözlülüğü sihirli ihtilar kötü görüp, sudan çıkmıyor.

EMEKÇİ KIZA SİHİRLİ KADININ HEDİYESİ

Eskiden dul bir kadın iki kızı varmış. Büyük kızının huyu, kılık-kıyafeti annesininkiyle aynıymış. Köylüler büyük kızla annesinden uzak dururlarmış. Ruhları kötü niyetli, haramzadelermiş. Diğer kızın hareketleri, yürüyüşü büyükannesine benzermiş. İnsanın kalbini kırmayan, arkadaş canlısı, güzelliğiyle insanı imrendiren bir kızmış.

Annesi büyük kızını korur, küçük kızdan nefret eder, onu sabahtan akşama kadar çalıştırmış. Büyük bir çamurdan geçerek pınardan su getirirmiş. Pınar on-oniki kilometre uzaktaymış. Fakat gece-gündüz yorulmak bilmeden çalışır, kuvvetten düşermiş.

İşçi kız bir gün pınardan su aldığı anda, zayıf bir kadın gelip kızdan su ister. Kız küpünü zalkalayıp, suyu süzüp içilir hale getirip, "içiniz" deyip nezaket gösterir.

Kadın sudan bir yudum aldıktan sonra işçi kıza bunları söyler: "Sen çok nazik, insana yakın arkadaş canlısıymışsın. Bugünden her söylediğin sözün ağzında gül olup çıksın. Hoşçakal" diyerek sihirli kadın gözden kaybolur.

Kız su dolu küplerle evine geldiğinde, annesi sövüp-sayarak durmadan söylenip kıza vurur. Nerede kaldın dermiş. Çalışan kız: "Lütfen anneciğim" der-demez kızın ağzından gittikçe her türlü gül, inci, elmas olup yere düşer, evin içini bu sesler doldurur. Kız pınarda başına gelenleri baştan sona annesine anlatır.

"Şimdi büyük kızım sen dahi pınar git zayıf, su isteyen kadına iyi muameleyle su ver" diye nasihat eder.

Büyük kızı sızlanarak zorla su tutumlarını alıp, pınarın yanına varır.

Pınarın yanına gelir gelmez güzel giyinip, "sihirli kadın" gelip su ister.

Kız: "Ben su isteyenlere su vermek için gelmedim, kendin iç" diyerek sihirli kadını azarlar. Kötü gözle kadını gözetler.

O sırada sihirli kadın: "Söylediklerin yılan, kurbağa, kamplumbağa olsun" deyip görünmez olur.

Nazlı kız: "Anneciğim, neyi kaldırıyım" dediğinde ağzından yılan, kurbağa, kamplumbağa yere düşer. Annesi korkup sırt üstü düşer. Biraz sonra akli başına gelip küçük kızını sövüp, döver. Kız, sonunda ormana girip, kaçar.

Ormandan gelen padişahın oğlula karşılaşır. Kızın söylediklerinin gül, cevher, inci olup döküldüğünü görünce büsbütün kıza vurulur. Kıza hemen aşık olur. Genç, hanın sarayına gelip ikisi birlikte ömür sürerler. Diğer büyük kız da annesiyle birlikte kaba muameleleri yüzünden tarlada çalışmaya devam ederler.

TALİHSİZDİ TALİHLİ OLDU

Eski bir zamanda anne-babası erken ölen yetim bir çocuk varmış. Annesinin eski damadıyla beraber bir yıl kadar yaşarsa da damat çocuğa merhamet etmeyip, ona kötü davranır. Çocuk:"Yetimlikte yersiz yurtsuz kalmak insanın karnının doyurmuyor", İnsan hayatın kahrını çekiyor. Ne kadar zor olsa da gelecekte ümit kesilmemeli, kötülük yolundan uzak durmalı insan. Böylelikle hayatla mücadele edip, zorlukları başarmalı diyerek yetim çocuk acınmayı bırakır.

Yıllarca dağ-taş dolaşarak dağlarla uyuyarak soğan, kuzu kulağı, örümcek otu, ceviz yiyerek yaşar yaşar, hiç kimseden korkmazmış. Her defasında anne-babasının mezarına gider. Onlara tazimde bulunurmuş. Elinde silahıyla bir daha kuşlara atmamış. Onların yumurtasını görse değmez; yavrularına ilişmez, onlarla oynar, dost olurmuş.

Böylelikle çocuk olgunluk çağına gelmiş. Dağ-taş yalnız yürüse dahi öte beriye selam verirmiş. İsimsiz çocuk çok yorulup, parçalansa dahi hırsızlık yapmamış. Yalan söylemeyi kötü görür, emeğimle nasıl kazanç sağlarım diye, düşünürmüş. Bir gün erken kalkıp, yıkanıp, bir parça yemek istediğinde kırılıp, kurumak üzere olan bir dal görür. Eline alıp suya gelip, "bunu suya atıp üzere olan bir balığı görür. Onu da koynuna alıp gider. Balık birden değişerek kurbağaya dönüşür. Dalın gölgesi gönül açar. Balığın su üzerinde çıkarttığı köpüklerde altın olur. Çocuk dikkatlice altınlarını ayıklayıp alır. Suya yıkanmak için girdiğinde sağlam kerpiçler çıkarır. Kerpiçlerle on kişinin oturacağı ev yapar. Kazanı ocağa koyup; kuru dallardan çok odun yığar. Gelip-geçene çay pişirip verir. Elinden gelen hürmeti esirgemezmiş.

Yetim çocuk bu yeri kendisine mesken tutar. Talih dönüp gül açar. Bir gün evine yakın yamaca çıkar. Ondandır yabani soğan alıp evinin yolunu gözetler; daha sonra bir devenin yolda gittiğini görür. Evine gelip ona tuz yalatır. Deveyi diz çöktürüp onun tüylerini yolar. Bunları yöneticiye gönderir. Bahçesi büyüyüp-gölgesi insanın ruhuna okşarmış. Balıkların arasında altın balık nur saçarmış.

Çocuk kervancılara hizmet eder, onlarda çocuğa kapkacak, çay, şeker, yorgan, döşek verir, kendi evinde yatırmış. Çocuk, gece uyumak üzereyken bir ihtiyar evine girer. Çocuk kalkıp selam verir, yer gösterir. İhtiyar şu sözleri söyler:"Evladım, emeğiyle geçinenmişsin, sana Allah verir. Ne dilerse, dileğin kabul olsun. Geceleyin ben altı arkadaşım ile geleceğim, misafir alır mısın?" deyip çocuğa bakar. Çocuk:"Yokluk ayıp değil, zenginlik miras değil, diyerek ata, bana misafir olun, gelebilirsiniz" der. İhtiyarın ne vakit kaybolduğunu anlamaz.

Çocuk bazlama yapıp, misafirleri karşılamaya hazırlanır. Gece, ihtiyar başta olmak üzere yedi adam gelip, "biz Allah misafiriyiz" deyip, otururlar. Çocuk dua edip

deveyi keser. Kazana etini atıp iyice pişirir. Et pişerken çocuk misafirlerin eline su döker. Et sessizce verilir. Yemeği hızla yerler. Yemekten sonra ellerini yıkayıp, bittikten sonra hiç konuşmadan rahatça otururlar.

Çocuk bunlar doymadı düşüncesiyle devenin geri kalan etini kazana salıp iyice pişirir. Dostlarının önüne koyar. Dikkat ettiğinde şafak sökmek üzeredir. Çocuk dua edip, hepsinin eline su döker. Suyunu döküp, nereden geldikleri bilinmeyen misafirlerin birisinden başka diğerleri gözden kaybolurlar. Çocuk tamamen şaşırır. Çokça tefekkür eder.

İhtiyar gümüş sakalını oğuşturup, hayır duada bulunur. "Aldığın mülk, arkanda oğulunu olsun, sabahleyin erken kalk, etrafına baktığında ağılın dolu koyun, kazıklar dolu kısırak, memeleri süt dolu ineklerin olsun; zengin olduğunda kibirlik taslama, evine saadet konsun, yedi adamdan birisi Hızır" dediğinde görünmez oldu. Sabah uyanıp tarlaya gittiğinde her tarafı mal dolu.

Çocuk evlenir. Üç oğlu olur. Hanımı da çocukları da emeğiyle geçinen, efendi, dürüstlükleriyle bahsedilen adamlardan olup, halk arasında konuşurlarmış. Mallara bakanlara kardeşçe muamele edermiş. Adamları zarurettten kurtarmış. Büyük oğlu çorbayı ılık ve yağıyla beraber içmeyi hoş görür, her gün çorba kaynatırmış. Talihi olmayan yetimin başına konup, zengin yaşantısı öylece halk arasında duyulur.

Önceki üvey atası utanmayı bir tarafa bırakıp, güzel haberi duyup, oğlunun evine gidip bir cuma kalır. Misafir olur. Ondan sonra ileri-geri gidip düşünür: "Bu nasıl zengin oldu, kutsiyeti nede, yok denildiğinde Allah niçin bunun servetinin yarısını bana vermedi" deyip, uzun düşünceye dalar. İneklerin, atların, koyunlarına göz gezdirir. Koyunların içinde kut düşen kuzunun kulağına dikkat eder. "Bunun talihi bana kalsın" diye düşünüp, "kuzunun soy, vakit geçirmeden, hiçbir şeyini atmadan kazana koy," deyip acele eder. Çocuk güzel kuzusunu yüzüp, kazana koyup kaynatır. Yağı çıktığında üvey babası talihin yüzdüğana görür. Üvey atası kalkıp içmeye kalkışınca bunu başaramaz, büyük oğlu her zamanki adetince çorbayı sıcak içip gider. Böylece üvey babası birinin kısmetiymiş, benim münakaşa boşunaymış. Ceylana dua edip, kurt konmuş. Bundan sonra hiç aç gözlülük yapamayacağım der.

"Duayla er büyür, yağmurla yer yeşillenir" sözü boşuna söylenmemiştir, deyip üvey atası evine döner. Böylece alınteri efendiliğin, dürüstlüğün sonunda talihsiz çocuk talihli, köyünde bilinen yigitlerden birisi olur.

10.10.2020
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YEREL YETKİLİLERİNE
BİLGİ VERİLMİŞTİR.

İYİLİKSEVER ÇOCUK VE ONUN DOSTLARI

Çok, çok eskiden terbiyeli büyümüş bir çocuk varmış. Akıllı olmasından öte başkalarını koruyan, arkadaş canlısı bir çocukmuş. Hiçkimseye kötü gözle bakmayıp doğru çocuktur, sözü halk arasında yaygınmış.

Bir gün bu çocuk şafakla birlikte kalkıp, ormana odun almaya niyetlenir. Çocuk yolda giderken tabiatın fevkaalede güzelliğine imrenerek bakar. Türlyü türlü ardıc ağaçları, huş ağaçları, güller, temiz pınarları görüp, tefekküre dalar.

Bir müddet sonra yorulur. Bir su arkının kenarına gelir. Avucla su içip, arkin kenarına oturur. Boyuna karşı tarafı hayranlıkla seyreder. O esnada ağlayan bir sınavber fidanı görür.

-Niçin ağlıyorsun? Bir budağımı daha kopardı. "Kendimi gösterdiğim bağa çıktığında dalımı koparıp aldı. Çok acı çekiyorum deyip çocuk mendilini alıp boğanın ayırıp bıraktığı dağı bağladı.

-Sen şimdi ağlama, genç canına eziyet çekirme. Bir kaç günden sonra yeşil rengin tekrar eskisi gibi olur. Beni annem odun alıp getirmem için gönderdi, şimdi gitmeliyim., Çocuk gitmeğe hazırlanırken" koparılan dalı niçin almıyorsun" dedi, Genç ağaç, Çocuk:"Canlı, yeşil dalı ben ne yapayım. Ben yolu kapatan, kuru dalları istiyorum" dedi.

Ağaç fidanına çocuğun cevabı güzel gelir. Şimdi güzelliğe güzellikle cevap vermek istedi. Ağaç:"Bugün eve gitmeyip burada kal. Ormanın içi karanlık ve korkunçtur. Bundan sonra bu sihirli dalı al. Sana lazım olduğunda:"Ve budağım ver" desen çatırdayarak sana istediğini verir. Eğer yokolsun desen gözünü üç defa yumup, üç defa açsan hemen isteğini verir.

Çocuk, ağaca teşekkür ederek, her isteği yerine getiren dalı yanına alarak yürür. Daha sonra su boyunca yürüyüp gider. Çocuk daha yukarılara çıkar. Gün batıp, karanlık her tarafı kaplar. Sonra yağmur yağmaya başlar. Çocuk yaprakları kalın bir ardıc ağacını korunak yapar kendisine. Gözümüzü kapatayım derken "yardım" diye bir ses duyulur. Oturan çocuk bu yardım isteyen ses kimin deyip karşılık verir.

-Ben karıncayım. Yuvayı su kaplamış, görmüyor musun? der. "Ver budağım ver" dediğinde bir ışık olur. Karıncaları yuvalarıyla birlikte alıp köknar ağacının dibine bırakır. Onlar dua, boyuna teşekkür ederler. Orman yaradılıştan daha fazla güzellik ve zenginlik yok deyip çocuğun dostları birbirlerine hürmette bulunurlar. Dananın sağ ayağına giren dikenini de alıp çıkarır. Dana çocukla dost olup ona odun toplayıp, çok yardımında bulunur.

Çocuk odunu götürüp, olan-biteni baştan sona annesine anlatıp, gecikmesinin sebebini söyler. Sonra gece olur. Fakat lambayı yerinde bulamazlar. "Ver budağım ver" dediğinde çocuk, ardıc ağacının budağına ricada bulunur. Evin içi, koyun ağılı komşuların evine aydınlık içinde kalır. Annesi buna çok memnun kalır.

AVCI CANIBEK VE ONUN OĞLU

Eski bir zamanda bütün canlılar birlikte mesut ve müreffeh yaşarken attığını gözünden vuran Canıbek isimli bir avcı varmış. Ne zaman olsa av sırasında vurduklarıyla döner, bunları ailesi, komşularıyla paylaşıp, onları sevindirmiş. Cömertlik ve gönül zenginliğiyle, insaflıkla terbiyelenen bir delikanlı imiş. Tepelerde dağ keçisi, su kenarlarında kulca vurur, yırtıcı hayvanları da vurarak yok edip, halkın iyi duasını almış.

Evlenmeden epey bekar kalmış, tabiatı güzel görüp, daima açlara, zayıflara, hastalara bakar, onların hayır dualarını alan adam olarak halk arasında bilinirmiş.

Bir gün geyik avlamak için dağa çıkar, türlü sebeplerle evine geç dönmeye başlarlar. İsteddiği yere zamanında varamıyacağını anlayınca atını yeşillığe bırakıp, yolda çaresizlik içinde kalır. Biraz düşündükten sonra uyuya kalır.

Şafak vaktinde bir sihirli kadın:"Canıbek, hala uyuyormusun, halk gitti, acele etmiyor musun?" deyip gözden kayıp olur. Kulaklarına inanamaz:"Ey sen kimsin" diye ses çıkarır. Fakat kimseyi bulamaz. Hayret edip, sıkıntıya girer, atını eyerleyip uzaklaşır. Fakat yolu bulamadı. Gün boyu gözüne bir şey görünmez. Kendi kendine kederlenip atını ota salar, bir çare düşünür.

Dikkatle baktığında kayanın yamacında toprak üstünde kadın görünür. Ne olursa olsun deyip ona doğru yürür. O anda kadın yüksek taşın yanına küt diye düşüp gider. "Ne olursa olsun" diyerek Canıbek de onu takip eder. O anda kızın güzelliği gözünü dona kaldırır, Canıbek kendini kaybederek arka üstü düşer. Kız:" Sen kimsin" der.

-Ben avcı Canıbek'in diye söze başlar.

-Canıbek, beni boş yere vurmadin mı, şimdi nasıl hilenle topal kaldığım gör, der ve oturunuz diye yer gösterir.

Kız aşağı tarafa doğru altın, gümüşe benzeyen parıltılar dökerek gider. İki ipe bağlı olan oğlak, keçiler. Onlar gitmeye kalkışır. Toynaktan yapılan kaba Canıbek için ayran koyar. Dıştan küçük görünsede ne kadar içse ayran tükenmez. Azıcık içip Canıbek kabadaki ayranı kıza takdim eder.

-Konuk, yattığında da iç, kabı boşalt, demiş.

Şafak vakti Canıbek uykudan uyanır, Ayperi kız var mı, yok mu diye düşünür. Görünce memnun kalır, yerninden hareketlenerek.

-Şimdi gitmelisin, deyip sihirli seccadeyi eliyle tutar. Yürekli, hiç bir şeyden korkmuyorsun, deyip yolu izah eder. İkisi birbirini sever.

Alçak tepeyi gösterir. Onun öte tarafında küçük iki tepe görünür. Gidip en ötedeki tepeye vardığında önüne bir kana, bir sarı kız çıkar.

Söyledikten sonra önceden kararlaştırılan yere vardıklarında: "Canıbek eniştem geldi" diye sevinip, mutlu bir şekilde ileriye hareket ederler.

Canıbek, dikilen yurtları, gürültüler çıkaran gelinlik kızları görünce dayanamayıp, bayılıp düşer. İki baldızı iki koltuğuna girerler. Biraz nefes alır. Canıbek dinlemek için önceki sihirli seccadeyi başının altına yastık yapıp uyumaya kalkışır. Kızlar:

-Bize böyle her taraftan insan gelmez. Sihirli seccadeyi buna Ayperi ablamız vermiş olmalı, diye birbirleriyle konuşurlar.

Biraz sonra Ayperi gelir. Öylece düğün obasına götürülüp büyük bir törenle Canıbek Ayperi kızla evlenip, kendi yurtlarına çekilirler.

Bozev'in her tarafını kapatırlar.

Ayperi:

-Canıbek, sen şafak sökünceye kadar gözünü kapatma, beni elinde tut, yokse benden ayrı kalırsın, diye hatırlatır. Canıbek hepsini kabul eder. Fakat gecenin ilerleyipte şafak vaktine yaklaşınca Canıbek'in gözü kapanır. Bunu gören Ayperi, "sana uyma demedim mi" diyerek göğe doğru kanat çırpır. Kendisine Canıbek kızar. "Bunca yaşa geldim, eşim yok, çocuksuz geçecek ömrüm" büyük bir üzüntüyle haykırır. Su kenarına yürüyüp biraz nefes alıp oturayım dediğinde gökyüzünden bir ses duyulur. "Canıbek sen kederlenme, suçlu sensin, gelecek yıl tam bu zamanda bu yere kelip, kal, dostum" deyip, yok olur.

Canıbek dönüp geldiğinde çukur bir yerin dağ koyunun keçi ve tekeyle dolu olduğuna görür. Buna hayret eder. Ayperinin kutsallığından bu dağ hayvanları benden korkmuyorlar, diye bu alışılmamış duruma şaşırıp kalır. Sezdirmeden hayvanlara yaklaşır. Düşünerek, acıktım deyip yakınındaki topal geyiği vurur, derisini yüzüp etini pişirir. Et hazırlandığında yüzünü yeniyle örten kocakarı gelir. Et kesip verse yemeyip onu yerine alır. Sonunda Canıbek bu durumu görür. Ondan sonra da gider.

Canıbek: "Ormanda böyle ecinni karılar olmaz, sonunda bu cadaloz beni öldürecek, diye kendini korumak için hazırlıklara başlar. Atın eyerini toplayıp üzerini dallarla örterek insana benzetir, kendisi de silahını hazırlayıp ağaca çıkar, etrafı gözetler. Gece yarısını biraz geçtikten sonra kan içen kocakarı gelir: "Canıbek sen misin, kanını içeceğim" diyerek tırnağını eyere batırmaya çalışır. Canıbek: "Seni hilekar, benim" diye silahını ateşler. Ayağı kanlar içinde kalan kocakarı kaçıp gider.

Kan izlerini takip eden Canıbek bir mağaraya girer. Kocakarıya isteğini söyleyip onu öldürür. Tırnaklarını keser.

Böylelikle zaman geçer. Birden Canıbek'in hatırına Ayperi'nin söyledikleri gelir. Hemen kararlaştırdıkları yere gider. Eteğine tosun gibi bir erkek çocuğu düşer. Canıbek binbir mihnetle çocuğa bakar; dağ hayvanlarının etini verip, onların postunu giydirir. Çocuk çalışkan iyi nişan alan birisi olup babası gibi ikisi köye hizmet eder, çocuğa da Canadil ismini verirler. Canadil avdan eli boş dönmez, babasının eliyle gönderilmiş.

AKLİM VAR, PARAM YOK

Begmat isimli bir adam varmış. Fakat elinde yiyecek hiç bir şeyi yokmuş. Kim ne verirse onu yermiş. Açlığa ve çıplak dolaşmaya alışmış. Yardım edenlerde onun açlığına dayanamıyarak verirlermiş. Zenginlere, tüccarlara gidip söyle demiş: "Benim aklım var, param yok. Mümkünse aklımı alın, bana para verin", Yolun kenarına oturup, "aklım var, param yok", diye ağlarmış.

Böylece bir çok yıl geçer. Herkes, bu delirmiş, akli yok diye hayret ederler. Yaşadığı zamanda doğruluk, adalet yokmuş. Halk, bunun söylediği sözlere kulak asmaz, kendi kendine konuşurmuş. Bir gün padişahın sarayının bulunduğu caddeden geçerken aynı sözünü tekrarlar. Tam o anda padişahın vezirleri bunu duyup, doğruca padişaha ulaştırırlar. Padişah bunu çağırır. Padişahın sarayına girer girmez Begmat, "aklım var, param yok" sözünü herkese duyurur. Bunu padişah da duyar.

Padişah, "aklım var, param yok, deyip durma. Aklın neye yeter onu söyle" der. Ondan sonra anlamadan deliyle gözünü aç, deyip kırk deveyle tüccarlarla birlikte başka bir şehire gönderir. Tüccarlarla giderken her zaman ki: "aklım var, param yok", sözünü tekrarlar. Bundan başkada bir söz tekrarlamazdı. Bir kaç gün ve gece yol yürüyüp geçtikten sonra Begmat fakirleri, açları ve aklını şaşırانları gördü. Üzölüp malları arkadaşlarından ayırıp başka yerde satmaya başladı. Berikilerin canı sıkılıp, Begmat'ı kötü yola düşürüp iflas ettirmek isterler. Begmat ötekilerin söylediklerini dinleyip, bildiği gibi mallarını satar. Başka şehrin aç-zügürtlerine bir şey vermedi. Tüccarlar kavga etti, çok korkuttular ancak Begmat başka söz söylemedi. Arkadaşlarının dövmeleri sebebiyle mallarını ucuz, pahalı demeden satıp, yerine kuru üzüm alıp yola koyulur.

Begmat yürüyüp bir müddet sonra büyük bir nehrin kenarına gelir. Çadırı dikip yirmi deve yükü kuru üzümü suya döker. Balıklar doyar. Üzümleri dağıtmasından sonra balıklar su yüzeyine çıkıp sormaya başlarlar. "Saygıdeğer, bize niçen yem veriyorsun? derler". Begmat kim üzümü istiyorsa suyun dibinden taş alıp çıkartsın, ondan sonra size tekrar üzüm veririm yoksa, vermem der. Balıklarla su altından taş alıp, çıkartıp, öylece üzüm yerler. Bir avuç dolusu kuru üzümü de palazlanmış güvercinlere verir. Balıkların topladıkları taşları dibe koyar. Şimdi güvercinler birden devenin tezeğini karıştırırlar. Ben onlara üzüm vereyim, der. Güvercinler tezek alıp getirirler, yerine de kuru üzüm alırlar. Sonunda Begmat'ın üzümü kalmaz. Kendisi de kırk devenin tezeğini ve taşları çuvallara doldurur. Bir konak yerine geldiğinde, soğuk ve odun yokmuş, korkup, benzi atar. Her tarafında onun eşyalarını almaya hazır kimseler varmış. Begmat bütün sardıktan sonra hepsi onun mallarını borca almak

istemifler. Sadece iki kız kardeş bir para veririz demişler. Isınıp, dinledikten sonra Begmat'a "ahmak, deli" diye sözler söylerler. Deli olmasan üzüm yerine insen tezek koyar mı, taş mı alacağız? Şehire varmalarıyla tüccarlar Begmat'ı kötülemeye başlarlar. Olanları bütün tafsilatıyla söylerler. Tüccarlara karşı ne desin, kendisini nasıl korusun, bunları düşünüp durdu. Bir müddet sonra devenin sırtındaki bir taşı alıp baktığında, bu taşların cevhere dönüştüğünü görüp, tüccarlar utanırlar. Bu taşlardan padişahın hazinesinde yokmuş. Padişah çok sevinip, yarısını halka verdi. "Aklım var, param yok" sözü doğru imiş der Begmat.

SIRLI PINARIN HİKAYESİ

Çok, çok eskiden bir şeyh varmış. Yaşı yetmişten aşkın olmasına rağmen, durmadan gezip, dolaşmış. Köyleri dolaşıp üç ayda bir evine gelirmiş. Ondan sonra gene uzaklara gidermiş. Bir nice gün yol yürüdükten sonra ıssız bir çöle yolu düşer. Dokuz gün geçmesine rağmen bir türlü yolu bulamaz. Güçten, kuvvetten düşer. Yardımsız, gözleri faltaşı gibi açılıp, vücudunu ter basar; gücü kalmaz.

Şeyh güçlükle yürüyüp, yolun kenarında akan bir pınar görür. Bu pınarın suyu tatlı, şerbet tadındaymış fakat, bir devin sihirli pınarı imiş. Erkek içse kadın, kadın içse erkek olurmuş. Bu sırrı bilmeyen şeyh sabırsızlıkla pınardan su içer. Şöyle-böyle deyinceye kadar 18'lik bir genç kız olup, çıkar. Fakat şeyhin bu durumundan haberi yokmuş. Çoban aldatan kuşu da aynı pınardan su içer. Bir zaman suda güzel kızın silüetini görüp, siyahlığına bakmadan aşık olur. Kendisi üstünü-başını düzeltip kızla şakalaşmak ister. Gerçekte kendi gölgesi olduğundan hiç haberi yokmuş.

Sudan dışarı çık, böyle nasıl su içinde kalabiliyorsun. Ömrümüz birlikte geçsin, demesiyle gölge insan gibi konuşmaya başlar. "Gel beri gel" der. Kendisi ne söylerse o da aynısını yapıp söylermiş. Ses çıkarmaz, ağzını dayayıp, el eder. Kız da ses çıkarmadan el sallar. Kız da, su da şeyhi kendi tarafına çağırır. Kızı istediğinden suyun dibine düştü. Su biraz bulanıkmış. Eliyle yoklar, suyun içini araştırır, kepiyle suyu dışarı atmaya geldin, kimi izliyorsun" der.

Şeyh:

-Ben yolcuym, yetişkin bir kızımı düşürüp, kaybettim, diyerek herşeyi anlatır.

Dev:

-Sen yolcu değilsin, yalan söyleyip aklımı karıştırma. Suda görünen senin gölgen. Sen pınardan içmissin, şeyh değilsin, kıza dönüştüğünden haberin yok mu? der.

Şeyh kendi haline inanmayarak nasıl olsun demiş.

O anda şeyh kendisini sudan seyretti. Kendi hayalini sudan gördü. Ne yapacağını, nereye gideceğini bilmedi. Şaşırdı kaldı. Köyüne nasıl gider, onların yüzüne nasıl bakarım, diye kederlendi. Ben, ne yapayım da eski halime döneyim, diye Şeyh devden yardım istedi.

Şeyhin aklı başından gidip yola çıkmaya karar verir; bu arada yolda avlanan bir padişaha rastlar. Ay dese aydan değerli, gün dese güneşten güzel bir kız; padişah diğer işlerini bırakır, o anda kıza aşık olur. Padişah kıza sarayına alıp, nikahlayarak evlenirler. Aradan beş-altı gün geçtikten sonra kız padişahla oturmayıp, zarı zarı ağlamaya başlar. Sonunda padişah dayanamayıp kıza sorduğunda kız başından geçen

ne var, ne yok hepsini anlattı. Fakat padişah bunan inanmadı. İnsan nasıl erkeklikten kızlığa dönebilirdi. Akıllı bir türlü buna yatmadı.

Padişah gözümle görmeyinceye kadar inanmam. Yoksa pınara varıp söylediklerin doğru mu değil mi, diye kıza hatırlattı. Sabah erkenden pınara gitmeye karar verdiler. Padişah sırlı pınarın suyuna dikkat etmeden on sekizlik bir kız oluverir. İki kız ne yapacaklarını bilmeden ağlaşmaya başladılar. Bir dedikoducu kocakarı yoldan geçerken pınarın başında ağlayan iki kıızı farketti. Suyunu içmek istedi. Suyun tadı damağına değer değmez bir delikanlı olur. Şeyh-kız, padişah-kız, kocakarı-adam birlyik oldular. Padişah-kızın sarayına varırlar. Bu olay-biteni hiç kimse ağzından çıkarmaz. Bunları altı yıldan fazla bir zaman halk sorar.

Şeyh-kız her yıl ikiz doğrup on iki çocuğun annesi olur.

Günlerden birinde iki karısıyla birlikte kocakarı-erkek uyuyordu. Ne var ki, gözüne uyku girmedi. Çaresizlik içinde acaba sırlı pınara gider gitmez pınarın sahibi dev gelip, neden benim pınarımda oturuyorsun? der.

Doğruca evine gidip hepsini alıp getirir. Dev, şeyh-kızı çok sövüp, halkı aldatan, yalancı, deyip döver. Padişah-kıza, sen doğru değilmişsin, doğruluğun olmadığı için senin olmaman olmandan daha iyidir. Kocakarı-erkeğe de sen yalan söylemeyi iyi gören dedikoducu, zalimmişsin. Bunu doğru söylüyorum değil mi? diyerek üçüne de tekrar sordu; doğru mu? dedi.

Eğer iyi yolda düşüp, yalan söylememeyi yemin etseniz sizi eski kalıplarınıza getiririm. Hepsi titreyerek bir daha öyle olmaz dediler. Bunlar devin arzusuna göre yirme çocuklu olduktan sonra kendi asıllarına dönmüş, böylece gerçek yaşamaya devam etmiş.

HEKİM DANIYAR

Cansab'ın atası büyük hekim Daniyar, bir kitaplarını araştırdığında bir yerde bengisu'nun yerini öğrenir. Ondan sonra ben bu bengi su'yu içip ölmez olmalıyım, diyerek yola koyulur. Kitap koltuğunda denizde bu suyu aramaya başlar.

-Daniyar Allah'ın hışmına uğradı, bengisu'nun yerini bulsa insanoğlu ölmezliğe kavuşur, bunu durdurmak lazım. Kitabı Daniyar'dan almak gerekir, diye Şeytan Cebrail'e söyler:

Cebrail insan kıyafetine bürünüp Daniyar'ın karşısına çıkar, köprü'nün üstünde ikisi selamlaşırlar.

-Ee, hangi tarafa gidiyorsun? diye ikisi birbirlerine sorarlar.

Daniyar kitabını koltuğundan düşürmemeye çalışır.

Cebrail:

-Nereye gidiyorsun? der.

-İşte şu karşıdaki dağda bengi su varmış. O sudan içen ölmezliğe kavuşmuş, der.

-Ölmezlik suyu'nu nasıl anladın? der Cebrail.

-Şu gördüğün kitaptan öğrendim.

-Hani, hani demiş, Cebrail.

-Bengi su falanca dağda, rengi şöyledir, diye kitabı gösterir.

-Haklısın, söylediklerin doğruymuş. Daha sonra Cebrail kitabı tutan kola bir darbe vurup, gider.

Kitap suya düşer. Su bir adamı götürecek kadar kuvvetliymiş. Kitabı Daniyar'ın elinden düşüren Cebrail gözden kaybolur.

Kitabını kaybeden Daniyar, sinirli bir halde evinde oturur. İyi çalışmayan, okumayı sevmeyen Cansap adında bir oğlu varmış. Alfabeyi dahi biliyormuş. Bu durum böyle sürerken Daniyar ölüp, karısı dul kalır. Çıkar yolu kalmadıktan sonra oğlu Cansap dağdan odun kesip, satar, onunla geçinirler.

Cansap böylelikle oduculuğun parasıyla yaşar. Kaç gün, kaç yıl geçer bilmez. Cansap yiğit bir delikanlı olur. Bir gün pek çok kişi dağdan odun getirdiklerinde yağmur yağar. Oduncular Cansap'a deli dediler.

-Eşeği çevirip durun, diyerek Cansap eşeğini geri çevirir. Bu arada yağmurun durmasını beklemeden daima yürürler. Yeri kazdığı zaman ayağının ucunda altın şeklinde bir nesne çıkar. Yuvarlak şekilde kazdığında bakır veya şeklinde görünür. Cansap kazdığı yerin kapağını gördükten sonra arkadaşlarını çağırır.

Arkadaşları hemen üzerine atılıp, kazıp açarlar. Kazdıkları zaman kapak bakırdanmış. Kapağı hepsi birden kaldırıp, devirirler. Ortaya bal çıkar. Kuyu dolu bal imiş.

-Bu görünen şey bala benziyor, değil mi? diyerek hepsi onu tatmaktan korkarak Cansap için, "ölecekse bu ölsün" diye önce ona tatmasını söylerler.

Cansap ağzına aldığı anda bal olduğunu söyler, ölmez. Bal olduğunu duyduktan sonra hepsi yiyip, doyup, kap-kacak alarak balı çıkartıp, pazarda satarak zengin olurlar. Kuyu çok derinmiş. Bir-iki ip boyu balı satıp, tüketirler. Bal tükendikten sonra arkadaşları Cansap'ı düşürüp: "bu itle ne diye konuşuyoruz, onu kuyuya gömelim" diye anlaşırlar.

-Cansap bu balı bulan da, tadına bakan da sensin. Ayakların yere değinceye kadar in, biz balı hep beraber bitirelim derler.

Balcılar Cansap'ı iple kuyunun dibine saklarlar. Cansap bütün balı yukarı gönderirler.

-Şimdi beni yukarı çekin, dediğinde arkadaşları ipi kesip, Cansap'ı o yerde bırakarak üstüne de kapağı kapatırlar.

Cansap kuyunun içinde kalır. Diğerleri evine giderler, hepsi balı satıp zengin olurken, bunun yanında Cansap karanlık kuyuda kalır. Kuyunun bir tarafına çıkan mı, yılan mı olduğu belli olmayan bir nesne düşer. Cansap belli olmayan nesnenin düştüğü yeri bıçağı ile kazıverdi. Önce delik başı girecek kadar sonra da gövdesini alacak kadar açıldı. Cansap içine girer. Az sonra hangi tarafına baksa aydınlık, Şahmeran'ın bulunduğu yere gelmiş.

Bir yılan:

-Bir kişi geliyor? deyip Şahmeran'a haber verir.

Şahmeran:

-Onu öldürmeyin, bana getirin, der.

Cansap'ı Şahmeran'a alıp getirirler. Şahmeran onun bütün geçmişini sorar. Atası Daniyar'ın kendisi için hiçbir şey bilmediğini, eşekle odun taşıırken yağmurun yağdığını, yeri kazıp balı çıkardığını, bal tükendikten sonra arkadaşlarının onu kuyunun dibinde bıraktıklarını, onun da bir yeri kazıp öte dünyadaki Şahmeran'a geldiğini, gördüğünü anlatır.

-Benim büyüklüğümü yok ettin, daha durmuyor musun? dedi. Böylece aylardan ay, yıldan yıl geçip, biçare Cansap Şahmeran'a yalvarır. Her günkü ağlamadan sonra Şahmeran serbest bırakayım dese vefasızlığından, bırakmasam dese göz yaşlarından korkar.

-Padişahım, Şahmeran, deyip her gün ağlarmış.

Yedi yıldan sonra:

-Zavallı, seni serbest bırakıyorum, der Şahmeran.

Bununla beraber Şahmeran Cansap'a:

-İnsanoğlu hilekardır, benim seni serbest bıraktığımı hiç bir kimseye söylemeyeceksin, der.

-Söylemem, diye yemin eder.

Sonra Şahmeran:

-Ömrün boyunca suya ve hamama girme. Çünkü yılanla beraber olanın vücuduna yılan resmi düşüp, kalır.

Bununla beraber onu alıp, daha evvelki kuyudan çıkardı. Cansap dünya yüzüne çıkar. Evine geldiğinde annesi zor şartlar altında yaşıyormuş. Odun alan arkadaşlarının hepsi zengin olmuşlar.

Cansap geldi denildiğinde onlar toplanıp evine gelip, mal vererek Cansap'ın da ev hayatı yoluna girer.

Cansap öyle rahat içinde yaşayıp dursun. O şehrin padişahı hastalanıp, büyük bir hocayı alarak bal kitabını açtırdığında, derdine derman ancak Şahmeran etinden yapılan çorbadır, diye padişaha anlatır.

Padişah:

-Nasıl edelim de Şahmeran'ı bulalım, diye hareket eder.

O anda tabip konuşur.

-Halkının hepsini erkek-kadın demeden hamama topla. Şahmeran'ı gören kişinin etine benek düşer. Ben onu bulurum, dedi.

Halkın tamamı hamama toplanır. Bütün halk hamama toplandığında sadece zavallı Cansap kalır. Cansap'ı da sürükleyerek getirirler. Elbiselerini çıkarttıklarında etinin her tarafında yılanın resminin düşüp, kaldığını görürler.

-Hadi, Şahmeran'ı nerede gördün? Doğru söyle.

-Gördüğüm yok, diye zavallı inkar eder.

-İnkâr etme, doğru söyle, yoksa başını keserim.

-Ölmektense söyleyeyim, dedi Cansap. Herşeyi anlattı.

Bütün olan- biteni önceki bal kuyusunu anlattı. Tabip Cansap'ı peşinden alıp bal kuyusuna gider. Kapağı açıp, "İsm-i Azam"ı, kaside ve duaları okur. Duanın kuvvetiyle Şahmeran'a altın çengel salarlar, bir yılan onu getirir.

Şahmeran geldiğinde tabibin yanında Cansap'ı görür.

-Ah, Cansabım, vaadimiz böyle miydi? der. Şahmeran.

-Can denilen daha tatlıymış, başını keserim dedikten sonra başıma bu iş geldri, der Cansap.

-Ne sende ne de hanın hükmünde kabahat var, demiş Şahmeran.

O vakit Şahmeran Cansap'a:

-Beni şimdi sen koynuna al, dedi.

Cansab'ın kendisi tabibin arkasında gitti.

Yolda bunlar giderken Şahmeran Cansap'a:

-Zavallı senin kalbinde kötülük yok, ecelim senin elinden olduğunu bildiğim için ağlamana yüreğim acıdığı için seni bıraktım. Şimdi benim derimi soyup, padişaha ilaç edecekler. Ben sana bir iyilikte bulunayım. Başımı ve kuyruğumu kesip, kazanda beni kaynatacaklar. Birinci yağ tabakası zehirdir, tabib bunu sen iç der, sen onu içme, ikinci kaynayan tabakaya sen içince on sekizbin alemin dilini bilirsin. Etimi sana pişirtir. Birinci yağı tabibe ver, ikincisini kendin iç. üçüncüsünü de padişaha verdiğinde hastalığından kurtulup, şifa bulur, dedi.

Gidip Şahmeran'ın başını ve kuyruğunu kesip, kazana etini atarak aynatır.

Birinci yağı tabibe verir. İkincisini kendisi içer. Üçüncü çorbayı da verir.

Tabib, kitaptan okuduğuna göre ikincisini ben içeyim diye kendi kendine karar vermiş. Üçüncü çorbayı padişaha verdiğinde padişahın tükenen boyu hastalıktan kurtulur.

-İkinci çorbayı al, gel, demiş.

İkinci diyerek birincisini çorbayı verir, tabib içer içmez ölür.

İkinci çorbayı Cansab'ın kendisi içerek "on sekizbin alemin dilini öğrenir.

SÖYLEMEZ KIZ

Çok eskiden Asan adlı bir adamın güzel bir kızı, birinde de evlenme çağında üç oğlu varmış. Adam hastalanır. Sayılı kalan günlerini düşünerek "üç oğlunu var, hala onlara denk eşler bulamadım. Ölmeden hepsine uygun birer kız bulup, bunların evlilik borçlarından kurtulayım" diye düşünürmüş.

İlk önce büyük oğlunu çağırır:

-Ah evladım! Daha sağ iken kimin kızıyla evlenmek istersin, söyle alayım der.

-Asan'ın kızını almak istiyorum, dedi.

Ortanca oğlunu çağırır.

-Oğlum, senin evlilik borcundan kurtulmak istiyorum, kimin kızını almak istersin? der.

-Asan'ın kızını isterim, dedi ortancası.

Ondan sonra küçük oğlunu çağırır.

-Oğlum seni evlendirmek istiyorum, kimin kızını istersin? der. O da diğerleri gibi;

-Asan'ın kızını ...dedi.

Adam üç oğlunuda yanına çağırır.

-Üçünüzde Asan'ın kızını almak istiyorum dediniz. Üçünüzü üç bin altın. Herbirinize bin altın düşüyor.

-Hanginiz mücevher getirirse, Asan'ın kızını ona alırım, dedi.

Üçü de pazara varır. Büyüğü gittiği yerde birisi ayna tutuyormuş.

-Bu aynanın fiyatı nedir?

-Aynanın fiyatı bin altın.

-Bu aynanın fiyatı bin altın olduğuna göre ne hüneri var?

-Hüneri, dünya yüzünde ne olup-bitiyorsa insana gösterir.

Aynayı eline alıp baktığında bütün dünyayı görür. "Bundan daha kıymetli mücevher var mı" diyerek çocuk aynayı bin altına alır.

Ortancası pazara vardığında küçücük bir kilimi adamın birisi bin altına satmak istermiş.

-Vay, bu kilimin ne hüneri var?

-Hüneri, ağız açıp-kapayınca kadar adamı istediği yere ulaştırır "Bundan da kıymetli mücevher var mı" deyip çocuk kilimi alır.,

Pazara küçük çocuk gider. Birisinin satmak için elinde elma şeklinde bir nesne tuttuğunu görür.

-Bunun fiyatı nedir? diye çocuk sorar.

-Fiyatı, bin altın.

-Ne hüneri var da bu elmanın, binaltın olsun?

-Ölen adamı suya koyup, bu elmayı koklaksa adam o anda dirilir, der.

"Bundan daha iyi mücevher olur mu" deyip, çocuk elma şeklindeki mücevheri alır. Pazardan mücevherlerini aldıktan sonra üç kadeş bir araya gelirler.

-Sen ne aldın diye burburlerine sorarlar.

Üçüde na aldıklarını birbirlerine gösterirler. Asean'ın kızı ne yapıyor diye aynadan baktıklarında, kızın öldüğünü, halkın toplanıp ağıt yaktığını görürler.

-Ah, hani seni kilimin, ona oturup gidipte kızı suya koyalım, derler.

Üçü de oturup o anda kızın yanında otururlar. Hemen suya atıp, satın aldıkları elmayı ona koklatırlar. "dirilt şunu " derler.

Küçük çocuğun elmasını kokladıktan sonra kız dirilir. Kız dirildikten sonra üçü de kararsızlığa düşüp, münakaşa ederler.

-Benin aynam olmasaydı bunun öldüğünü nasıl anlayacaktık, ben alacağım, der büyüğü.

-Benim kilimim olmasaydı, ona nasıl ulaşacaktık, der kilimin sahibi.

-A sen ayanla gördün, sende kiliminle uçup geldin, peki benim elmam olmasaydı biz ne yapardık, der küçüğü.

Böylece bu üçünün kararsızlığı kafaları karıştırır.

Bir yerde hanın üç oğlu varmış. Birbirinin sırrını gizleermiş. Geyik avına çıktıklarında ikisi evde kalıp, birisi çıkarmış. Küçük çocuk geyik avına çıkacağı gün iki abisini çağırır:

-Bu gün ava çıkma günüm, sizin gibi niyet ettim. Üçümüz eğleneceğiz, hangimiz hünerliyiz, onu göreceğiz. Fakat ganimet benim, münakaşaya gerek yok. Sizler seyredip, göreceksiniz dedi.

İki abisi;

-Ne olursa üçümüz bakacağız, ele geçirdiğimizi sana veririz deyip, dağa giderler.

Geyik avından sonra filan yerde buluşalım diye bir yer belirledikten sonra üçü de bir tarafa dağılırlar.

Büyük kardeşin atı bir yerde dururken karşısına geyik şeklinde hayvan çıkar.

-Beni sen vurma, sana Süleyman Peygamberin yüzüğünü vereyim, yüzüğü alırsan padişah olursun, dedi geyik. Çocuk yüzüğü alır. Bir vakit sonra diğer iki küçüğü gelir.

-Ele geçirdiğiniz ne var? diye ganimeti sordu. Küçüğü

-Av günü benim, o yüzüğü bana ver.

Büyük kardeşi;

-Vermiyorum der.

Ortanca kardeş:

-Söz vermiştik değilmi?_ Yüzüğü küçüğümüze ver.

İhtilafa düşerler.

-Vadiniz var, av günü benim, bu sebeple yüzük benim.

Bu sırada bir hoca, bir marangoz, bir kuyumcu arkadaş olup, üçü bir adamın misafiri olurlar. Bir vakit sonra marangoz kapıya çıktığında kapının önünde bir kütük görür. Odunu insan bedeni şeklinde yontup, güzel bir şekline koyar. Sonra kapının kenarına koyar. Sonra kuyumcu dışarı çıktığında kapının yanında güzel bir kız görür.

Şöyle bir kıza baktığında bunun ağaçtan yapılma olduğunu anlar. Kuyumcu durup, kıza küpe, bilezik takar, güzel giyimli bir kız halirne sokar.

Bir müddet sonraü hoca kapının önüne çıktığında boylu poslu bir kız görür. Dikkat ettiğinde tezyini insandan da güzel fakat canı yokmuş.

Hoca durup: "süp, süp" diyerek kıza can verir.

Ağaç kıza can gelir. Bu sefer üçü kız için münakaşa ederler.

Anlaşamayanyar durup: odunu keip kız haline getirene verelim dediğinde diğer ikisi razı olmazlar.

Bir yerde bur padişahın biricik kızı "kim beni üç defa konuşturursa ona varırım" diye yemin etmiş. Fakat gidenlerin hiçbirisi söyletemezmiş. Cezasını babası verip, üç defa konuşturamayanların kafasını kesermiş.

Yakışıklı bir delikanlı padişaha:

-Kızınızı ben üç defa konuştururum. Eğer başaramazsam başımı esin.

Padişah:

-İyi çocukmuşsun yoksa boşuna ölürsün. Çünkü bir çok genç böyle ölüp, gitti demiş.

Söyletemezsem ölümümüme razıyım, söyletirsem kızını alırım, dedi. Padişahla genç giderler. Kıza haber verir babası.

Vardığında:

-Damat geldi, diye davul, zurna çaldırır.

Genç gittiğinde:

-Size müşkülü zor bir meseleyi halletmeniz için geldim, deyip söze başladı.

-Önce Asan'ın kızını üçünün güzel görüp, adamın üçünede üç bin altın verenin meselesine gelelim. Ayna ile kızın öldüğünü görenin, kilimle uçup ulaşanin, elmayı koklattırıp, diriltinin hadisesini anlattı. Kararsızlar, aynayla görenler aralarında kıızı paylaşamadılar, dedi.

Söylemez kız:

-Senin anlamayanların bir şey anlamamışlar. Ayna ile görüp ya da kilimle uçmak neya yarar. Kız elma ile diriltenin hakkı olmaz mı? deyip kız bir defa konuştu. Davullar çalınır.

Ondan sonra Süleyman peygamberin yüzüğünü alan üç kardeşe sıra gelir. Küçük kardeşin av günüymüş. Av ganimeti bu gün benim ki diye sözleşmeleri var. Anlaşmayanlar gün benim diyene yüzüğü verecekler, dedi.

-Kendisi bulan kendisi almaz mı? Doğru değil bunu da halleder. Kız gene konuşur.

Sonra ağaç ustasına gedi. Ağaç ustası kütüğü yontarak kız haline soktu. Kuyumçu giyindirdi. Hoca can verdi. Kız ağaç ustasına vermek isterler, dedi.

Bundan sonra Söylemez kız:

-Kütük ne kadar güzel kütüktür. Emek can verenindir. Kız hocanın hakkı, diye üçüncü defa konuşur.

Kızı, böylece üç defa konuşturan delikanlı alıp götürür.

BALKIYA

Çok eskiden Balkiya adlı birisi talihini arayıp, talihim nerede diye bilmeden dünyayı gezip dolaşmış. Bir yaz günü yılanların padişahı Şahmeran bir bölük yılanla birlikte oturup, istirahat ediyorlarmış. Balkiya bunların üstüne basar.

-İnsanoğlu geldi, diyerek bir yılan Balkiya'yı Şehraman'a bildirir.

-Ateş saçıp öldürmeyin. Bana onu diri getirin, demiş.

Balkiya'yı yılanların padişahı Şahreman'a getirirler. Şahreman on sekiz bin alemin dilini biliyormuş.

-Sen kimsin, ne yapıyorsun? diye Balkina'ya sormuş.

-Ben bir bahtsızım, bahtımı arıyorum.

-Onu arayıp, duruyorsun, insanoğlu vefasız, hilekar olurmuş. Sen şimdi bırakırsam biriyle karşılaştığında beni anlatır, beni zarara uğrattırın, dedi. Balkiya kimseye söylemeyeceğine dair söz verdi.

-Mademki talihini araştırırmışsın, dokunmayın, diye emir verir. Şahreman Balkiya'yı serbest bırakır. Balkiya Şahmeran'dan ayrıldıktan bir nice gün sonra bir kişiye rastlar.

-Sen necisin? diye Balkiya adama sorar.

-Ben Akop hocayım. Süleyman Peygamberin yüzüğünü almak istiyorum. Fakat suyu, dağları aşamıyorum. Ben de Şahreman'ı bilen birisini arıyorum. Onu bulsam her şeyi alırım, der.

-Nasıl?

-Şahreman on sekizbin alemin dilini bilir. Suya batmayan bir ot var. O otu suyun tabanına koyup üstüne basarsan suyun üzerinde batmadan yürürsün. O otu bulup, Süleyman Peygamberin yüzüğünü almak istiyorum. Eğer yüzüğü alabilirsem, ot, su, taş-toprak herşeyin dilini bilir. on sekizbin aelemden haberim olur, padişah olurum. Sana da talihini veririm, der.

Bu cevaba aldanan Balkiya:

-Şahmeran'ı ben bulabilirim, fakat onu sen öldürürsün, dedi Akop'a.

-Ben onu öldürmem, su üstün yürümeyi sağlayan otu öğrenip, sonra onu yerine bırakırım dedi.

-Şahreman'a sözüm vardı. Seni bırakırsam beni bulursun, diyerek Balkiya Şahreman'ın kaldığı yere gelir.

Ejderhalar nöbetteymiş.

Akop "Azayımkan" duasıyla nöbetteki yılanların hepsini etkisiz hali getirir. Akop, dua ile Şahreman'ı çağırdı. Onu gümüş bir tepsi içinde sürünerek getirirler. Duayı tekrarlayıp, aklı başına gelen Şahreman bir de bakarkı dostu Balkiya oturuyor.

Balkiya dostuna:

-Bunu yapar mısın? der.

O sırada Akop hoca söze girer.

-Bu adamı kandıran benim. Senden bir şey soracağız. Onu bize söyle, seni rahat bırakalım, demiş,

-Söyleyin bakalım demiş Şahreman.

-Dünyanın dört bir yanı deniz. denizden öte tarafa geçemiyoruz. Bunu kitapta gördüm, bir ot varmış, o otu okşayıp alsanız, sanki kuru yerden geçiyormuşsunuz gibi suyun üzerinden geçersiniz. Fakat hangi ot olduğunu bilmiyoruz. Akop hoca bunu kitaptan buldu. Siz bu otu söylersiniz bizim size herhangi bir zararımız dokunmaz. Sizi kaldığınız yere bırakırır, diye söyledi.

-Ondan sonra Şahreman, ötedeki bir ot parçasını koparıp, eliyle okşadı, bununla suyu geçersiniz, dedi.

Orada bulunan bir otu alıp, okşadıktan sonra Akop'a vermesiyle Akop "on sekiz bin aleme padişah oldum, şimdi gitmeliyim" dedi.

Böylece Şahmeranı bırakın.

Şahreman Balkiya'yı Akop'la beraber salmaz:

-Beri gel, deyip yalnızca onu yanına çağırır.

-Söylemedim, benim yeminim var. Yalnız sen bana kötülük etsende, ben sana iyilik yapacağım. Sizler sudan geçip Süleyman Peygamberin yattığı yere varırsınız., Süleyman Peygamber nehrin derin yerindedir. Her tarafını ejderhalar koruyor. Yaklaşanı ateşleriyle yakarlar. Dağa vardığınızda Süleyman Peygamberi görürsünüz. Süleyman pahalı nesnesi tahtında saklı durmaktadır. Yüzük, sol elinin erçe parmağında.

"Azayımkan-ism-i Azam?" duası okunursa ejderhaları etkisiz hale gelir. Süleyman Peygamberin yettiği yere gidenlerin hepsi öldü. Sen dana arkada bulun, dedi.

Akop'la beraber gidersen şayit sen de ölürsün.

Şahreman'ı bırakıp, koşup Akop'la Balkiya yürüdüler. Bu suya ya da denize ulaştıklarında hemen otu atıp ayaklarının altına koyarak sanki karada gidiyorlarmış gibi kolaylıkla yürürlerdi. Böylece Süleyman Peygamberin yattığı dağın tepesine gelirler. Dikkat ettiklerinde pahalı yakutlarla süslü tahtın üstünde Süleyman Peygamber örtülü duruyor. Yanında ejderhalar ve aslanlar var.

Arkalarından varıp: "Bunların hepsini bayıltayım" diye Akop "Azayımkanı" okumaya başlar. Ejderhalar kendilerinden geçerler, aslanlar da kımıldamaz hale gelir.

"Yüzüğü alayım, on sekiz bin alemin padişahı olayım" diye Akop sevinip, durur.

O sırada Balkiya'ya:

-Yürü, dedi.

Balkiya da:

-Beni ne yapacaksın! sen kendin git al getir ben burada kalırım, dedi.

Şahreman'ın sözünü tutan Balkiya yerinde kalır.

Diğeri gider. Duayı okumasıyla yılanlar da, aslanlar da kımıldamaz. Akop gidip yüzüğü alayım Süleyman Peygamberin parmağına asılır.

O sırada Cebrail:

-Çek kolunu! diye haykırdığında Cebrail'in sesinden korkup, kendini kaybeden Akop, "Azayımkan" duasını şaşırır, o anda kendilerinden geçmiş olan yılan ve aslanlar dirilip, ateş saçarak Akop'u öldürürler.

ASAN - ÜSÖN

Şaydat Han'ın iki karısı varmış. Büyük karısının Asan-Üsön, küçük karısının Kısan isimli çocukları varmış. Küçük karısını daha çok severmiş. Küçük karısının çocuğunu okula verip, tahsilli birisi olmuş. Asan-Üsön'ü okula vermezler.

Bir gün padişah rüyasında Nurkazar kuşunu görür. Kuş insan gibi konuşuyormuş. Kuş, güldüğü vakit ağzından altınlar şangırdarak akıyormuş.

Padişah'a "sen aşık olacak, yerinden kalkmayacaksın" demiş. Hanın hemen küçük karısı gelip:

-Oy, sen ne için kalkmıyorsun?

-Kalkmıyorsun, der padişah.

Karısı "kalkmıyor, öylece yatağında duruyor" diyerek padişahın çocukluk arkadaşlarının yanına varır.

-Vah, sen niçin kalkmıyorsun? Bir yerin mi ağrıyor? diye sorarlar.

-Yok, ben rüya gördüm, ona aşık oldum, dir.

-Sen nasıl bir rüya gördün?

-Bir Nurkazar kuşu gördüm. İnsan gibi konuşuyordu. Konuştuğu vakit ağzından altınlar dökülüyordu. Ben ona aşık oldum, der.

-Sana, doğru, deyip Asan ile Üsön'ü çağırır. "Çocuklarım, rüyamda insan gibi konuyan Nurkazar kuşunu gördüm.

Onu araştırıp, getirir misiniz?

Asan-Üsön:

Alıp, getiririz, ata derler.

Padişah ikisine de giyim-kuşam, güzel atları, azıklarını, silahlarını tam verip, onları gönderir.

Dört-beş günden sonra Kısan duyar:

-Ee, baba beni sevdiğin nereden kaldı. Asan-Üsön'ü daha fazla sevmiyor musun? O ikisini rüyanda gördüğün kuşa gönderiyorsun da beni göndermiyorsun. Ben de gitmek istiyorum.

-Evladım sen gençsin. Bundan dolayı seni göndermiyorum.

-Genç değilim, gitmek istiyorum, dediğinde babası çaresiz ona da güzel at, azık ve silahla techiz edip, gönderir.

Dört-beş günde önce giden abilerinin ardından onlara ulaşır. Üçü yürüyüp, bir yere vardıklarında üç yol önlerine çıkar. bir taşa şunlar yazılıymış. Kısan okumayı biliyormuş "Önceki yola giden, gelir, Ortanca yola giden ya gelir ya gelmez. Sonuncu yola düşen de gelmez"

Büyükleri Asan gidip, gelen yola ortancası Üsön gidipte ya gelinir ya gelinmez yola, en küçükleri Kisan ise git-gelmez yola düşer,

Kisan bir ay yol aldıktan sonra atı onu taşıyamaz hale gelir. Kisan atını bırakıp yola yayan devam eder. Bir türbeye rastlar. Türbenin etrafında bir çok geyik görür. "Bunlardan birisini öldürüp etini pişiririm düşüncesiyle yaklaştığında geyiklerin hepsi onun yanına gelir. Kisan" bunlar nasıl geyik, benden kaçmadan yanıma geliyorlar" diye düşünür.

Kisan'ın azığı tükenip, aç kalır. "Türbeye gireyim" der. Türbeye girdiğinde, türlü yiyecekleri hazır bulur. Kisan elini yemek için bir yiyeceğe uzattığı anda "Çek elini, kendini bilmez" diye bir ses duyar.

Nereden ses geliyor, diye etrafına baktığında oturan yaşlı bir kadını görür.

Oturduğu masa ve sandalyeler altındanmış.

-Sevgili anne, karnım acıktı, yiyecekten vermiyor musun, der.

-Bir parça yiyecek ha! kendini bilmez. "süf" diye üfleyerek Kisan'ı orada bir geyik kalıbına sokar.

-Kurbanın olayım anne, yiyeceğine de razı oldum. Beni eski halime getir, geyik olarak bırakma, der.

-Geyik yapma diyor! Kendini bilmez, "süf" deyip üfleyerek onu eski haline getirir. Tam teçhizatlı olarak nereden geliyorsun, diye sorar.

-Dili de yok, söyleyemiyor. "Dilinde bağlanmış " der. "Süf" diye üflediğinde dili açılıp, eskisi gibi konuşur.

-Nereden geliyorsun? demiş kız.

-Şeydathan adlı padişahın şehrinden geliyorum.

-Neyin peşindesin?

-Babam rüyamda Nurkazar kuşuna aşık oldu. Ben onun peşindeyim, demiş.

-Peri padişahının kızıyım. Adım Gülbaaram.. Nurkazar kuşum vardı. Babam alıp, Aycamal Perinin kızı padişah olup, annem ve beni iki türbeye bıraktı. Perinin şehrinden kovdu. Sonra, Nurkazar kuşumu da aldı. Bu sebepten annem dua ederek geyik yapmış seni. Beni insanoğluna vermeyi karar kılmış; beni sen alacaksın. Damat olacaksın. Nikahımız kabul olunsun, nikahlanırlar. Kisan Gülbaaram'ı alır.

-Nurkazar kuşuna nasıl ulaşacağım? der.

-Sen şimdi ötede büyük bir ağacın tepesinde Alpkarakuş yuvalanmış. Her yıl onun yavrusunu bir ejderha yer. Sen oraya gidip, ejderhayı öldür, yavrusunu sağ bırak.

Vardığında, ejderha ağaca sarılıp, çıkmeye çalışıyor. Hemen kılıcıyla onu belinden vurup, öldürdüğünde Alpka kuş gelir.

Ejderhayı görür.

-Senin ne maksadın var?

-Perinin şehrine beni götürmelisiniz. Nurkazar kuşunu alıp getireyim.

Bu sebepten Alpkarakuş Kisan'ı alıp götürdü.

Periler uyuduklarında görünen ev perinin evi, deyip gösterir. Ağzında bekçiler yatırıyor. Eve girdiğinde altın bir yuvada Nurkazar kuşu duruyor.

-Ben sizi almaya geldim, der Kisan.

-Benim efendim perinin padişahı Aycamal ademoğlunun peşinden gidip, ne yapayım, gitmiyorum, der kuş.

O zaman Kisan:

-Değilse de babam sana aşık olmuştur. Ölüp kalsa ahirette atamın günahı senin boynunda kalır.

-Onun günahını ahirette taşıyıp, onu nasıl göreceğim, evinden ayrılışın kaç yıl oldu, demiş Kisan.

-Şimdi sen, ötedeki Aycemal'in yanına nereden çıktığını, adını babanın bana aşık olduğunu, kanını götürmeni söyle, buraya öte taraftan Alpkarakuş'un getirdiğini yaz, Aycamal, cevher saçılmış altın perde üstünde yatarmış.

Korkma, uyanmaz...Nunkazar kuşu gözünden yaşlar gelinceye kadar güler, ağzından altın-gümüş dökülür. Kisan altın yüzüğünü Aycemal'in parmağına, onunkini de kendi parmağına takar.

-Haydi şimdi, gidelim diye Nunkazar'ı götürüp. Alpkarakuş'a binip uçarak önceki büyük ağacın yanına gelirler. Geldikleri zaman Alpkarakuş'un yavrusu sağ-salim duruyor.

-Dost olduk, deyip Alpkarakuş bir kanadını yolup, afsunlayarak verir. Buna, nereye gitmek istediğini söylersen seni götürür, demiş.

Kanada binip Nurkazar'ı alıp Gülbaaram'ın yanına gelir. Gülbaaram Nurkazarla karşılaşp, nereye gidiyorsun. Kisanın yanındayım. Şimdi gidip bir yerde olmalıyız, demiş.

Gülbaaram. Kisan azık hazırlayıp, Nunkazar kuşuyla kanada binip hareket ederler.

Yolda Gülbaaram:

-Annem bizi yedi kat gökte bırakmaz. Seninle nikahlandıktan sonra işte bu ok Süleyman Peygamberden kalan ok. Bunu, bize düşman olan kocakariye fırlat, demiş. Söylediği gibi ok düşman kocakariye fırlatılır. Geldiklerinde ok önceki ihtiyara saplanmış, öldürmüş. Geyiklerin hepsi toplanıp gelir.

Gülbaaram duasını tekrarlayıp geyiklerin hepsini insan yapıp:

-Geldiğın gibi güzelliikle var, der. Kanatla uçup, ağabeyleriyle ayrıldığı üç ayrı yola ulaşır. Konup, Gülbaaram'ın ipek çadırını kurarar. Yakınlarında bur kuyu varmış. Kalın bir sicimle kuyudan su alıp, çay kaynatırlar. Gülbaaram'ın yaptığı yemekleri yerler.

Kısan:

-Nurkazar sizler burada oturun, ben ki ağabeyimi araştırıp bulayım, atıp, getireyim diyerek Asanın gittiğı yola düşer.

Nurkazar' götürüp, ağzından altın, gümüşü, mücevherleri döktürüp yol için harçlık yapar.

Bir şehre ulaştığında Asan'ın bir handa su taşıyıp, odun getirip götürdüğünü görür. Elbisesi kalmamış, naçar bir haldeymiş. Asanı alıp, bir dükkandan güzel elbiseleri alıp, giydirir. Pazarda buna bir güzel atı eyer takımıyla beraber satın alır. Asanı bindirip, kendisi Üsönü aramaya gider. Bir şehirde odun taşımacılığı yapan Üsönü bulur. Üsönü de peşine takıp, dükkana gider, elbise satın alır. Giydirilip pazara varır. Orada güzel bir at, eyeriyle birlikte satın alır. Üsön de binip. Asan ile Üsön ardına düşüp, yola düşer. Üçü bir araya gelip Nurkaraz ile Gülbaraam'ın yanına gelirler. Hepsi orada bir araya gelip yola çıkmaya karar verirler. O sırada Kısan kuyudan su alınacak almak için beline ip bağlayarak kuyuya iner.

Asan ile Üsön ipi kuyuya fırlatıp, çadırı yükleyerek giderler. Asan kuşu eline alır, Üsön de Gülbaam'ı tergisine atar. Fakat alpkarakuşun kanadıyla nasıl uçulacağını bilmediğinden onu da yere atar. Bir müddet yol gittikten sonra Gülbaaram'ın yanına gelirler. Hepsi orada bir araya gelip yola çıkmaya karar verirler. O sırada Kısan kuyudan su alınacak ile Üsön Nurkazar'ı alıp babasının yanına varırlar.

Babaları:

-Kısan nerede kaldı? der.

-Üçümüz üç ayrı yoldan gittik. Kısan git-gelmez yoluna girdi. Bundan dolayı Kısan'ı göremedik. Yol tepmekten bindiğimiz atlarda derman kalmadı. Üsönle ikimiz evin şehride ağzı açık bir ev vardı. Evin içi aydınlıktan parlıyordu. Altın yuva içinde Nurkazar oturuyormuş. Altın yuvanın uşğı için aydınlatıyordu. Asan girip. Nurkazar kuşunu alıp, çıktı.

Ondan sonra nice yol yürüdükten sonra ancak, şimdi geldik.

Babası sevinde, Kısan'ın gelmediğine de pişman olup, üzüldü. O esnada Peri Padişahı Aycamal iki yiğitini yanına alıp geldi.

Şaydat hanı çağırır.

-Ata işte bu Nurkazar kuşu benimki, bunu kim alıp geldi? der.

-Asan-Üsön isimli iki oğlum geldi, demiş-Çağrıtınız oğullarınızı der.

Üsön-Asan çağrılıp, içeri gelirler.

-Bu kuşu nereden alıp getirdiniz? der.

-Bir şehirden, bir evden altın bur yuvada oturuyordu. Oradan alıp getirdik.

-O, yüzüzler! dedi. Aycamal: "Nerede, Nurkazar sen söyle, kim seni getirdi, der.

-Beni Kısan isimli çocuk alıp, getirdi, der. Kısan Gülbaaram'la evlenmiştir. Benim kaldığım yeri Gülbaaram'dan duyup, Alpkarakuş'a binip, bizim eve geldi. siz uyuyordunuz, beni alıp, gitmek istedi. Ben gitmiyorum dedim nereden geldiğini bilmiyorum. Benim efendim var perilerin padişahı Aycamal ilerideki altır sırmalı döşekte uyuyor. Ben padişah efendimi bırakıp insanoğlunun peşinden gitmem dedim., Ne yapsan boş atam aşkından ölecek Atamın kanını kurturmadan gitmem dedi. Ben nasıl adamın kanını boynuma alıyım. Adet olsun diye gitmeye razı oldum sen nereden geliyorsun, şehrinin adını babanın adını ilerideki Aycamal'ın adın hepsini yazıp, bitirirsen Aycamal senin karın olur. Koynuna gir, ben dur, deyince dur elindeki yüzüğünü Aycamal'ın eline Alcamal'inkini ise sen kendin eline tak dedim. Takıp öylece kaldı. Ondan sonra Kısan beni buraya alıp getirdi. Alpkarakuş yerinde bekliyormuş. Gidip kendi ağacına konmuş. İki yavrusunu sağ-salim bulmuş, ondan sonra alpkarakuş Kısan'a dost olalım diyerek, bir kanadını yolup verir.

-Buna bindiğinde seni normal bir şekilde uçurup istediğin yere ulaştırır.

Nurkazar'ı alıp kanada binip uçarak Gülbaaram'ın yanına geldik. Orada beş altı gün kaldık Ondan sonra Kısan Gülbaaram üçümüz tekrar kanada binip hareket ettik. Bizi annem bırakmaz dedi. Gülbaaram Süleyman Peygamberden kalan bir oku Kısan'a verir. Düşman acuzeye vur, diye fırlattı. uçup gelip acuzenin türbesine geldiğimiz Gülbaaram'ın annesini bulamadık. Meğer okladığımız acuze onun annesi imiş ihtiyarın afsunladığı geyiklerin hepsi toplanıp geldi ihtiyarın afsununu Gülbaram bozdu. Geyiklerin hepsi insana dönüştü.

-Nereden geliyorsak bizi oraya götür deyip kanada oturup havalandık. Bir yere konduk Üç ayrı yol vardı. Gülbaaram çadırını dikip yiyip içtikten sonra Kısan beni güldürüp altın gümüş cevher aldı. İşte bu yolla Asan-Üsön isimli iki kardeşim gitmiştir. onları arayıp bulmak istiyorum siz burada kalın dedi.

Bir iki günden sonra iki ağabeyini iki ta bindirip peşinden getirdi. Şimdi yemek yiyip gideriz dediğinde ben kuyudan su alıp getirmesini istedim. Kısan beline sicim bağlayarak kuyuya indi. Kardeşler ipi kesip kuyuya atıldılar. Çadırı toplayıp kanada binmeyi bilmiyorlarmış. Onu bırakıp Asan beni Üsönde Gülbaaram'ı terkilerine atıp geldiler.

Bir müddet geldikten sonra Gülbaraam'ı beni bırakın dedi. Onların da onu sahraya bıraktılar. Beni alıp evlerine geldiler. Kısın kuyuda kaldı. Aycamal iki yiğidini çağırıp

-Öğleye kalmadan Kısın ile Gülbaraam'ı bulup getirin der

İki yiğit uçup gider.

Öğle zamanına kalmadan Kısın ile Gülbaraam'ı getirirler.

-Nerede senin delilin? dediğinde Kısın yüzüğünü gösterir.

Ondan sonra Kısın ile Aycamal

-Ömürboyu arkadaş kalacağız deyip el sıkırlar

Şaydat handan Aycamal

-İki çocuğunuzu ben teftiş etmek istiyorum, baba izin veriniz dedi.

Asan ile Üsönü çağırır.

-Kardeş olmanızla kime iyilik yapacaksınız. Bu kötü düşüncenizle günahınız boynunuza deyip Aycamal kılıcıyla ikisininde başını yere serer.

Şaydat Han Kısın'ın sağ-salim Nurkazar'ı alıp getirdiği için büyük bir düğün yapıp. Kısın'ı yerine götürür. Aycamal da padişahlık verir. İnsanlara hanlık perilere de padişahlık yapıp ömür sürer.

ÜÇ KARDEŞ

Eski bir zamanda üç kardeş varmış. üçü de aynı boyda imiş. Bize benzeyen üç kız kardeş olsa onları alalım diyerek kız aramaya çıkarlar. Gittikleri her yerde kız bulamazlar. Bir yere geldiklerinde padişahın sadece bir kızı varmış

-Hiç olmaza birimiz hanın kızını alırsız, diye hana giderler. Han:

-Üçümüzden hanginiz pahalı bir nesne alıp gelirsiniz ona veririm demiş.

Üç kardeş pahalı nesneyi arayıp bulmak için üç farklı yöne giderler büyüğü vardığı yerde;

-Burada en pahalı nese olara ne var? der Orada bulunanlardan birisi.

-Burada pahalı bir deve var. Peki o ne işe yarar? diye sormuş

-Geçilmesi zor yerleri o göz açıp kapayıncaya kadar geçer demiş.

Çocuk onu alır.

ikinci kardeş ulaştığı yerde

-Burada pahalı eşya olarak ne var? demiş

- Bir ayna var

-O aynı ne işe yarar? der

-Ne kadar yerde insan ölürse gnu gösterir der. Çocuk onu satın alır.

Üçüncü kardeş gittiği yerde.

-Pahalı nesne olarak ne var demiş?

-Burada pahalı bir fincan var.

-Bu fincan ne işe yarar? diye sormuş.

-Ölü adamı diriltir, demiş.

Çocuk fincanı satın alır. Evvelden ayrıldıkları yere gelip mutlu bir halde buluşurlar.

-Hani sen ne aldın? diye büyüğüne sorarlar

-Ben bir deve aldım demiş

-Bu deve ne işe yarıyor? diye sorarlar

-Uzak yere göz açıp kapayıncaya kadar ulaştıran güçlü bir at imiş

İkinci kardeşten sorarlar

-Hani sen ne aldır?

Ben bir ayna aldım demiş .

-O ayna ne işe yarıyor?

-Nerede bir insan ölse onu gösteriyormuş.

Üçüncü kardeşten sorarlar

-Sen ne alıp geldin?

-Ben bir fincan aldım demiş

-Peki bu fincan neye yarar?

-Ölüyü diriltirmiş der.

-Oy sen aynanı aç hele hanın kızı evdemişmiş yoksa birisi alıp gitmiş mi? demiş.

Aynayı açıp baktığında kızı ölür

-Haydi fincanınla onu dirilt demişler

Çocuk fincanıyla kızı diriltir.b

Han'a

-Sizin bilmecenize göre her birimiz pahalı bir nesne olarak geldik

-Ben rahvan bir deve aldım.

-Ben ayna alıp geldim Uzaktaki ölen adamı gösterir. Ben bir fincan aldım ölenleri diriltiyor, şimdi hangimize kızını vereceksiniz diye Han'a sorarlar:

Han konuşur.

-Rahvan deve alan fikir, ayna alıp geldim diyen mesut hayat, fincan alıp gelen sağlık satın almıştır. Bundan dolayı ben kızı sağlık satın alan çocuğa vereceğim demiş.

Böylelikle han fincan alıp gelen cocuğa kızını verir. Damat çocuğa padişahlık verip, çocuk orada han olup yaşar İki ağabeyi de memleketlerine dönerler.

YAKMAS AKİM

Yakmas çok zengin bir adammış. Hayatı boyunca bir çok iş yapmış, yer gezmiş Büyük okyanusların olduğunu kitaplardan öğrenmiş bunları gezip görmek için gemi inşa eder. Yola çıkar. Fakat Allah bu benim adımlı anmadan yola çıktı. Can alan meleği Azrail'i çağırır.

-Yakmas'ın ardından git, elindeki kitabı ile gemisinin pusulasını bozarak suya batır öyle gel.

Azrail Yakmas'ın gemisinin ardından gidip geminin arka tarafına küçük bir kuş olarak konup;

-Nereye gidiyorsun? diye Yakmas'dan sorar

Yakmas

-İnsanoğlunun ömrünü uzatacak ilacı arıyorum demiş

-Azrail sen o bilgiçmisin?

Benim

-Sen bilgiç olsan şimdi Azrail nerede diye sormuş,

Yakmas:

-Azrail ya sensin ya da benim demiş

Azrail :

-Nasıl biliyorsun?

Yakmas:

-Elimde kitabım var der

Azrail:

-Hani kitabın?

Yakmas:

-İşte diye gösterdiğinde kitabını ve pusulasını denize düşürür. Yakmas:

-Maksadım hasıl olmadı diyerek evine döner

Evine gelir.

-Ben halka iyilik yapayım dedim,fakat işim olmadı diyerek bütün mal varlığını yetimlere dullara, fakirlere dağıtıp karısıyla beraber tek başıma divane de olsam rızkımı arayacağımı diye, şehir şehir gezer.

Yakmas dolaşıp Sırdıbay hanın şehrine varır. Şehrin içinde bir eve sığırır.

Sırdıbay Han kırk adamıyla avlanıp, şahin salarak gün geçirirken iki büyük suyun döküldüğü yerde durur, bir avcıya çağırır.

-Burayı düzeltirip yaz günü dinleneceğim bir mesire yeri yapmayı düşünüyorum. Bunu İdris isimli vezirine halave eder. Çağırır vezirini.

-Bu gördüğün yeri yemişli bahçe ağaç diktirip acaip bir yer yapasın demiş

Vezir İdris pazara gidip

-Kırk işçi lazım diye halka ilan eder.

Yakmas'da pazarda imiş. Vezirden sorar,

-Sana kırk işçimi lazım yoksa kırk kişinin yapacağı işin tamamını bitirecek aydınlık birisi mi lazım? Kırk adamın yiyeceğini yiyebilen biri olsa olur mu? demiş

Vezir İdris:

-Eğer öyle birisi olsa kabul der.

Öyleyse beni yanına alarak han'a götür demiş İdris öbürünü yanına alıp han'a gider Yakmas Han'ın önünde söz verip işi kabul eder.

Han'ın atası dev imiş. Atasının iz yaptığı kürek bir tepede toprağa gömülü imiş. Kazdırıldığında ancak kırk kişi götürüp getirebilirmiş.

Yakmas' kırk kişinin zorla kaldırıp taşıdığı küreği sol eliyle alıp bu işe yarar diyerek yere bırakır. Kırk kişiye hazırlanan yemeği yiyip.

-İşlerinizi yapmaya hazırım der.

Vezir yapılması gereken tepeyi göstermek için Yakmas'ı yanına alır gider. Yakmas benden üç gün sonra haber al diye işe koyulur . Üç gün içinde tepeyi temizleyip düzler .

Her türlü yemiş ağcını dikip duayle onları olgunlaştırıp tepenin ortasına ağzı açık bir küpü koyup bahçedeki ağacın gölgesinde yatar. Üçüncü günü İdris gelir taaccüp eder. "Yalancı kalkmıyormusun?" diye gezip dolanıp yatan Yakmas'ın ayağına basar.

Yakmas uykusundan uyanır.

-Efendinin gönlü hoşnut mu?

-Hoşnut derken ortada duran küpü görüp bu ne der.

Yakmas:

-Altın küpü demiş O anda vezir

-Çok güzel ikimiz aramızda bölüşüp alalım demiş.

-Hayır buranın sahibi padişah, buradan çıkan her maden ve başka bulunanlar da padişaha aittir. Bunları ikimiz alamayız diyerek, Yakmas altın küpünü vermez.

Vezir :

-Ne kadar varmış küpe eğilip baktığında vezir Yakmas'ın kafasını sert bir kılıç darbesiyle keser. Yakmas'ın kafası yerde yuvarlanıp giderken

-Pislik, karım altı aylık hamile altı yaşına geldiğinde senin başını da benimki gibi yuvarlatacak der.

Yakmas düzleyip bahçe diktiği yere:

-Benim sekiz yaşında bir kızım var. On sekizine geldiğinde sana vereyim der, burayı genişletip biz yazın eğlenceye geldiğimizde her türlü yemişle donatasın deyip Sırdıbay Han, İnamcan adlı adamı bırakır.

Yakmas karısına:

-Senin karnındaki erkek çocuk. Doğduğunda adını Danışman koy. Altı yaşına geldiğinde işte şu bıçağı kendisine ver. Ondan sonra değerini kendisi bilir. Konuştuğunda kendi yerine bırak demiş.

Altı ay geçer çocuk sağ salım doğar. Şöyle böyle altı yıl geçip Danışman altısına basar. Annesi Danışman'ın eline bıçağı verir. Danışman annesine:

-Kazanını yıka ve saçayına as, ben pazara gitmek istiyorum deyip kapıdan çıkar.

Pazara vardığında kasap besili ineğin etini satıyormuş. Bana beş kadak et tartıp ver deyip alır. Para ödmeden gitmek istediğinde kasap:

-Nereye gidiyorsun paran hani?

-Parayı ne yapacaksın bundan ayrı parayı başka işlerde harca falcıdan çalıp getirip satıyorsun dediğinde kasap:

-Ömrün uzamasın sen diyorsun git demiş.

Pazarı gezip koyun yağı havuç soğan alır, aldıklarının tamamını annesine getirir.

-Siz güzel pilavı hazırlayın bende yemeğe güzel bir koku veren gül alıp getireyim der.

Daanışman Sırdıbayın yapılan bahçesinde kalan İnamcan'a varır kulübesinden;

-Saygı değer İnamcan nasılsın iyimisin? Zahmet olmazsa ilerideki kokulu gülden bir dal ver demiş

İnamcan gül dalını getirmeye gittiğinde kulübesinin kapısında bir koyun bağlı imiş Daanışman koyunu bırakır

-Ağabey, koyununuz ipini kopardı gülleri yiyiyor diye haykırır. İnamcan koyunu geri getirir fakat daanışman onu tekrar bırakır, üçüncü defa koyunu bıraktığında İnamcan dayanamaz

-Murdar hayvan nasıl doymuyorsun deyip, bir taş alıp koyuna fırlatır; taş koyuna değer değmez koyun olduğu yerde ölür.

Daanışman:

-Ee ağabey üç canı boş yere öldürdün demiş

-Sen neler söylüyorsun? der

-Üç canı boş yere öldürdün diyorum

-Ölen koyun bir candı, peki diğerleri nerede?

Daanışman söyler:

-Koyunun karnında iki kara kaş yavrusu vardı. Biri erkek biri dişi, demiş.

İmamcan :

-Hay yaşamayasın çocuk şimdi koyunu soyacağım yalan söylersen seni de beraber soyarım der

Daanışman:

-Ben kabul ediyorum der.

Koyunu soyup baktığında tıpkı çocuğun dediği gibi iki yavru çıkar. İmamcan düşünüp durur. Vezirin tarif ettiği çocuk buna benziyor. Vezir İdris çocuk geldiğinde şu yere gelir diye tarif eder. Altı yıl geçtiğinde çocuk geldiğinde soyup yüreğini bana ver vermesen sana hiçbir itimadım kalmaz demiş.

İnamcan çocuğa soyun der Daanışman konuşur.

-Sardıbay ile idris seni kandırmışlar kızımı vereceğim debişler fakat vermemişler ben alıp veririm demiş

İnamcan:

-Benim yeminim var seni soyun yüreğini vereceğim onu razı et işte şu yamacın yanında bir gelin yanında da bir ak kuzu ağlayıp duruyor. Sebebi de çocuğu ölmüş memelerine süt dolup taşıyor. Tahammül edemediğinden sütünü kuzuya emzirtiyor. Gelin birisine beş altın borçlanmış kuzuda beş altına satılıyor. Şu beş altını ver kuzuyu alı insanın sütünü emdiği için kuzunun yüreği daha şirindir. Alıp gel ve soyarak kanını benim gömleğine sür kanlı gömleğim verdiğinde razı olur İnamcan bir dene demiş

İnamcan koşup baktığında gelin kuzu yanında orada duruyor. Niçin ağlayorsun dediğinde Daanışman'ın söyledikleri aynen çıkar İmamcan beş altını verip gelir. Kuzuyu keser onun yüreğini gömleğe süren çocuğu serbest bırakır.

Vezir İdris gelip yüreği yer İnamcan'a inanır. Bir kaç yıl geçer Sırdıbay Han bir gece bir rüya görür, fakat rüyasını unuttur. Sırdıbay divana bakış, yaşlı ve hocaları çağırıp unuttuğu rüyayı söylemelerini ister. Hiç birisini söyleyemez. Sırdıbay kırk vezirine emir verir.

-Benim unutulmuş rüyamı söyleyin ya da bana anlatabilecek bir veli kimseyi bulun kırk güne kadar buldunuz buldunuz, bulamazsınız hepinizi darağacına gönderirim demiş.

Vezirler soruştururlar fakat hiç kimseyi bulamazlar kırk gün bitip ertesi gün darağacına asılacaklarmış İdris vezir düşünüp evvel ki veli çocuğu boşuna öldürmüşüm o çocuk olsaydı bize anlatırdı. Ben İnamcan'dan gene sorayım belki tesadüfen öldümmemiştir o unutulmuş rüyayı bulabilirse kırk vezirin canı kurtulur.

-Korkma doğru söyle demiş vezir

-Sizler sağ kalsanız çocuğa ölüm yoktur,

Vezir, İnamcan'dan çocuğun yaşadığı öğrenir Sırdıbay Han'a varır.

-Falanca köşede aziz bir kimse var. O unutulmuş rüyaları tabir ediyor, demiş.

-Ben gidersem gelmez.

-Bir zabıt gönder der. Han:

İdris zabıt gönderir haberci varıp Daanışman'a

-Sesi han çağırıyor demiş.

Daanışman:

-Hanın çağırısına gelmiyorum Ben yüce bir gencim hanın çağırısına baş eğmem hana söyle düşünsün demiş.

Haberci gelip han'a söyler.

-Doğru söylemiş Git, seni emirle çağırıyor gelip gitsin diye rica ediyor da.

-Düşmanca bir tavırla ben gitmem der.

Han:

-At eyerletip binip gelsin demiş.

Atı kendisine götürdüklerinde.

-Hayır bu kötü huylu bir at binmiyorum der. Deveyi alıp götürseler.

-Binmiyorum.

Öküzü de götürdüklerinde .

-Bu iri bir sığırdır buna da binmiyorum demiş.

Ondan sonra Han:

-Sorun hel neye binmek istiyormuş?

Haberci gider:

-Sen neye binmek istiyorsun?

-Han'ın İdris adlı bir veziri var onu eyerletip, ikimizi eyere iliştip gelirsiniz ancak o şekilde gelirim demiş. Daanışman İdris'i eyerletip getirtir. Daanışman İdris'e binip bız ile ona dürtüp Han'ın kapısına gelir inmeden.

-At alsın diye iki delikanlı gelip İdris'in başından tutarlar.

Vezirin başını tutan gençlere

-Ben han'ın yanından çıkıp gelinceye kadar buna rahat vermeyeceksiniz devamlı bızla dürteceksiniz eğer merhamet ederseniz sizi bunun yerine ben bızla dürterim.

İki genç korkularından devamlı bızla dürterler.

Daanışman selam verip Han'ın katına çıkar.

-Otur evladım deyip yer gösterir.

Daanışman:

-Beni çağırılmışsınız, geldim demiş.

-Evladım ben zevkli bir rüya gördüm fakat unuttum.

-Hanım rüyanızı aklınıza getireceğim demiş.

-Hanım benim dileklerimi yerine getirirseniz tabir ederim.

-Ne söylersen onu yaparım hanım benim binip geldiğim İdris düzlenip bahçe haline getirilen tepenin ortasında bir küp altın bulunur. İdris gidip Han'a söyleme ikimiz bölüşelim demiş. Babam yer han'a ait yerden çıkan hazine ve başka madenler de Han'a aittir. Alamayız onun hazinesine evredelim demiş. İdris babamı eğip bak ne kadar altın var dediğinde babam da eğilmiş o anda İdris babamın başını vurur, babamın başa pislik karım altı aylık hamile allah'ın izniyle altı yaşına geldiğinde başın benimki gibi yuvarlanır demiş ilkin İdris'in başı vurulsun.

İdris'ten sorulduğunda:

-Doğru demiş.

İdris başa kesilir.

Han:

-Çocuğum şimdi rüyayı tabir et demiş .

Daanışman söyler:

-Karınızın adı Sırgacan mı? Sırganın güzelliği ilginizi çekip onu rezaletle aldınız doğru mu? demiş .

- Doğru der.

-Sırganın sevdiği birisi var. Erzak sandığında baş yanınızda Altın tabakdaki elmalardan birisini eline almış.

-Doğru

Daanışman:

-Söylediğinin hiç birini iki etmeden yerine getiriyorsunuz. Doğru mu? demi

Han:

-Doğru der.

-Yoksa işte bu erzak sandığının içinde kızın sevdiği yiğit yatıyor. Siz kapıya çıktığında Sırğa'ya el atar, altın tabadaki elmayı alan da o Sandığa baksanız. Sırgar ile genci birlikte güzel güzel konuşurken göreceksiniz Kötülükleri gönlünden çıkarıp ona vereceği mirastan bahsediyor demiş.

Han kabul gider Daanışman izin rica eder.

-Evladım sen benim yanımdan gitme. Genç de olsan seni baş vezir yapacağım deyip öylece hareket eder.

Sonunda vezir olur Han öldükten sonra Daanışman han olur. İnamcan'a söylediği hanın kızını verir babası gezinti yerinde Daanışman eğlenip yaşamış.

KÖR TÛCCAR

Eski bir zamanda Nurcan isimli bir tüccar ticaretle uğraşıp dünya kadar malı varmış. Fakat mastan denen acuze onu aldatıp gözünü kör eder. Surap adlı bir oğlu var imiş. Çocuğa on sekiz yaşına geldiği vakit

-Evladım ben ticarete on altısında başladım sen de şimdi ticaretle meşgul ol demiş.

-Sen bugün bizim evdeki her şeye dikkatle bak. Sabahleyin bin somu yanına al. Bizde almayan bir nesneyi al gel der.

Oğlu pazarı dolaştığı zaman pazarda bulunan her nesnenin evlerinde bulunduğunu görmüş. Adamın birisi yanında bulundurduğu kapkara bir iti satıyormuş. "Bizde it bulunmaz " diyerek satın alır.

Atasına:

-Ben pazarda bizim evde bulunmayan hiçbir şey bulamadım. Adamın birisi kapkara bir it satıyordu bizde it yok diye satımn aldım.

Babası:

-İyi yapmışsın der.

-Şimdi gene bin somu al bu seferde kendisin iyi arkadaş edin.

Oğlu Surap pazara varır iki genç ölen birisini mezardan çıkarmışlar vuruyorlar, Surap.

-Bu ölen adamın ne günahı var? demiş

-Beş altın bize borçlu idi, vermeden öldü. Vermediği için ona vuruyoruz

Surap onlara beş altın verip ölüyü tekrar kefenleyip gömdürüp, türbesinin parasını öder, olanları atasına anlatır.

-İyi yapmışsın evladım demiş.

-Şimdi gene bir som al pazarda dost edin, iyi niyetli dost olsa ona bin som ver. Para alabilmesi için iyi niyetli olması gerekir deyiver. Gelenlere sen yaramazsın der pazar dağılırken kible tarafından boz cepken giyip iki kolunu da sığamış olan bir yiğit "Sevgili dostum ben senin işlerine yarar sana dost olurum " demiş. O genci al demiş atası. Genci alır, adı Bilerman imiş. Bilerman'ı yanına alarak gelir. Babası:

-Surap oğlum iyi arkadaş bulmuşsun deyip sarı başlı bin tayı kovar. Bunları bırakır bırakmaz işsiz dolaşan iki arkadaş koşup gelir.

-Bugün yola erken çıkılmalı. akşama doğru ancak kamışlı pınara varırsınız. Orada hayvanlarınızı sularsınız fakat yatmayın ondan sonra akşamın olduğu yerde yatın. Sonra kalkıp iki Han'ın bulunduğu şelirleri geçin üçüncü han'ın şehrine varırsınız.

Birinci sihirli kızın şehrinden ondan sonra da uzur şehrinden geçersiniz, sonunda Bereke şehrinde yataın. Malınız kıymet kazanır diyerek kör tüccar çocuğunu gönderdi.

Çocuk sabahleyin hareket edip malını akşama doğru atasının söylediğı kamışlı pınara ulaşip ineklerini atlarını sulayıp kör tüccarın oğlu Surap

-Babam söyledi burada konaklamıyalım demiş.

Yiğiti Bilerman:

-Hayır efendim babanızın söylediğı pınar şuradaki, ben bunun sırrını biliyorum. Burada yatalım der.

Surap:

-Madem sen sırrını biliyorsun yatalım diye kabul eder. Bilerman bir oğlağı kesip derisini sepileyerek tulum yapıp içine kavut koyarak bağlar.

Karanlık çöktüğünde bir acuze iki ağaç kovayla yanlarına gelip:

-Sevgili çocuklarım! Ben ber misafir acuzeyim. Gelip geçen tüccarlara yağlı kavut verip böylece bende rızkımı topluyorum diyerek oğlak tulumuna konulmuş kavutu takdim eder.

Bilerman:

-Sevgili anne biz de yol azığı olarak yağlı kavut var. Elindeki tulumu gösterip diğerini uzaklaştırır. Acuzenin tulumunu verip kendi tulumunu elinde kalır.

Acuze kovalarına su alarak evine doğru yola koyulur. Bilerman silahını yanına alarak arkasından gittiğinde acuzenin kötü kör mağaraya girdiğini görür. O da ardından girer. acuze'nin iki kızı varmış, Kızlarına şunları söyler.

-Önceleri kör ettiğim tüccarın oğlu bin koyunla dolaşıp, şurada gecelemiş. Tulumu eline verdim. Dört kişi bunlar. Hepsini kör edip, bin koyunu satarak refah içinde yaşarız. Onların kavutunu biz yeriz deyip üçüde aynen kör kalsın Acuze kızlarıyla

-Onları kandıralım diye sırazlar ilaçlarınızı alın dediğı vakit Bilerman üçünöde silahla öldürür. Mağaranın iki tarafını kontrol ettiğinden kapı görür. Açtığında içinde türlü türlü mallar görür. Kapıyı kapatıp dışarı çıkar işaret koyarak arkadaşlarının gelerek

-Şöyle etrafı bir gözetledim iyi uykular der.

Bir iki gün geçtikten sonra beyazlar giymiş ihtiyarın birisi bunlara rastlar. aynı yere gelir ihtiyar ağlıyormuş.

-Benim iki güzel evladım sizlerin geçeceğiniz yolda sihirli kızı alalım diye gidip fakat askerleriyle taş oldular. Benim çocuklarıma benzeyen yiğitler taş oldu. Kurbanınız olayım katılmadan geçip gidin.

Bilerman iki yol gittikten sonra sihirli kızın şehrine ulaşır. Şehrin sokak kapısından sonra sihirli kızın şehrine ulaşır. Şehrin sokak kapısı varmış. Sokak kapısının önünde çok askerler atları silahlarıyla taş olup kalmışlar. Tüccarın oğlu:

-Yanımdan geçip gidelim demiş.

Bilerman :

-Kapıya gidelim, olursa o kızı sana alayım der

Kapının önünde kız.

-Pislik erkekler, deyip bir kapıyı kapattığında atları taş olur. İkinci defa da kapıyı çarparsa bedenlerinin tamamını kız sihirli taş edermiş. Tamamen taş olmadan kapıyı açıp

-Ben seninim. Sana tutuldum sokağın kapısı açık girin dediğinde Bilerman

-Senin gibi yamyama benzeyenen yana girmiyoruz.

-Ne şartın var söyle.

Kız söyler:

-Benim şartımı kimi taş yapmazsan şunları söylerim. işte şu gördüğün taş olmuş kahramanlar benim şartımı yerine getirmeyenlerdir.

Belirman konuşur:

-Yamyama benzeyen seni kim kabul eder demiş.

Kız:

-Sizlerin şartını kabul ediyorum söyleyin der.

Bilerman:

-Şu taş ettiğin insanların hepsini tekrar insan haline getir. Ondan sonra konuşuruz demiş

Kız sokak kapısını üç defa çartığında taş olanların hepsi:

-Kurban olduğum bizi hangi adam kurtardı diyerek aşağı-yukarı kalkarak sevinçlerinden ağlayıp giderler.

Bilerman :

-Sihirli kızın azabından sizleri biz kurtardık demiş.

-Yolda misafiri olduğumuz Çınar isimli zengin kadının oğlu kim? dediğinde iki delikanlı

-Biz! diye önüne gelirler

-Biz Uzur şehirde ticaret yapıp geliyoruz. Sizin şehrinizde olacağız orada konuşuruz demiş, Sihirli Kız'a.

-Sizin adınız nedir size ne derler?

Kız:

-Benim adım Gülbara, bu şehrin padişahıyım babam seni kim yenerse sen onunla evlen dedi. Kabul olunursa sizlerle şartımı bozmam

Gülbara'nın babasıyla konuşup kızını almaya söz alırlar.

Gülbara'nın şehrinde üç gün kalıp Bereke şehrinde ticaret yaptıktan sonra gelip kızı alırsınız diye sözleşip giderler.

Surap'la Bilermen sihirli kızın şehrinde geçip iki-üç gün yol gittikten sonra Uzur şehrine girdiklerinde büyük bir dut ağacının dibinde pınar varmış. O pınarın yanında ihtiyar bir acuze yaşamış. Gelip geçen yolculara yoğurt satıp geçimini sağlarmış. Gidip gelenler ihtiyarın pınarında konaklıyalım derlermiş.

. İhtiyar:

-Biz de gelip geçenden hayır rica edip rızıklanan bir biçareyiz Yoğurtunuz varmı yatacak yerim yok diye dileniyorum her gün Han'ın hazinesi çalacağız diyen yedi hırsız buraya gelir fakat hazineyi çalamadılar. Sizlere benzeyen yolculardan bazısını istediler.

Bilerman:

-Buraya yatalım deyip gecelerler.

Karanlık bastığında yedi hırsız gelir. Yedi hırsız Bilermenden:

-Nerden gelip nereye gidiyorsunuz? diye sorar.

Bilerman :

-Hırsızız bu çalıp getirdiğimiz koyunları sizlere de ortak etmek istiyoruz kabul eder misiniz?

Oturup konuştuktan sonra yedi kaçakçı.

-Hanın hazinesini çalacağız hergün gelip alamadan dönüyoruz .

Belirman

-Çalıp getirdiğimiz koyunlara sizler de ortakısınız

. Han'ın hazinesini çalarsak bizide ortak edermisiniz? demiş

Hepsi yemeğini yiyip halk yattıktan sonra hazineyi çalmak için hareket ederler. Bilerman duvarı bir kişi girecek kadar deler hazine ikinci duvarın içinde imiş.

-Ben gireyem benim arkamdan da sizler girer ne kadar alabilirsek alırsınız bölüşürüz siz şimdi karşı tarafta pusuda kalın diyerek kendisini en önde girer ve ötekileri teker teker çağırır. Sürünerek içeri giren hırsızların başını kılıcıyla birden keser. Yedi hırsızın başını kesip orada bırakır hırsızların sağ sağ kulağını atlarının ise sol kulağını kesiverir.

Han'ın bekçileri çetenin başını biz kestik diye Han'a söylerler.

-Çok iyi bir yiğitlik yapmışsınız fakat elinizde herhangi bir işaret var mı diyerek Han sorar.

Bekçiler hiç bir belge gösteremezler.

-Demek bunları öldür  en devler sizler değilsiniz   yleyse halka ilan edin öldüren kimse onu bana bulun diye han emir verir.

Halka:

-Böyle bir hadise oldu, bunu kim yaptı ise ortaya çıksın diye ilan eder.

-Ben yaptım diyenler diyenler olmuŗ,

Han'ın adamları:

-Ne belgen varsa göster derlermiŗ hiç bir Şey g  steremeyenleri bir kafese koyup araŗtırmaya devam ederler.

Yaŗlı acuzenin dıŗında kimse kalmaz sonunda yaŗlı karıyı da getirtirler.

-Yeni taraflardan gelen oldumu hiç? diye sorarlar.

-Yedi ka akcı vardı bunlar her gün hazineyi çalacağız diye yanımıza gelir fakat gelip geçen yolcuların mallarını yağma ederlerdi. Akŗam saatlerinde yanlarında çok koyun bulunan dört kiŗi geldi. Karanlık baŗtıęında evvelki yedi hırsız gelir.

Yolculardan Bilerman adındaki:

-Biz soyguncuyuz Şu sürdüğünüz bin koyunda zengin bir adamın idi.   obanları öldürüp öylece gidiyoruz. Yedi hırsız birbiriyle konuŗup.

-Yiğit imiŗsiniz koyunlarınıza bizi de ortak edermisiniz? demiŗ.

Bilerman:

-Elbette ortak ederiz Fakat sizin ne gibi bir h  neriniz var? diye ka ak  ılardan sorar.

Hırsızlar:

-Buna padiŗahının bir hazinesi var fakat bir türlü girip hazineyi alamıyoruz.

Bilerman konuŗur.

-Koyunlara siz de ortaksınız hazineyi   alsak sizler de bizi ortak eder misiniz?

-  alsak sizi ortak ederiz demiŗ.

-Tamam ondan sonra hırsızlığı bırakırız demiŗler

Yolcularla yedi soyguncu hazineyi gittiklerinde Şafak vaktinde de yolcular koyunları otlatmanın zamanı diyerek koyunlarını alıp gitmiŗler, yolcular herhalde Şimdi Şehirden çok uzakta olsalar demiŗ yaŗlı acuze.

Han yolcuları buldurup getirtmiŗ.

-Sizler neyi biliyorsunuz? demiŗ

-Hanım onu ben yaptım demiŗ Bilerman:

-Peki delilin varmı?

-Delil var diyerek sağ cebinden yedi hırsızın sağ kulaklarını sol cebinden de atlarının sol kulaklarının çıkarıp Han'ın önüne atar.

Uzur şehrinin Han'ı Rayımbek Momun Uulu Bilerman'la Surap'a çok teşekkür ederek:

-Evet kahramanlar, Bilerman sana senin boyunda bir kızım var onu başlık parası almadan vereceğim.

Bilerman:

-Hayır padişahım benim efendim Surap kızınızı ona verin demiş.

Han üç gün oğlun ve kızı izzet ve ikramla misafir eder ondan sonra kızı verir.

Damat surap kayınbabasına ricaoda bulunur.

-Benim atam Nurcan bin koyunu satmam için verdi. Bunları bereke şehrine götür dedi. atanın söylediğine hürmet etmek gerekir. Söz kızınızı hazırlayın koyunları sattıktan sonra alıp gideriz demiş.

Uzur şehrinin padişahı bunu kabul eder kör tüccarın oğlu Bereke şehrine gidip ticaret yapıp bütün malını satar. Malı çok para eder.

Bilerman:

-Bu şehirde iyi eyer yapan bir usta varmış. Bin soma yapıyor. Eyerciye bin som verir.

Eyerci on gün sonra gelip eyerini alırsın demiş.

On gün geçtikten sonra bilerman Surap'a:

-Bu gün eyerciye gidersin eğer hoşuna giderse bin som daha verirsın yoksa bundan daha iyi eyer yapan var deyip parayı alırsın. Usta ben artık eyerciliğini bıraktım deyip dükkandan çıkar.

Sen onun ardından kalma takibet; yolda korkunç aslanlar parslar, ejderhalar gezinir. Korkmadan yürü sana onlar ilişmez büyük sık bir bahçenin içinde beyaz bir ev görürsün içine girdiğinde döşek görürsün otur şafak atıncaya kadar otur. Fakat uyuma.

Surap bütün gece oturur. Hiç kimseyi göremez şafak vaktinde doğru bir kız gelip kılıçla şu yiğiti öldüreyim dediğinde kılıcın yüzünde "öldürme, senin nikahın bu yiğitle kıyılacak" diye yazılıymış.

Berek şehrinin Hanı Azrapcan kızımı hiç kimseye vermeyeceğim, kızım hiç kimse ile konuşmasın diyerek bahçenin ortasına ev dikip etrafında korkunç hayvanları doldurmuş. Kız düşünür. Atam halka vermiyorum diye buraya koyduğunua göre bu ne demek oluyor. Bu yiğiti öldürmeyeyim demiş.

Şafak attığı vakit Surap kalkıp arkadaşının yanına gelir. Bilerman:

Neler gördün?

-Uyumadım mı?

-Şafak vaktine doğru gözlerim kapandı demiş

-Hay allah iyiliğini versin, iyi oldu. Şimdi karnını iyice doyur akşama kadar uyu geceleyinde önceki yere gidersin demiş Surap akşama kadar uyur. Bilarman Surap'ı uyandırıp;

-Önceki yere git fakat uyum bugün de uyursan sağ kalmazsın demiş.

Surap gidip uyumadan oturur gecenin ortasında kız gelip

-Buraya ne için geldin? demiş.

Surap:

-Sizi bekliyorum der.

Kız konuşur:

-Atam beni kimseye vermek istemediği için buraya kapattı. Ansızın birileri geldiğinde öldürürsün diye bu kılıcı elime verdi. Seni geceleyin vurmak istedim Nasıl ki kılıcı kaldırıp sana vurmak istedimse o anda kılıcın üzerine bir yazı peyda oldu. Şimdi benim paltomu götürüp atama selam söyleyin paltoyu tanıyıp kendi cevap ver demiş.

Surap paltoyu alıp Bilerman'a gider.

-Allah verdi kız elimize düştü. Paltoyu götürüp padişaha vardığımda sen bu paltoyu nereden aldın bu benim kızımın paltosu dedi. Kızınızkinden başka bu şekilde dokunan palto yok mu? Var, der. Bu şekildeki bir elbise hiç kimsede yok eğer bu şekilde yapılmış bir paltoyu bulup getirirsen sana bu kızımı veririm dedi kabul edip üç gün mühlet iste demiş, Bilerman:

Surap paltoyu götürüp Han'a ulaşır. Selam söyleyip oturur Han ve karısı paltoyu tanırlar.

-Sen bu paltoyu nereden aldın bu palto benim kızımın paltosu demişler.

Surap:

-Kızınızın poltasondan başka böyle bulunamaz mı? bizde bundan çok var.

-Eğer sizde böyle palto var ise size kızımı veririm, yok bulunmazsa sizin kafanızı uçururum demiş Han.

Surap:

-Kabul bana üç gün mühlet verin deyip çıkmış Bilerman'a gelir.

-Sözleştik eğer bu paltodan bulabilirsek kızını vermeye razı oldu.

-Sen burada istirahat et sabahleyin bu zamanda ben gelirim diyerek Bilerman yürüyüp gider.

Bilerman paltoyu bulup söylediği saate gelir. Bilerman ve Surap ikisi paltoyu götürüp Han'a ulaşırlar. Han ve karısı müşaverede bulunurlar.

-Biz bu paltoyu yaptırdığımızda bu kimsede bulunmaz demiştik, fakat bu yiğit buldu sıradan birisi değilmiş sözümüze göre kızı verilem demişler.

Han kızını kölelerle beraber deveye bindirip gönderir.

Kör tüccarın çocuğu surapla Bilerman da Berek şehrinin Hani da kızı Züleyha'yı yirmi kaftanlı kul, köle ve otuz keçe evle birlikte tam bir sükunet içinde göndermiş. Uzur şehrinin hanı Rayimbek de kızı rayım büyü elli deve yükü kaftan hilat kul cariyeyle göndermiş sihirli kızın babası Tınım han da kızı Gülbaran'ı on keçe ev kul köleyle ve yüz deve yükü değerli kumaşla göndermiş.

Sihirli kız "Şehrinde askeriyle taş olan iki yiğitin annesi gelse çocuklarıyla dost olalım diye o da yüz deve verir."

Kamışlı pınarda bulunan mastan acuzesinin gelip geçen türlü kötülükle elde ettiği malı çokmuş onunda mallarını alıp surap hesapsız zengin olup hiç bir arzusu kalmaz.

Bilerman:

-Haydi arkadaşım gene bir dileğin var mı? demiş

-Bilerman sana binlerce teşekkür. Bir arzum daha var ben böyle geldiğimde atam kör olmuştu közleri açılıp önünde oğlak kesip büyük bir düğün yapsa bundan başka hiç bir arzum yok demiş. Surup:

-O da olur sen yavaş yavaş hareket et atana gidip sabahleyin bu zamanda atana gidip ikimiz senin önüne çıkıp karız der Bilerman:

Surap pazara gönderip bizim evde bulunmayan bir nesne al demiş bir som da verir.

Surap pazarın tamamını gezmesine rağmen evlerinde bulunmayan hiç bir şeyi bulamaz hepsi evinde varmış Surap atam herhalde zenginliğinin farkını varsın diye gine pazara gönderdi. Pazarda bir adamın yanında bir it varmış her tarafı siyahmış, bizim evde bundan yok diyerek o iti satın alır Bilerman iti soyup köt tüccarın gözüne etini sürdüğünde gözü açılır.

-Şimdi ata bin oğlunun sağ-salim oynayarak gülerek hanın kız kul köle aklıma gelecek her türlü ganimetle geldiğini gözümle görüp önüne oğlak kestirip büyük bir düğün yap demiş.

Tüccar gözleri açılıp, halkıyla birlikte Surap'ı karşılamak için oğlak kestirir.

Bilerman baba-oğlu birlikte görünce.

-Hani ben sizlere bin som değerinde hizmet verdim demiş.

Kör Tüccar ve oğlu Surap :

-Evladım Bilerman bin som değil daha fazlasını yaptın diyerek teşekkürlerini söyler şimdi ikiniz kardeş olup ve bu mallarla geçinelim demişler.

Bilerman :

-Sizden çok razıyım beni mezarımdan beş altın para için çıkartıp vuranlardan kurtarıp, bana kümbet yaptırıp kefenleyip koyan sensin Surap çok yaşa aldığın han kızıyla mutlu kal iyilik gör diyerek kible tarafına Bilerman uçup gider.

CILAMIŞ HAN

Çok eskiden Cilamış isimli bir han varmış Bunun hiç çocuğu yokmuş. Çocuk sahibi olayım diye kırk kadın almış fakat kırk kadının kırkından da çocuğu olmamış Günlerden bir gün vezirleriyle bir gün tarlaya kuş avına çıkmışlar. Kuşu havalandırdıklarında yukarı çıkmayıp çubuktan yapılmış bir keçe evin tündüğüne konar.

Han vezirleriyle gidip:

-Evde kim var kuşu ver demişler. Keçe evden bir kızın sesi yükselir

-Kuşu bırakan kişinin kuşu kazı alsın, kazı alınan kişide kuşu verir mi? Kuşu sahibinden kendisi alır bir daha kuşu bırakmayın demiş

Cilamış han kızın sözüyle kendinden geçip kuşu kendisi alır, kıza baktığında ay dese ay güneş dese güneş değil, insan içinde bulunmaz bir güzel kız imiş

Han

-Anne-baban var mı? demiş.

-Anne-babası olmayan kız nasıl yaratılsın? der.

-Baban sabahleyin han'a gelip konuşsun diyerek han kuşunu alıp gider. Kızın babası evin nafakası için bir tarafa gitmiş. Akşama doğru gelir.

Önceki gün kız bir rüya görür. Han'a varıp belden yukarısını altın belden aşağısı gümüş bir erkek, bir kız ikiz evlat doğurmuş.

Kız rüyasını tabir edip babasına anlatır.

-Bugün Han vezirleri ile kuş avına çıkmıştır. Şahini bizim evin tündüğüne kondu. Baba sen git fakat benim dediğim gibi konuşursan konu iyi olur. Benim kızımın iki çocuğu olacak biri erkek bir kız çocukların göğüs kısımları altın, kalçaları ise gümüş olacak dersin. Yalan değil ben rüyada gördüm. Başlık parası olarak ne istersin dediğinde sen şu küçük keseyi doldurun yeter dersin Han bu kadar mı der. Başka kap-kaçak istemez misin? Sen han'ım şunu dolduralım yeter de Han bütün hazinesi keseye doldurur fakat kese dolmaz dolmadığı zaman sen aç gözlülük yapıp doldur deme, sen kese dolmadığı için razı olmayıp gelirsın, kız babasına küçük bir kese verir. Han'ın huzuruna gönderir.

İhtiyar han'ın huzuruna gider selam verir

-Beni çağırmışsınız geldim demiş

-Siz kim oluyorsunuz?

-Bolot Bey'im.

-Aleykümmelemin kızın babası sizmisiniz?

-Hanım o benim demiş

-İyi hoş gelmişsiniz. Bolot Beg istirahat ettirir. Bolot Beg "kımızı içene, kızı sevene" ver diye bir söz vardır. Kızınızı sevdim çocuğum olsun istiyorum dedi.

-Hanım çocuğum olur. Benim kızım üst arafı altın alt tarafı gümüşten iki çocuk doğuracak demiş babası

-Benim de arzum çocuk ihtiyar Bolot Beg. Kızın başlık parasına ne istiyorsun?

-Başlık parası olarak şu kese dolusu altın, verseniz olur biter

Han:

-Doğru dürüst bir şey bulamadın mı?

-Hanım nişanlınız bunu verdi demiş.

Han hazinedarına

-Keseyi doldurup ver demiş.

Hazinedar keseyi götürüp bakar ki dolmuyor.

Bolot Beg:

-Hankeseyi doldur ver demidi doldur dedi.

Hazinedar Han'ın önüne gelir.

-Han ım ihtiyarım boz kesesi hazinenin tamamını koysamda dolmuyor.

-Çağır mastan acuzeyi, çağırıp keldi. Ne yapacaksınız? dediğinde ona durumu anlattı. Mastan acuze kesenin içindeki bütün altınları döktürür kesenin dibine bir avuç toprak koyar bir tabak altın koyar koymaz kese dolar.

Bolot beg in kızı babasına insan gözünün zarından yapılma bir kese vermiş. İnsanın gözü toprağa doymaz mı? Kese de toprak konulunca hemen dolmuş.

Bolot Beg in kızı Aysulu'yu Cılamış Han almış kızın anlattığı gibi dokuz ay dokuz gün sonra doğum gerçekleşir. Cılamış han vezirleriyle birlikte kuş avına çıkmış.

-Çocuk doğduğu zaman bana müjdeyi verin demiş.

Cılamış han'ın çocuğu olmayan kırk karısı mastan acuzesine altın verip.

-Çocuğunu yok etmek için bir yol bul demişler

Mastan acuze doğum yapan kadının dikkatini başka tarafa çevirip erkek ve kız çocuğunun yerine bir erkek bir dişi köpek yavrusu koyar. İkiz çocukları acuze alıp denize atar. Çocuklar suda gözden kaybolurlar.

Kırk kadın:

-Han'a sevinçli haberi vermeli, karısı bir erkek birdişi enik doğurdu diyerek haberci gönderirler.

-Pis kadını gözüm görmesin enikleriyle birlikte su ortasındaki bir adaya bırak, sağ ayağını kes diye emir vermiş.

Aysulu'yu enikleriyle birlikte bir adaya bırakırlar. Aysuluu'nun memeleri sütle doalar. Dayanamaz köpek yavrularının sütüyle besler. İnsanın sütüyle beslenen

yavrular büyüyüp adadaki ormandan keklik, boz keklik, sülün yakalayıp Aysulu'ya bakarak ormanda yaşarlar.

Suya atılan çocuklar suda boğulmayıp onları Kayberen alıp geyiklerin sütüyle besler.

Cılamış Han:

-Demek ki bana bu dünyada çocuk yokmuş deyip, ağlayarak bir zaman evinden çıkmaz bir kaç yıldan sonra:

-Haydi kıra çıkalım demiş dağda avlanırken geyiklerin arasında çıplak bir çocuk yürüyormuş

Cılamış Han:

-Allah'ım dağa dahi çocuk verirsin de niçin beni evlatsız koydun diyerek çok kederli bir halde evine gelir.

Hanın kadınları şüphelenip mastan acuzesini çağırırlar.

-Han dağa gider gitmez yatağa düştü. Çocuklara sen ne yaptın diye mastandan sormuşlar

Mastan çocukları suya attıktan sonra suda boğulup boğulmadıkların görmemiş.

Hanın hangi dağa çıktığını sormuş, o dağı kontrol etmek için mastan gitmiş. Dağda çocuğu görmüş çocuklar sağ imiş. Erkek çocuk iyice büyümüş bunu almaya kalkışsam beni sağ bırakmaz, iyisimi erkek çocuğu almaktansa kızı alırım daha iyi olur demiş, kızı izler.

İzleyip kızı bir mağaranın önünde bulmuş. Kız mağaraya girip ağzını da bir taşla kapatmış. Maston taşta bakınız çocuğun kuvvetli olduğunu bildiğinden can korkusuyla Kızı en iyi kandırayım demi.

-Kurban olduğum kızım ben senin annenim. Seni ben çok özledim. Beni mağaraya al diye yalvarmış.

Kız:

-Benim sana benzeyen annem yok. Benim annem geyik demiş.

Kız kardeşi geldiği zaman

-Bir yaşlı kadın geldi ben senin annenim dedi, ben de sana benzeyen annem yok deyip kapıyı açmadım.

Genç:

-Hiçbir şekilde kapıyı açma demiş.

Mastan bir gün elbise alıp gelmiş:

-Sevgili kızım sana elbise aldım çıplak olmaz giyin demiş. Kız kabul etmez Mastan kızım senin yapayalnız oturmana benim canım çok sıkılıyor. Batı tarafında

külbös padişah diye biri var, onun Gülayım isimli çok güzel bir kızı varmış. Kardeşine söyle onu sana alıp getirsin, onunla oynar yalnızlıktan kurtulmuş olursun demiş.

Maston acuzesinin amacı kadeşlerden birisini oraya gönderip Külbös Han'ın kara devrine ödürtmek kız da böylece mağarada yok olurmuş. Bunların bu şekilde ebediyyen yok etmezsem bir daha hiç yapamam demiş.

Kızın kardeşi akşamleyin tarladan geldiğinde.

-Ben hep böyle yalnız mı oturacağım? Batı tarafında Külbös Han'ın Gülayım isimli bir güzel kızı varmış. Bana onu alıp getir diye ağlamış.

-İstediyini sana alıp getireceğim. Üç aylık erzak hazırlayayım, ben on günden sonra hareket ediyorum sen ağlama deyip bu günler zarfında odun, su hazırlayıp verir.

-Hiç kimseye kapıyı açma açarsan ikimizde aynı zamanda ölürüz deyip gitmiş

Birkaç gün yol gittikten sonra vezirleriyle birlikte kuş avına çıkan Külbös Han'a rastlar. Külbös Han çıplak çocuğa:

-Nereye gidiyorsun? demiş.

-Külbös han'a gidiyorum Gülayım isimli bir kızı varmış onu alıp gideceğim demiş.

Han'ın vezirleri:

-Şuna bak hele! bunu hemen öldürelim dediklerinde Külbös Han güler.

-Acele etmeyin, ben öldür deyince öldürürsünüz demiş

Çıplak Çocuk:

-Külbös Han nerede?

-Şukadan biraz ileriye gitsen bulursun demişler.

Çıplak çocuk şehire gider şehirliler bununla alay ederek .

Bizim gibi giyinemiyor musun? deyip elbise gösterirler.

-Hani, bana giydirip gösterirler.

Çocuk güneş altında fazla yürüdüğünden kapkara bir renk almış çocuk.

-Ben nerede temizlenebilirim ? demiş.

Alay edip, gölü göstermişler. Orada yıkanırsan temizlenirsin demişler.

-Tamam deyip göle doğru hareket ederken

-Elbiseni seç dediklerinde bazıları bunun için bazıları şunun için seçip göle gidip aynada görünüp.

-Temizleninceye kadar gölde kalayım demiş.

Han'a haber gidince vezirlerin çağırıp:

-Biraz evvelki çıplak çocuğu yakalayıp getirin diye emir vermiş.

Vezirler gölde yatan çocuğun yanına varırlar.

-Yürü diye onu yakalamak istediklerinde herbirisini bir tarafa atıp kimseyi yanına yaklaştırmaz.

Vezirler tekrar Külbös Han'ın yanına giderler.

-Önceki gün geldiğinde öldürelim demediniz. Onu dikkate almadınız, şimdi iyilikle yanına gidelim. Sizi Gülayım çağırıyor dersiniz gelir.

Han çağırıyor dersiniz gelmez deyip vezirleri gönderir

Vezirler yanına gidip:

-Külbös han'ın kızı Gülayım seni çağırıyor demişler

-Öyleyse geleyim diyerek giyinip gelir.

-Başkasıyla konuşmuyor Gülayım benim diye söylenip duruyor. O vahşiyi ancak bu sözlerle kandırarak insanların arasına katabiliriz diye Gülayım'a söylemişler.

Çıplak çocuğu yalan sözlerle kandırıp eve koyup, yemek verip istirahat ettirirler Elbiseleri de verip giydirmişler.

Mastan acuze çocuğun kendisi çıplak ayakla yürüyor. Oysa Külbös han'ın Gülsarı diye bir atı var onun alsa yayan gitmez diye çocuğun aklına düşürür.

-Gülsarı at nerede ? demiş.

Tam o sırada han gelir.

-Külbös han benim, Gülayım ise benim kızım Gülsarı atı da işte burada diye gösterir.

Çocuktan:

-Sen kimsin kimin oğlusun? diye soran da yokmuş, ancak han bunu öğrenmek istemiş. Ona izzet ikramda bulunup tatlı sözler söylemiş, on gün çocukla konuşup çıplak gezmenin ayıp bir şey olduğunu anlatmış. On gün içinde kız dahi bol bol nasihatlar da bulunur.

Çocuk Han'a:

-Gülayım ile Gülsarı atı bana ver, kardeşim şimdi yalnız demiş.

Külbös Han:

-Bizim üst taraftaki dar bir boğazın içinde kara dev kalıyor, kırk günde bir onu doyururuz. Kırk günlük ekmek vermesek bizi helak eder, eğer bunu öldürürsen kızı da atı da sana veririm demiş

Çocuk konuşur.

-Bana Gülsarı atını veriniz onun başını kesip size geriyeirim demiş. Çocuğa atı eyerleyip silahla donatarak göndermişler.

Çocuk gittiğinde büyük bir tepenin üstünde büyük bir beyaz ev görür eve girdiğinde kara dev yatıyormuş.

-Ey Kara dev! kalk greeceğiz seninle dese dev uyanmazmı. Ağzından ve iki bunun deliğinden çıkan duman göğe ykseliyormu. evresine baktığında keçelerin yanında bir tokmak varmış, tokmakla ocuk kara Dev'in başına nasıl vurduysa dev gözünü açar.

-Kara dev kalk greeceğiz demiş.

Kara dev sağ ayağını yle bir kaldırmış bunu tekrar eski yerine koyarsan olur demiş tekrar uykusuna dalmış. Evin bir kenarında demir bir zincir varmış, zinciri alıp devi ata bağlayarak atın sağrısına deh diye vurmuş. At evi de beraberinde sürükler ocuk atı dar boaağza gönderir. Dev düşerek boğazın ii kan dolar. Dev o sırada bir şeyler söyler. Yiğitmisin benu bu halde öldürme serbest bırak o şekilde ldr demiş.

ocuk kabul edip serbest bırakır. Kara Dev güçlenip çocuğu gten düşürür. ocuk düşüp ağlayıp kayberen kayıplardan yardım ister.

Kayberen kayıpların yardımıyla kara devi götürüp öldürür, başını kesip ata bağlayarak Han'ın kapısına bırakır. Han'ın evi baın dmesiyle sallanır.

ocuk kara devi öldürdükten sonra değeri yükselir. Külbös han büyük bir düğün yapıp kızını hazırlayıp çocuğa vermiş.

Kızıyla beraber iki yüz ev halkı bunlardan ibilen aklı başında olanları da gönderir

ocuk büyük bir tantanayla kızkardeşinin kaldığı dağ yaylasına gelir Cılamış Han ise bir çok yıl evinden çıkmayıp bir gün canı ova çıkmak istedi. Düzlük yerde bir geyik görürler. Han vezirleriyle geyiği kovalar. Geyek orada bulunan köye doğru kaar. Kyn bir tarafında büyük bir evin kapısında bir kaç kişiyle birlikte ocuk oturuyormuş geyik gidip çocuğun koynuna girmiş

Cılamış han ocuğa:

-Sen nereden geliyorsun? Bizim kovaladığımız geyiği ver demiş. ocuk Han'ı attan indirip sükunete erdirmiş Han:

-Buralar bize ait yerler nereden gp geldiniz kimsiniz? diye sormuş

-Hanım siz ne diyorsunuz? Buralar benim büyüdüğüm yerler, kardeşimle ben burada büyüdük, Cılamış han çocuğun üst tarafının altın altı, tarafının ise gümüş olduğunu görmüş.

-Kardeşin nerede?

-Şurada

Cılamış Han:

-Benim evladımın diye sevinçle kucaklamış yere yığılır, kızımı görmek istiyorum diye çağırdığında kızı gelmemiş.

-Benim annem nerede, ben annemi görmeden babam nasıl olsun demiş.

Cılamış Han bu iş kırk kadının kafasından çıkma, onları çağırıp getirtir.

-Sizler biliyorsunuz. Doğru söyleyin, canınız tatlı ise söyleyin yoksa ateşe atarım sizi demiş.

Kendilerine geldiğinde :

-Mastan acuzesi biliyor onu da çağırırlar

-Eğer şu ateşte yakılmak istemiyorsan doğru söyle kurtulursun demiş

Mastan olan bitenin tamamını anlatmış

-Bu çocukları gözden kaybet diye bana altın verdiler. Bende bir erkek bir dişi eniki bunların yerine koydum. iki çocuğu da suya attım fakat çocukları suda boğulmamışlar hanım bu çocuklar senin diye ispatlamış.

Kızın isteği üzerine vezirler Aysulu'nun yaşadığı yerde onu aramışlar. Aysulu dikenlik güneş değmeyen bir ormanda yaşıyormuş o gün itler de onun baş örtüsünü ve gömleğini yırtmışlar açık yere çıkarmışlar.

Aysuluu üzüntüyle itler de benimle alay etmeye başladı diyerek kımıldanıp dışarı çıkmış itler de Aysulu'yu vahsi hayvanlardan korumuşlar.

Vezirler Aysulu'yu bulup ona olanları anlatarak oğluna vermişler. Böylece ikisi de beraber yaşar,

Cılamış han kırk kadını da vahsi atlara bağlayarak öylece öldürmüş mastan acuzesini de büyük bir andıç ağacına bağlayarak cezalandırmış

Cılamış han sayısız davetler verip külbö hanı da çağırarak birlikte at yarıştırp geyik avlayıp kırk gün düğün yapmış oğlanın adını Samağan kızın ise Sariatın koymuş.

Cılamış hanlığı Samagan'a verip Samagan babasının yerine Han olmuş.

ULUKMAN

Türbesi Davarda bulunan Ebu Ali Sina üç yıl okuyup büyüüp çok bilgili olmuş. Yer yüzünü gezip doktorluk ilmini yayıp bir çok genci toplayarak onları eğitmiş. Okuduklarının birinde yeryüzünde iki başlı bir yılan var. Her başının üstünde de dört tane boynuz var. Bu yılan kim bulup iki başını keserek suda kaynatıp çorbasını içerse yeryüzündeki bütün otlar bu hastalığa ben çareyim diye yazılıymış. İçen kişi bütün bunları anlarmış Alastun isimli birisi bunu duyup izin ister.

-Biz bu yılanı arayalım demiş.

Ebu Ali Sina:

-Bu yılanı ele geçirmek çok zor, hem bunca zahmete değer mi acaba? Sonunda razı olup dağ-taş demeden yılanı ararlar. Yirmi bir yıl yaz aylarında daima yılanı aramışlar biraz çay içelim diye bir eve yaklaşıırken aradıkları yılanı rastlamışlar. Hemen öldürüp iki başını kesmişler eve gittiklerinde bir kocakarı evde oturuyormuş.

-Anne kazanına biraz su koy, çay içmek istiyoruz. Yaşlı kadın yerinden kalkıp kazanı çalkalayarak su koyar.

-Lütfen anne siz işinizi görün. Biz kendimiz çayı kaynatıp içebiliriz derler.

Kazana yılanın iki kafasını koyup ateşi yakmışlar bu arada ikisi de uyumuş tarlada keçi otlatan kocakarının yedi yaşındaki oğlu gelmiş bakmar ki iki kişi uyuyor. Kaynayan kazanın kapağı kapalı fakat bir şeyin kokusu geliyormuş. Kapağı açıp baktığında hiçbir şeyi görmez sudan hemen bir kepçe aşırıp içmiş çocuk kapağı kapatıp gitmiş.

O anda uyuyanlar uyanıp ikisi de çorbadan birer kaşık içerek başını dondurup bağlayarak yanlarında getirirler.

Böylece gelip yurtlarında otururlar. Dört beş ay geçmesine rağmen kendilerinde hiçbir değişiklik olmamış, ikisi kalkıp Ebu Ali Sina'nın yanına gelip yılanın başını göstererek:

-Bu sözü edilen yılanın kendisi binbir müşkülâtla yakalandı. Biz bunu bulduğumuz yerde başını kaynatıp suyunu içtik. Dört beş ay oldu ahal bir şey yok olmayan bir nesneyi bize anlatıp bizi yirmi bir yıl boşuna gezdirdin deyip, Ebu Ali Sinaya kızmışlar.

Ebu Ali Sina:

-Hayır ondan değil çorbayı aşırıp içen onun tesirini anlamazmış, beş vakte kadar sabredin. O zamana kadar bir belirti olmazsa beni yalancılıkla suçlayın diye bunların teskin etmiş.

Aradan yedi ay geçmiş halk arasında şöyle bir rivayeût dolaşıyormuş.

-Şuradaki kocaklarının oğlu hasta kişilere bir ot parçası sürer sürmez hemen iyileşiveriyormuş.

Ebu Ali Sina ikisini çağırıp.

-Duydunuz mu? Kocakarının yedi yaşındaki oğluna giden herkes iyileşiyormuş. Ona içirip sonra da bana gelip kızılıyorsunuz dediğinde ikisi düşünüyor. Biz yılanın kafasını atıp uyuduktan sonra o çocuk gelip içmiş olmalı diye kendi günahlarını üstlerine alırlar.

-Yirmi bir yıl uğraşıp didindik, bizim hakkımız. Ne dersin bu çocuktan öcümüzü nasıl almalıyız dediklerinde Ebu Ali Sina:

-Çocuğu öldürüp bıçak değdirmeden ciğerini alıp kaynatarak suyunu içerseniz onun bilgisi size geçer demiş.

İkisi birbirine danışırlar.

-Bu kadar yıl çalışıp sonuçsuz mu kalacağız. Yedi yaşındaki çocuğa gücümüz yetmeyecek mi? Gidip öldürelim ciğerini söküp kaynatıp içmek için hareket ederler.

Kocakarının evinin yakınlarında oturup dinlendikleri sırada Alastun kendi kendine düşünür. Yirmi bir yıl izle, sonra kocaklarını evinin yanında bul. Şimdi çaydanlığı boş yere mi kaynatalım yoksa bunu kocakarıya mı kaynattıralı? ya gene uykuya kalırsak? Çocuğu öldürdüğümüz vakit ya birisi görse veya bıçak vücuduna değse sonra ahirette ne cevap veririz? diye düşünüp yeri eşelerken yanındaki Ablutun

-Ne düşünüp duruyorsun?

-Benim düşündüğüm o ki birisi çocuğu öldürdüğümüzü görse, yakalanırsak ne yaparız. Başımıza bir çok felaket gelebilir. Bir engel karşımıza çıkar diye düşünüyorum. Ben bu kötü düşünceden vazgeçeceğinden demiş

-Doğru zaten bir işin başı iyi olmayınca sonu da iyi olmaz. Ben de aynı fikirdeyim peki ne yapalım?

Alastun:

-Bana sorarsan çocukla kocakarıya gidip fikrimimiz doğruca anlatalım, kabul ederseniz burada hizmet etmek istiyoruz diyerek kocakarının evine giderler. Girdiklerinde kapıda beş altı hasta yatıyormuş çocuk birisini eğip bir ot verir yedikten sonra iyileşip kalkarak gidiyormuş.

İkisi kocakarının yanına gidip:

-Oğlunuzun adı nedir? diye sormuşlar.

İhtiyar:

-Ulukman demiş.

Abletun, Ulukman ı çağırır.

Sesi duyan Ulukman kapıdan içeri girer.

Abletun-Otur küçüğüm demiş.

Ulukman annesinin yanına oturur Alastun başından geçenleri anlatır.

-Yirmi bir yıl izledikten sonra yılanın çorbasını içmek sana nasip oldu. Asil gelişimiz seni öldürüp ciğerini almaktı. Halktan korkup bunu yapmaktan vazgeçtik. Ulukman sen evde otur izin verirsen gelen giden hastalarla biz ilgilenelim. Ulukmanın annesi doğru söyledikleri için bşunları kabu eder o andan baylayarak çok yılar hizmet ederler ikisinin hekimliğı Ulukman'ı bile geçer.

Günlerden bir gün Ulukman evinde otururken kızıl salvarlı kılıçları belinde iki adam içedre girer.

-Ulukman kim diye sormuşlar.

-Odasında diye Abletun cevap verir

İkisi eve girir arkasından Abletin da koşup gider. Ulukman'ın yanına oturarak adamlar dertlerini anlatırlar:

-Biz filan memleketten geliyoruz. Padişahımızın on yedi yıl çocuğı olmadı. Fakat bu yıl bir kızı oldu. Bu kız bir derde düştü götürmediğimiz doktor okutmadığımız hoca kalmadı, sizin ününüzü duyup han size bizi gönderdi demişler. Ulukman'dan evel Abletun söze girer:

-Her yere Ulukman gidemez şöyle ki her gün bir çok hasta geliyor. Eli hiç boş değil kabul olunursa hanına söyle oradan buraya kadar ağaç yerleştirip üstüne tel çeksin demiş. Yol bittikten sonra telin bir ucunu kız, diğer ucunu da Ulukman tutsun. Hangi hastalıkmiş söylesin, diye Abletun cevap vermiş.

Abletun'un sözünü duyduktan sonra:

-Oldu gidip söyleyelim diyerek yola düşmüşler.

Han'a söylemişler Han halka yola ağaç dizmeleri için emir vermiş. Bir aya kalmadan tel döşenip bir ucu Ulukman'ın evine bağlanır.

Abletun gelen adama:

-Biriniz gidin, biriniz burada kalın. Falan gün, falan saat, dakikada kızı bağlanılan telin ucuna getirin, demiş.

-İyi, deyip biri gidip, biri kaldı. Vakti geldiğinde Ulukman telin ucunu tutarak, o taraftan giden kişide telin ucunu tutmuş.

-Hanın kızı keçi mi? demiş.

-Yok, yok insan, diye cevap verilmiş.

Ulukman teli bırakıp, biraz çevrede dolaşmış. Gelip, tekrar konuşmuş:

-Hanın kızı ayı mı? demiş.

-Hayır, insan, denilmiş.

Biraz durup, gene çevresini araştırır, teli yerine koyar.

-Hanın kızı fazla hasta değilmış. Yanında duran adama üç şişe ilaç verir.

-Bu üç ilacı kızı verirsiniz kız şifa bulur. Bir saat sonra da bununla kızı yıkayın, daha sonra bu şişedeki ilacı kızın tepesinden aşağıya dökerseniz, kız on yedi yaşındaki birisi olur. Şişeleri bir beze sarıp yanındaki adama vermiş.

Abletün o ilaçları Ulukmanın eline bırakır.

-Ulukman, sen hiçbir şeyi gözetlemiyormuşsun. Ya ilacı verdiklerimiz ilaçları karıştırırsalar, sonra kız iyileşmezse, Han gazaba gelip, adamlarını göndererek bizi öldürebilir. Bunun için sen bana ver, ben gidip, kendi elimle ilaçları vereyim. İyileşip iyileşmediğini kendim görmem daha iyi olur.

-Bu sözün doğru; koyu olan ilacı kızı sür. Bir saat sonra da şu kızıl ilaçla yıka, vücudu sıhhat bulur. Ondan sonra şişedeki bu su ile yıka, diye Ulukman Abletun'a tembih eder.

Abletun kapıya çıkıp, önceki adamı yanına çağırır.

-Şu tutuşturulup, gelen telin ucu tam olarak nereye gidiyor?

-Uçu doğru han'ın bulunduğu yere gidiyor, diye cevap vermiş.

Abletun baltasıyla üç kulaç kadar ince çubuk keser. Bu çubuklarla telin üzerinde yürüyerek doğruca padişahın bulunduğu yere varmış. Bakar ki, Han altın bir tahtın üstünde oturuyor.

Abletun ayağındaki tahta çubukları atıp han'ın önünde durur:

-Kızını doktora muayene ettiren Padişah kim?

-Ben! diye han öne çıkar

-Geliniz diye çağırmış

Hanla merhabalaşırlar.

Abletun

-Yanınızda bıçağınız var mı?

-Var, demiş Han.

-Alınız.

Han bıçağını eline alır.

-Bu çubuktan dört tane çubuk kesip, getiriniz demiş Abletun.

Han dört çubuk kesip, getirir. Çubukların uçlarını yere yuvarlak bir şekilde saplar. Han'a:

-Bunların üzerine kürkünüzü çıkarın demiş.

han kürkünü çıkarır.

-Dört çubuğu eğip, bunu bunun üzerine getirin demiş. Abletun. Çubukların üzerine kürkünü eğilip, örtülü kürkün altına bakar. Geriye dönüp Padişah'a:

-Bu olgunlaşan kavunu gelip alınız, demiş. Han eğilerek kolunu uzatmış, fakat kolu ulaşamamış. Sonunda bütün vücudunu kürkün alıtına sokmuş. O anda han çıplak bir kadını görür.

Dikkat ettiğinde, aşağıdan atlı-develi bir çok adam ortaya çıkar. Önce görmüş olduğu çıplak kadın bir çukura saklanır. Bunu kaçıp saklandığı yeri adamlar görmüş.

Aralarından bir ihtiyar:

-İlerideki çukura kaçan kadına sen git, bak diye bir adamı göndermiş. Gelip, baktığında saçları beline kadar inen bir kadın çukurda. Yüzünü göremeden tekrar döner.

-Saçı beline kadar inen bir kadın vardı, yüzünü görmedim, diye cevap verir.

İhtiyar

-O kadın kocasına karşı bir günah işlemişti. Elbisesini soyup, tarlaya bıraktı. Biriniz şalvar, biriniz gömlek, birinizde ona baş örtüsü verin. Sen götür, giysin diye evvelki delikanlıyı gönderir kadına.

Çukura yaklaşıp elbiseleri kadına verip.

-Kadın, bu giyimleri al da giy, deyip kendisi sırtını döner. Kadın giyinip, ayağa kalkar.

-Beni tarafa getir, diye İhtiyar haykırır.

İhtiyarın sorduklarına kadın cevap vermez. İhtiyar arkadaşlarına dönüp:

-İple boynunu bağlayın. Gerekirse deveye bağlayın ki sürüklenip, ölsün, diyerek kadını deveye bağlarlar. Gelip bir köye gelirler. Köylülüler kadını sorarlar:

İhtiyar:

-Bu utanmaz kadının neyini soruyorsunuz, günahkârın birisi.

Köyde bir karısı ölen adamı çağırırlar:

-Sana bir kadın buldum, deveden çöz, git bir nikah yap, demişler.

Adam kadını deveden çözüp, evine götürmüş. hocayı çağırıp bir tabak pirinç vererek nikahını kıymış. Kadın adamın yanında on yıl kalmış. Bu zaman içinde iki oğlan doğurmuş.

Birgün hava sıcakmış, nehre iki kova alarak gitmiş. Kovaları yere bırakarak, çevresine bakmış, kimseyi görmemiş. Elbisesini çıkarıp suyun bir kenarına oturmuş. Oturmasıyla ayaklarının altındaki otların kayması bir olmuş. Suyu düşerek bir batmış, bir çıkmış, bu haliyle bir ağacın dalına tutunmuş. Dalı bırakmamış. Kendine geldiğinde ağacı ve çevresine bakmış. Daha çevresine bakarken ormandan Abletun çıkagelmiş. Han Abletun'a yalvarıp durmuş:

-Ben sana ne kötülük yaptım? Beni herkese rezil rüsvay ettin. Abletun:

-Yaptığın hatayı bilmiyormusun? Ustam Ulukman'ı oyuna getirip, önce telin ucuna oğlak sonra da ayı getirmedin mi? Ulukman'la sen dalğa geçmedin mi? Senin yaptığın kötülüğü bu şekilde sana göstermiyorum, demiş.

Han ağlayarak:

-Oglakı da ayıyı da getireni bilmiyorum.

-Bilmiyorsan, bunların cezasını kendin verirmisin?

-Cezasını veririm diye han yemin etmiş.

Abletun kadını saçından yakalayıp sudan çıkarır. Kadın karaya çıkıp, gözünü açtığı anda kafasını eğip kürkünün altından kavun almaya çalışıyor. Ter basıp, kolu ayağı tutmaz olmuş. Han yerinden zorla kalkarak doğrulmuş. Bunu gören halk hayret etmiş.

Abletun:

-Kadın ile kız nerede? diye sormuş.

Kızı kadın getirecek. Getirdiğinde abletun han'a bakarak:

-Kavunu alın, diye ikinci emrini verir

Başına daha evvel gelenleri gören Han başını sallayarak kabul etmez.

Abletun

-Alın, hiçbir şey olmaz, diye sert çıkışır.

Eğilip kolunu uzattığında bu sefer savunuyu alır. Abletunun eline verir. abletun bıçağını eline alıp, kavun tiyeğini dibinden kesip kadına verir:

-Bunu göğsünün üstüne bastır, eline verir.

Abletun kavundan bir dilim kesip kıza verir ve gözetlemeye başlar. Kız kavunu yemeden yere düşürür. ikinci bir defa gene bir dilimi kıza verir. Böylece kız üç kavun dilimini de yere atar.

-Kavunu al! diye abletun sert çıkışır.

Daha sonra üç dilimi bıçağıyla kesip kıza yedirir. Geriye kalanı ikiye ayarıp yarısını kadına verir. Diğevrini isbe kızın başındaki örtüye koyarak kızın kafasına koyar.

Kadına seslenir:

-Şunu da kızın ayaklarına sür, demiş. Tepesine koyduğu kavunun suyu kızın başından aşağıya akıyormuş. Bir ay daha geçmeden kadına:

-Kızı hareket ettir, demiş.

Kadın eğerek yere koymaya çalışırken.

-Eğeme dik dursun demişse de kadın öyle yapmaz.

-Senin dediğin gibi yaparsam ölecek diye cevap vermiş. Abletun kızıp kadını ve kızı iki eliyle tutar. O anda kadın bütün gücüyle bağırır. Bu sırada ikisinin ayakları yere değer değmez tıpkı ipek gibi beyaz ve yumuşak tenli olurlar. Abletun han'a bakar.

-Hanım söylediğin sözün fazlası oldu, demiş.

Klyadın yanında dızıyla birlikte ev ine gider. Padişah Abletunu kucaklayıp yanaklarından öper.

-Haydi hanım vaadini tut, demiş

Han koltuğuna dayanır.

-Gece vakti telin başında kim vardı, diye sormuş.

Söyledikleri iki adamı çağırmışlar:

-Gece telin başında durduğunuz doğru mu?

-Doğru efendim, diyerek boyunlarını uzatırlar.

-Niçin telin ucuna oğlak getirdiniz?

-Ben telin ucunda oturuyordum, karınızda geleyim derken bir oğlak sekerek geldi. Oğlakyakalayıp, telin ucuna getirdim. Bu doğru Öbüründe de bir yaşlı ayıyı getirdi. Bunu da telin yanına getireyim dedim, o bırakmadı.

-Ben günahkar değilim, diye Abletun'a karşı han cevap verdi.

Abletun:

-Ben ağaç diktirip tel geçirerek sizi rahatsız ettim. Sağ olun. Kızınız on yedi yaşındaki gibi birisi oldu. Bana müsaade, demiş.

Han:

-Hiç olmazsa oturup bizimle bir yemek yiyin.

-İyi olur, bu arada bu ağaçları ayaklarıma bağlayarak sizlere bir oyun göstereyim. Ağaçları ayaklarına eline de ağaçlardan birisini alarak çeşitli acaiplikler göstermiş. Tele çıkıp:

-Hoşçakalın Sultanım, diyerek gözden kaybolur. Tel üzerinden gelirken ulukman'ın kendisine vermiş olduğu ilaçları taşların üzerine atıp, parçalamış. Gelip ulukman'ın önünde diz çökmüş:

-Sürme dediğiniz ilacı sürmedim. İsteddiğiniz ilaçla yıkadım. aradan bir saat geçmeden kız on yedilik birisi gibi oldu. Söylediğiniz gibi vücudunda hiçbir kusur kalmadı. Pirim yaptığım hizmet için bana duada bulunun diyerek avuçlarını açmış.

Ulukman avuçlarını açarak.

-Abletun! Kıymete kadar adın silinmesin! diye duada bulunmuş.

BÖLÜM III

BELLİ BAŞLI KIRGIZ AKINLARININ BİYOGRAFİLERİ

A

KIRGIZCA METİNLER

MURATAALI
(1860-1949)

Murataalı Kürönkeev folklorduk bay kazınanın ülgülörün bizdin küngö cetkirgen kırıgız muzıkasının zalkar öküldörönön biri.

Murataalının babası Belek çaş kezinen ele muzıkaga öndömdü bolup ar kaday muzıkalık aspaptarda oynoy bilgen

Toylorda kerney surnay tartkan Belektin muzıkaga bolgon süyüüsü uluu Körünköygö (Murataalının atası) muras katarında kalat.

Kürönköy 1907 cılı 81 çaşında düynödön kaytkan Ö ubagında komuzcu katuu certip köp küü cıgargan

Murataalı 1860 =cılı 20 fevralda Isık Köl aymagında Taldı Bulakta törölgön kiyin keminge köçüp kelisken on beş çaşında ele kıyak menen komuzdu cetik bilip kalat Oşondoy ele temir komuz kagıp coor tartu

1916 cılı ürköndö padişa ökümötünün casalooçularına kaçıp kıtayda Sırsızıyanga çeyin barat

Rossiyada padişa biyliği kulatılğandan kiyin kaçkından menen kayta mekenine kaytap koomduk turmuşka aktivdüy katı şıp canı biylikke candili menen kızmat kılat. Öz aylanasına çaştardı toptop konsert berip şakirtter tobun cıynap alanga bilgenin üyrötüngö dilgırlenet

1928= cılı küzündö kırıgız folktlorun cazuuga Frunzege A. Zataeviç kelip algaakı iret Murataalı menen Kanamoldonu cazat

Cetimiz çaşka çıkkandıa kırıgız teatrının muzıkantı katanında çakırılıp Fruze şaarında çaşayt

1936 cıldan baştap Kırıgız Mamlekettik Flanoniyasında üzünlüy emgektenet P.f Şulan uyuşturgan kırıgız el aspaptarının orkestrine katışıp kıyak tartat

1939 cılı Moskvada birinci Kırıgız Dekası öttü. Seksen çaştığı Murataalı bonsurdun zaldanı menen klubdarında kırıgız iskustuosun danazal adı.

1945 cılı 26 mayda koomçulugubaz Murataalının 85 çaşka toluşu cana çıkarmacalılık işmendiginin 70 cıldık yubiyenin belgelişti.

1946 cılı flarmoyidagı işin kaltırıp pensiyaga cıgıp Çonkeminge köçüp keldi.

Ömürü ötköndö ceyin süyüktüy kıyasığın kolunan tüşürbödü oşondoy ele terme nasıyat ırlardı ırdap "Kız Darıyka " Alparum Baatır" dastandarın zalzal "Zorkuş öndüy comoktu aytkan

Al 1949 cılı 12 yanvcarda düynödön kaytıp Çon Keminge koyulgan

BAKAŞ ALTIBAY UULU
(1881-1971)

Bakaş altıbay Uulu Isık-Köl oblastındaki Ak-Suu rayonunun Cayılma ayılında kedey daykandın üy bülösünde tuulgan Atası Altıbay Baatırbay uulu altı aylık ara törölüp cakşı bagumnun küüçü menen adam boluptur. Caralgandan ak peyil adam akısın cebegen ötü meenetkeç kişi eken Çıyrak öskön bala köp colu at caap at çıkıp cünöt.

Ayalı Taştanbek kızı Künütay egizdin tügüyü bolgununa karabay ötü olburлуу, simbattun kolunan köönü töpülgn ayal eken

Altıbay tört uul, eki kızduu boluşat, en ulusu Bakaş, Bübü, Kasım, Moke, Cuma, kiçüüsü Kırgıy degen kırgız eken

Altıbay ürküp barat kanda 1916 cılı coldo Kıtay cerinde kaza bolot

Ayalı 1912 cılı Cedencüz degen berde köz cumat

Bakaş söz bakkan sözge konok bergen, ayabaganday nıskaluu, kebetesi kelişken, seyrek sakal, kızıl cüzdüü, kırdaç murun, ötkür karagan, biröönün kemçiligin betke aytkan alasa-berese tak, ötü baamcıl, köp okuyalardı başınan keçirgen, kalp süylögöndü caktırbagan çınçıl adam

Dayıma caraşıktuu kiyim kiyinip, sıy dastorkondu oturçu. Aşta, toydo ce bardık üy bülösü tamak içip olturganda dastan, ulamış, "Manastan" "Semeteyden" ce bolbosu ukkan=köngördörünön bayan kılı özü tamaktı ötü cay içip çecü

-Tamak içken kez de ömür toktoyt cay barakat içkile Uktapandı oygotpogula, ömür kıskarat dep esker tip turuçu eken

Bakaş 1931 = cılı tüp rayonundagi Ken-suu ayılında kolhoz algaçkılardan müçö bolup, elge on taasırın tiygizgen birinçi kündön baştap kolhoz öndürüşünün cooptuu tarmagında işteğep Brigadir kaysı cumuşka cumşasa ötüsinö cıparıp kızmat kılğan ak niettuu empektenip cürüp 1935 alı küz ayında kırsık bolup, ekin capkan mazınanın attarı ala kaçıp on kolunan katuu caradar bolgon Prjevalskiyye dokturga alıp barıp oorukkanağa catkırıp, alardın cardamı menen caratınan ayıgıp kolun kesitirbey aman=esen cıgıp kelgen

93 çaşka çıgıp öz ayılında köz cumgan

MOLDOBASAN
(1883-1961)

Belgilüü manascı Moldobasan Musulumankulov, Ak Talaa rayonunun Terek degen cerinde 1883 cılı tuulgan Caşınan komuz çertip, el aralap ırçılıktı kesip kılıp, "Manas" menen "Semeteydi" aytat

1933-52 cıldarı Toktogul Satılganov atında Kırğızstan memleketтик filarmaniyasında algaç Kırğızstan mamleketтик teatr emgektenet.

İskusstvo menen adabiyatka sinirgen emgegi üçün Kırğız SSR inin el artisti degen ardakuu naamga ee balıp, bir katar ökmöktük ordender cana medalat menen sıylanat.

1939 cana 1958 cılda Kırğız iskustuosu menen adabiyatının Moskovada ötkön dekadasında katışat el içinde komuzçu, obonçu katarı gano belgelüü bolşoston Kırğız içinen algaçkı ıret kıyaktan garmondun koştosu menen ırdap çıkkın bul muzıka caatında ülüşü özünön kiyinki murundarga örnök katarı taasir tiygizdi

"Manastın" üç bölümü menen birge kençe epostordun köpçülüğün "Canış=Bayış" Kurmanbek "Canıl=Mırza" Kedeykan" e.b. Cokorku körkömdüktö ayta bilgen

Uşulardın içinen "Kurmanbek" 1928 cılı özüncö kitep bolup basılğan.

al comoktun, corgo sözdün ceberi bolgon anın aytasuunda "Külbaaram menen Asan" Akılduu kız menen zulum han seyaktuu comoktor cazılıp alıngan

1961 cılı 16 iyonda Firunze şaarında düynödön kaytgan

BÜBÜ ALTIBAY KIZI
(1886-1977)

Bübü altıbay kızı 1886 cılı Isık köl oblastının azırkı Ak suu rayonundagı Cayılma ıylında kedep deykandın üybülösünde tuulgan Törk erkektin ortosunda calgız kız bolup, saal erke ösöt atası Baatırbay uulu Altıbay altı ayında törölüp, keregenin başın kıldırıp cıluu, orop bakkandın küçü menen adam bolot Enesi Taştanbek kızı Künütay egizdin türöyü eken.

Bübü 16 caşında Mamdetseyt degen cerde turmuşka catat 1977-cılı 2 iyolda düynödön kaytat.

MIRZAALI DÜYŞÖMBÖ UULU
(1886-1976)

Bul comokcu cönündö eldik oozeki cıgarmalardı köp çoğıtkan. Cancigit Kazakbaev 1973-cılı mındayça cazgan Düyşömbö ulu Mirzalı 1886-cılı Kanay elinde tuulgan. Atası kedey kişi bolgon. Bul aksakal azır Kirov sovhozunda çaşayt. Seksen ceti çaşka cıktı. Küç kubatı da bolso tın, küülü kulagı kadımkidey, közü cakşı köröt. Aytkan sözü tak, taamay. Murzalı aksakal söylöödön erikbeğen, çarçabagan kişi Comokko öto şıktuu, al özünün, konşularının baldarına cana başkalarga comok aytıp oturganı, ele belgilüü Comoktorton "Çaldın balası" Kiyikci "Coloy Uuurubay" "Eki cetim "Elamandın Töştüğü " Kedey çaldın balası "Karakul" "üç kız" Handın eki balası " Üç çetim " Ekim bir tuugan "Minbay külük" c.b. cıyıрма bir comok cana kirineni ırımcırımduo cönündö zerikpesten aytıp berdi.

Mırzaalı aksakal comoktorun aytıp otursa, ar bir comogun adam intaa koyup ugat. Antkeni comoktorunda tap küröşü kara nietter, ak nietter, emgetkçiler, baatırlar, ezüücülör, adilettüülör beycaylar, mastender, üylönüü cana turmuşka cıguu, ak niet emgek menen maksatına çaşkenden mıtamdık menen turmuşunan acıragandar, sabırdıululuk çıduuluk cana başka uşul sıyaktuular bayandalat

Al otuz beş çaşına çeyin atası Düyşömbü menen birgelesip ookat kılğan 1921 cıldan baştap pişpek şaarında militsiyada kızmat ötöp 1945 cılga çeyin istegen militsina kızmatında iştep cürüp, talasta, Narında, At Başıda, Işık Köldö Tokmokto komandırıkalar da köp bolup comoktordu el içinen üyröngön anın bir tuugan inisi Tursunalı da comoktordu köp bilgen.

1945 cıldan kiyin militsiyalık kızmattan boşop öz ayılına kelip kolhozdo iştep cürgön şaltalık carkımbaev Arık Düyşömbönün kızın alğan, Arık Esenbek menen Tursunalını ayılına Şalta kıştagına köçüp kelet.¹

Düyşömbönün ayılı Tögörek birinci colu kız töröp atın² Akcol koyot anan Eşimbek Mırzaalı, Tursunalı, malı degen udaa udaa uul tabat bunlardan kiyin Kalbübü bir kızadı koyot Al kız öndüü tüstüü suluu bolot bul eki kız menen tört uulu çaş kezinde Düyşömbö kaza bolup Tögörek kızıl çie çaş baldarı menen cesir bolup kalat

Ookattan kıynalğan Tögörek Akcol kızın on dört çaşında şalta nurugnan çıkkın Carkınbay unlu Samançıga ayalaydıkka beret Tögöröktün törkünü Oluya Ata kırıgzdardan³ bolgon bir durgan suluuluguna kızığıp Külbülünü on üç çaşında zordop

¹Inv, No, 633 (5271)

²Inv, No: 715 (5353) d, no; 1

³Azurkı Cambıl Şaarı

alakaçıp ketet mırsaalı artınan izdep barıp Kalbübünü kayra üyünö alıp kelet tört balası üylönö elekte Tögörök ene da düynödön ötöt. Eneden, Eşimbek, Mırsaalı, Tursunalı, Cumalı cetim kalışat. Oşol kezdegi ayıldagı elder "Bul togolok cetim denge kaydn katın tiysin" deşip kep kıla baştaşak birok baldar zeendüü eptüü akılduu boluşat Enesi Tögöröt ölgöndön kişin bul törtö ten bolcol menen 1908 cılı Tokmak şaarının kün batış canıdagı ken bulun kıştagında çaşagan dungandarga (bayagı Kalbübünü alakaçkan dungandandın aylına) banışıp malay cürüp mantığıp ookatı tınıgında aldı üylönö baştayt. Tört bir tuugan törtöö ten ken bulundan üylönüşöt

Törtönünü ten kelinçekteni tolmoç albettüü uzun boyluu, kol ayaktun sın sıpatı kelişken, kelbüttü kelinder boluşkan tört bir tuugan dunganca oruscça, süylöönü Kenbulun durgan orustarına üyrönüşöt. Mırsaalı menen inisi tursunaalı comoktu oşol Kenbulundun kızırdarınan üyrönüşöt.

Baarisınan da Tursunalı comoktu köp bilgen eldi küldürüp, aytkan kıyın kişi bolgon. Al comokto kızıq sözdör menen ekilentiş cüröktü ezip, könüldü ergitiş bir aytkanın kaytalabay bir nece künü tünü menen aytkan ilgeri bulardın atası düşömbü da comok aytçı eken

Bul tört bir turgan şalta kıştagına köçüp kelişet el alardın kelinçekterin körüşüp

-Barakelde beş beenin sabaasında kelinden ekendeşip tan kalışat

Mırsaalı 1917 cılı Pişpek şaarına mılıtsiyalık kızımatka ornoşoup 1945 cılga çeyin cirmasekiz cıl iştegen. Oşol cılı işinen boşop, Şalta kıştagına cezdesi ecesi Akcolgo köçüp kelet Al 1963 cılga çeyin Kirov souhozunun koyun bagat 1976= cılı 23 fevralda 89 çaşında düynödön kaytat.

IBRAYIM ABDIRAHMANOV
(1888-1967)

Al 1888 cılı Ceti Ögüzdün Çırae ayında tuulgan-Al ceti çaşınan baştap aylındagı bala okutgan moldolordo tapışıp okuy baştayt.

On eki çaşında Karakoldogu "Canı tartıp" dep atalgan tatar mektebine kirip, ingiliktüü bütürüp, Ceti-Ögüzdögü hanı açılğan mektepke 1905 cılı mugalim bolot.

1922 cılı alma Alma Ata'dan Kayum Miftakov eldik adabiyattı cuynoogo kelet.

Çeş=Döbö boluşunan Miftakovgo candan börüügö "Manastı" cazuuga da buyruk bolup Narından Solton-Sarı degen cayloosuna Sagımbaydı alıp barıp manastı tuulgandan baştap caza baştayt 1923=cılı "Manastı" cazuuga şagımbayga bekitip 1926=cılı "Manastı" cazıp bütüröt.

1939=cılı eki cıldık pedistituttan adabiyat fakultetitin ayaktayt. 1937-cılı at-Başında mugalimdikten boşonup. til adabiyat insititunda iştey baştayt. 36-37 cıdarı Sayakbay Karalaevden eki cılı "Manastı" cazat. Oşonu menen katar özü da cıynaktuu kılıp "Manas" "Semetey," "Seytektin" variantarın beret "Canıl Mirza" Kazak kayın saap kırıgızdın ızarga kirgeni "Kırıgız-Kazak okuyası "Çeçenderdin sözdörü" Anektottor, "Küldürügüç" makal, lakaptar cöö comok c.b. tolup catkan okuyalardı cazıp tapşırat.

Şapak Rısmendeev, Togolok Moldo, Bağış sazanov, Canıbay manasçılarının dastandarın cazuuga tözdön düz kömöktöş bolgon. Dıykanbay, Candake, Baycan, Otuncu, Kalça, Akılbekti, Isık=Köldü ceti manascını 15=20 cıldap körüp cüröt

30 cıl mugalim, 25 cıl adabiyatta iştedi.

IBIRAYIM DUBANA UULU

(1889-1986)

1889 cılı Pişpek kalasına cakın cerde tuulgan Tört-beşke kelgende taasin moldo cok "Alippeni" okuyt.

Okup cürgöndö cat cazgandı, okugandı bilip, dubay-salam sözdördö cazıp kaldı. Malın bagat, boşonso ketip okuyt. Dubanın aldım-cuttumu cok, kıyal-corugu cakşı eki kişi uruşsa doroo tabıştırat, caraştırat.

-Aramdıkka baspa, bülüngöndün büldürök alba aramdıkka bassa, anın oposu bolboyt. Kesiptin cakşısı diykancılık çarbaçılık-döçü Atası:

Özün suylap, bütün calakazak boyunca Dubana dep, baarına kadırluu kişi bolçu.

Apası Taşteke-çarçı boyluu, kızıl togoluk cüzdüü, çeçen, koşukcu, camakçı, tildüü-oozduu ırçı, özü abdan köküröktüü, daana bolcu.

Al bir aytkandı daroo üyrönüp alçu. Özü kadırluu mıktı kişiler öls alıp barıp koşok koşturcu.

Atası tiruu kezindi, atasının amırında cürdü. Kitepti okup özün-özü okutup moldo boldu. Caş kezekte okugan bilimi köküröktö kaldı. Comoktu taştagan cok, kolhoz uyuşulup egin aydap kırman baskanda es alıqş bolup kalganda ce kögcülük üyge kaytabız degende, üyünö kızıkırıp üç küngö çeyin comokton, külkü sözdön, tabışmaktan ayıp, Karmap olturcu.

1941= cılı çon çüy kanalın kazıştı. 1943 cılmı emgek askerike alındı

1950= cılı katuu oorup cumuştan boşop iştebey kaldı.

Ömürünün akırına ceyin akılınan ar ıl esinin tanbay tın cürdü

SOODAKE SEYDİMAN UULU
(1898-1986)

Soodake comokçunun çon atası Seyitti el köbürök cakırsa, "karız tamaktı men cebeym" dep keede banday koyucu eken. Zarlap cürüp Sıdıkbek Seydiman akmat degen üç uulduu bolot. Oşondoy kinin mına emi cakırsa bara berem eldin karız tamagınan kutulam emi ban dep aytkan eken

-Oşol seyittinin nederesi Soodake comokcu bolup çıktı. Kiyin 1986-cılı karıp tapdı.

KURMAN KAYNAZAR UULU

(1899 -1988)

Kırgızstandın tüştügündögü Aksıda öz curtunun urmat-sıyına kadirloosuna özönün sözmürgüdü, ayıldagı camandık, cakşılıkta, bilenmandığı, balbandığı, mengenciği, kalstırı menen taanılğan Kurban Kaynazar uulu 1899-cılı Aksının Kana-Suu azırkı Oş oblastının Canı Col rayonu kec küzdö carıkka kelgen

Atası kaynazar oşol kezdegi eldin içinde ookattuu adamdardan bolup, özü cer kezip köptü kırırgan, köptü körgön, sözmör, meymandos adam ele deyt ününön ar dayım ırclar ketpey. Kepmen Töbödön Toktogul, Eşmambet ayıldaga Cenicok öto Niyazalı komuzcu, Nurmoldo arı-beri ötköndö konup, ırdap ötüşcü eken, uluu akın komuzculardı körüp alandın şansıgan ınların ugup ayırımdarın cattap ırdap cürgön kurmandın bala kezi talantardır arasında ötot.

Oktyabr revalyotsiyasınan kiyin Kırgızstandın tüştügöndö da sovet biyliği ornop emgek artelderi uyuşul baştaganda algaçkılardan bolup müçö bolup kirgen otuzuncu cıldarda oşol kezde cındala baştagan Kızıl-dıykan kolhozuna köçüp kelişip azırkı Ulyanov kolhözu Canı col rayonu köp cıdar turup kalışat. Kolhozdo Kurban Kaynazar uulu arabakeç malcı, esepci, kolhozdun başkarması bolup iştegen.

Soguş aldında Karavan Asker komisariatında iştep kalatda, soguş mezigilinde ayıl grocdardın askerge dayardoodo öz salımın koşot.

Mınday başka da Kurban Kaynazar uulunun el arasında ar türdüü balbandık, çeçendik ukuyaları ayılıp cüröt.

Kurman karınanın kol önörü da köpçülökkö taanımal bolgon.

ORMONBAY KULCABAY UULU

(1903 cılı tuulgan)

1903 cılı Ketmen-Töbö aymagındağı Kara-Tektir degen cerde törölgön

On bir, on eki caşında Kultay, Maşg, Asan, Öskönbay modolordan arabça okudu.

1926 cılı Torkendeg canı açılğan mektepke kirdi. Moldogo okup, sabat açılğandar barıp ele törtücü kalastan okup, oşol ele cılı baştalğıç mektepti bütüröt.

Torkendin mektebinde okup, cürgöndö kündüz okup, keçkisin sabatsızdardı okuttu.

Oşondo rayondun mektep başçısı tekşerip,

-Sen mugalim bol, dedi anı-a

1927 1928 oku cılında özönün Kara-Tektirine mugalim bolot oroşkon mektep çok Cogorku el tömön kelbeyt tömönkü el cogorıu barbayt oşondo ortodo Ümötaalı uulu Erkinbaydın ortoso dalıs eki bölmö üyü bar ele, oşonu ispolkom çakırıp.

-Mektep çok bolup catat, sen üyünü bergin mektepke dedi. mektepke oşonu alıp berdi eki klass kılıp Tanaalı uulu çöküş eköo baldardı okuttu keçkisin sabatsızdardı okutat

1928 cıldın küzündö rayonduk el açartuu bölümü Düyşömbay uulu Ormanbek

-Okuuga bargının bilimde örkündöt dep, anı oško okuga ciberdi.

Oşol cerde mugalimdik kursta tört carım ay dayardap, anı katta taldık ceti cıldık mektep internatka direktor kılát.

Al 1928-31 cılı oşo cakta iştedi Cadal-Abad pedagogiyalık teknikumuna sırttan okuuga kirdi.

1931 cıldın küzündö Ketmen-Töböğö keldi. Kelse öz ayılanda "Öspürüm" degen kolhoz canı uyuşulup catıptır. Barıp carış sözgö cıgıp süylöp koyot.

Oşo cerde köpçülük "Öspörömgö" başkarm kılıp şayladı.

Mına uşintip kohhoz uyuşturuuga algaçkılardın bolup kirişip pensiyaga cıkkanda ceyin emgektendi Al Uluu-Ata Mekendik soguştuk katışuuçusu

B

METİNLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLERİ

MURATAALI**(1860-1949)**

Murataalı Körünkööv, folklorun zengin hazinesinden örneklerini günümüze taşıyan Kırgız Müziği'nin önemli temsilcilerinden biri.

Murataalı'nın babası Belek Şah müzikle istigal etmiş, müzikli oyunlarda her türlü çalgıyı çalmayı bilirmiş. Düğünlerde zurna çalardı. Beleğin müziğe olan sevgisi oğlu Kürönköy'e (Murataalı'nın atası) miras kalır.

Kürönköy 1907 yılında 81 yaşındayken ölür. Kendisi zamanında kopuza sert vurur,, güzel melodiler çalarmış.

Muradaalı 1860 yılı 20 Şubatında Isık Göl vilayetindeki Taldı-Bulak'ta doğar. Büyüyüp geliştikten, on beş yaşından sonra keman ve kopuzu iyice öğrenir. Böylelikle demir kopuzu ve kavalı çalar.

1916 yılındaki Çar güçlerinin ülkeden kaçmasıyla bu da onların yanında Çin'in Sintzyan'a şehrine kadar gider.

Rusya'ya Çar saltanatı devrildikten sonra kaçanlarla birlikte tekrar geriye döner ve milli hayata aktif olarak katılır. Yeni kuruluna hükümet için canla, başla hizmet eder. Çevresine gençleri toplayıp konser, verir şakirtleri çevresine alıp onlara bilgi aktarırmış.

1922 yılında Karakol'da Kopuzcular derneğinde başkanlık eder.

1928 sonbaharında Kırgız Folklorunu derleyen A. Zataeviç Bişkek şehrine gelip ilk olarak Murataalı ile Karamaoldo'yu yazar.

Yetmiş yaşına geldiğinde Kırgız Tiyatrosu'nun müzik bölümünde göre verilir. Böylece Bişkek şehrinde yaşamaya başlar.

1936 yılından geldiğinde Kırgız Devlet Flarmoniyasında zevkle çalışır. P.F Şubin'in kurduğu Kırgız Halk Çalgıları Orkestrası'nda keman çalar.

1939 yılında Moskova'da 1. Kırgız Fuarı yapılır.

Seksen yaşındaki Murataalı başkentin temsilcileriyle klüplerde Kırgız sanatını tantanayla icra eder.

1945'in 26 Mayısında milletimiz Murataalı'nın 85. yaş gününü ve eser verişinin 70. yılında jübile yapar.

1946 yılında flarmoniyadaki işinden ayrılıp, maaşa bağlanır. Bu arada ölüm tehlikesi geçirir.

Ömrü tükeninceye kadar sevdiği ekemanını elinden bırakmaz. Bu arada derleme, nasihat şiirleri okumuş. "Kız daryka, Alpamiş Baatır," destanlarıyla "Zalzal, Zorkuş" benzeri masallarını söylemiştir.

Murataalı, 1949 yılı 12 Ocak ayında dünyadan irtihal eder.

BAKAŞ ALTIBAY UULU

(1881-1971)

Bakaş Altıbay Oğlu, Isık-Göl vilayetindeki Ak-Su bölgesinin Cayılma köyünde fakir bir çiftçi ailesinde doğmuş. Atası Altıbay Baatırbay Oğlu vaktinden önce doğmuş, iyi hayvan bakıcısı, güzel sesli birisiymiş. Yaradılıştan iyi huylu, hak yemeyen, emeğiyle geçinen adammış. Çok yolu atla geden, ata binen sağlam çocukmuş.

Karısı Taştanbek Kızı Künütay ikiz doğmuş esmerliğinden öte, endamlı güzel elinden adeta cevher dökülen bir kadıymış.

Altıbayın dört oğlu, iki kızı olmuş. en büyüğü Bakaş, Bübü, Kasım, Moke, Cuma, küçüğü Kırgız adlı Kırgızmış.

1916 yılı çıkan küçük kargaşadan kaçan Altıbay yolda kaza geçirir.

Karası 1917 de Cedencüz isimli yerde hayata göz yumar.

Bakaş konuşmaya dikkat eden, söze hürmet gösteren, sözünü burunlu, keskin bakışlı, tarafsız konuşan, alış verişte dürüst, sonra ferasetli çok okuyan yalan söylemeyi, tasvip doğruluk seven adammış.

Daima gösterişli giyinip, önemli dostlarıyla otururmuş. Yemekte , düğünde veya ailesiyle toplandığında destan. "Manastan, Semeteyden" veya hiç olmasa gördüğünü, duyduğunu anlatırmış. Kendisi yemekten başka çay içermiş.

Ömrünü yeme-içme ile, rahat içinde geçirmiş. uyuduğunda uyandıranlara "ömür kısa" deyip hatırlatırmış.

Bakaş 1931 yılı Tüp bölgesindeki Ken-Su köyünde kolhoz üyelerinin ilklerinden olup., halka başarılı tesirleri dokunmuş. ilk günden başlayarak kolhozun üretim sorumlusu bölümünde çalışmış.

Ustabaşı hangi işe gönderse titizlik gösterip öyle hizmet edermiş. İyi niyetiyle çalışıp devam etmiş.

1935 yılı sonbaharında yokluk olup ekin biçen makinanın atları kaçtığına sağ kolunda ağır yaralar almış. Prjevalskineye doktora gitmiş, hastanede yatmış, doktorların yardımıyla iyileşip kolu kesilmeden sağ-selim gelmiş.

93. yaşına gelince Bakaş, kendi köyünde hayata göz yumar.

MOLDOBASAN

(1883-1961)

Tanınmış manascı Moldobasan Musulmankulov, Ak-Talaa bölgesinin Terek isimli yerinde 1883 yılında doğar. Gençliğinde kopuz çalıp halk arasında şiir okuyup, "Manas" ile "Semetey" i okur.

1933-1952 yılları arasında Toktogul Satılganov isimli Kırgızistan Devlet Flarmoniyası'nda (Şimdiki Kırgızistan Devlet Tiyatrosu) çalışır.

Sanat vge edibiyata geçen emeği için Kırgız SSR'inin halk sanatçısı adıyla şereflendirilir, hükümet tarafından kendisi bir çok nişan ve madalya ile ödüllendirilir.

1938 ve 1958 yıllarındaki Kırgız sanatı ve edebiyatının tanıtımı için Moskova'da açılan fuara katılır. Halk arasında kopuzçu şarkıcılar arasında tanınmadan evvel Kırgızlar arasında önceleri kemaniyle bazen de akordionla şiirler okurdu. Onun mükzik sahasındaki engin zenginliği, kendisinden sonra gelenlere örnek teşkil etmiştir.

"Manas" ın üç bölümüyle birlikte küçük destanların tamamı:" Canış-Bayış, Kurmanbek, Canıl-Mırza, Kedeykan" v.b. Sanatlı söyleyişlerini bilirmiş. Bunların içinden "Kurmanbek" 1928 yılında kendisi tarafından kitap olarak basılır.

Bu masalın sanatlı ve dikkatli bir anlatımı vardır. Onun söylediği, "Külbaaram menen Asan, Akılduu Kız menen Zulum han" olağan üstü masal örnekleridir.

1961 yılının 16. Temmuzunda dünyadan göçer.

BÜBÜ ALTIBAY KIZI**(1886-1977)**

Bübü altıbay Kızı, 1886 yılında ısık Göl öilayetinin şimdiki Ak-Suu bölgesinin Cayılma köyünde, fakir bir çiftçi ailesinin kızı olarak doğar. Dört erkek çocuğun arasında bir tek o kız olup bir parça şımarık büyümüş.

Babası Baatırbay Uulu altıbay erken doğduğundan damda dolaştırılmış, güzel ekin biçen, görenlerde güçlü insan havası uyandıran birisiymiş.

Bübü 16 yaşından itibaren Mamdetseyt adlı yerde yaşar. Bübü, 2 Temmuz 1977'de dünyadan ayrılır.

MIRZAALI DÜYŞÖMBÖ UULU
(1886-1976)

Bu masalcının halk edebiyatı sahasında eserleri çokcadır. Cancığıt Kazakbaev 1973 yılında şunları yazmış:" Düyşömbö Uulu Mirzaalı 1886 yılı Kanay'da doğmuş. Babası fakir birisiymiş. Bu yaşlı şahıs şimdi Kirov Sovhozu7nda yaşıyor. Sekzen yedi yaşındadır. Gücü kuvveti yerinde, kulakları iyi işitir, gözü güzel görür. Söylediği söz dosdoğrudur. Mirzaalı söylediklerini bozmayan, değiştirmeyen birisidir. Masallarını kendi çocuklarından öte komşularının çocukları ve daha başkalarına da anlatmasıyla tanınır. Masallarından, "Çaldın Balası, Kiyikçi, Colay, Urubay, Eki, Cetim, Elamandın Töştüğü, Kedey Çaldın Balası, Karakul, Üç Kız, Handın Eki Balası, Üç Cetim Eki, Bir Tuugan, Minbay Külük, "v.b yirmi bir masal ve temizlikle ilgili bir çok itikadi çekinmeden anlatır.

Yaşlı Mirzaalı, masallarını anlatsa her bir masalını insan hevesle dinler. Bu durumda masallarında güreş kötü niyetliler, iyi niyetliler, işçiler, kahramanlar zalimler adaletliler, zor durumda kalanlar, kötü ruhlar evlenip hayata karışanlar, iyi niyetleriyle muratlarına erenler, dolandırıcılıkla hayattan ayrılanlar, sabredenler ve başka türlü olağan üstülükler anlatılır.

Mirzaalı ozuz beş yaşına kadar babasıyla birlikte geçim derdiyle uğraşır. 1921 yılından başlayarak Bişkek şehrinde askeriyede hizmet görür. 1945 yılına kadar çalışır. askerlik görevindeyken Talas'ta Narın'da At-Baş'da Isık-Köl'de Tokmok'ta memuriyetlerinden dolayı çok bulunup, masalları halktan öğrenir. Onun küçük kardeşi Tursunalı de çok masal bilir.

1945 yılından sonra askerlik hizmetinden ayrılıp, kendi köyüne gelip kolhozda çalışmaya devam eder. Şalta'dan Carkimbaev Arık Düyşömbö'nün kızını alır. Arık Esenbek ile Tursunalı'yı köyüne Şalta kışlağına götürür. ⁴

Düyşömbö'nün karısı Tögörök ilkin kız doğurur. Adını Akcol⁵ koyar. Ondan sonra eşimbek Mirzaalı, Tursunalı, Cumalı isimlerinde, dört defa üst üste oğul doğurur. Bunlardan sonra Kamlbübü bir kız daha doğurur. Bu kız boylu poslu bir güzel kız olur. Bunlar iki kız dört oğlan daha küçük çocukken Düyşömbö kaza geçirir. Tögörök böylece çocuklarıyla birlikte dul kalır.

Maişet derdiyle sıkıntıya düşer Tögörök Akcol adlı kızını Şalta'da hırsızlığa çıkan Carkımbay oğlu Samançı'ya verir. Tögörök'ün akrabası Oluya Ata

⁴Inv. No:633 (5271)

⁵Inv. No:715 (5358) d. no.1

Kırgızlardandır. ⁶ Bir Dungan Külbübü'nün güzelliğine kapılıp onu on üç yaşında zorla kaçırr. Mirsaalı onları izleyerek Külbübünü tekrar evine getirir. Dört çocuğu evlendiği zaman anneleri Tögörök ölür. Tögörök'ten Eşimbek , Mirsaalı, Tursunalı, Cumalı yetim kalır. Bu sefer de köydeki halk:"Bu zavallı çocuklara hangi kadın baksın" diye kendi aralarında söz ederler. Fakat çocuklar kabiliyetli, anlayışlı, akıllı, olurlar. Anneleri öldükten sonra bu dört çocuk 1908 yılında Tokmok şehrinin batı tarafındaki Ken-Bulun kışlağında yaşayan Durganlara (Külbübüyü kaçıran Dunganların köyü) varıp, ırgatlık yaparak, hayvan besliyerek geçimini sağlayıp evlenirler. Dört kardeş de Ken-Bulun köyünden evlenirler. Dördünün aldığı kız da dolğun, gayretli, uzun boylu, el-ayakları, boylu-poslu, endamlı gelinlermiş. Dört kardeşte dunganca, rusca, konuşmayı Ken-Bulun'daki dungan ve ruslardan öğrenirler.

Mirsaalı ile küçüğü Tursunalı masalları buralardaki kırgızlardan öğrenir.

Tursunalı, hepsinden daha fazla masal bilip, anlattıktan sonra halkı güldüren birisiymiş. O masalı neşeli sözlerle abartıp, gönül çarptıran, bir anlatımı bir günde bitmeyip bir kaç gece-gündüz sürermiş. Bunların büyükbabası Düşömbü de masal anlatırmış.

Bu dört kardeş Şalta kışlağına göçerler.

Halk bunların eşlerini görüp:

-Maşallah, beş kısrak burcundaki yıldızlar gibi gelinler imiş, deyip hayran kalırlar.

Mirsaalı 1917 yılı Bişkek şehrinde polis kuvvetlerine katılıp, 1945 yılına kadar yirmi sekiz yıl çalışır. Aynı yıl işinden emekliye ayrılıp Şalta kışlasına eniştesi ve ablası Akcol'un yanına gelir. 1963 yılına kadar Kirov sovhozunda koyun çobanlığı yapar.

1976 yılının 23 Şubatında, 89 yaşında dünyadan ayrılır.

⁶Azırkı Cambıl Şaarı (Şimdiki Cambıl Şehri)

IBRAYIM ABDIRRAHMANOV

(1888-1967)

1. Abdırrahmanov 1888 yılında Ceti-Ögüzdün Çırae köyünde doğar. Yedi yaşına geldiğinde köyünde çocuk okutan mollalardan ders görür

On iki yaşına geldiğinde Karakol'daki "Canı Tartıp" adındaki Tatar okuluna gidip, başarıyla bitirip Ceti-Ögüzdeki açılan okula 1905 yılında öğretmen olur.

1922 yılında Almaata'dan Kayum Miftakov halk edebiyatı ürünlerini derlemeye gelir.

Çeş-Döbö'de nahiye müdür olmasıyla Miftakov'a yardım edip "Manas"ı yazmayı da isteyip Narın'ın Soltan-Sarı denilen yaylasında Sağımbay'ı alıp, Manas'ı doğuşundan başlayarak yazmaya başlar. 1923 yılında yazılan metinleri Sağımbay'a tasdiklettirip, 1926 yılında ancak bitirir.

1939 yılında pedinstitünün edebiyat fakültesin bitirir.

1937 yılında At-Başında öğretmenlikten emekliye ayrılıp dil, edebiyat enstitüsünde işe başlar. 1936-37 yılları arasında Sayakbay Karalaev'den iki yıl "Manas"ı yazar. Bununla beraber kendisinde bir dizi çeşitli "Manas" ,"Semetey", "Seyretek", din varyantlarını verir. "Canlı Mirza", "Kazak Kayın Saap Kırgızdın Izarga Kirgeni", "Kırgız-Kazak Okuyası", "Çeçenderdin Sözdürö", "Anekdotör", "Küldürgüç", veya atasözleri ve deyimleri yazıp bastırır.

Şapak Rumendeev, Togolok Moldo, Bağış Sazanov, Canıbay Kocekov, Akmat Rumendeev, Moldobasan Musulmankulov isimli manasçıların destanlarının yazılıp, açıklanmalarına yardımcı olur. Dıykanbay, Candake, Baycan, Otunçu, Kalça, Akılbekti, Isık-Göl'de yedi manasçıyı 19-20 yıl görür.

30 yıl öğretmenlik, 2,5 yıl edebiyatla meşgul oldu.

IBIRAYIM DUBANA UULU
(1889-1986)

1889 yılında Bişkek şehrine yakın bir yerde doğar. Dört Beş yaşına geldiğinde ona okumayı öğretecek gerçek bir eğitimci bulunmaz.

Kendi kendine okuma-yazmayı öğrenip, mektup sözlerini yazar. Hayvan bakar, boş zamanlarında kitap okur. Dubananın kalles düşünceleri olmayıp, her zaman güzel düşüncelere sahipmiş. İki adam kavga etse hemen onları barıştırmış.

-Haram olana el atma, kargaşa ve perişanlığa girme, haram el atsan onun hayrı yoktur. En iyi zenaatlar; çiftçilik, davarcılıktır, der babası.

Her zaman kendini saymalısın, Dubana der, hepsine de hürmetli bir adam olur.

Annesi Taşteke şişman, yuvarlak, kızıl yüzlü, akıllı, koşukçu, irticalen söyleyen, ağzı laf söyleyen, şiirci kendisi çok cesur, ferasetlişmiş.

O bir defa söyleneni hemen öğrenirmiş. Kendisi saygı duyulan, saygın birisi ölse hemen onu alıp, ona şiir söyletirlermiş.

Babasının sağlığında onun emrinde kalıp, kendi kendisine kitap okuyarak hoca olur. Gençliğinde tahsil ettiği ilimle amel eder. Kolhoz kurulup, ekin sürmek, harman zamanı, istirahat vakitlerind veya kır evine dönelim denildiğinde evini neşelendirip, üç güne kadar masal, güldürü sözleri ve bilmeceleler söylemiş.

1941 yılı büyük kanlar döküldü. 1943 yılında askere alındı.

1950 yılında çok hastalandı, işinden emekliye ayrılıp, işsiz kaldı. Ömrünün sonuna kadar aklı yerinde olup, dinç kaldı.

SOODAKE SEYDİMAN UULU***(1898-1986)***

Masalçı Soodake'nin büyük babası Seyit'i halk ne kadar yemeklere davet etse de o, "beni minnet altında bırakacak yemeği yemem" deyip kimseye gitmeyen bir çoban imiş. Zorluklar içinde Sıdıkbek, Seydiman Akmat adlı üç oğlu olmuş. Bundan sonra, "şimdi halktan beni çağırırlarsa giderim, onların mihnetinden kurtuldum" dermiş. Böylece seyit'inin torunu masalçı olup çıkmış. Sonrada 1986 yılında yersiz, yurtsuz bir halde öldü.

KURMAN KAYNAZAR UULU
(1899-1988)

Kırgızistan'ın güneyindeki Aksı'da kendi yurdunun saygı gösterilen, söz ustalığıyla köyündeki iyi-kötü işleri halleden, pehlivan, avcı, doğruluğuyla tanınan Kurman kaynazar Uulu 1899 yılında Aksı'nın Kara Su'da (şimdiki Dış vilayetinin Canı-Col bölgesi) sonbaharın sonlarına doğru dünyaya gelir.

Babası Kaynazar o zamanlar zengin birisi olup, kendisi çok gezen, çok gören söz ustası dost seven adam imiş. Evinde her zaman şairler bulunup, Ketmen-Töbü'den Toktogul, Eşmambet, köydeki Canıcok'tan başka kopuz çalan Niyazaalı, Nur Molla bunların her biri gelip şiir söylemiş. Büyük şair ve kopuzcuları görüp onların görkemli şiirlerini duyup, her birini ezberden okuyan Kurman'ın çocukluğu bu büyük şahsiyetlerin arasında geçti.

Ekim devriminden sonra Kırgızistan'ın güneyinde de Sovyet sistemi yerleşip, işçiler birliği kurulmaya başladığında Kurman'ilk kurucu üyelerden olur. Otuzlu yıllarda bu seferde yeniden yapılanan Kızıl-Dıykan Kolhozuna (şimdiki Ulyanov Kolhozu, Canı-Col bölgesi) Kurmanlar gelip, yerleşirler. Kolhozda Kurban kaynazar Uulu yük arabacısı, muhasebeci, malcı, kolhoz, idarecisi işlerinde çalışır.

Savaş öncesi Karavan Asker Komiserliğinde çalışır. Savaş zamanında ise köylülerin askere gönderilmesine kendi de koşar.

Bundan başka da kurban Kaynazar Uulu'nun halk arasında her türlü pelivanlık, bilgeliğine ait olaylar anlatılır.

İhtiyar Kurman'ın el hünerleri de tanınmıştır.

ORMONBAY KULCABAY UULU

(Doğumu 1903 yılı)

1903 yılında Ketmen-Töbö'nün Kara-Tektir isimli yerde doğar.

On bir, on iki yaşındayken Kultay, Maşaa, Asan, Öskönbay adlı hocalardan arapca dersler aldı.

1926 yılında Torkendeki yeni açılan okula girdi. Hocada okuğunundan okula dördüncü sınıftan başlayıp öylece ilkokulu bitirir.

Torken'de okurken gündüz okuyup geceleri okuma yazması olmayanlara ders verir.

O sırada bölgenin okul müdür araştırıp:

-Sen öğretmen ol, demiş.

1927-28 eğitim-öğretim yılında memleketindeki KaraTektir'e öğretmen olur.

Kara-Tektir'e halk göçüp gelir. Ancak yukarı tarafa yerleşirler. Okul yukarı tarafta yokmuş. Yukarı halkı aşağı tarafa gelmez. Aşağıdakiler yukarı çıkmamış. O zaman ortada Ümötaalı, Uulu Erkinbay'ın iki odalı evi varmış. Onu icra komitesi çağırıp:

-Okull yok, sen evini okul için vereceksin. Evini okula verir. İki sınıf yapıp, Tanaalı Uulu Cöküş ile beraber çocukları okuttu. Gecçeleri okuma-yazması olmayanları okutur.

1928 yılının sonbaharında bölge halk eğitim bölümünden Düşömbay uulu Ormonbek:

-Okuyup tahsilini ilerlet, deyip onu Oş'a okumaya gönderdi.

Orada öğretmenlik kursu için dört buçuk ay eğitim görüp, sonra Katta-Taldık adlı yedi yıllık yatılı okula müdür olur.

Ormonbay 1929-31 yılları arasında burada çalışır. Okumak için dışardan girdi.

1931 yılının sonbaharında Ketmen-Töbö'ye geldi. Geldiği zaman köyünde "Öspörüm" adında bir kolhoz yeni kurulma aşamasındadır. Bu konuda köylülerle müzakerelerde bulunur.

Orada "Öspörüm" e birçok idareci aday arasından seçilip kolhoza idareci olur.

Böylelikle kolhozun ilk kurucularından oldu; emekliye ayrılıncaya kadar var gücüyle çalıştı. Ormonbay 2. Dünya Savaşına da katıldı.

NOTLAR

I- Budayık (Buudayık); Efsanevi yırtıcı bir kuş.

II- Yedilik Geçirmek; Ölü ruhuna hürmeten geçirilen yas süresi. Şamanizden kalma bir adet

III- Moldake (ake); Kırgızlarda baba ata, amca yerine geçer Çokça "ke" halinde isimlere gelir. Yaşca büyük olanlara karşı saygı ifadesidir. Biz masal içinde "değerli saygıdeğer" manasında aldık.

IV- Kiyik (Domuz hariç); Kırgızlar bütün çatal tırnaklı vahşi hayvanlar için aynı kelimeyi kullanırlar. Aynı zamanda kelime geyik anlamına da gelir.

V- Mastan (Mastan Kempir); Mit insanların kanını topuğundan emdiğine inanılan bir varlıktır. Hilekârlıklarıyla tanınan efsanevi kocakarı

VI- Kut;(a) Mit Koyu Kırmızı renkte peltensi bir nesne parçasıdır ki, bunu yakalayabiline talih getirir, (yalnız iyiler elegeçirebilir)

b- Hayati kuvet ruh can

c- Baht, talip

d- Hayvanları koruyan nuska

VII- Kulca; a- Dağ koçu b- Kırgız halk takviminde bir ay adı

VIII- Metinde, "Kayberender" olarak geçmektedir. Bu kelime mitolojik manasıyla hem geniş getiren hayvanların koruyucusunu hem de bu hayvanların genelini ifade eder.

IX- Nurkazar Kuşu; Mitolojik bir kuşi insan gibi konuşur. Güldüğü vakit agzından altınlar dökülmüş.

X- Alpkarakuş iri cüsseli mitolojik bir kuş.

TÜŞÜNÜK

"Er Çeğiş" Toktogul Kalmanbet uulukan Toktokulov Akmat cazıp alıp fonduga tapşırgan

"Cañçarkan Munduk Zarlık" 1941 cılı Muratalı Kürönkeevden M. Bkoşev capıp alıp fonduga tapşırgan İnv No 113 (316) Bakaş altıbay uulunun comoktonun Zina Mambetseitova cazgan İnv (590) (5228) Bakaştın başka comokto da Zina

"Akılduu kız cana zulum han" (İnventar 167 (379) 1947 cılı Moldobasan Musulmankılovdan cazılğan

"Üç Çetim" Çık tatırbas Çıpgay" Düyşömbü uulu Mirzaalidan Cancıgit Kazakbev cazıp fonduga ötkörgön kol cazmasınan basıldı İnv No; 627 (5265)

"Sırduu Şasek" Çeyreçe Çeçen (inventar 590 (5228) "Aylaker epçil bala" Canıbek mergen cana anın balası " c.b. Bubu Altıbay kızınan Zina Mambetseitova cazgan

"Maamıt menen Kara döo" "Çetim Han" "Canıbek Han" "Ceyren Çeçen" Aldar Kösöo "Akıldım Kız" (İnventar 427(1640)

"Toktogul ırçınan balası" "Domonun Kızı " Balta Cinter Isık köl (inv No; 499) İbrayım Abdırähmanov özü çaşap tapsırgan

"Beycan ayall" "Tölgöçü " Kaykar

İbrayım Dubana uulu cazgan

"Daat "Cansap "Akıl ake" "Şaymaran"

Toktogul rayonunun Kötörmö ayılınan 1984 cılı folkulorduk ekspeditsiya uçurunda Vezbay Çapıraştı uulunan cazılğan İnv No; 728

"Bala padişa" (Inv No; 596 (5234) "Çabalakeydin kuyruğu emne üçün açakey"

"Tokoy menen Coldoş" Cogolgon kandın kız" Balasının cogotkon Künçö" (Inv 565 (5203)

Baygarinev Musanın fondudagı kol cazmasının alınıp berilidi Inc No 565 (5203) No; 596 (5234)

"Kara taz menen sarı taz" Cambek sınçı" Aranat" Obolbek

Soodake Seydiman uulunan B. Sabır uulunu cazgan İnv No; 717

"Danyar Tabıp" Süylöböş Kız Balkıya Panfiloc rayonunan Kum Arık ayılınan sagınaali Mekebay uulunan B. Sabır uulu cazgan

"Ulıkman" Canıbek han menen Ceyrence çeçen 1984 alı

Folkulordruk ekspeditsiya uçurundu Canı col rayonunu Kara Suu ayılınan kurman kaynazar uulunan cazılıp alıngan İnv No; 7-28 Alemi üç cooluçu aç köz Ak dil Aktap Üç keldir Ce kakanak baş kıl kerktek cana kuuray yusan, "Şakerab-Şarif

Kurman comokcunun uulu Anarbak Koynazarov öz oozunan çaşıp alğan

"Kedey " Asan-Üsön " "Karışkır, töö, tülkü " ton nayonunun

Bökömbaev seosundagı çaşagın Abiyir uulu Akmattan cazılğan Inv No- 796

"Yakmas alim " Sokur soodağer" Calanmuşkan" Camişit

"Eki bala " Altın balık

Toktogul rayonundagı komsomol aylında çaşooçu kulcabay uulu Ormanbay özü
cazıp kelip fenduga ütkügöng Inv No 749

AÇIKLAMA

"*Er Çeğiş*" Toktoğul Kalmanbet uulukan Toktokulov Akmat tarafından derlenip, yazılmış, arşive teslim edilmiş.

"*Çançarkan munduk, Zarlık*" 1941 yılı Muratali Kürröngkeevden M. Bokoşev derleyip arşive teslim eder. İnv No. 113 (316)

Bakaş Altıbay uulu'nun masallarını Zina Mambetseitova yazmış. İnv. (590) (5228) Bakaş'ın başka masallarında Zina Mambetseitova'nın yazdıklarından alındı.

"*Akılduu Kız Cana Zulum Han*" (İnventar 167 (379) 1947 yılında Moldobasan Musulmankulov'dan yazılmış.

"*Üç Çetim, Çık Tatırbas Çıpgay*" Düşömbö Uulu Mırzaali'den Canciğit Kazakbaev yazıp arşive vcerip el yazmalarıyla birlikte basıldı. İnv. No. 627 (5265)

"*Sırdıuu Şakek Ceyrençe Çeçen*" (İnventar 590 (5228)

"*Aylaker Epçil Bala, Camibek mergen cana Anın Balası*"

v.b. Bubu Altıbay Kızın'dan Zina Mambetseitova yazmış.

"*Maamıt menen Kara Döö, Cetim han, Camibek han Ceyren Çeçen, Aldar Köösöö, Akılduu Kız,*" İnventar, 427(1640)

Toktogul Irçınan Balası, Domonun Kızı, Balta Cutar, Isık-Köl" İnventar No:(499) İbrayım Abdırrahmanov'un kendisi bastırmış.

"*Beycan Ayal, Tölgöçü kaykar*"

İbrayım dubana uulu yazmış.

"*Daat, Cansap, Akıl Ake, Şaymaran*". Toktogol bölgesinde 1984 yılında Kötürmö köyünde yapılan folklor araştırmalarında Uezbay Çapıraştı uulu'ndan derlenmiş. İnventar No:728

"*Bala Padışa*" İnv No: 596 (5234) "*Çbalakeydin Kuyruğu Emne Üçün Açakey*"

"*Tokoy menen Coldoş Coğolgon Kandın Kızı balasının Cogotkon Künçö*" (inv 565(5203):No:596 (5234)

"*Kara taz menen Sarı Taz, Camibek Sınçı Amanat,*" Obolbek Soodake Seydiman uulu'ndan B. Sabır uulu'na yazmış. İnv. No. 717

"*Danıyar Tabıp, Süylübös Kız, Balkıya*" Panfilov bölgesinin Kum-Arık köyündeki Saginali Mekebay uulu'ndan B. Sabır uulu yazmış.

"*Ulukman, Camibek han menen Ceyrençe Çeçen*" 1984 yılı folklor araştırmalarında Canı-Col bölgesinin Kara-Suu köyünden Kurman kanazar uulu'ndan derlenmiş. İnv. No. 728

Alemi "*Üç Coolçu Aç Köz, Ak dil Aktap, Üç Keldir ce Kakanak Baş, Kıl kekirtek cana Kunıray yusan, Şakerab-Sarif*" Masala Kurman uulu Anarbek kaynazorov kendesi yazmış.

"*Kedey Asan-Üsön Karışkır, Töö, Tülkü*" Toü bölgesinin Bökömbaev soyuzunda yaşayan Abiyir Uulu Akmat'tan derlenmiş. Inv. No. 796

"*Yakmaz Akim Sokur Soodağar Calamışkan Camşit Eki Bala, altın Balık*"

Toktogol bölgesindeki Komsomol köyünde yaşayan Kulcabay Uulu Ormonbay'ın kendisi arşive teslim etmiş. Inv. No. 749.

SONUÇ

Kaynakların yetersizliğine ve kısıtlı imkânlarla rağmen bu çalışmayla Kırgız halk masallarının motifleri tesbit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca masallar Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir.

İnceleme neticesinde Kırgız masallarının gerek iç kurgu gerekse muhteva yönünden bazı farklılıklar taşıdıkları görülmüştür. Motif incelemesinin sonunda bu farklılıkların zaman içinde ya anlatıcının ya da derleyicinin yaptığı müdahaleler olduğu tesbit edilmiştir. Çünkü, masallar okunduğu zaman metinlerin özellikle sistemle barışık hale getirilmek istendiği görülmektedir. Fakat bizim için daha da önemli olan masalların halk kültürü ve mitolojik unsurlar açısından zengin oluşlarının ortaya konulmasıdır.

Kırgız masallarının içinde eski halk kültürünün, inançlarının; dinin, törelerin pek çok pratiğinin ve mitolojik varlıklarla günlük hayatın sadeliğinin birarada yaşadığını gördük. Bu özellik, zaman zaman masalın anlaşılabilirliğini bozsa da masal kültürel değerinden fazla bir şey kaybetmemektedir.

Masallarda sosyal hayatla ilgili sahnelerin fazla olması dikkat çekicidir. Bu özellik hem realist masallarda hem de olağanüstü masallarda göze çarpar. Kahraman doğruluğu ve iyilik yapmayı sever. Adildir. Sürekli anne ve babasının istekleri doğrultusunda hareket etmesi onun başarısını artırır. Kötü hanları, padişahları ve diğer kesimlerdeki açgözlü zenginleri halka karşı olan insanları cezalandırır. Bu yönüyle masal kahramanı Kırgızların geçinmekte ve gününüzde var olan düşüncelerini, inançlarını, gündelik yaşantılarını, ailevi ilişkilerini, beşeri münasebetlerini, kendisinde ya da sahip olduğu ailesinde birleştirir.

Her çağda geçerli olan insanı erdemleri masal kahramanının kişiliğinde toplaması bir yana, kahramanın sahip olduğu inanç kültürünün kaynaklarının fazla ve değişik olması başka bir ilgi çekici noktadır. Kahraman islâm dinine inanmakla beraber dara düştüğü vakit mitolojik varlıklardan yardım isteyerek ya da şamanist inanış yollarına başvurarak içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmaya çalışır. Bunun dışında masallarda Hızır, ejderha, mastan-kempir dev böylesine mitolojik unsurlar bakımından zengin olan Kırgız masallarının bazı belirgin motifleri bizi dünyadaki paralel motiflerini incelemeyi sevk etti.

Doğu dünyasında çok iyi bilinen ve Kırgız masallarında başlı başına bir masal kahramanı olan Şahmeranın Anadolu ve diğer Ortadoğu ülkeleri ile Hint masallarında da adından bolca bahsedilir. Masallarda görülen dev/ejderha motifi sadece Kırgız masallarında değil Türk coğrafyalarında ve hemen hemen dünyanın birçok yöresindeki masallarda da göze çarpar.

Birkaç masalda tesbit ettiğimiz ve sihirli objeler gurubuna giren sihirli taş motifi Kırgız masallarının yanısıra Alman, Yunan, Çin hatta Aztek masallarında da görülmektedir.

Sihirli saç motifi ise Kırgız masallarının dışında Fransa, Kanada, Yunan, Eskimo, Afrika ve İspanya kültürlerinde de vardır. Bu motif halk hikayelerimizden Melikşah'ta ve Tevrat'taki yalancı peygamber Samson /Simson kıssasında da görülür.

Kırgız Halk Masalları bu yönleriyle halk kültürünü topladığı, harmanlaştığı ve çağdan çağa nesilden nesile aktarılırken muhtevalarının zenginleştiği birer edebi tür karakteri kazanmışlardır.

Bu çalışmanın sonunda daha önce kendisinden fazla haberdar olamadığımız Kırgız kültürünü -özelde halk masallarını- tanıma ve inceleme fırsatını bulduk. Köklü ve soylu bir geleneğe sahip olan Kırgız halk kültürü hakkında A. Kadir İnan'ın yıllar evvel yazmış olduğu bazı makalelerinin dışında Türkiye' de şimdiye kadar bir çalışmanın olmayışı üzüntü vericidir.

Dileriz ki; Çin sınırından Akdeniz'e kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan Türk boylarının zengin halk kültürleri incelenir ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılır

BİBLİYOGRAFYA

- 1-Stith Thompson, Motif Index of Folk Literature 6 vols Blomington, ind 1955-1957
- 2-Kırgız El Comoğu. Frunze Kırgızmambas, 1960
- 3-Kırgız Elinin Oozeki Çığarmaçılık Tarihının Oçerçi, "İlim . Basması" Frunze, 1974
- 4-Bilge Seyidoğlu, Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Ankara, 1975
- 5- Kırgız Sovet Ensiklopediyası, Fruze, 1983
- 6-Kırgızdar (sancıra, tarih, muras, salt) Bişkek, 1993
- 7- Kırgız Adabiyatı, Z. Bektanov, T. Bayciev, Bişkek, "Mektep" 1993